

Nr 204.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.; given Stockholms slott den 1 april 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF

N. Quensel.

S a m m a n f a t t n i n g.

I propositionen föreslås att principbeslut fattas om tillämpning av det civila lönesystemet för avlöning av präster.

Reformen berör huvudsakligen församlingsprästerna, nämligen *kyrkoherdar, komministrar, kyrkoadjunkter* och *pastoratsadjunkter* till antalet respektive 1 350, 880, 346 och 365.

För dessa präster föreslås följande lönegradsplaceringar: kyrkoherdar Ca 27, 29, 31 och 33, komministrar Ca 25, 26, 27 och 28, kyrkoadjunkter Ce 24 samt pastoratsadjunkter reglerad befordringsgång Cf 18—Ce 20—Ce 22—Ce 24.

Avlöningsreformen beräknas medföra en kostnadsökning av omkring 7,7 milj. kronor årligen. Härtill komma omkring 1,8 milj. kronor för år för en pensionsreglering i anslutning till avlöningsreformen.

Avlöningsreformen avses icke skola träda i kraft förrän vid tidpunkt, som framdeles bestämmes.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 1 april 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Statsrådet Quensel anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om nya grunder för avlöningen av präster m. m. samt anför därvid följande.

I. Inledning.

1. Prästerliga befattningar och anställningar inom den statskyrkliga organisationen.

De högsta chefstjänsterna inom den lokala prästerliga organisationen äro *biskopsbefattningarna* i rikets tretton stift.

I övrigt äro här i första hand att märka *församlingsprästerna*, till vilken huvudgrupp av prästerliga befattningshavare gemenligen räknas de i territoriella pastorat — med undantag av Karlsborgs pastorat — tjänstgörande prästmännen. Huvudtjänsterna äro *kyrkoherdebefattningarna*. Innehavaren av kyrkoherdebefattningen i domkyrkoförsamling är — utom i Visby — i denna sin egenskap tillika *domprost*. I ett betydande antal av de territoriella pastoraten finnas härjämte inrättade en eller flera stadigvarande biträdestjänster, *komministersbefattning* och (eller) *kyrkoadjunkt-befattning*. I pastoraten tjänstgöra vidare — i egenskap av vikarier och tillfälliga ämbetsbiträden — såsom *pastoratsadjunkter* anställda präster. — Stiftens äro av gammalt indelade i kontrakt eller prosterier. I varje kontrakt finnes en *kontraktspastor*. Han har såsom sådan icke någon befattning eller anställning i formell mening utan är — vanligen — kyrkoherde med av biskopen meddelat personligt uppdrag att fullgöra kontraktsprests åligganden.

Inom stiftens finnas vidare anställda vissa präster med speciella tjänsteuppgifter, här och i det följande med en sammanfattande beteckning kallade *stiftspräster*, nämligen *stiftsadjunkter* och *kontraktadjunkter*. Kontraktadjunkter förekomma endast i Luleå stift.

Utöver de förut omnämnda prästerliga befattningarna i de territoriella pastoraten finnas följande med dessa i viss mån likställda men särreglerade tjänster, nämligen

- a) pastorsbefattningen i hovförsamlingen;
- b) amiralitetspastors- och amiralitetspredikantsbefattningarna i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamling;
- c) garnionspastorsbefattningarna i Karlsborgs pastorat och i Boden;
- d) vissa domkyrkosysslomannabefattningar; samt
- e) pastorsbefattningarna i de svenska utlandsförsamlingarna.

Ytterligare ett antal prästerliga anställningar finnes på det civila förvaltningsområdet, såsom *dövstumspräster*, *fångvårdspräster*, *sjukhuspräster*, vartill komma vissa präster inom försvarsväsendet (*militär- och marin-pastorer*).

De befattningar, som innehavas av församlings- och stiftsprästerna, äro

samtliga s. k. heltidstjänster med undantag av ett fåtal med domkyrko-sysslomannatjänst förenade kyrkoadjunkturen. Detsamma gäller de ovan under a) — e) förtecknade befattningarna med undantag dels för pastorsbefattningen i hovförsamlingen, dels för flertalet domkyrko-sysslomannabefattningar, vilka i detta liksom andra hänseenden ha en speciellt ålderdomlig karaktär. Även dövtumsprästernas befattningar liksom några av predikantsysslorna inom fångvården äro heltidstjänster. De anställningar, som innehavas av övriga i detta sammanhang nämnda, på de civila och militära förvaltningsområdena verkande prästerna, äro bisysslor, med undantag för anställningen såsom sjukhuspräst vid Lunds lasarett, vilken är organiserad såsom heltidstjänst.

Tre kyrkliga organ böra i detta sammanhang omnämnas, nämligen Svenska kyrkans missionsstyrelse, Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och Svenska kyrkans diakonistyrelse.

Missionsstyrelsen, för vilken ärkebiskopen är ordförande, bedriver verksamhet på fem fält, nämligen på Zulufältet, Rhodesiafältet och Tanganyikafältet i Afrika samt på Indiafältet och Kinafältet i Asien. På dessa fält verka en biskop, ett par prostar, ett flertal präster och åtskilliga andra missionsarbetare med olika kvalifikationer. I missionsstyrelsens tjänst verkar i hemlandet ett flertal sekreterare. Medel till verksamheten erhållas på frivillig väg.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, som har skapats genom en utbrytning från missionsstyrelsen, utövar svenska kyrkans verksamhet bland sjömän och andra landsmän i utlandet — däri dock ej inbegripet värden av de svenska församlingarna i utlandet. Ärkebiskopen är även ordförande i denna styrelse. I dess tjänst verka i hemlandet ett par sekreterare. Verksamheten finansieras väsentligen genom frivilliga medel. Dock erhåller sjömansvårdsstyrelsen från kyrkofonden bidrag till avlöandet av åtta sjömanspräster och en präst i Misiones i Argentina.

Svenska kyrkans diakonistyrelse är en central för frivillig verksamhet inom kyrkan. Den har till uppgift att verka för en rikare utveckling av församlinglivet och den kristliga kärleksverksamheten inom kyrkan. Ärkebiskopen är självskriven ordförande för styrelsen, i vars tjänst flera sekreterare äro anställda. Verksamheten finansieras genom frivilliga gåvor och ett årligt anslag ur kyrkofonden. Under styrelsen sorterar även Svenska kyrkans lekmanaskola i Sigtuna.

I anslutning till kyrkan arbeta även fem *diakonianstalter*, nämligen Ersta diakonissanstalt i Stockholm, Samariterhemmet i Uppsala, Vårsta diakonissanstalt i Härnösand, Göteborgs diakonissanstalt och diakonanstalten å Stora Sköndal vid Stockholm. I dessa anstalters tjänst äro flera präster anställda. Medel till verksamheten erhållas på frivillig väg. Diakoniarbete utföres även av *Stockholms stadmission*.

2. Allmän översikt över författningsregleringen rörande församlingsprästernas avlöningsförhållanden m. m.

Alltsedan medeltiden och in i senare tid har prästerskapet avlönats, förutom genom upplåtelse av boställen, med tionde och vissa andra avgifter (jura stolæ). Tionden utgjorde i allmänhet en tredjedel av spannmålstionden inom församlingen, d. v. s. en trettiondel av jordbrukets bruttoavkastning i spannmål (tertialtionde). Därjämte uppbar prästen s. k. kvicktionde, utgörande vart tionde levande fött kreatur.

De sålunda utgående löneförmånerna växlade betydligt alltefter församlingarnas bördighet och efter skördeutfallet. På åtskilliga ställen voro lönerna alltför ringa, medan de på andra stego till betydlig storlek. Detta förhållande framträdde under den hastiga ekonomiska utvecklingen på 1800-talet i allt starkare dager och framkallade åtskilliga reformförslag, vilka slutligen resulterade i förordningen den 11 juli 1862 angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster. Enligt denna författning skulle för prästerskapet i alla territoriella pastorat efter förslag av särskilda länsnämnder av Kungl. Maj:t fastställas löneregleringar med 50-årig giltighet. Sådana löneregleringar blevo också efterhand fastställda.

Genom löneregleringarna fastställdes emellertid icke bestämda lönebelopp. Man sökte blott avpassa prästerskapets boställsförmåner och församlingsmedlemmarnas avgiftsskyldighet på sådant sätt, att inkomsterna för de särskilda prästerliga tjänst innehavarna skulle erhålla lämplig storlek. Någon tillfredsställande reglering av lönerna erhöll man icke på detta sätt. Löneförmånerna voro mångenstädes ytterligt små, och på andra ställen medförde den fortsatta ekonomiska utvecklingen att lönerna stego långt över de avsedda beloppen. En nyreglering vid 50-årsperiodernas slut blev därför nödvändig, och grunden för en sådan lades också genom 1910 års prästlöneregleringslag.

Prästlöneregleringslagen av år 1910, vilken i sina väsentliga stycken alltjämt är gällande, tillkom såsom en integrerande del i det större komplex av författningar på det kyrkligt-ekonomiska området, som utfärdades samma år. Bland övriga här åsyftade författningar märkas i första hand lag om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför, lag om emeritilöner för präster, lag om kyrkofond samt ecklesiastik boställsordning. Sistnämnda två lagar ha, i och med viss omläggning av däri reglerade speciella rättsförhållanden, ersatts av lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932 och ecklesiastik boställsordning av samma datum.

En betydande tidrymd ligger emellan de angivna lagstiftningsetapperna åren 1862 och 1910. Var för sig voro de också resultatet av lika stora som långvariga mödor.

Löneregleringarna på grundval av 1862 års prästlöneförordning fastställdes pastoratsvis och individuellt för varje tjänst. Dessa löneregleringar utlöpte successivt under åren 1914—1934. De nya löneregleringarna på grundval av 1910 års prästlönelag fastställas ävenledes pastoratsvis och individuellt för varje tjänst, för en period av i regel tjugo år i sänder. År 1934 voro alla rikets kyrkoherde- och komministerstjänster första gången »nyreglerade». Sistnämnda år tog löneregleringsarbetet vid för den andra tjugoårsperioden.

Årsserierna omfatta följande antal pastorat (siffrorna måhända ej fullt exakta):

1934	12	1941	156	1948	2
1935	34	1942	113	1949	2
1936	110	1943	59	1950	1
1937	179	1944	24	1951	2
1938	202	1945	16	1952	3
1939	204	1946	9	1953	7
1940	222	1947	5	1954	2

De genom 1910 års prästlönelag fastställda avlöningsförmånerna för kyrkoherdar och komministrar avse den s. k. *reglerade lönen* och representera numera endast bottenavlöningen för dessa befattningshavare. Vid de fortgående löneregleringarna bestämmas endast de löneposter, som tillhöra den reglerade lönen. Under tidsskedet 1918—1948 ha emellertid kyrkoherdarna och komministrarna i »nyreglerade pastorat» uppburit en serie tillägg till denna lön:

under åren 1917—1920 under beteckning krigstidsunderstöd, krigstidstillägg, krigstidshjälp och dyrtidstillägg;

under åren 1920—1929 under beteckning tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande (s. k. nådårstillägg); samt

under åren 1930—1948 under beteckningen provisorisk tilläggs-lön, dyrtidstillägg, nådårstillägg, kristillägg, tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg; allt löneposter, vilka — med undantag av det tillfälliga lönetillägget — alltjämt utgå.

Vid vissa befattningar i Härnösands och Luleå stift utgår härjämte (alltsedan år 1925) s. k. ödebygdstillägg.

De för närvarande gällande bestämmelserna om församlingsprästers avlöning finnas, på grundval av 1910 års prästlönerregleringslag samt ett betydande antal senare tillkomna specialförfattningar, sammanförda i *reglementet den 15 februari 1935 för prästerskapets avlöning*.

3. Prästlönekommitténs tillsättande.

Prästlönereglingslagen av år 1910 bygger på ett avlöningssystem, som redan vid tiden för dess tillkomst starkt avvek från den samtida avlöningsregleringen inom de civila och militära förvaltningsområdena. Sedan avlöningssystemet på sistnämnda områden liksom även inom det statsunderstödda skolväsendet under de senaste årtiondena varit föremål för en fortgående, på många punkter ingripande modernisering, har klyftan mellan avlöningssystemen för å ena sidan de prästerliga befattningshavarna och å andra sidan civil- och militärstaterna och befattningshavarna inom skolväsendet ytterligare vidgats.

De erfarenheter, som redan vid prästlönereglingslagens första tillämpning (företrädesvis under åren 1914—1925) vunnos rörande det prästerliga avlöningssystemets ändamålsenlighet, voro mycket ogynnsamma. Arbetet med lönereglingslagens genomförande visade sig omständligt, tidsödande och kostsamt.

Den 20 juli 1927 tillkallades särskilda sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag rörande en allmän revision av 1910 års kyrkligt-ekonomiska lagstiftning i, bland annat, förevarande ämne. I sitt den 31 december 1929 avlämnade betänkande (SOU 1929:39) framförde ifrågasvarande sakkunniga en stark kritik av det prästerliga avlöningssystemet. Sitt allmänna omdöme om systemet sammanfattade de sakkunniga sålunda:

Den kardinala anmärkningen mot löneberäkningen drabbade den tids- och kostnadsödande finvägning av löneposter av olika slag, som systemet betingade och som i själva verket gjort beredningen av dessa ärenden mera till uträkningar av invecklade ackordstariffer än till reglering av tjänstemannalöner i vanlig mening. — Stadgandet i 4 § i prästlönereglingslagen angående en särskild lönefyllnad hade givit anledning till ett lönekineseri, som efter svenska förhållanden saknade motstycke. — Det kunde med fog påstås, att det gällande prästerliga löneväsendet i dess teori och praxis, helst om man däri inbegrepe även ordningen för finansieringen av löneledet, svällt ut till ett lärosystem av ansenliga mått, vars fulla behärskande blivit förbehållet ett fåtal experter.

I det förslag till en revision av det prästerliga avlöningssystemet, som framlades av omförmälda sakkunniga, förordades en allmän omläggning därav till huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som vunnit tillämpning inom den civila statsförvaltningen. Sakkunnigförslaget rön-te hos de myndigheter och övriga vederbörande, som hade att yttra sig där-över, en rätt allmän anslutning men ledde likväl icke till något Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Frågan om ändrade grunder för prästerskapets avlöning uppdrogs i stället den 23 januari och 18 juni 1931, i samband med vissa andra hithörande frågor, till förnyad utredning av särskilda utredningsmän och sakkunniga. Ej heller dessas förslag i förevarande fråga, som

framlades i betänkanden den 30 juni 1931 (SOU 1931:24) och den 15 oktober 1931 (SOU 1931:25), föranledde något Kungl. Maj:ts ståndpunkts-tagande.

Missförhållandena på det prästerliga avlöningsområdet ha under den efterföljande långa tidsrymden ytterligare skärpts.

Den tjänstepensionsreglering, som finnes för prästerna genomförd, grundar sig på den samtidigt med prästlönereglingslagen utfärdade lagen om emeritilöner för präster. Även denna reglering bygger på principer, som avsevärt avvika från dem, vilka vunnit tillämpning för flertalet övriga grupper av befattningshavare i allmän tjänst. Familjepensioneringen för prästerna har däremot år 1941 underkastats en viss modernisering.

De icke-ordinarie prästerna intaga — organisatoriskt sett — en rätt olikartad, i vissa hänseenden mindre tryggad ställning i förhållande till motsvarande kategori befattningshavare inom exempelvis den civila statsförvaltningen. Ytterligare kan nämnas, att semesterförhållandena för prästerna äro synnerligen otillfredsställande.

Inför Kungl. Maj:t i statsrådet den 1 mars 1946 anmälde jag det trängande behovet av ny lagstiftning rörande avlöning och pensionering för präster, i första hand församlingsprästerna. Jag framhöll därvid, att en reform på detta område icke kunde begränsas till den rent lönetekniska sidan samt anförde härom, bland annat:

Kungl. Maj:t har genom beslut den 29 juni 1945 tillsatt en under finansdepartementet lydande kommitté med uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen och vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Enligt direktiven för denna kommitté skall densamma främst ha att taga ställning till själva löneavvägningen (reallönestandarden) för befattningshavarna och därmed förbundna speciellare lönespörsmål (dyrortsgraderingen m. m.) men även ha att överväga vissa mera rent lönetekniska problem, såsom övergången till ett nettolönesystem med de särskilda pensionsavdragen frånräknade redan i löneplanen. Genom beslut den 26 oktober 1945 har Kungl. Maj:t uppdragit åt förenämnda lönekommitté att jämväl avgiva förslag rörande sådana ändringar i gällande tjänste- och familjepensionsförfattningar, som påkallas i samband med avlöningsrevisionen.

Det torde med hänsyn till direktiven för den sålunda igångsatta allmänna löne- och pensionsutredningen ligga i sakens natur, att en utredning i närvarande läge rörande prästerskapets löne- och pensionsförhållanden likaså måste taga sikte på den reala löne- och pensionsutmätningen och härutinnan söka ernå en rättvis lösning. Tydligt är ock, att den definitiva utformningen av ett förslag till revision av de prästerliga avlönings- och pensionsbestämmelserna icke kan ske utan tillbörligt beaktande av 1945 års lönekommittés blivande arbetsresultat rörande även andra sådana principiella och praktiska spörsmål, som med hänsyn till ämnets natur äro för de båda utredningsuppdragen gemensamma.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande samma dag den 1 mars 1946 tillkallade jag såsom sakkunniga landshövdingen *Erik Axel Westling*, kyrkoherden i Hölö pastorat *Åke Bror Harald Berger*, professorn vid universitetet i Uppsala *Dick Adolf Viktor Helander*, ledamoten av riksdagens andra kammare, numera överrevisorn i statens arbetsmarknadsstyrelse *Johannes Wiktor Mårtensson*, ledamoten av riksdagens andra kammare, förutvarande statsrådet, lantbrukaren *Axel Ludvig Rubbestad* och kammarrådet *Tom Hugo Wohlin*, varjämte uppdrogs åt Westling att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Den sålunda bildade beredningen antog benämningen 1946 års prästlönekommitté.

I en till mig ställd skrivelse den 9 oktober 1948 har prästlönekommittén anmält, att den slutfört en första etapp av sitt arbete. Med skrivelsen har kommittén överlämnat betänkande (Del I) med utredning och förslag beträffande nya grunder för avlöning av präster m. m. (S.O.U. 1948:44).

Över betänkandet har kyrkomötet med skrivelse den 7 december 1948 (nr 18) avgivit utlåtande.

Yttranden över betänkandet ha i övrigt avgivits av kammarkollegiet, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens lönenämnd, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, försvarets civilförvaltning, domkapiteln och hovkonsistoriet, stiftsnämnderna samt svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund.

I ärendet ha inkommit skrifter från allmänna svenska prästföreningen, Sveriges yngre prästers förbund, Sveriges akademikers centralorganisation samt från ett 90-tal i huvudstadens församlingar anställda präster, med flera.

Innan jag övergår till att redogöra för prästlönekommitténs förslag och för de huvudsakliga erinringar, som framkommit under remissen av kommitténs betänkande, får jag härefter (under Avd. II) lämna en mera speciell ehuru starkt beskuren redogörelse för den gällande utomordentligt detaljrika regleringen av prästernas avlönings- och pensionsförhållanden samt sättet för finansieringen av prästlönekostnaderna, m. m. Redogörelsen omfattar — förutom församlingspräster — de ytterligare kategorier präster, som kunna räknas såsom tillhörande den egentliga stommen i den statskyrkliga organisationen, nämligen såväl stifts- och kontraktsadjunkterna och innehavaren av den hittills särreglerade kyrkoherdebefattningen i Karlsborgs pastorat som även biskoparna, utlandskyrkoherdarna, de i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamling anställda prästerna samt garnisonspastorn i Boden.

Jag får vidare förutskicka, att det ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida, som jag för närvarande nödgas påkalla, i det hela berör endast själva principerna för en reform på det prästerliga löne- och pensionsområ-

det. Jag kommer fördenskull att vid mitt återgivande av remissinstansernas ofta vidlyftiga yttranden och därvid framförda många skiftande erinringar och uppslag begränsa mig till punkter av principiell och eljest mera betydelsefull innebörd.

II. Nuvarande förhållanden.

1. De prästerliga församlingstjänsterna.

Prästlönekommittén har i sitt betänkande (s. 18—23) meddelat en serie statistiska sammanställningar, belysande den kyrkligt territoriella indelningen i riket, pastoratens särskilda struktur, i pastoraten inrättade fasta prästerliga tjänster (kyrkoherde-, komministers- och kyrkoadjunktsbefattningar), antalet inom stiftet tjänstgörande extra ordinarie präster (pastoratsadjunkter), m. m. Till dessa statistiska sammanställningar må här hänvisas.

2. Församlingsprästernas avlöning.

De för närvarande gällande bestämmelserna om församlingsprästernas avlöning äro i huvudsak följande.

A. *Ordinarie församlingspräster (domprostar, andra kyrkoherdar samt komministrar).*

Ordinarie präst åtnjuter:

1) kontant årslön eller s. k. reglerad lön jämte, i särskilda fall, ett speciellt ålderstillägg, 2) hyresfri bostad eller hyresersättning, 3) provisorisk tilläggs-lön, 4) resanslag, 5) bidrag till tjänstebostads uppvärmning, 6) ödebygdstillägg i vissa fall, 7) lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande, 8) semesterkostnadsbidrag, 9) dyrtidstillägg, 10) kristillägg, 11) provisoriskt lönetillägg.

Kontant årslön eller reglerad lön, m. m.

Kyrkoherdes och komministers lön i penningar skall jämlikt 1 § prästlönereglerningen så beräknas, att honom därigenom beredes en efter tjänstegrad och ämbetsåligganden ävensom levnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärning, utan att särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar må äga rum.

Den reglerade lönen delas i *grundbelopp* och *fyllnadsbelopp*.

Grundbeloppet utgör för kyrkoherde 4 000 kronor och för komminister 2 500 kronor.

Fyllnadsbelopp beräknas efter pastoratets folkmängd och areal i land samt med hänsyn till särskilda förhållanden i pastoratet.

Fyllnadsbeloppet för folkmängd utgör *för kyrkoherde* 30 kronor för varje fullt 100-tal personer över 1 000 till och med 3 000 och med 40 kronor för varje överskjutande fullt 100-tal personer, dock att härvid folkmängd i församling, där komminister på eget ansvar under pastors tillsyn sköter kyrkobokföringen icke medräknas, samt *för komminister* efter folkmängd

i den eller de församlingar, för vilka han är anställd, med 15 kronor för varje fullt 100-tal personer över 1 000.

Fyllnadsbeloppet för areal i land utgör för såväl kyrkoherde som komminister 50 kronor för varje fullt 100-tal kvadratkilometer till och med 1 000 och 100 kronor för varje överskjutande fullt 500-tal kvadratkilometer, dock ej för mer än tillhopa 10 000 kvadratkilometer, samt med iakttagande för komminister att, där flera komministrar finnas, beloppet beräknas för dem alla tillsammans till lika fördelning mellan dem.

Fyllnadsbeloppet för särskilda förhållanden i pastoratet — såsom synnerligen höga levnadskostnader i orten eller prästerskapet åliggande skyldighet att duplicera eller med tjänstens skötande förenad synnerlig besvärighet eller för prästerskapet eljest ökade utgifter — utgår, där Kungl. Maj:t så prövar skäligt, med högst 1 000 kronor för kyrkoherdetjänst och högst 750 kronor för komministerstjänst. För Stockholm gäller dock icke denna begränsning. Vidare skall iakttagas, att ersättning för duplicering därvid ej må upptagas till mer än 600 kronor för duplikation varje predikodag och 300 kronor för duplikation varannan predikodag.

Sammanlagda reglerade lönen må i regel icke för kyrkoherde eller komminister sättas lägre än vad, på sätt ovan nämnts, i ettvar fall grundbeloppet skall uppgå till. För domprost i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm utgör reglerade lönen 10 000 kronor samt för annan domprost lägst 8 000 kronor. Lönen för kyrkoherde och komminister må emellertid under vissa omständigheter fastställas till lägre belopp än 4 000 kronor respektive 2 500 kronor, nämligen om särskild löneroglering fastställts för den tid tjänsteinnehavaren kvarstår i tjänst (8 §), om innehavare av viss prästerlig tjänst genom donation av enskild tillförsäkrats viss förmån utöver lönen (7 §), om Kungl. Maj:t på framställning av församling medgivit bibehållande eller inrättande av tjänst, som icke befunnits nödig för självvårdens behöriga handhavande (9 §) samt om på grund av särskilda omständigheter lönebeloppet skulle befinnas allt för högt i förhållande till det med tjänsten förenade arbetet (4 §). Vid sänkning av lönen enligt 4, 8 eller 9 § må densamma, efter vad prövas skäligt, minskas med högst 500 kronor för kyrkoherde och högst 250 kronor för komminister.

Enligt 7 § skall vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver lönen oavkortat komma tjänsteinnehavaren till godo; dock må vid lörens bestämmande, i den mån skäligt prövas, hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation.

Högsta lönebeloppet utgör för domprost 10 000 kronor, för kyrkoherde 8 000 kronor och för komminister 5 000 kronor.

I vissa fall utgår ålderstillägg å lönen. Präst, som under minst tio år innehaft och med gott vitsord bestritt ordinarie befattning inom sin grad, äger nämligen att, där lönen — utom i fall, som i 8 och 9 §§ avses — blivit fastställd till lägre belopp än 4 500 kronor för kyrkoherde och 3 000 kronor för komminister, utfå ålderstillägg, så avpassat, att lönen jämte ålderstillägget uppgår till nämnda belopp, dock med iakttagande, att ålderstillägget icke i något fall må överstiga 500 kronor.

Enligt 10 § skall, därest församling för sin del beslutar höja lön, som Kungl. Maj:t fastställt för viss tjänst, sådant beslut för att bliva bindande underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse.

Provisorisk tilläggslön.

Jämlikt lagen den 13 december 1929, nr 382, om provisorisk tilläggslön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m. utgår sådan tilläggslön till kyrkoherdar och komministrar med 2 100 kronor för år.

Resanslag.

Jämlikt lagen den 21 november 1925, nr 449, om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat må, i den mån så prövas erforderligt, till *kyrkoherdar* och *komministrar*, som avses i prästlöneregleringslagen utgå *fast resanslag* med belopp av högst 500 kronor för år.

I regel bestämmer Kungl. Maj:t det fasta resanslaget för vederbörande prästman i samband med fastställande av lönereglering för pastoratets prästerskap. Resanslagets storlek göres beroende i första hand av pastoratets ytvidd och i övrigt av förekomsten av duplikation, särskild pastors-expedition å annan plats än den vanliga, avlägset belägna predikoställen med flera omständigheter, som härvidlag kunna vara av betydelse.

För den händelse det fasta resanslaget skulle visa sig vara otillräckligt för prästens resor, har denne jämlikt 3 och 4 §§ nämnda lag om resanslag möjlighet att erhålla ett *tillfälligt resanslag*, vilket utgår direkt ur kyrkofonden. Härför må av kyrkofondens medel tagas i anspråk högst 200 000 kronor årligen.

I 3 kap. A prästlönereglementet upptagas närmare bestämmelser om villkoren för erhållande av tillfälligt resanslag. Beträffande innehållet av dessa bestämmelser hänvisas till framställningen i prästlönekommitténs bet. s. 55 o. f.

Ödebygdstillägg.

Enligt lagen den 21 november 1925, nr 455, angående särskilda lönetillägg (ödebygdstillägg) vid vissa prästerliga befattningar inom Härnösands och Luleå stift kunna utgå ödebygdstillägg till kyrkoherdar och komministrar, vilkas bostad och huvudsakliga verksamhetsområde äro förlagda till sådana trakter inom Härnösands och Luleå stift, där vistelsen och verksamheten på grund av hårt klimat, outvecklade kommunikationer och allmän kulturell isolering måste antagas utöva en särskild påfrestning å prästen. Kungl. Maj:t beslutar om ödebygdstillägg efter framställning av domkapitlet. Tilläggen må fastställas till högst 1 400 kronor årligen under löneregleringsperioden.

»Nådårstillägg».

Enligt lagen den 17 december 1926, nr 526, om vissa lönetillägg åt präster i anledning av nådårsrättens upphörande m. m. utgår sådant tillägg med 1,5 procent av den för kyrkoherde och komminister jämlikt prästlöneregleringslagen fastställda kontanta lönen, ålderstillägg inberäknat, oavsett huruvida sådant blivit intjänat.

Semesterkostnadsbidrag.

Som bekant sakna prästerna alltjämt semesterrätt i egentlig mening, d. v. s. en rätt till viss tids »kostnadsfri ledighet» årligen från tjänstegörö-målen. Dessa befattningshavares semesterförhållanden äro över huvud

taget icke reglerade i vidare mån än att präst för vissa fall kan komma i åtnjutande av s. k. semesterkostnadsbidrag. De första bestämmelserna om sådant bidrag tillkommo år 1937 och upptogos i 11 § prästlönereglingslagen. I enlighet med dessa bestämmelser må sådant bidrag utgå till kyrkoherdar och komministrar för beredande åt dem, i den mån så prövas erforderligt, av semester under högst trettio dagar av året. Det är emellertid enligt förevarande bestämmelser icke alla kyrkoherdar och komministrar, som kunna komma i fråga till erhållande av dylikt bidrag. Eventuellt bidragsberättigade äro sålunda endast *dels* innehavaren av kyrkoherdetjänsten i pastorat, där annan präst icke finnes till kyrkoherdens biträde anställd eller där jämte kyrkoherden endast finnes biträdande präst, som enligt vad särskilt är stadgat på eget ansvar sköter kyrkobokföringen för del av pastoratet, *dels* innehavare av komministerstjänst i annexförsamling med egen kyrkobokföring eller i del av församling, utgörande eget kyrkobokföringsdistrikt, där ej denne tjänstinnehavare åtnjuter biträde av adjunkt. — Bidraget utgår jämligt berörda lagrum med belopp, beräknat efter 75 kronor för hel semesterledighet under trettio dagar.

I avvaktan å en allsidig lösning av prästernas semesterfråga ha — med provisorisk giltighet för åren 1947—1949 — utfärdats vissa bestämmelser, innefattande såväl en höjning av semesterkostnadsbidragets belopp som även en utsträckning av själva bidragssystemet såsom sådant att gälla för församlingsprästerna i gemen. De för åren 1948 och 1949 gällande bestämmelserna i ämnet finnas upptagna i kungörelserna resp. den 10 juli 1947 nr 499 och den 26 juni 1948 nr 541. Vad angår kalenderåret 1949 må semesterkostnadsbidrag ur kyrkofonden utgå till i prästlönereglementet avsedd präst, som för samma år av domkapitlet erhåller semesterledighet eller motsvarande befrielse från prästerligt förordnande.

Semesterkostnadsbidrag må tilldelas ordinarie präst och vakansvikarie för sådan under högst trettio dagar. Bidraget är för ordinarie präster och vakansvikarier avvägt med hänsyn till huruvida de ha att under ledigheten — för vikarie eller eljest — vidkännas avdrag å sina löneförhöjningar. Bidraget utgår för dessa präster med fem, eventuellt två kronor femtio öre för dag.

Präst, som uppbär semesterkostnadsbidrag enligt här återgivna bestämmelser, äger icke att tillika påfordra dylikt bidrag enligt 11 § 5 mom. prästlönereglingslagen, vilket lagrum alltjämt är i kraft.

Dyrtdistillägg.

I lagen den 23 november 1934, nr 544, om dyrtidstillägg åt präster stadgas, att där i enlighet med av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade grunder dyrtidstillägg eller annan därmed jämförlig förmån utgår till befattningshavare i statens tjänst, må enligt grunder, som i samma ordning beslutas, och jämligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t utfärdas, utgå dyrtidstillägg till präster, som åtnjuta lön eller arvode enligt prästlönereglingslagen. I kungörelse den 17 januari 1936, nr 7, angående dyrtidstillägg åt präster (i vissa delar ändrad genom kungörelserna den 22 juni 1939 nr 543 och den 31 augusti 1945 nr 626) har därefter föreskrivits, att dyrtidstillägg skall, såvitt nu är i fråga, tillkomma innehavarna av kyrkoherde- eller komministerstjänst. Tillägget utgår, beräknat för månad, i form av procentuellt tillägg, i förekommande fall ökat med

ett fast tillägg (barntillägg). Barntillägget, som för närvarande utgör 9 kronor per månad, beräknas, liksom dyrtidstillägget i övrigt, enligt de allmänna grunder, som äro eller varda bestämda för beräkning av dyrtidstillägg eller motsvarande förmån åt sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta reglerad avlöning men ej äro underkastade det civila avlöningsreglementet, dock att det för dessa befattningshavare gällande procenttalet därvid i varje särskilt fall minskas med 3. Rörande dylika befattningshavare äro föreskrifter meddelade i kungörelsen den 15 juni 1923 nr 265 med däri vidtagna ändringar m. fl. författningar. Såsom underlag för dyrtidstilläggets beräkning tages det avlöningstagaren för månaden tillkommande lönebeloppet, däri vid kyrkoherde- och komministerstjänster inräknas reglerad lön, provisorisk tilläggs-lön, ålderstillägg och ödebygdstillägg. För närvarande utgår dyrtidstillägget med 23 procent å berörda avlöningsförmåner.

Kristillägg.

Enligt kungörelsen den 13 juni 1941 nr 411 och vissa efterföljande författningar, den senaste den 30 juni 1948 nr 555, avseende tiden 1 juli 1948—31 december 1948, erhålla präster, som åtnjuta dyrtidstillägg enligt ovan nämnda kungörelse den 17 januari 1936 nr 7, visst kristillägg. Kristilläggsunderlaget utgöres av summan av det i månadsavlöningen ingående belopp, varå dyrtidstillägg utgår, och det procentuella dyrtidstillägg, som å avlöningen erhålles, då det för beräkning av sådant tillägg fastställda talet för den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda levnadskostnadsökningen utgör 56 (= 7 procent). Kristillägget utgör för närvarande 24,4 procent av kristilläggsunderlaget.

Provisoriskt lönetillägg.

För budgetåret 1948/49 ha bl. a. nu ifrågakvarande präster erhållit sådant lönetillägg enligt kungörelsen den 30 juni 1948 nr 542. Tillägget utgår för kyrkoherdar och komministrar, som ej äro tillförsäkrade särskild löneförmån jämlikt 7 eller 10 § prästlöneregleringslagen, med visst belopp för månad, beroende på grundavlöningens storlek. Med grundavlöning avses den reglerade lönen samt i förekommande fall ålderstillägg. För kyrkoherde med en årlig grundavlöning av 3 500—3 900 kronor utgår tillägget månatligen med 155 kronor, 3 901—4 200 kronor med 130 kronor, 4 201—5 000 kronor med 110 kronor, 5 001—5 900 kronor med 85 kronor, 5 901—6 300 kronor med 65 kronor och 6 301—8 000 kronor med 60 kronor. För komminister med en årlig grundavlöning av högst 2 600 kronor utgår tillägget månatligen med 155 kronor, 2 601—2 900 kronor med 135 kronor, 2 901—3 500 kronor med 105 kronor, 3 501—3 900 kronor med 80 kronor, 3 901 kronor och däröver med 60 kronor. För präst, som innehar särskild löneförmån enligt 7 eller 10 § prästlöneregleringslagen utgör det månatliga tillägget 60 kronor eller, där domkapitlet på av tjänst innehavaren därom gjort särskild framställning finner skäligt så medgiva, visst högre belopp.

Slutligen må här nämnas, att kyrkoherde och komminister vid ledighet för viss militärtjänstgöring jämlikt 11 § 6 mom. prästlöneregleringslagen äger åtnjuta löneersättning enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande.

Härefteråt meddelas en tablå, belysande de ordinarie församlingsprästers nuvarande löneläge (*nettoavlöning*).

Antalet ordinarie prästerliga befattningar i rikets territoriella pastorat med undantag av Karlsborgs, fördelade efter storleken av vid tjänsten utgående grundavlöning (reglerad lön) med angivande tillika av i ett vart löneläge dels närmast före den 1/7 1947, dels från och med den 1/7 1948 utgående nettoavlöning, d. v. s. grundavlöning + provisorisk tilläggs-lön resp. tilläggsarvode + nådårstillägg + procentuellt dyrtids- och kristillägg + fast uppvärmningsbidrag + provisoriskt lönetillägg — familjepensionsavdrag, men utan inräknande av värde av förmån av hyresfri tjänstebostad liksom ej heller av i vissa fall utgående särskilda avlöningstillägg och kostnadsersättningar (ålderstillägg, ödebygdstillägg, resanslag m. m.).

Befattningar (anställning)		Grundavlöning kronor	Nettoavlöning, kronor	
för	antal		Före 1/7 1947	Nuvarande
Domprost	2	8 000	14 039	14 854
	3	9 000—9 500	15 045—15 552	15 860—16 367
	7	10 000	16 060	16 875
	Summa 12			
Kyrkoherde	19	3 500—4 000	8 539—9 218	10 242—10 830
	144	4 001—4 500	9 219—9 907	10 667—11 160
	397	4 501—5 000	9 908—10 598	11 161—11 896
	338	5 001—5 500	10 599—11 285	11 597—12 328
	154	5 501—6 000	11 286—11 972	12 329—12 909
	74	6 001—6 500	11 973—12 578	12 821—13 393
	45	6 501—7 000	12 559—13 045	13 374—13 860
	34	7 001—7 500	13 046—13 531	13 861—14 346
	145	7 501—8 000	13 532—14 039	14 347—14 854
	Summa 1 350			
Komminister	11	2 250—2 500	6 777—7 122	8 368—8 735
	137	2 501—3 000	7 123—7 807	8 635—9 074
	248	3 001—3 500	7 808—8 499	8 866—9 602
	162	3 501—4 000	8 501—9 178	9 304—9 890
	82	4 001—4 500	9 179—9 868	9 787—10 521
	240	4 501—5 000	9 869—10 558	10 522—11 256
Summa 880				

*B. Icke-ordinarie församlingspräster (kyrko-
adjunkter och pastoratsadjunkter).*

Kyrkoadjunkt och pastoratsadjunkt åtnjuta: 1) adjunksarvode, 2) ålderstillägg, 3) provisoriskt tilläggsarvode, 4) bostads- och vivreersättning, 5) ödebygdstillägg i vissa fall, 6) lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande eller arvodesförhöjning för familjepensionering, 7) semesterkostnadsbidrag, 8) dyrtidstillägg, 9) kristillägg, 10) kostnadsfri skjuts i tjänsteärenden eller, till vissa kyrkoadjunkter, resanslag, 11) provisoriskt lönetillägg.

Adjunktsarvode.

Enligt 12 § prästlönerregleringslagen skall varje tjänstgörande adjunkt åtnjuta årligt adjunktsarvode, ej understigande 1 000 kronor, enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t därom meddelar. Tjänstgör extra ordinarie präst vid två ordinarie befattningar, skall adjunktsarvodet enligt samma paragraf ökas med hälften av det såsom adjunktsarvode i allmänhet utgående belopp. I prästlönerreglementet stadgas i 2 kap. 3 § beträffande kyrkoadjunkt, att arvodet skall utgå med belopp, som blivit bestämt vid löneroglering enligt prästlönerregleringslagen. I allmänhet utgå kyrkoadjunktsarvodena med belopp mellan 1 800—2 500 kronor för år. Kyrkoadjunkts arvode jämte ålderstillägg benämnas i reglementet *reglerat adjunktsarvode*. Pastoratsadjunkt åtnjuter jämlikt 2 kap. 4 § i reglementet arvode med 1200 kronor. Pastoratsadjunkts arvode jämte ålderstillägg och ifrågakommande arvodesförhöjning för familjepensioneringen benämnas *allmänt adjunktsarvode*.

Ålderstillägg.

Kyrko- och pastoratsadjunkter åtnjuta tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor för år, det första efter tre, det andra efter sex och det tredje efter nio års väl vitsordad tjänstgöring (2 kap. 3 och 4 §§ i prästlönerreglementet enligt deras lydelse jämlikt kungörelsen den 31 juli 1945 nr 595).

Provisoriskt tilläggsarvode.

Sådant arvode utgör för kyrkoadjunkt 900 kronor för år och för pastoratsadjunkt 1 000 kronor för år (2 kap. 3 och 4 §§ prästlönerreglementet, sistnämnda paragraf enligt dess lydelse jämlikt kungörelsen den 31 juli 1945 nr 595).

Bostads- och vivreersättning.

Enligt 12 § prästlönerregleringslagen skall varje tjänstgörande adjunkt såsom löneförmån åtnjuta bostad och vivre. Yrkas av adjunkten eller av den, som har att tillhandahålla bostad och vivre, att i stället för dessa förmåner må lämnas gottgörelse i penningar, skall sådan gottgörelse till adjunkten utgivas i enlighet med de av Kungl. Maj:t därom meddelade föreskrifter. Till kyrkoadjunkt utgår förmånen alltid i penningar. Bostads- och vivreersättningen bestämmes av domkapitlet med hänsyn till levnads-kostnaderna i orten. Ersättningen, som icke må bestämmas till lägre än 600 kronor för år för bostad och vivre tillhoppa (2 kap. 20 § prästlönerreglementet), utgår för närvarande till kyrkoadjunkt med belopp från 2 840 till 4 080 kronor och till pastoratsadjunkt i allmänhet med belopp å 1 800—4 000 kronor.

Ödebygdstillägg.

För kyrkoadjunkt utgår ödebygdstillägg under samma förutsättningar som ovan angivits för ordinarie präster. Beträffande pastoratsadjunkt gäller enligt 2 kap. 23 § 2 mom. prästlönerreglementet, att vid av Kungl. Maj:t bestämd ödebygdstjänst må utgå ett särskilt ödebygdstillägg till pastoratsadjunkt, som biträder vid tjänsten eller uppehåller densamma. Pastorats-

adjunkten för sådant fall tillkommande ödebygdstillägg skall utgå med belopp, motsvarande tre fjärdedelar av ödebygdstillägget för innehavaren av tjänsten.

»Nådårstillägg» eller arvodesförhöjning för familjepensionering.

Till kyrkoadjunkt utgår på samma sätt som för ordinarie församlingspräster i anledning av nådårsrättens upphörande ett lönetillägg å 1,5 procent av det fastställda arvudet, ålderstillägg inberäknat, oavsett huruvida sådant blivit intjänat. Pastoratsadjunkt åtnjuter, därest han är underkastad familjepensionsreglementet för prästerskapet, jämlikt 2 kap. 4 § prästlönereglementet arvodesförhöjning med 60 kronor för år.

Semesterkostnadsbidrag.

De ovan nämnda, för åren 1947—1949 utfärdade bestämmelserna angående semesterkostnadsbidrag äro jämväl tillämpliga å de icke-ordinarie församlingspräster. Vad angår kalenderåret 1949, må sålunda semesterkostnadsbidrag utgå till kyrkoadjunkt och pastoratsadjunkt, som av domkapitlet erhåller semesterledighet respektive befrielse från prästerligt förordnande. Semesterkostnadsbidrag må tilldelas kyrkoadjunkt och pastoratsadjunkt under högst tjugu dagar. Bidraget är för kyrkoadjunkter — liksom för ordinarie präster — avvägt med hänsyn till huruvida de ha att under ledigheten vidkännas avdrag å sina löneförmåner. Bidraget utgår med fem, eventuellt två kronor 50 öre för dag. Beträffande pastoratsadjunkt utgår bidraget med belopp, motsvarande honom eljest tillkommande å ifrågavarande tid belöpande allmänt adjunktsarvode och provisoriskt tilläggsarvode jämte därå belöpande dyrtids- och kristillägg samt provisoriskt lönetillägg, och därutöver med fem kronor för dag.

Dyrtidstillägg.

I likhet med kyrkoherdar och komministrar åtnjuta kyrko- och pastoratsadjunkter dyrtidstillägg å vissa löneförmåner. Som underlag för tilläggets beräkning tages det månatliga lönebeloppet, nämligen för kyrkoadjunkt reglerat adjunktsarvode, provisoriskt tilläggsarvode och ödebygdstillägg samt för pastoratsadjunkt allmänt adjunktsarvode (frånräknat däri ingående förhöjning för familjepensionering), provisoriskt tilläggsarvode, ödebygdstillägg och vikariearvode jämte arvodesförhöjning under tjänstgöring vid två befattningar.

Kristillägg.

Kristillägg utgår till kyrko- och pastoratsadjunkter enligt samma grunder som till kyrkoherdar och komministrar.

Kostnadsfri skjuts m. m.

Till kyrkoadjunkt liksom till ordinarie präst utgår fast resanslag med belopp av högst 500 kronor för år.

Kyrkoadjunktens resanslag brukar bestämmas till ungefär samma belopp som en komministers eller något lägre.

Såsom förutsättning för att tilldela kyrkoadjunkt fast resanslag plägar uppställas, att denne är bosatt å annan ort än den ordinarie präst, vilken han biträder, eller, om kyrkoadjunkten är bosatt å samma ort, att dom-

kapitlet fastställt vederbörlig tjänstefördelning mellan prästerna. Detta har skett för att förhindra, att den ordinarie prästen genom att i väsentlig utsträckning uppdraga åt adjunkten att företaga tjänsteresor gör en icke avsedd besparing å sitt eget resanslag.

Därest kyrkoadjunkten icke erhåller eget fast resanslag, ankommer det såsom regel å den ordinarie prästen att svara för dennes resekostnader.

För pastoratsadjunkt har likaledes såsom regel den präst, till vilkens biträde adjunkten är anställd, att svara för resekostnaden.

Därest det fasta resanslaget skulle visa sig otillräckligt, har kyrkoadjunkt liksom ordinarie präst möjlighet att erhålla tillfälligt resanslag ur kyrkofonden.

I reglementet för prästerskapets avlöning upptagas vissa bestämmelser om ersättning till *pastorats- och kyrkoadjunkt* för av sådan prästerlig befattningshavare företagen resa till tjänstgöringsort. Samma reglemente upptager även en del föreskrifter om kostnadsbidrag för ämbetsbiträdens och vikariers resor mellan olika pastorat.

Provisoriskt lönetillägg.

Enligt ovannämnda kungörelse den 30 juni 1948 nr 542, vilken jämväl upptager bestämmelser om provisoriskt lönetillägg till kyrko- och pastoratsadjunkter, är tilläggets storlek beroende av grundavlönings storlek. Med grundavlöning förstås för kyrkoadjunkt det i löneregleringsresolutionen fastställda årsarvodet tillika med av domkapitlet för tjänsten senast bestämd ersättning för år för bostad och vivre samt för pastoratsadjunkt årsarvodet å 1 200 kronor tillika med av domkapitlet för anställningshavaren senast bestämd gottgörelse för år i penningar för förmånen av bostad och vivre eller, där sådan av domkapitlet bestämd gottgörelse ej utgår, beräknat årsvärde av samma förmån. Allt efter antalet ålderstillägg som adjunkten intjänat, 0, 1 eller 2—3, utgår tillägget månatligen för *kyrkoadjunkt*: med en grundavlöning understigande 4 600 kronor med respektive 75, 105 och 125 kronor, om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 4 600 kronor och understiger 5 400 kronor med respektive 50, 80 och 100 kronor och om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 5 400 kronor med respektive 50, 65 och 85 kronor samt för *pastoratsadjunkt*: om grundavlöningen understiger 3 700 kronor med respektive 110, 150 och 165 kronor, om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 3 700 kronor och understiger 4 200 kronor med respektive 95, 140 och 160 kronor och om grundavlöningen uppgår till eller överstiger 4 200 kronor med respektive 90, 130 och 150 kronor.

Slutligen må här nämnas att kyrkoadjunkt äger vid ledighet för viss militär tjänstgöring uppbära arvodesersättning i likhet med vad som gäller för ordinarie präst, samt att pastoratsadjunkt för fall av ledighet på grund av sjukdom och under ledighet för här avsedd militär tjänstgöring kan tillerkännas särskilt arvode. Vid dylika ledigheter för pastoratsadjunkt utgår denne eljest tillkommande provisoriskt lönetillägg med 90 kronor, om han vid tjänstgöring ej ägt uppbära något ålderstillägg, samt med 120 kronor, om han ägt uppbära ett, och 130 kronor, om han ägt uppbära mer än ett ålderstillägg, allt per månad.

Härefteråt meddelas en tablå, belysande de icke-ordinarie prästernas nuvarande löneläge.

Antalet icke-ordinarie prästerliga befattningar i rikets territoriella pastorat fördelade efter storleken av vid tjänsten utgående grundavlönning (adjunksarvode + bostads- och vivreersättning), med angivande tillika av i ett vart löneläge dels närmast före den 1/7 1947, dels från och med den 1/7 1948 utgående nettoavlönning, d. v. s. grundavlönning + provisorisk tilläggslön resp. tilläggsarvode + nådars-tillägg (vid anställning såsom pastoratsadjunkt: arvodesförhöjning för familjepensionering) + procentuellt dyrtids- och kristillägg + provisoriskt lönetillägg — familjepensionsavdrag, men utan inräknande av i vissa fall utgående särskilda avlöningstillägg och kostnadsersättningar (ålderstillägg, ödebygdstillägg, resanslag m. m.).

Befattningar (anställning)		Grundavlönning kronor	Nettoavlönning, kronor	
för	antal		Före 1/7 1947	Nuvarande
Kyrkoadjunkt	34	4 600—5 000	6 888—7 371	7 286—7 787
	137	5 001—5 500	7 372—7 871	7 788—8 287
	87	5 501—6 000	7 872—8 454	8 288—8 915
	88	6 001—6 500	8 455—9 079	8 889—9 540
	Summa 346			
För 4 kyrkoadjunktsbefattningar, vilkas nuvarande innehavare tillika äro domkyrkosysslomän, är avlöningen beräknad med utgående från att tjänsteförening ej föreläge och någon reducering av bostads- och vivreersättningens belopp fördens skull ej skett.				
(ungefärliga uppgifter)				
Pastoratsadjunkt	20	2 700—3 000	4 934—5 234	6 007—6 307
	150	3 001—3 500	5 235—5 734	6 308—6 807
	165	3 501—4 000	5 735—6 234	6 808—7 127
	20	4 001—4 500	6 235—6 734	7 128—7 567
	10	4 501—5 000	6 735—7 234	7 568—8 067
Summa 365				(därav 175 vikarierande och 190 ämbetsbitr.)

C. Kontraktsprostarna.

Jämlikt 17 § prästlönereglingslagen åtnjuter kontraktsprost — utöver avlöning vid den befattning han innehar — *arvode*, fördelat i grundbelopp å 150 kronor samt fyllnadsbelopp med 15 kronor för varje pastorat, som kontraktet omfattar, samt med 5 kronor för varje fullt 100-tal kvadratkilometer av kontraktets areal i land till och med 1 000 och därutöver med 10 kronor för varje överskjutande fullt 500-tal kvadratkilometer; dock att fyllnadsbeloppet för areal icke utgår för mer än tillhoppa 30 000 kvadratkilometer.

Till kontraktsprost utgår härjämte dels, jämlikt lagen den 13 december 1929, nr 382, *provisoriskt tilläggsarvode* med ett belopp, motsvarande 80 procent av det av Kungl. Maj:t enligt 17 § prästlönereglingslagen fastställda arvodet, dock högst 250 kronor för år, dels dyrtidstillägg och kris-

tillägg å såväl prostarvodet som provisoriska tilläggsarvodet, dels ock resekostnads- och traktamentsersättning ävensom, i vissa fall, ersättning för kostnad för vikaries avlöande.

3. Stiftsprästerna.

Stifts- och kontraktsadjunkternas arbetsuppgifter finnas närmare angivna i Kungl. Maj:ts cirkulär den 13 juni 1947 till statskontoret m. fl. angående vissa bestämmelser rörande dessa präster. Enligt cirkuläret skola adjunkterna ha till uppgift att biträda församlingarnas prästerskap. Stiftsadjunkt biträder vid ungdomsvården, vid sjömansvården i stiftets hamnar samt vid ledningen av kyrkligt bildningsarbete och andra likartade grenar av frivilligt kyrkligt arbete inom stiftet eller inom viss för honom såsom tjänstgöringsområde anvisad del därav. Kontraktsadjunkt tjänstgör vid församlingsarbetet i allmänhet inom visst kontrakt eller annan för honom såsom tjänstgöringsområde anvisad del av stiftet.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 juni 1947 må från och med den 1 juli 1947 tills vidare, längst dock intill utgången av juni 1950, i riket anställas 4 kontraktsadjunkter, alla i Luleå stift, samt 40 stiftsadjunkter, nämligen 5 i Luleå stift, 4 i ett vart av Uppsala och Lunds stift, 3 i ett vart av Linköpings, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborgs, Karlstads och Härnösands stift, 2 i Stockholms stift och 1 i Visby stift.

Enligt 2 kap. 5 § prästlönereglementet sådant detta författningsrum lyder jämlikt kungörelsen den 13 juni 1947 nr 309 åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkterna

1) arvode med 5 580 kronor för år jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor för år — det första efter tre, det andra efter sex och det tredje efter nio års väl vitsordad tjänstgöring,

2) ödebygdstillägg enligt Kungl. Maj:ts särskilda bestämmande samt

3) ersättning för tjänsteresor i enlighet med vad Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer, antingen i form av visst belopp för år eller i form av resekostnadsersättning, eventuellt även traktamentsersättning, jämlikt allmänna resereglementets bestämmelser. Enligt Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkterna i Luleå och Visby stift sådan ersättning enligt allmänna resereglementet med den sammanlagda kostnadsersättningen för stiftet maximerad till visst belopp, samt i övriga stift ersättning med visst för varje befattningshavare fixerat belopp, varierande mellan 900 och 2 400 kronor. Stifts- och kontraktsadjunkterna i Luleå stift åtnjuta även traktamentsersättning.

Stifts- och kontraktsadjunkter äga vidare uppbära dyrtidstillägg, utgående med procentuellt tillägg å arvode med ålderstillägg samt ödebygdstillägg och i förekommande fall ökat med barntillägg, allt enligt de grunder, som äro eller varda bestämda för beräkning av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta s. k. reglerad avlöning men ej äro underkastade det civila avlöningsreglementet. Därutöver åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkter kristillägg.

En av ifrågavarande adjunkter, nämligen kontraktsadjunkten i Lappmarkens andra kontrakt, innehar tjänstebostad och skall för denna för mån vidkännas avdrag å sin lön med 930 kronor om året.

Slutligen åtnjuta stifts- och kontraktsadjunkterna enligt kungörelsen den 30 juni 1948, nr 542, provisoriskt lönetillägg för tiden den 1 juli 1948—den 30 juni 1949 med 60 kronor i månaden, om de uppbära högst ett ålderstillägg, och med 75 kronor i månaden, om de uppbära mer än ett ålderstillägg.

4. Garnisons- och amiralitetsprästerna samt utlandspastorerna.

För *garnisonspastorn i Karlsborgs församling, prästerskapet i Skeppsholms församling i Stockholm och Karlskrona amiralitetsförsamling samt garnisonspastorn i Boden* gälla särskilda avlöningsbestämmelser, meddelade av Kungl. Maj:t dels i administrativ ordning, dels i särskilda fall med riksdagens godkännande.

Karlsborgs församling är en blandad territoriell och icke-territoriell församling, i det att dit höra *dels* den å Karlsborgs fästning förlagda militära och civilmilitära personalen jämte de därstädes eljest bosatta personer, vilka enligt gällande bestämmelser skola tillhöra militär kyrkoförsamling, *dels ock* den övriga inom Karlsborgs socken bosatta befolkningen. För garnisonspastorn i församlingen gäller för närvarande lönereglering enligt Kungl. Maj:ts resolution den 17 mars 1933, avseende tiden från och med den 1 maj 1933 tills vidare under 20 år. Jämlikt denna resolution skall garnisonspastorn, vilken även benämnas kyrkoherde, äga — jämte bostadsboställe eller naturainkvartering — åtnjuta avlöning av statsmedel (anslaget numera överfört å kyrkofonden) med 3 000 kronor, varav 2 000 kronor lön och 1 000 kronor arvode, ävensom, så länge avlöning av statsmedel ej understigande nämnda belopp utgår till honom och så länge nuvarande grunder för prästerskapets avlöning gälla, uppbära följande lönebidrag: *grundlön*, vars storlek beräknas med hänsyn till i församlingen kyrkobokförd folkmängd sålunda, att för varje kyrkobokförd person beräknas en krona, dock ej lägre än 2 000 kronor och ej högre än 5 000 kronor; *provisorisk tilläggs-lön* 2 100 kronor; *arvode till vikarie* under tjänstledighet för enskilda angelägenheter under högst sex veckor med belopp, motsvarande vad i förekommande fall enligt gällande författningar utgår ur kyrkofonden i arvode åt vikarie för kyrkoherde i territoriellt pastorat; *dyrtidstillägg* å grundlönen, provisoriska tilläggs-lönen och vikariearvodet enligt de grunder, som äro eller bliva gällande för dyrtidstillägg åt kyrkoherdar i nyreglerade pastorat; *fast resanslag* 300 kronor samt *bidrag till skrivhjälp* 300 kronor.

För prästerskapet i Skeppsholms församling och Karlskrona amiralitetsförsamling, vilka utgöra icke-territoriella församlingar, har Kungl. Maj:t fastställt löneregleringar, för prästerskapet i den förra församlingen den 14 februari 1941 att gälla för tiden 1/1 1941—31/12 1960 och för prästerskapet i den senare den 27 oktober 1939 att gälla för tiden 1/1 1940—31/12 1959. I Skeppsholms församling äga prästerna, förutom dem från kyrkofonden tillkommande arvoden samt amiralitetspastorn av kronan tillhandahållen tjänstebostad, åtnjuta *amiralitetspastorn* kontant års-lön 5 000 kronor ävensom lönetillägg med belopp, motsvarande vad kyrkoherde i territoriellt pastorat enligt därom gällande bestämmelser äger att åtnjuta dels i provisorisk tilläggs-lön, dels i lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande, dels ock i dyrtidstillägg eller därmed jämförlig förmån, samt *amiralitetspredikanten* (vilken även innehar annan präster-

lig tjänst) årligt arvode 600 kronor. I Karlskrona amiralitetsförsamling äga prästerna, förutom dem från kyrkofonden tillkommande arvoden, åtnjuta *amiralitetspastorn* kontant årlön 6 000 kronor och hyresersättning 3 000 kronor, *amiralitetspredikanten* och *extra amiralitetspredikanten* vardera kontant årlön 3 800 kronor och hyresersättning 2 200 kronor, ävensom alla tre befattningshavarna lönetillägg med belopp, motsvarande för amiralitetspastorn vad kyrkoherde och för de båda amiralitetspredikanterna vad komminister i territoriellt pastorat äger att åtnjuta dels i provisorisk tilläggs-lön, dels i lönetillägg i anledning av nådårsrättens upphörande och dels i dyrtidstillägg eller därmed jämförlig förmån. För prästerskapet i båda nu förevarande församlingar gäller vidare, att därest för dem å marinens ecklesiastikstat vid tidpunkten för löneredningens fastställande utgående årligt arvode ändras, skola ovan angivna löneförmåner utgå endast, intill dess Kungl. Maj:t i anledning av sådant förhållande annorlunda förordnar. Till dessa präster utgår även kristillägg jämlikt kungörelsen den 30 juni 1948 nr 555.

För garnisonspastorn i Boden har Kungl. Maj:t, i enlighet med beslut av 1943 års riksdag, den 8 oktober 1943 fastställt ett årligt arvode av 7 600 kronor, varå utgår dyrtids- och kristillägg såsom för församlingspräst.

Samtliga innehavare av nu angivna militära prästbefattningar utom amiralitetspredikanten i Skeppsholms församling åtnjuta jämväl, enligt kungörelsen den 30 juni 1948 nr 542, provisoriskt lönetillägg för tiden 1/7 1948—30/6 1949 med 60 kronor i månaden.

Utlandspastorerna. För närvarande finnas sju svenska församlingar i utlandet, för vilka Kungl. Maj:t fastställt kyrkoordning, nämligen Gustafs-församlingen i Köpenhamn, Victoriaförsamlingen i Berlin, Sofiaförsamlingen i Paris, Olaus Petri-församlingen i Helsingfors, Margaretaförsamlingen i Oslo, Ulrika-Eleonoraförsamlingen i London och svenska församlingen i Buenos Aires.

Kostnaderna för utlandspastorernas kontanta avlöning utgå numera beträffande pastorn i London delvis och beträffande övriga utlandspastorer helt av kyrkofonden. Utlandspastorernas avlöningsanslag upptogs tidigare å statsbudgeten men har genom beslut vid 1941 års riksdag (Kungl. Maj:ts prop. nr 238 och riksdagens skrivelse nr 313) överförts å kyrkofonden. För tiden 1/7 1948—30/6 1949 ha bestämmelser om avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet meddelats i kungl. brev den 26 juni 1948 (Kungl. Maj:ts prop. nr 156/48 och riksdagens skrivelse nr 244). Dessa bestämmelser äro av följande innehåll.

Avlöningen för angivna tid till en var av pastorerna i Köpenhamn, Berlin, Paris, Helsingfors, Oslo och Buenos Aires utgöres av *dels* grundavlöning med provisorisk förhöjning å tillhoppa för år 8 100 kronor, *dels* procentuellt dyrtidstillägg och kristillägg därå enligt de grunder för åtnjutande av sådana tillägg, som för motsvarande tid må gälla för kyrkoherde i territoriell hemlandsförsamling, *dels* provisoriskt lönetillägg med 60 kronor för månad, *dels* ock tillfälligt utlandstillägg med 2 600 kronor för pastorn i Berlin, 2 000 kronor för pastorerna i Paris och Buenos Aires samt 1 600 kronor för pastorerna i Köpenhamn, Helsingfors och Oslo ävensom därutöver för den, som på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 19 års ålder, ett tilläggsbelopp för år å 750 kronor för ett och 500 kronor för varje

ytterligare barn under 10 års ålder samt 2 000 kronor för varje barn, som fyllt 10 år. För pastor i London utgöres avlöningen från kyrkofonden — under förutsättning att han under budgetåret bibehålles vid de löneförmåner från församlingen, som tillkommit honom under närmast föregående budgetår — av provisoriskt lönetillägg å 60 kronor för månad och tillfälligt utlandstillägg å 2 000 kronor för år jämte eventuella tilläggsbelopp för barn enligt ovanstående.

Utlandspastor, som kommer i åtnjutande av härförut nämnd grundavlöning, må icke mottaga särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar, vare sig sådan förrättning avser i utlandsförsamlingen inskrivna medlemmar eller andra till därvarande svenska koloni hörande personer eller resande eller eljest på orten tillfälligt vistande landsmän. Uppbär utlandspastor jämte honom tillkommande prästerlig avlöning särskilt arvode eller annan fast ersättning för tjänsteuppdrag vid sidan av pastorstjänsten, skall för tid, varunder dylik ersättning till honom utgår, grundbeloppet av hans utlandstillägg minskas med ett mot ifrågavarande ersättning svarande belopp.

5. Biskoparna.

Enligt förordningen den 27 november 1936, nr 578, med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel (biskopsavlöningsförordningen) äger biskop åtnjuta kontant lön jämte förmån av hyresfri tjänstebostad samt vissa bidrag och kostnadsersättningar.

Biskops kontanta lön består av *dels* grundlön, utgörande för ärkebiskopen 29 000 kronor, för biskopen i Lund 24 500 kronor samt för övriga biskopar utom biskopen i Visby 21 000 kronor, *dels ock* dyrtidstillägg och kristillägg därå enligt de grunder, som äro bestämda för befattningshavare i statens tjänst, som åtnjuta reglerad avlöning. Biskopen i Visby, som i egenskap av kyrkoherde i Visby församlings pastorat uppbär avlöning, utgående i därför stadgad ordning, skall äga vid biskopstjänsten åtnjuta lönefyllnad så bestämd, att hans kontanta lön för året uppbringas till ett belopp av 21 000 kronor jämte dyrtidstillägg och kristillägg därå enligt de bestämmelser, som angivits för övriga biskopar. Vid bestämmande av nämnda lönefyllnad skola tagas i beräkning samtliga för kyrkoherdebefattningen i prebendepastoratet fastställda kontanta allmänna löneförmåner, därå utgående tillägg inberäknade, men må därvid avdrag ske — intill ett belopp av 170 kronor för månad — för vad biskopen visar sig ha för månaden avstått såsom ersättning till vikarie å eller ämbetsbiträde vid berörda befattning. — Jämlikt kungörelsen den 30 juni 1948, nr 542, utgår biskops provisoriska lönetillägg för tiden 1/7 1948—30/6 1949 med 60 kronor för månad.

Tjänstebostad beredes biskop enligt Kungl. Maj:ts bestämmande å för ändamålet anvisad publik fastighet. Där särskilda förhållanden därtill förordade, må dock Kungl. Maj:t i stället tilldela biskopen antingen åt honom förhyrd tjänstebostad eller hyresersättning. I förmånen av tjänstebostad ingår även dispositionsrätt till planterat område. Vad sålunda stadgats om tjänstebostad och hyresersättning skall dock icke gälla för biskopen i Visby, så länge han i egenskap av kyrkoherde i Visby äger åtnjuta förmånen av prästgård enligt ecklesiastik boställsordning. Åt biskop upplåten

tjänstebostad ävensom den av biskopen i Visby disponerade prästgården må genom det allmännas försorg förses med möblering för högst fyra till representation avsedda rum.

Sådan för biskoparnas avlöning anslagen fastighet eller del därav, som anvisats för tjänstebostad åt biskop, utgör *biskopsgård* (1 § i förordningen den 27 november 1936, nr 579, ang. förvaltningen av de för biskoparnas avlöande anslagna fastigheter). I cirkulär den 30 april 1937 ha givits närmare bestämmelser angående biskopsgårds förvaltning. Förvaltningen åligger stiftsnämnden.

För uppvärmning av åt biskop upplåten tjänstebostad samt för bränsle, som i sådan bostad eljest användes för hushållsändamål, äger biskop, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla bidrag intill tre fjärdedelar av kostnaderna.

Biskop äger erhålla resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente för i tjänsten föreslagna resor.

Enligt brev till statskontoret den 26 juni 1948 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att för tiden 1 juli 1948—30 juni 1949 skall till biskop ur kyrkofonden utgå ett särskilt provisoriskt representationsbidrag med 2 000 kronor för året.

6. Prästgårdarna, m. m.

Prästlöneregleringslagen av den 9 december 1910 stadgar i första paragrafen, att varje i vederbörande pastorat tjänstgörande ordinarie präst — kyrkoherde eller komminister — skall i avlöning äga åtnjuta, förutom enligt lagen bestämd lön i penningar, förmånen av hyresfri bostad. Sådan bostad skall regelmässigt beredas befattningshavaren genom upplåtelse till honom av prästgård, så anordnad, som i 1932 års ekklesiastika boställsordning stadgas. Därest Kungl. Maj:t för visst fall finner, att på grund av särskilda omständigheter hinder möter mot dylik upplåtelse, skall det emellertid åligga pastoratet att, försåvitt ej annan bostad varmed befattningshavaren åtnöjes av pastoratet beredes denne, i stället gälda hyresersättning till honom med belopp, som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn till de i orten rådande förhållandena.

Tjänstebostad annorstädes än i prästgård förekommer i de territoriella pastoraten, enligt vad ungefärligen kunnat beräknas, i cirka ett 40-tal fall för kyrkoherde och i omkring 75 fall för komminister. Dylik tjänstebostad är av pastoratet merendels upplåten i församlingshus eller byggnad av likartad karaktär, vilken för så fall ofta inrymmer lägenheter för flera på samma ort stationerade präster ävensom särskild pastorexpedition. Huvudsakligast förekommer dylik tjänstebostad i Stockholm och en del andra större samhällen.

I Skeppsholms militära församling i Stockholm samt i Karlsborgs delvis militära församling äro tjänstebostäder («prästgård») av kronan upplåtna för därvarande kyrkoherdar i försvaret tillhöriga fastigheter.

För utlandspastorerna plägar i den av Kungl. Maj:t för vederbörande utlandsförsamling fastställda kyrkoordningen föreskrivas, att församlingen i fråga skall vara pliktig att tillhandahålla sin pastor tjänstebostad med uppvärmning m. m., men några bestämmelser om bostadens storlek och beskaffenhet ha därvid inte meddelats.

I enstaka fall finnes särskild tjänstebostad upplåten jämväl för kyrkoadjunkt. Främst förekommer detta i församlingshus i stads- och liknande samhällen men även i förutvarande kyrkoherde- eller komministersprästgårdar å landsbygden, då sådan prästgård förlorat denna sin karaktär efter det vederbörande ordinarie befattning indragits.

Hysesersättning utgår för närvarande till 33 kyrkoherdar och 90 komministrar bland församlingsprästerskapet. Sådan ersättning har även bestämts för de tre i Karlskrona amiralitetsförsamling fast anställda prästerna. Av hysesersättningarna till komministrarna i de territoriella pastoraten äro fyra tillsvidare ej slutligt bestämda. Till de övriga församlingsprästerna utgå ersättningarna med belopp, växlande för kyrkoherdarna från 700 kronor för år i en landsförsamling i Linköpings stift till 4 500 kronor för år i Göteborgs-församlingarna samt för komministrarna mellan 700 kronor för år i en skånsk landsförsamling samt 3 200 kronor för år i Göteborgs-församlingarna.

Angående prästgårds anordnande finnas de närmare föreskrifterna i andra kapitlet av ekklesiastika boställordningen. I enlighet med vad där stadgas skall prästgård, allt efter Kungl. Maj:ts bestämmande, förläggas antingen på något till pastoratet hörande ekklesiastiskt boställe eller ock på annat område, som pastoratet för så fall har att tillhandahålla.

Prästgård skall omfatta område av lämplig storlek, innefattande jämväl — såvitt möjligt — mark till trädgård för tjänstinnehavarens husbehov.

Rörande prästgårds bebyggelse och övriga anordnande, vare sig det gäller nyanläggning eller ändringar å äldre prästgård, beslutar vederbörande ekklesiastika boställsnämnd. Härvid liksom vid arbetenas utförande skall särskilt beaktas vad god byggnadskultur kräver. Där planerade byggnads- eller andra anläggningsarbeten å prästgård kunna anses från kulturhistorisk eller estetisk synpunkt vara av betydelse för prästgårdens yttre eller inre byggnadskaraktär, skall boställsnämndens beslut i frågan underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse.

Prästgårds bebyggande och, i huvudsak, dess iordningställande i övrigt ankommer på pastoratet, som även svarar i det hela för prästgårdens underhåll.

Å prästgård skola finnas boningshus, visthus, hushållskällare, tvättstuga, vedbod och hemlighus samt, där sådant prövas erforderligt, garage och brunn. Dessa s. k. laga hus må dock även, i den mån det befinnes lämpligt, sammanbyggas. Efter Kungl. Maj:ts medgivande må jämväl i särskilda fall prästgårdar i sin helhet sammanbyggas för två eller flera tjänstinnehavare.

För boningshus på kyrkoherdeprästgård må enligt boställsordningen bestämmas, utöver kök och övriga nödiga utrymmen, minst fem och högst åtta boningsrum, av vilka ett tillika skall vara expeditionsrum. För boningshus på komministersprästgård må på samma sätt föreskrivas minst fyra och högst sex boningsrum. Erfordras för kyrkoarkivaliers förvaring brandfritt valv eller annan brandsäker och fuktfri arkivlokal i prästgård, skall vid ny- eller ombyggnad av densamma dylik lokal där anordnas.

Anordnas i prästgård särskild lokal för pastorsexpedition och ingår denna ej i tjänstinnehavarens bostad, är pastoratet ålagt att bekosta möblering, uppvärmning och städning av sådan lokal jämte därtill hörande utrymmen.

För egen del är tjänst innehavaren ålagd att väl vårda åt honom på prästgården upplåtna byggnader jämte trädgård. Har han egna hus på prästgården, är han skyldig att vid prästgårdens avträdande avstå dessa till pastoratet eller sin efterträdare i tjänsten mot lösen eller, därest inlösen ej kommer till stånd, bortföra desamma och iordningställa området.

Prästgård skall av tjänst innehavare avträdas samtidigt med att denne frånträder övriga avlöningsförmåner vid tjänsten. Skola avlöningsförmånerna frånträdas på grund av tjänst innehavarens dödsfall, d. v. s. normaliter med utgången av den månad varunder dödsfallet inträffat, äga dock hans dödsbodelägare kvarsitta å prästgården till den fardag för tillträde och avträde av förhyrd lägenhet, som infaller näst efter tre månader efter dödsfallet. Dödsbodelägarna äro för så fall skyldiga att under tiden svara för prästgårdens behöriga skötsel och vård samt även upplåta nödigt utrymme i prästgården åt den, som i egenskap av vikarie uppehåller tjänsten eller såsom ny innehavare tillträtt denna.

De här ur 1932 års ecklesiastika boställsordning återgivna bestämmelserna angående huru tjänstebostad för kyrkoherde och komminister skall anordnas i prästgård överensstämma i stort sett med motsvarande bestämmelser i den tidigare boställsordningen av den 9 december 1910. Dessa bestämmelser, vilka i sak nu alltså varit gällande under närmare fyrtio år, ha likväl helt naturligt icke, i vidare mån än då prästgård nybyggt eller blivit underkastad någon större ombyggnad eller nyinredning, kunnat påverka det nuvarande prästgårdsbeståndets karaktär av enligt boställsordningen godtagbara tjänstebostäder.

Prästgårdarnas förhandenvarande beskaffenhet, såväl med avseende å därvarande tjänstebostads storlek som beträffande dennas utrustning och allmänna standard, belyses ingående av en undersökning, som 1946 års prästlönekommitté låtit verkställa på grundval av de till 1945 års allmänna bostadsräkning för prästgårdarna avlämnade bostadsuppgifterna. För närmare uppgifter i berörda hänseenden hänvisas till denna undersökning (se: prästlönekommitténs betänkande s. 43 ff jämte de därvid fogade tabellerna 5—13, s. 189 ff). Vissa speciella data ur undersökningen, vilka för en avlöningsreglering för prästerskapet torde få förutsättas vara av särskild betydelse, skola dock här återgivas.

De nuvarande prästgårdarna äro till stor del av förhållandevis hög ålder. Av de för närvarande bestående 1 289 kyrkoherde- och 715 komministersprästgårdarna ha 1 192 av det förra och 665 av det senare slaget ingått i den av prästlönekommittén utförda bostadsundersökningen. Härvid ha ej mindre än sammanlagt 741 kyrkoherde- och 280 komministersprästgårdar eller cirka 62 respektive 42 procent befunnits uppförda före det senaste sekelskiftet. Blott 74 kyrkoherde- och 58 komministersprästgårdar eller cirka 6 respektive 9 procent av hela antalet äro nybyggda sedan 1935. Av samtliga prästgårdarna äro dock numera över halva antalet i större eller mindre omfattning ombyggda eller nyinredda, främst givetvis bland de äldre årsgrupperna. Detta tar sig också uttryck i det för våra prästgårdar i gemen karakteristiska förhållandet, att de, å ena sidan i enlighet med äldre tiders bostadskrav, äro mycket stora i förhållande till motsvariga men modernare enfamiljshus i allmänhet men också, å andra sidan i fråga om bostadsstandarden i övrigt och då närmast med

avseende å bostadens utrustning med vatten och avlopp, centraluppvärmningsanordning, enskilt badrum, vattenklosett och elektrisk belysning, äro av förvånansvärt hög klass.

Storleken av bostadsbyggningen å en kyrkoherdeprästärd utgör i flertalet fall omkring 200 kvadratmeter och å en komministersprästärd omkring 150 kvadratmeter. Härvid är dock att märka, att detta mått allenast angiver själva byggningens yttre ytstorlek, medan prästärdbyggningarna ofta omfatta två våningsplan eller åtminstone ett och ett halvt. En av prästlönekommittén samtidigt företagen speciell stickprovsundersökning för Uppsala stiftsnämndsområde rörande de prästerliga tjänstestädernas verkliga bostadsyta, d. v. s. den sammanlagda inre eller nettovåningsytan för en dylik tjänstestad efter frånräknande av expeditionslokaler och dylikt, utvisar ett effektivt bostadsutrymme av i flertalet fall omkring 250 kvadratmeter och däröver å kyrkoherdeprästärdarna samt 200 kvadratmeter å komministersprästärdarna. Vad åter själva rumsantalet beträffar — varvid dock ej kunnat skiljas på rum av normal storlek om minst 9 kvadratmeter och eventuellt förekommande mindre rum om 6—9 kvadratmeter — framgår av prästlönekommitténs huvudundersökning, att det större antalet av prästärdarna omfattar, förutom kök och frånsett egentliga hallar och avskilda expeditionslokaler, för kyrkoherde 7—9 samt för komminister 5—8 boningsrum. Av kyrkoherdeprästärdarna finnas 25 med mindre än 6 rum och 79 med över 10 rum samt av komministersprästärdarna 21 med mindre än 5 rum och 30 med över 8 rum.

Vad slutligen angår prästärdarnas kvalitet med avseende å utrustningen med nutida gängse bekvämligheter så märkes i fråga om de undersökta kyrkoherdeprästärdarna, att i 6 av dessa saknas vatten och avlopp, i 119 centraluppvärmning, i 111 enskilt badrum, i 116 vattenklosett och i 2 elektrisk belysning. Motsvarande förhållanden föreligga å komministersprästärdarna i 3, respektive 96, 118, 96 och 2 fall. Av dessa brister i bostadslägenheternas utrustning förekomma emellertid i åtskilliga fall flera sådana på en gång, upp till fyra samtidigt. Inalles finnas sålunda blott 185 respektive 143 dylika bristlägenheter bland alla de undersökta kyrkoherde- och komministersprästärdarna, motsvarande 15,5 respektive 21,5 procent av detta prästärdbestånd. Beträffande andra brister i de prästerliga tjänstestädernas standard, såsom i fråga om förekomsten av mer eller mindre för bostadsändamål mindervärdiga rum (kallrum samt rum med låg takhöjd eller liggande lågt över omgivande markyta), har visserligen icke erhållits något exakt resultat av den verkställda undersökningen, men något mera väsentligt antal sådana bristfälligheter synes dock icke här föreligga. Förekomsten av dylika brister i de särskilda fallen lärer för övrigt få anses vara av relativt ringa betydelse för en värdesättning av de förhållandevis stora bostadslägenheter, varom här gemensligen blir fråga. Kan man härvid alltså i det hela bortse från brister av här sistnämnd art och fästes i övrigt särskilt avseende vid de förhållanden, som bilda utgångspunkt för hyresbedömningen för den allmänna hyres- och dyrtorsgruppsindelningen, nämligen förekomsten eller avsaknaden av vatten och avlopp samt centraluppvärmningsanordning och enskilt badrum, finner man att prästärdarna genomsnittligt äro av högsta kvalitet. Bostadsundersökningen ger nämligen vid handen, att ej mindre än 1 034 kyrkoherdeprästärdar eller 86,7 procent och 534 komministers-

prästgårdar eller 80,3 procent för närvarande äro försedda med samtliga här angivna bekvämligheter.

Församlingsprästerna äga för närvarande enligt de gällande regleringsbestämmelserna icke rätt till några särskilda naturaförmåner såsom tillbehör till den åt dem å prästgårdarna upplåtna hyresfria tjänstebostaden. Tidigare åtnjöt emellertid flertalet kyrkoherdar och komministrar, åtminstone på landsbygden, förmånen av fritt bränsle på rot för husbehov från pastoratet tillhörande löneboställes skog. Denna naturaförmån har med 1932 års boställsreform avvecklats. I stället hava de ordinarie prästerna över lag, på sätt redan omnämnts, tillerkänts ett kontant vederlag i form av bidrag till tjänstebostadens uppvärmning (med 200 kronor för år för kyrkoherde och 160 kronor för komminister). Härtill har för de senaste åren kommit en särskild gottgörelse för bränslekostnad för vissa rum i onormalt stora prästgårdar (högst 50 kronor per sådant rum och år).

7. Pensionering.

Tjänstepensionering.

1910 års lag om emeritilöner för präster (sv. förf.-saml. nr 141) är i sina huvudgrunder alltjämt gällande. Enligt den nuvarande lydelsen av lagen må emeritilöner, under vissa betingelser, från kyrkofonden utgå till ordinarie och extra ordinarie präster, vilka tjänstgöra i annan territoriell församling än Karlsborgs församling, ävensom till stifts- och kontraktsadjunkter samt till pastor vid sådan svensk församling i utlandet, för vilken kyrkoordning blivit av Kungl. Maj:t fastställd. Av de nu uppräknade prästerna hava församlingsprästerna varit underkastade lagen från dess tillkomst, stifts- och kontraktsadjunkterna från den 1 januari 1942 samt utlandspastorerna från den 1 juli 1947.

Emeritilönen består av grundbelopp och ett år 1930 tillkommet provisoriskt tilläggsbelopp. För ordinarie befattningshavare motsvarar grundbeloppet för år i allmänhet 80 procent av den reglerade lönen, dock lägst 3 200 kronor för kyrkoherde och 2 400 kronor för komminister och högst 4 500 kronor. För kyrkoadjunkt utgår grundbeloppet 2 000 kronor och för annan extra ordinarie präst 1 500 kronor. För utlandspastor är grundbeloppet 4 500 kronor. Det provisoriska tilläggsbeloppet utgör för samtliga 1 000 kronor.

Ordinarie präst är pliktig att, mot åtnjutande av emeritilön, avgå från tjänsten när han fyllt 70 år eller när han fyllt 65 år samt under mer än tre av de senaste förflutna fem åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghet urståndsatt att själv fullgöra sina tjänståligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet, eller när han — utan att uppfylla nyssnämnda villkor — efter att under fem på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen.

Avgångsskyldigheten är beträffande annan präst än utlandspastor övergångsvis på olika sätt inskränkt. Befattningshavare, utnämnd senast den 8 december 1910, är sålunda över huvud taget icke mot sitt bestridande skyldig att, mot åtnjutande av emeritilön, avgå från sin befattning. Befattningshavare, som utnämnts efter nyssnämnda dag men före den 1 maj

1930, är icke skyldig att mot emeritilön avgå, förrän han fyllt 75 år eller på sätt nyss sagts vid 65 års ålder befunnits urståndsatt att tjänstgöra. Utlandspastor är icke mot sitt bestridande skyldig att avgå, därest han utnämnts före den 1 juli 1947.

Extra ordinarie präst må erhålla emeritilön, när han uppnått 60 års ålder, eller när han — utan att hava uppnått sagda ålder — intjänat minst tio prästerliga tjänstår och under minst två år i följd på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra samt finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen.

Utgående emeritilön är alltid oavkortad, utom när avgången ägt rum på grund av för framtiden bestående oförmåga till tjänstgöring. I sistnämnda fall avkortas pensionen i samma mån som antalet prästerliga tjänstår ej uppgår till trettiofem, dock att pensionen icke må understiga sjuttiofem procent av hel emeritilön.

Sedan den 1 juli 1947 sker en nyreglering av utgående emeritilöner. Sålunda har för tiden den 1 juli 1947—30 juni 1948 emeritilön utbytt mot s. k. nyreglerad emeritilön jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 25 augusti 1947 nr 664. Beloppen för nyreglerad hel emeritilön hava härvid utgjorts av de tjänstepensionsunderlag, som enligt allmänna tjänstepensionsreglementet från och med den 1 juli 1947 gälla för statliga lönegrader. Sålunda har kyrkoherde hänförs till högst lönegrad Ca 27 och lägst lönegrad Ca 24, komminister till högst lönegrad Ca 22 och lägst lönegrad Ca 20, kyrkoadjunkt till lönegrad Ce 20 samt pastorats-, stifts- och kontraktsadjunkt till lönegrad Ce 19. Domprost och utlandspastor hava likställts med kyrkoherde. Å nyreglerad emeritilön har beräknats rörligt tillägg efter 12 procent i enlighet med vad som gällt för f. d. statlig befattningshavare med pension enligt 1947 års allmänna bestämmelser. Enligt kungörelse den 26 juni 1948 nr 540 skall utbyte, som nyss sagts, äga rum även för tid mellan den 30 juni 1948 och den 1 juli 1949, varvid dock, enligt i samma kungörelse utfärdad bestämmelse, rörligt tillägg skall utgå efter det antal procent, som för samma tid gäller för förhöjning av månadslön enligt statens löneplansförordning.

Beträffande biskoparnas tjänstepensionsförhållanden finnas gällande föreskrifter meddelade i biskopsavlöningsförordningen den 27 november 1936 nr 578, enligt vilken biskop är skyldig att mot åtnjutande av emeritilön ur kyrkofonden avgå från tjänsten när han fyllt 70 år, eller när han — utan att hava uppnått nämnda ålder — under tre på varandra följande år varit på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte ur stånd att utöva sin tjänst och av sådan anledning finnes vara för framtiden därtill oförmögen. Biskop, som utnämnts till sin tjänst före den 1 mars 1935, är dock icke skyldig avgå förrän han fyllt 75 år.

Kungl. Maj:t utser innehavare av emeritilön och bestämmer den tidpunkt, då emeritilönen skall tillträdas. I regel har emeritilönen börjat utgå med ingången av månaden näst efter den då avgångsskyldigheten inträtt. Emeritilön till biskop utgår med ett belopp av 9 000 kronor för år, vartill komma tillägg enligt samma bestämmelser som för prästerna i övrigt.

Sedan den 1 juli 1947 utbytes biskops emeritilön mot nyreglerad emeritilön enligt samma bestämmelser som för motsvarande tid gälla beträffande utbyte av emeritilön för övriga präster. Biskop hänföres därvid till lönegrad Co 19.

Med ovan nämnt förbehåll beträffande den, som är utnämnd före den 1 mars 1935, äro även biskoparna förpliktade att underkasta sig framdeles ändrade pensioneringsbestämmelser.

Enligt gällande löneredigeringsresolutioner tillkommer slutligen emeritilön — ehuru den gäldas helt av vederbörande församling — även prästerskapet i Karlskrona amiralitetsförsamling och pastorn i Skeppsholms församling i Stockholm. Dessa präster ha dock icke blivit delaktiga i den nyreglering av emeritilönerna, som kommit de egentliga församlingsprästerna m. fl. till del.

Familjepensionering.

För de prästerliga befattningshavarna var familjepensioneringen tidigare ordnad genom en halvprivat pensionskassa, prästerskapets änke- och pupillkassa. Det för denna kassa senast gällande reglementet var utfärdat av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1926 nr 529. En redogörelse för kassans verksamhet ävensom för vissa äldre former för understöd åt efterlevande till avlidna präster finnes intagen som särskild bilaga (nr I) till Kungl. Maj:ts proposition nr 219/1941 angående ordnande av familjepensionsväsendet för präster m. m.

Sedan staten övertagit prästänkekassan från den 1 januari 1942, är familjepensioneringen för prästerna — biskoparna inbegripna — numera ordnad genom ett den 28 november 1941 (sv. förf.saml. nr 904) utfärdat särskilt reglemente, familjepensionsreglementet för prästerskapet. Detta reglemente tillförsäkrar prästerna mot viss avgiftsplikt rätt till familjepension, däri innefattad — enligt på det statliga pensionsområdet senare införd terminologi — rätt till familjelivränta för präst, som avgår utan att erhålla emeritilön och som räknar minst fem tjänstår. Reglementet omfattar — förutom de präster, vilka jämlikt den nuvarande lydelsen av 1910 års emeritilönelag kunna tilldelas emeritilön från kyrkofonden — även biskoparna samt ordinarie och extra ordinarie präster i garnisons- och amiralitetsförsamlingarna och garnisonspastorn i Boden.

Bestämmelserna i familjepensionsreglementet för prästerskapet ansluta i stort sett till bestämmelserna i det för statstjänstemännen intill den 1 juli 1942 gällande 1936 års allmänna familjepensionsreglemente. I likhet med vad som gäller för emeritilönerna sker för närvarande en nyreglering även av utgående familjepensioner. Även dessa pensioner nyregleras sålunda tills vidare, intill den 1 juli 1949, enligt bestämmelserna i de tidigare nämnda kungörelserna den 25 augusti 1947 nr 664 och den 26 juni 1948 nr 540. Ifrågavarande reglering innebär en förbättring och uppräknning av familjepensionerna i anslutning till de i 1947 års allmänna familjepensionsreglemente angivna pensionsunderlagen för de lönegrader, vilka antagits såsom bestämmande för motsvarande nyreglerad emeritilön. Å nyreglerad familjepension utgår rörligt tillägg enligt samma grunder, som gälla för beräkning av rörligt tillägg å nyreglerad emeritilön.

8. Rekryteringsförhållanden.

I 19 kap. 1—6 §§ av 1686 års i denna del ännu gällande kyrkolag stadgas angående förutsättningarna och villkoren för prästs ordination (prästvigning) och därmed ock för inträdet i predikoämbetet (prästämbetet). I

22 kap. kyrkolagen återfinnas de närmare bestämmelserna om själva prästvigningen. Enligt de förstnämnda kyrkolagsstadgandena må ingen »träda till predikoämbetet, som icke är lagligen och ordentligen kallad och begärd och av sin biskop skicklig befunnen, godkänd och vigd» (1 §). Vidare stadgas (6 §), att ingen får ordineras till präst, därest han inte förut innehar anställning vid undervisningsväsendet, »varigenom han sig redligen nära och föda kan», eller »någon annan viss lägenhet (prästerlig) är ledig, till vilken han kan befordras». Till beaktande av dessa villkors efterlevnad varder härefter biskopen »allvarligen förbjudet att viga flera präster, än som nödtorftligen behövas och med lägenheter kunna förses».

Utöver dessa kyrkolagens stadganden synas några allmänna bestämmelser icke vara meddelade rörande prästaspirants kallande eller villkoren för hans ordination och slutliga inträde i prästämbetet. I ett kungl. brev av den 19 december 1748 har Kungl. Maj:t emellertid, under erinran till biskoparna och konsistorierna om kyrkolagens stadgande, att flera präster inte må utses än som nödvändigtvis behövas och kunna tilldelas tjänsteförordnande, samt att adjunkt åt kyrkoherde eller komminister icke i onödan må förordnas, meddelat vissa med de förut återgivna kyrkolagsstadgandena sakligt överensstämmande anvisningar angående hjälpprästs anställande. I brevet utsåges sålunda, att, därest i visst fall adjunkt är av behovet påkallad, må den, som sådan önskar, väl anhålla att »till sin hjälp få någon viss uti stiftet ledig varande präst» men däremot icke »till den ändan begära nya prästers förordnande, så länge dugliga och redan ordinerade präster . . . äro att tillgå».

Prästlönekommittén har närmare undersökt i vad mån dessa ålderdomliga bestämmelser i kyrkolagen rörande prästernas första antagande alltjämt äro tillämpbara och även i praktiken tillämpade. För ett fullständigt bedömande av de prästerliga rekryteringsförhållandena har det därjämte visat sig önskvärt att vinna en överblick av tillgången på prästaspiranter nu och under någon tid närmast härföre ävensom kännedom om de linjer efter vilka gallring bland aspiranterna eventuellt under åren må ha skett. I detta syfte har kommittén den 8 december 1947 i skrivelse till envar av rikets biskopar begärt upplysningar i följande hänseenden:

A. Antalet prästaspiranter, som under ett vart av de senaste tio åren (1938—1947) genom prästvigning antagits för tjänstgöring inom respektive stift.

B. De överväganden från stiftsledningens sida, som varit bestämmande för omfattningen av nämnda prästrekrytering.

C. Om och i så fall i vilken omfattning under något år av nämnda tidsperiod prästaspiranter med stadgad kompetens anmält sig till prästvigning för respektive stift i större antal än som då kunnat där erhålla anställning och sålunda kunnat prästvigas.

D. Stiftsledningens uppfattning om utsikterna under de närmast följande åren för den fortsatta rekryteringen i erforderlig utsträckning av präster till respektive stift.

Av de besked, som kommittén på dessa sina förfrågningar erhållit från biskoparna, har den inhämtat följande, vilket här nedan är återgivet i särskilda avdelningar (A—D) i anslutning till en var av de här ovan angivna frågorna.

Avdelning A. Svaren på denna fråga ha sammanställts i följande tablå.

Stift	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	S:a
Uppsala ..	11	10	6	12	14	5	4	0	10	5	77
Linköping	8	7	4	10	5	10	7	10	3	5	69
Skara	16	2	15	6	0	8	6	5	8	2	68
Strängnäs .	0	13	6	4	9	2	8	2	5	6	55
Västerås ..	7	3	5	9	8	8	5	3	1	7	56
Växjö	9	10	14	11	12	5	3	9	9	6	88
Lund	10	9	10	2	8	1	4	8	4	19	75
Göteborg .	14	7	10	7	0	19	8	5	5	13	88
Karlstad ..	6	12	6	6	8	2	7	3	14	2	66
Härnösand	8	5	11	7	5	5	2	2	0	6	51
Luleå	6	5	5	7	2	7	7	6	6	5	56
Visby	3	2	2	3	2	0	3	2	1	0	18
Stockholm	—	—	—	—	—	7	10	3	10	5	35

Till denna tablå har kommittén fogat följande kompletterande anmärkningar.

I tablåen ha endast upptagits de prästaspiranter, som efter prästvigningen fullgjort praktisk församlingstjänst samt kvarstannat i dylik tjänst. I tablåen ha för Uppsala och Luleå stift ej heller medräknats ett mindretal präster (8 resp. 1) som omedelbart efter prästvigningen övergått till annat stift för tjänstgöring där eller vid bildandet av Stockholms stift överförts till detta. Härutöver ha inom åtta stift (Uppsala, Skara, Västerås, Växjö, Lunds, Härnösands, Luleå och Stockholms stift) prästvigt ett smärre antal aspiranter, vilka omedelbart eller efter viss kortare församlingstjänstgöring ägnat sig åt annan verksamhet. En del av dessa ha fortsatt sina studier eller övergått till lärarbanan, medan andra åter avgått exempelvis till missionen, svenska kyrkans diakonistyrelse, evangeliska fosterlandsstiftelsen eller de kristna samfundens nykterhetsrörelse.

Avdelning B. Inom nio stift har prästrekryterings omfattning i stort sett kunnat bestämmas enbart efter det föreliggande behovet. De övriga fyra stift (Västerås, Växjö, Lunds och Luleå stift) ha på grund av där ordinerade prästers ålder, hälsotillstånd och dödlighet samt övergången till annan verksamhet nödgats giva sin rekrytering en mera elastisk karaktär. Härvid har man dock städse fasthållit grundprincipen att i första hand enbart tillgodose det oundgängligen nödvändiga behovet. Erfarenheten synes emellertid hava visat, att en viss marginal varit behöflig för att nödtorftigt tillgodose hastigt uppkommande nya behov av präster inom dessa stift. Vad beträffar Västerås, Växjö och Lunds stift har alltså under den senaste tioårsperioden en viss avgång till annan verksamhet i förening med för Västerås del ett ökat antal sjukdomsfall, för Växjös del ett ökat antal dödsfall och för Lunds del ett antal präster av hög ålder föranlett och berättigat en viss nyrekrytering utöver det oundgängligen nödvändiga behovet. Vid rekrytering inom Luleå stift har man bland annat nödgats taga hänsyn till att den kyrkliga organisationen inom detta stift varit och alltjämt är stadd i tillväxt.

Avdelning C. Genomgående har man i alla stift i första hand sökt bereda stiftets »egna söner» plats. Detta tyckes helt och fullt ha lyckats

för ärkestiftet, Västerås, Karlstads, Härnösands, Luleå, Visby och Stockholms stift. Även i Linköpings, Skara och Växjö stift ha — med undantag för några enstaka fall — de »egna» kunnat placeras. Strängnäs stift har intill det senaste året i allmänhet ej kunnat mottaga mer än hälften av dem som önskat inträda i stiftet. Under det sista året har däremot där ingen avvisats. Under periodens första år till och med 1944 har ett icke ringa antal prästaspiranter avvisats i Lunds stift, vilket i första hand berott på den starka tillströmningen av präster till detta stift under slutet av 1920-talet. Även Göteborgs stift har fått mottaga anmälningar utöver sitt behov. Under det sista året ha dock där alla anmälda kunnat placeras. Vad beträffar sökande utifrån ha — förutom i Strängnäs, Lunds och Göteborgs stift, vilka stift ju ej kunnat bereda plats åt »egna» sökande — åtskilliga avvisats i Skara, Västerås, Karlstads och Visby stift, under det att i ärkestiftet, Linköpings, Växjö, Härnösands och Luleå stift endast i undantagsfall avvisats någon utifrån sökande. I Stockholms stift ha kunnat placeras alla utifrån sökande.

Avdelning D. Samtliga biskopar — förutom biskoparna i Strängnäs och Stockholm — tyckas vara ense om att en snart inträdande allmän prästbrist såväl inom deras egna stift som för hela svenska kyrkans vidkommande är att förvänta under de närmast följande åren. Även om orsakerna härtill synes enighet råda. Den sedan femton år tillbaka allt kraftigare nedgången av antalet studerande vid universitetens teologiska fakulteter i förening med den nuvarande skolorganisationens alltjämt stegrade behov av lärarkrafter utgjorde ett allvarligt hot mot kyrkans nyrekrytering, i synnerhet som lärarbanan med sina för närvarande betydligt gynnsammare avlönings- och befordringsförhållanden numera utövade och även i fortsättningen komme att utöva större dragningskraft på de nyutexaminerade teologerna. En del av biskoparna uttala också den meningen att en förbättring av de prästerliga lönevillkoren skulle kunna komma att skapa gynnsammare förutsättningar för prästrekryteringen. I detta sammanhang torde kunna inskjutas, att Luleå stift — varest knapphet på präster redan råder — alltid varit beroende av ett visst tillskott av prästaspiranter söderifrån. Vid inträdande allmän prästbrist inom riket kan nämnda stift givetvis icke längre påräkna dylikt tillskott, vilket kommer att ytterligare förvärra situationen inom detta stift. Biskopen i Stockholm synes icke räkna med någon som helst brist inom stiftet, och biskopen i Strängnäs förmenar, att visserligen någon, men kortvarig, brist på prästaspiranter kan komma att uppstå. De flesta övriga biskoparna — i synnerhet ärkebiskopen samt biskoparna i Linköping, Skara och Lund — beteckna emellertid det nuvarande läget som ytterst allvarligt och bekymmersamt.

9. Finansieringen av kostnaderna för prästerskapets avlöning och pensionering.

De huvudsakliga reglerna angående finansieringen av prästlönekostnaderna äro följande.

Jämlikt 19 § prästlönereglingslagen skall till bestridande av de för kyrkoherde och komminister fastställda lönerna, däri inräknat bidrag för uppvärmning av tjänstebostad enligt 11 § 4 mom. samma lag, ävensom ersättning och arvode åt kyrkoadjunkt användas i första hand avkastningen

av pastoratets prästlönertillgångar och i andra hand församlingsavgifter. Enligt 3 § 1 mom. lagen om provisorisk tilläggs-lön skola provisorisk tilläggs-lön åt kyrkoherdar och komministrar samt provisoriskt tilläggsarvode åt kyrkoadjunkt jämväl gäldas av pastoratet. Samma är förhållandet med det fasta resanslaget (2 § lagen om resanslag åt vissa präster i vissa nyreglerade pastorat) samt med ödebygdstillägg och nådårstillägg.

Med prästlönertillgångar avses lönebeställden och därtill knutna fonder samt landgillen och dylikt, som är avsett för prästerskapets avlöning. Skulle prästlönertillgångarna i ett pastorat lämna så stor avkastning, att därå uppkommer överskott sedan prästlönerekostnaderna under året samt visst virkesbehov enligt 55 § ecklesiastik boställsordning blivit täckta, skall pastoratet till kyrkofonden inleverera hälften av sådant överskott (4 § lagen om kyrkofond).

Räcka icke avkastningen av prästlönertillgångarna — avkastningen av beställden därvid beräknad enligt fastställd »normalavkastning» — (och pastoratets andel i avkastningen från stiftets prästlönejordsfond och prästlönefondshemman) till täckande av prästlöne-kostnaderna, har pastoratet att utdebitera församlingsavgifter till ett belopp, motsvarande högst en uttaxering för skatte-krona inom pastoratet av det öretal, Kungl. Maj:t för året bestämmer (7 § kyrkofondslagen). Nämda öretal skall bestämmas till dubbla beloppet av vad för skatte-krona uttages i kyrkoavgift (8 § kyrkofondslagen), dock att samma öretal ej må överstiga tjuu.

Åtgår till gäldande av prästlöne-kostnaderna högre belopp än som täckes av dels uppskattade avkastningen av prästlönertillgångarna och dels ovan-nämnda utdebitering av församlingsavgifter, äger pastoratet för vad ytterligare erfordras erhålla tillskott ur kyrkofonden (7 § kyrkofondslagen).

Kyrkofonden, som förvaltas av statskontoret, upplades den 1 januari 1914 enligt föreskrift i lagen den 9 december 1910 om kyrkofond. Denna lag har ersatts av ovan-nämnda lag den 30 augusti 1932 om kyrkofond i samband med omläggningen av den ecklesiastiska boställs-förvaltningen. Till kyrkofonden överfördes 1914 de avlöningstillgångar, som förut legat fonderade i prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastiska beställdens skogsfond. Sedermera ha även vissa andra fonderade medel överlämnats till kyrkofonden.

Kyrkofondens inkomster utgöras enligt 3 § i lagen av *dels* ersättning från statsverket för varje år för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m., för vissa tidigare av prästerskapet i territoriella pastorat åtnjutna statsanslag och för statsanslag, som förut åtnjutits av biskopar och pastor primarius eller utgått till biskopslöneregleringsfonden, *dels* inkomsten av allmänna kyrkohemman, klockarhemman och biskopshemman, *dels* såsom ovan nämnts, överskott å avkastningen av pastoratens prästlönertillgångar, *dels* ersättning av pastorat för kostnader för tillfälligt biträde till upprättande av hushållningsplan för lönebeställdens skog, *dels* familjepensionsavdrag och familjepensionsavgifter enligt familjepensionsreglementet för prästerskapet jämte övriga, därtill anslutna bestämmelser angående familjepension för efterlevande till präster, så ock bidrag jämlikt 3 § lagen om vissa lönertillägg åt präster i nyreglerade pastorat i anledning av nådår-rättens upphörande m. m., *dels* allmän kyrkoavgift, *dels* ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar och *dels* ränta och annan vinst å en del andra av statskontoret förvaltade kapitaltillgångar (vissa till kyrkofonden överlämnade fonder för biskoparnas avlöning).

I 6 § av kyrkofondslagen angivas kyrkofondens utgifter. Utav kyrkofondsmedel gäldas följande här aktuella prästerliga avlöningskostnader, nämligen

ålderstillägg till kyrkoherdar och komministrar,
kontraktsprestarnas arvoden,
tillfälliga resanslag,
lönersättning åt kyrkoherde och komminister vid militär tjänstgöring,
kontraktsprests resekostnads- och traktamentsersättning i anledning av särskilda förrättningar ävensom kostnad för vikaries avlöande på grund av sådan förrättning,
semesterkostnadsbidrag,
dyrtidstillägg,
kristillägg,
provisoriskt lönetillägg,
särskild bränslegottgörelse,
arvode åt pastoratsadjunkt (dock ej den förhöjning därav, som inträder, då adjunkten tjänstgör vid två ordinarie befattningar),
ålderstillägg till pastoratsadjunkt,
provisoriskt tilläggsarvode åt pastoratsadjunkt,
arvode åt extra ordinarie präst vid sjukdom och militärtjänstgöring,
ersättning för adjunkts resa till tjänstgöringsorten,
pastoratsadjunkts arvodesförhöjning för familjepensionering,
emeritilöner för präster enligt emeritilönelagen,
familjepension enligt familjepensionsreglementet för präster samt tillägg å sådan pension,

bidrag till kostnad för resa till pastorat, där präst förordnas att, jämte fullgörande av honom i annat pastorat åliggande tjänstgöring, biträda vid eller uppehålla prästerlig befattning,

stifts- och kontraktspastoratsadjunkternas avlöning (anslaget härtill, som tidigare var maximerat till 400 000 kronor, bestämmes enligt lagändring den 13 juni 1947 nr 272 av Kungl. Maj:t jämlikt av riksdagen godkända grunder),
avlöning till garnisonspastorn i Boden,

avlöningen till garnisonspastorn (kyrkoherden) i Karlsborgs pastorat och till prästerna i Skeppsholms och Karlskrona amiralitetsförsamling, med undantag av de avlöningsposter, som skola gäldas av nämnda pastorat och församlingar (se ovan och K. br. till statskontoret den 30 juni 1946 angående anslag ur kyrkofonden för avlöande av i fredsorganisationen vid försvarsväsendet anställda präster),

avlöningen till biskoparna med undantag av den del av avlöningen till biskopen i Visby, som skall gäldas av Visby församling (se ovan), samt
avlöningen till utlandspastorerna, med undantag av viss del av avlöningen till pastor i London.

Ur kyrkofonden gäldas slutligen de såsom skatteutjämningsbidrag utgående »tillskotten till pastorats prästlönekostnader».

Avlöningen till pastoratsadjunkt gäldas i regel till viss del av den präst, för vilken adjunkten är förordnad såsom *vikarie* eller hos vilken han såsom *ämbetsbiträde* tjänstgör.

Regleringen av kyrkofondens och pastoratens ekonomiska mellanhavanden sker genom ett *årligt avräkningsförfarande*, varom gälla särskilda författningsbestämmelser (reglementet för ecklesiastik medelsförvaltning).

III. Prästlönekommitténs förslag.

A. Tjänsteorganisation och avlöning.

1. Avlöningssystemet.

Prästlönekommittén anför följande.

Det av 1927 års prästlönerregleringssakkunniga¹ år 1929 framlagda förslaget (i det följande benämnt 1929 års förslag) innebar, att församlingsprästernas löner borde regleras i huvudsaklig överensstämmelse med de principer, som då mera sedan rätt länge vunnit tillämpning inom den civila statsförvaltningen. Med förslaget avsågs, i första hand, att ernå en avveckling av det på 1910 års prästlönelagstiftning grundade lönesystemet, som enligt rätt samstämmiga vittnesbörd befunnits behäftat med betydande praktiska olägenheter. Ett av förslagets väsentliga positiva syftemål var att omsider lägga en sådan ny grundval för avlöningsbestämmelserna, som möjliggjorde en såväl av lönetekniska skäl som framför allt ur rättvisesynpunkt nödvändig jämförbarhet mellan, å ena sidan, prästernas och, å den andra, övriga samhällstjänarens avlöningsförmåner. Förslaget kom att stanna på papperet. År 1931 framlade för ändamålet tillkallade nya sakkunniga ett förnyat förslag i ämnet. Det byggde på ett bibehållande i huvudsak av 1910 års prästerliga lönesystem. Detta senare förslag drabbades av samma öde. 1946 års prästlönekommitté har icke ansett sig böra här belasta utrymmet med en närmare redogörelse för sistnämnda förslag. Kommittén finner sig nämligen kunna räkna med såsom givet, att detta förslag — icke minst med hänsyn till de allmänt antagna grundsatser, som under 1930-talet och fram till närvarande tidpunkt varit vägledande för det fortgående lönerregleringsarbetet beträffande andra grupper befattningshavare i allmän tjänst — numera icke kan ha annat än historiskt intresse. Det har för kommittén stått tydligt, att den nu eftersträvide äntliga lösningen av prästerskapets lönefråga måste sökas efter den av 1927 års sakkunniga härför anvisade huvudlinjen.

Då kommittén sålunda förordar, att det statliga lönesystemet nu lägges till grund även för regleringen av prästernas löner, vill kommittén tillfoga en kortfattad erinran. Någon skulle måhända finna skäl för anmärkningen, att fördelen av en sådan omläggning kunde te sig tvivelaktig, då ej heller det statliga lönesystemet — i allt fall numera — kunde sägas besitta någon förebildlig enkelhet. Man skulle dock härvid förbise, att inveckling — eller, populärare uttryckt, tillkrångling — är en relativitet. Det ännu gällande prästerliga avlöningssystemet intager i detta hänseende en plats för sig, helt utom tävlan. Den för förvaltningen uppkomna tyngden i de prästerliga avlöningsfrågornas behandling har emellertid icke enbart varit föranledd av det prästerliga lönesystemets här karakteriserade beskaffenhet i och för sig. En speciellt belastande faktor har i själva verket varit de båda

¹Dåvarande häradshövdingen i Norra Hälsinglands domsaga f. d. revisionssekreteraren Nils Wihlborg, ordförande, samt kammarrådet Tom Wohlin, kyrkoherden och teologie doktorn Karl Axel Ihrmark och dåvarande förste kansli-sekreteraren, adjungerade ledamoten i kammarrätten Erik Bæhrendtz.

lönesystemens rent tekniska oförenlighet, ett förhållande som försvårat, ja rent av omöjliggjort det fortgående bedömandet av prästernas löneställning i förhållande till övriga samhällstjänares. Ett av lönesystemen måste redan av denna anledning lämna rum för det andra. Att det härvid måste bli det prästerliga systemet, som får vika, synes självfallet.

Vid kommitténs ställningstagande till frågan om avlöningsssystemet har herr *Rubbestad* anfört:

Då jag i detta betänkande biträtt förslaget om att inplacera prästerna i en dyrortsgrupperad löneskala har detta icke berott på en ändrad inställning från min sida till dyrortsgrupperingen såsom sådan utan endast därpå att hela uppläggningsen av detta lönespörsmål har varit att vid löne-regleringen för prästerna erhålla en så nära anslutning som möjligt till det lönesystem, som gäller för statstjänstemän i allmänhet. Borttagandet av dyrortsgrupperingen får därför tagas i ett vidare sammanhang, då det gäller ställningstagandet till hela det statliga lönesystemet.

Yttranden.

Kyrkomötet har förklarat sig ej ha något att erinra emot att det statliga lönesystemet tages till förebild för en kyrklig avlöningsreform. Denna analogiska tillämpning får emellertid — enligt vad kyrkomötet anför — icke medföra ett fördunklande av kyrkans egenart eller ett bortskymmande av dess rätt till sin förmögenhet eller eljest av dess ekonomiska självständighet. Icke heller får den fördölja, att skilda till avlöningsreglementet hörande frågor kräva ett särskilt bedömande. Prästen är en kyrkans och församlingens tjänare, vars ämbetsutövning icke i allo kan regleras efter mönstret av statstjänstemännens avlöningsssystem.

Remissmyndigheterna ha samstämmt biträtt kommitténs ställningstagande på förevarande huvudpunkt.

Statens lönenämnd har framhållit, att i och med att samma lönesystem tillämpas å präster och statstjänstemän eventuella särbestämmelser för prästerna kunna få konsekvenser i fråga om jämförliga statliga tjänstemannagrupper. Sådana särbestämmelser borde därför så vitt möjligt undvikas.

Föredraganden.

Jag tillstyrker, att den länge fördröjda prästerliga avlöningsreformen baseras på det statliga lönesystemet. Vad lönenämnden framhållit bör givetvis beaktas av prästlönekommittén vid utformningen av dess slutliga förslag.

2. Särskilda förutsättningar för en reform i närvarande läge av avlöningsssystemet för prästerna, m. m.

Prästlönekommittén yttrar:

Såsom i kommitténs direktiv redan är omnämnt har frågan om en allmän revision av 1910 års prästlönelagstiftning tidigare varit under be-

handling, nämligen under åren 1927—1932. Frågan om själva lönesystemet och löneavvägningen blev därvid, i likhet med vad som tidigare under det fortgående reformarbetet inom detta avsnitt av den kyrkliga ekonomien varit övligt, sammankopplad med problem om sättet för finansieringen av avlöningskostnaderna och förvaltningen av prästlönejorden. Hela frågekomplexet blev härigenom till ytterlighet svårhanterligt och vidlyftigt. Under starka meningsbrytningar nåddes 1932 en lösning av de två sistnämnda spörsmålen. Prästlönefrågan i egentlig mening blev däremot skjuten på framtiden.

Kommittén har vid studiet av det mycket omfattande äldre utredningsmaterialet stannat i den bestämda övertygelsen att, om man över huvud eftersträvar en lösning inom rimlig tid av den omedelbart trängande frågan om en omläggning av själva lönesystemet, såväl problemet om förvaltningen av prästlönejorden som även — åtminstone i det huvudsakliga — frågekomplexet om ordningen för finansieringen av prästlönekostnaderna måste i närvarande läge avskiljas från löne- och pensionsfrågornas behandling. Kommittén är också av den meningen, att en reform i åsyftad riktning av själva avlöningssystemet såsom sådant väl låter sig genomföra utan rubbning av de allmänna grunder, varpå rättsregleringen beträffande boställsväsendet och finansieringen för närvarande är fotad.

Kommittén har varit i något tvivelsmål, huruvida kommitténs utredningsuppdrag avser andra grupper prästerliga befattningshavare än sådana, som omfattas av gällande prästlönerregleringslag eller sålunda församlingspräster (domprostar, kyrkoherdarna i de territoriella pastoraten utom Karlsborgs pastorat samt komministrar, kyrkoadjunker och pastoratsadjunker). Kommittén har emellertid trott sig böra i utredningen inbegripa icke blott stifts- och kontraktsadjunkterna och den hittills särreglerade kyrkoherdebefattningen i Karlsborgs pastorat utan även biskoparna, utlandskyrkoherdarna, de i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamlingar anställda prästerna samt garnisonspastorn i Boden.

En reform av det prästerliga avlöningssystemet aktualiserar mer eller mindre direkt ett stort antal frågor av speciellt tjänsteorganisatorisk natur. Hithörande speciella frågor ha i allmänhet det gemensamt, att stor meningskiljaktighet av gammalt råder om bästa sättet för deras uppordnande. Kommittén har trott sig förfara riktigast genom att i förevarande utredning till behandling upptaga endast sådana av här åsyftade spörsmål, som ha ett tvingande samband med huvudfrågan. Ett särskilt spörsmål, nämligen stiftsbandsfrågan, skall dock här i korthet beröras.

I en vid kommitténs betänkande fogad bilaga (Bil. 2)¹ lämnas en översiktlig redogörelse för den uttänjda behandling, för vilken stiftsbandsfrågan hittills varit föremål. Frågan om stiftsbandets avskaffande och spörsmålet om en omläggning av det prästerliga avlöningssystemet kunna ju sägas så till vida ha ett slags samband som icke blott avlöningsregleringen utan även stiftsbandet har sin givna betydelse för de vid varje tidpunkt rådande befodringsförhållandena. Men något inbördes sammanhang av tvingande natur föreligger här icke. En skeende allmän reformering av avlöningssystemet föregriper sålunda icke ett efterföljande ställningstagande till frågan om stiftsbandets avskaffande, och omvänt kan ej heller, såvitt kommittén kan finna, en eventuell sådan reform påverka de

¹ Här utelämnad.

grunder för en allmän avlöningsreglering, som eljest må befinnas lämpliga att genomföra. Kommittén vill erinra om, att ett upphävande av stiftsbandet förutsätter lagstiftning enligt regeringsformen § 87 mom. 2. I sådan lagstiftning äger som bekant kyrkomötet deltaga med samma befogenhet som riksdagen. Kommittén håller det väl för möjligt, måhända troligt, att kyrkomötet — om tillfälle bereddets detsamma att från allsidiga utgångspunkter taga stiftsbandsfrågan under förnyad omprövning — nu skulle finna stiftsbandet ha utspelat sin kyrkohistoriska roll. Men hur än med detta kommitténs antagande må förhålla sig, har kommittén ansett sig icke böra tillråda, att de båda spörsmålen — avlöningsfrågan och stiftsbandsfrågan — nu i behandlingsordningen kopplas samman. Kommittén anser sig endast böra framhålla det önskvärda i att, efter det avlöningsfrågan förts i hamn, anstalter vidtagas för att utan vidare tidsutdräkt bringa även stiftsbandsfrågan under ny prövning. Kommittén vill emellertid här erinra, att prästvalssakkunniga i sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande såsom ett verksamt medel mot de med stiftsbandsinstitutet förbundna olägenheterna rekommenderade ett vidgat utnyttjande av den Kungl. Maj:t tillkommande rätten att i enskilda fall medgiva övergång från ett stift till ett annat. Även kommittén finner ett dylikt utvidgat dispensförfarande kunna om ej avhjälpa så dock mildra de olägenheter, varom här är fråga. Enligt kommitténs förmenande vore det lyckligt, om Kungl. Maj:t i fortsättningen och intill dess stiftsbandsfrågan kunnat få sin slutliga lösning, tillvaratoge den möjlighet till här föreliggande olägenheters minskande, som sålunda och i övrigt står Kungl. Maj:t till buds.

Yttranden.

Prästlönekommitténs här gjorda uttalanden ha i allmänhet icke mötts av några erinringar från remissinstansernas sida. Emellertid har *statskontoret* upptagit frågan om ett samband mellan avlöningsreformen, å ena sidan, samt den kyrkligt-kommunala indelningen och den prästerliga organisationen i pastoraten, å den andra. Ämbetsverket har därvid funnit det oundgängligt, att, *innan* frågan om en löneroglering för prästerskapet slutligen prövas, en revision av den ecklesiastika indelningen upptages till övervägande i syfte främst och närmast att uppnå kongruens mellan de nya borgerliga kommunerna och pastoraten.

Statskontoret har härom anfört huvudsakligen följande.

Alltjämt finnes ett stort antal pastorat och församlingar med så ringa folkmängd, att de enligt vedertagna bedömningsgrunder icke torde giva tjänsteinnehavaren full sysselsättning även med den fria verksamhet, som denne har att utöva. Beträffande särskilt innehavare av dessa tjänster, skulle prästlönekommitténs förslag till lönerogform komma att medföra icke rimliga löneförbättringar. Då sådana tjänster redan enligt nuvarande lönesystem som regel kräva tillskott från kyrkofonden, kommer sålunda efter en lönerogforms genomförande den inträdda kostnadsökningen att i dessa fall helt åvila sagda fond. Detta förhållande kommer i sin tur att medföra, att många pastorat, där de prästerliga krafterna kanske icke på långt när räcka till, via den till kyrkofonden ingående allmänna kyrkoavgiften bli

nödsakade att bidraga till upprätthållande av dessa mer eller mindre obehörliga tjänster.

Enligt nu gällande prästlönerregleringslag fastställer Konungen för varje pastorat genom s. k. lönerregleringsresolutioner, förutom avlöningen för de inom pastoratet tjänstgörande prästerna, även viss fördelning av de prästerliga uppgifterna, I dessa resolutioner, vilka äga tillämpning under tjugu år, skall även enligt samma lag efter nödig utredning beslut meddelas angående ändring av den kyrkliga indelningen och organisationen såsom å ena sidan delning av pastorat eller inrättande av ny prästerlig tjänst samt å andra sidan sammanslagning av pastorat eller indragning annorledes av befintlig tjänst.

Efter genomförandet av kommitténs löneförslag, varigenom lönerregleringsresolutionerna komma att helt bortfalla, försvinner sålunda även den periodvis återkommande granskningen och regleringen av den kyrkliga organisationen. Det torde under sådana förhållanden vara nödvändigt att efter det nya lönesystemets genomförande skapa garantier för en fortlöpande kontroll av den kyrkliga organisationen. En dylik kontroll torde lämpligen kunna anordnas på sådant sätt, att Kungl. Maj:t stiftsvis, med förslagsvis fem års mellanrum, genom särskilda beslut fastställer antalet befattningshavare för varje pastorat ävensom deras tjänsteställning. I dessa beslut böra även angivas det antal pastoratsadjunktsbefattningar, som provas erforderligt inom stiftet.

Även *kammarkollegiet* har uttalat sig i frågan om den fortgående kontrollen från Kungl. Maj:ts sida över den ecklesiastika indelningen och den församlingsprästerliga organisationen och därvid särskilt berört de »små» pastoratens problem. Nämnda ämbetsverk har dock icke satt i fråga, att med ett definitivt ställningstagande till lönerreformen skulle anstå till den obestämda tid, då en mer eller mindre ingripande allmän revision av den ecklesiastika indelningen i riket kunde tänkas bli genomförd.

Föredraganden.

Jag biträder kommitténs förslag om avgränsningen av de kategorier präster, vilkas avlönings- och pensionsförhållanden i förevarande sammanhang böra bli föremål för reglering.

Reformarbetet inom området för den kyrkliga ekonomien har sedan gammalt gått fram i ytterligt tungt före. Jag har därför stark anledning understryka kommitténs uppfattning, att om ett resultat omsider skall kunna nås i frågan om en omläggning av prästlönesystemets tekniska struktur, allehanda under- och sidoliggande problem, som icke ha ett *tvingande* samband med nämnda fråga, nu måste skjutas åt sidan. De kunna alla, så snart lönefrågan avgjorts, när som helst upptagas till debatt. Några av dessa problem äro av den beskaffenhet, att de komma att påfordra ett efterföljande ställningstagande med kort varsel.

Vad särskilt angår frågekomplexet om ordningen för finansieringen av prästlönekostnaderna delar jag helt kommitténs mening, att den tillämnade

omläggningen av själva avlöningssystemet låter sig väl genomföra utan rubbning av de allmänna grunder, varpå rättsregleringen beträffande finansieringen för närvarande är fotad. Vissa särskilda frågor uppkomma emellertid här, till vilka kommittén från sina utgångspunkter icke haft anledning att taga ställning. Då dessa särskilda frågor tarva ett uppmärksammande redan i förevarande läge, återkommer jag till dem i min efterföljande framställning.

Vad slutligen angår löneregleringsfrågans samband med pastoratsindelningen i riket och den prästerliga organisationen i de särskilda pastoraten får jag erinra om följande.

Alltsedan år 1914, då den ännu gällande prästlöneregleringslagen trädde i tillämpning för ett visst antal pastorat, och successivt fram till närvarande tid har ett utomordentligt omfattande arbete nedlagts på de kyrkligt-regionala indelningsfrågorna och på den församlingsprästerliga organisationen. Utredningen i dessa frågor har i regel företagits i samband med uppgörande av förslagen till löneregleringar för de särskilda pastoraten, men i ett par fall ha utredningar skett för större regionala avsnitt i ett sammanhang (åren 1918—19 för Visby stift och åren 1919—22 för skånedelen av Lunds stift).

För pastoratens del ha indelningsändringarna bestått i sammanslagningar och delningar. Ändringarna i den prästerliga organisationen ha avsett indragning eller nyinrättning av prästerliga biträdesbefattningar. Det hittills uppnådda resultatet av detta alltjämt fortgående indelnings- och organisationsarbete må här belysas med några siffror. År 1913 var pastoratens antal i riket 1 412, år 1948 1 350. Under den mellanliggande perioden har alltså antalet pastoratssammanslagningar överstigit antalet pastoratsdelningar med 62. Antalet kyrkoherdetjänster i riket har sålunda nedbringats med samma siffra. Antalet komministraturer var år 1914 944, år 1948 880. Indragningarna av komministraturer ha sålunda under perioden överstigit antalet nyinrättade befattningar av detta slag med 64. Antalet icke-ordinarie biträdesbefattningar av viss fastare karaktär utgjorde år 1914 125. Dessa befattningar ha alla indragits men i viss utsträckning ersatts med (icke-ordinarie) kyrkoadjunktstjänst. Ett sammanlagt icke så obetydligt antal kyrkoadjunktstjänster har visserligen härjämte inrättats i andra, folkrikare pastorat. Då kyrkoadjunktstjänsternas antal år 1948 uppgick till 346, har sålunda ökningen av de »fasta» icke-ordinarie befattningarna från år 1914 varit 221. Siffran motsvarar dock genomsnittligt för riket i dess helhet icke mer än cirka en sjättedels tjänst per pastorat. Vill man från besparingssynpunkt ytterligare belysa de här redovisade sifferuppgifterna rörande resultatet av det hittills bedrivna rationaliseringsarbetet, behöver endast erinras om, att rikets folkmängd under ifrågakvarande period stigit med i runt tal 1,3 miljoner samt att — vad angår allenast ett avsnitt av

församlingsprästernas tjänsteåligganden — prästernas befattning med folkbokföringen numera är väsentligt utökad.

Man har emellertid vid en återblick på det hittills bedrivna indelnings- och organisationsarbetet att uppmärksamma, att detta arbete på ett besvärande sätt hämmats av en särskild faktor av rättsligt slag. Det förhåller sig nämligen så, att prästerna — i motsats till vad som numera gäller för så gott som alla andra större grupper av befattningshavare i allmän tjänst — icke äro underkastade förflyttningsskyldighet vid fall av organisationsändringar. Följden härav har blivit, att de allra flesta av de successivt meddelade besluten om pastoratssammanslagningar och tjänsteindragningar i övrigt kommit att tillsvidare stanna på papperet. Beslutens tillämpning har måst göras beroende av vederbörande befattningshavares avgång från tjänsten — genom dödsfall, tillträde av annan befattning eller pensionering. Nyregleringarna ha härigenom kommit att fördröjas, i regel under en lång följd av år, ofta i decennier och i enstaka fall för en mans-ålder.

Statskontoret utgår ifrån, att omedelbart i och med avlöningsreformen »löneregleringsresolutionerna» skulle komma att i sin helhet upphävas. Givetvis bör så ej ske, och enligt vad jag inhämtat har ej heller prästlönekommittén för avsikt att föreslå en sådan åtgärd. Vad som genom avlöningsreformen måste sättas ur kraft är *avlöningsbestämmelserna* i resolutionerna, men de däri innefattade bestämmandena, som beröra indelning, prästerlig organisation och vissa särskilda tjänsteuppgifter för vederbörande befattningshavare, böra självfallet behålla sin giltighet, intill dess Kungl. Maj:t sättes i tillfälle att för varje särskilt pastorat taga dessa bestämmanden under förnyad omprövning. Automatiskt kommer detta att ske vid tidpunkten för löneregleringsresolutionernas successiva utlöpande, men intet hinder kommer efter lönereformens genomförande att möta mot att företaga en sådan individuell nyprövning pastoratsvis dessförinnan, om så befinnes nödvändigt.

De kyrkligt-kommunala indelningsfrågorna komma emellertid att med det snaraste aktualiseras i ett större samband, såsom en omedelbar följd av den pågående ingripande omregleringen av de borgerliga primärkommunerna. Det gäller här att undanröja de »geografiska oregelbundenheter», som uppkomma för de fall då gränserna för de nya borgerliga kommunerna skära pastoratsgräns. Vad däremot angår den av statskontoret framkastade tanken på en *allmän* omstöpning av pastoraten i riket till kongruens med de nybildade »storkommunerna» så torde väl en sådan vittutseende fråga knappast vara mogen för ett omedelbart ställningstagande. Det blir i allt fall nu nödvändigt att taga i tu med de kyrkliga indelnings- och organisationsfrågorna — liksom tidigare skedde för Visby stift och för de skånska länen inom Lunds stift — icke isolerat för ett särskilt

pastorat i sänder utan i ett sammanhang för alla pastoraten inom ett stift eller inom en länsdel av ett stift. Möjligen kommer här att anmäla sig ett avvägningsproblem av större räckvidd. Jag syftar här på den rätt stora ojämnhet, som obestriddligen för närvarande råder, när det gäller *fördelningen* av de tillgängliga prästerliga arbetskrafterna mellan rikets olika delar. I förgrunden kommer härvid den missgynnade ställning, som de stora landsbygdsområdena i övre Norrland utan gensägelse intaga.

En oefftergivlig förutsättning för att det program för de kyrkliga indelnings- och organisationsfrågornas behandling, som jag här skisserat, skall kunna inom rimlig tid leda till några praktiska resultat är uppenbarligen, att möjlighet skapas att förflytta ordinarie församlingspräst till annan prästerlig befattning. Ett första villkor härför är givetvis, att *den sittande befattningshavaren* icke skall kunna — genom vägran att låta sig förflytta — resa hinder mot tillämpningen av ett meddelat beslut om indelnings- eller organisationsändring. Prästlönekommittén har också i sitt förslag till grunder för lönereformen förordat, att ett allmänt stadgande om skyldighet för präst att låta sig förflytta av organisatoriska skäl upptages i blivande avlöningsförfattning för hithörande befattningshavare, men kommittén har framhållit, att det praktiska utnyttjandet av stadgandet för genomförande av ecklesiastika indelnings- och organisationsändringar måste bli beroende av en skeende uppmjukning av gällande bestämmelser om prästval. Jag kommer i det följande att närmare redogöra för kommitténs förslag på denna punkt och för de erinringar från remissinstansernas sida, som däremot framställts. Jag vill emellertid redan i detta sammanhang förutskicka, att jag ansett mig böra biträda kommitténs här berörda förslag samt att jag även funnit oundgängligt, att den uppmjukning av prästvalsbestämmelserna, som här kan visa sig erforderlig, med det snaraste kommer till stånd. Av det anförda torde följä, att om man vill försäkra sig om möjligheten att få den nu sittande generationen präster underkastad förflyttningsskyldighet av organisatoriska skäl, så kan detta endast ske i och med lönereformen — nämligen genom ett i avlöningsvillkoren inryckt förbehåll av ifrågavarande innebörd.

På grund av vad jag sålunda anført finner jag intet hinder möta mot att statsmakterna taga omedelbar ställning till huvudpunkterna i prästlönekommitténs nu framlagda förslag.

3. Löneavvägningen för ordinarie församlingspräster (kyrkoherdar och komministrar).

Prästlönekommittén.

Kommittén framför inledningsvis några allmänna synpunkter på problemet och erinrar härvid till en början om *1929 års förslag*, som beträff-

fande löneavvägningen för kyrkoherdar (utom domprostar) och komministrar upptog huvudsakligen följande grunder:

1. Löner till kyrkoherdar och komministrar bestämmas i penningar. Vid regleringen av lönerna hänförs tjänsterna till särskilda klasser (*tjänstklasser*), fyra för kyrkoherdebefattningarna och tre för komministersbeställningarna. Inom varje tjänstegrad betecknas den i lönehänseende lägst ställda tjänsteklassen såsom tjänsteklass 1.

Vid inordningen av de särskilda tjänsterna i resp. tjänsteklasser skall avseende fästas vid pastoratens folkmängd, svårigheten vid deras skötsel och andra därmed jämförbara omständigheter.

2. Lönebeloppen för de till viss tjänsteklass hänfödda befattningarna grundas å den löneplan, som finnes gällande för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Kyrkoherdar i lägsta tjänsteklass placeras i 26 lönegraden, komministrar i lägsta tjänsteklass i 22 lönegraden. Den förhöjning i lön, som skall utgå i en var av de högre tjänsteklasserna inom resp. tjänstegrad, bestämmas till summan av två ålderstillägg. Följaktligen kommer av kyrkoherdeklasserna den andra att placeras i 28 lönegraden, den tredje i 30 lönegraden och den fjärde i en lönegrad, som — efter företagen påbyggnad av avd. B i förenämnda löneplan efter de för densamma gällande grunder — kommer att motsvara en 32 lönegrad. Av komministersklasserna kommer den andra att hänföras till 24 och den tredje till 26 lönegraden.

Kommittén erinrar om, att den i förslaget åsyftade löneplanen för civilstatstjänstemännen var den, som var upptagen i avlöningsreglementet den 22 juni 1921, nr 451, med efterföljande ändringar, främst genom kungörelsen den 6 juni 1925, nr 270, samt framhåller beträffande förslaget i fråga vidare följande.

I utredningsuppdraget för 1927 års sakkunniga ingick icke utarbetande av några författningsförslag. De nämnda sakkunnigas behandling av lönefrågan fick härigenom mera karaktären av en skiss än en utförd och färdig konstruktionsritning. Att beakta är vidare, att under den långa tid, som förflutit sedan de sakkunniga framlade sitt betänkande, utvecklingen på löneområdet stegvis fortskridit såväl för civilstatstjänstemännens del som för församlingsprästerna. För förstnämnda tjänstemän markeras som bekant huvudetapperna i denna utveckling av 1939 års civila avlöningsreglemente samt av statens löneplansförordning den 30 juni 1947, nr 376, och det samma dag utfärdade allmänna avlöningsreglementet, vilken senare författning numera ersatts av statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948, nr 436. Vad åter angår församlingsprästerna har, såsom kommittén i det föregående framhållit, under denna mellanliggande tid företagits en serie tilläggsregleringar — allt på det prästerliga avlöningssystemets gamla, starkt fallfärdiga grund. Det torde med hänsyn till vad här berörts stå klart, att 1927 års sakkunnigas ovan återgivna förslag, såvitt det avser prästlönernas anknytning till löneskalan för civilstatstjänstemännen, nu påfordrar bedömanden från i viss mån förändrade utgångspunkter.

Härom förutskickar prästlönekommittén — under hänvisning till en av kommittén uppgjord lönesammanställning (intagen å s. 16) — några allmänna erinringar och anför:

Med uppgifterna i den berörda lönesammanställningen torde vara klarlagt, att 1910 års prästlönelagstiftning, vad särskilt berör avlöningsförhållandena vid kyrkoherde- och komministerstjänsterna, lett fram till i flera hänseenden oförnuftiga resultat. Omdömet träffar icke blott den inbördes avlöningsrelationen mellan dessa tjänstegrader såsom sådana utan även — och detta framför allt — relationen mellan högsta och lägsta kyrkoherde- respektive komministerslön. Vad dessa sistberörda spännvidder angår finner man, att — innan de för tiden den 1 juli 1947—30 juni 1949 beviljade provisoriska lönetilläggen härutinnan kommit att verka något utjämnande — skillnaden mellan högsta och lägsta kyrkoherde-, respektive komministerslön kan beräknas ha uppgått till belopp, som för komministerstjänsterna motsvarade drygt 7 löneklasser och för kyrkoherdetjänsterna något mera än 9 löneklasser, allt å den för civilstatstjänstemännen enligt 1939 års avlöningsreglemente gällande löneplanen. Till frågan om avlöningsrelationen mellan kyrkoherde- och komministertjänstegraderna såsom sådana återkommer kommittén i det följande. Vad återigen beträffar de alltjämt bestående helt onormala spännvidderna mellan högsta och lägsta avlöning inom respektive tjänstegrader torde få anses utan vidare uppenbart att — hur än prästlönerns anknytning till den för civilstatstjänstemännen gällande löneskalan i övrigt företages — en väsentlig beskäring av dessa spännvidder är starkt påkallad.

K y r k o h e r d a r n a .

Kommittén berör i fråga om löneavvägningen för kyrkoherdarna till en början en fråga, som den tillägger åtminstone principiellt intresse: kan beskäringen av de för närvarande förefintliga lönespännvidderna tänkas bära ske ända därhän, att lönen för alla kyrkoherdar, respektive alla komministrar sättes lika? Förespråkare för en dylik ytterligt gående löneutjämnning saknades icke. Argumenteringen, sådan den vanligen framföres för likalöneprincipens berättigande i fråga om kyrkoherdarna, sammanfattar kommittén sålunda.

Utbildning och behörighetskraven i övrigt äro för alla kyrkoherdetjänster lika. En var kyrkoherdetjänst i riket är — i samband med fortgående omprövningar av pastoratsindelningens ändamålsenlighet — så organiserad, att befattningen förutsatts ge sin innehavare full sysselsättning. Icke mindre, men ej heller mer. I pastorat, där de prästerliga göromålen måst antagas överskrida det skäligen arbetsmättet för en kyrkoherde, anställas hjälppräster — komministrar eller kyrkoadjunkter — till behöfligt antal. Den samfälliga arbetsbördan i pastoratet delas härvid upp på två eller flera befattningshavare med i allt väsentligt samma kompetens. En kyrkoherdes tjänsteuppgifter äro — från en betydelsefull synpunkt sett — av tvåfaldigt slag. I första hand ingå i hans tjänstearbete konkreta åligganden, som grunda sig på uttryckliga stadganden i lag och annan författning, på Kungl. Maj:ts bestämmanden i samband med tjänstens organisation eller på speciella föreskrifter från stiftsstyrelsens sida. Hit höra kyrkoherdens medverkan vid de fastställda allmänna gudstjänsterna, konfirmationsundervisningen och de till genomsnittligt antal beräkneliga prästerliga förrättningar

arna: dop, vigslar och jordfästningar. Vidare äro hit att hänföra ordförandeskapet i kyrkoråd, s. k. sockenbud å sådana orter, där denna sedvänja ännu är bevarad, samt en på många platser dessvärre tidsödande befattning med folkbokföringen. De uppräknade göromålen kunna betecknas såsom kyrkoherdetjänstens fasta och »obligatoriska» del. Men det är förutsatt, att denna kyrkoherdetjänstens tidsinrutade del icke skall vara mera skrymmande än att den lämnar tjänstens innehavare tillbörligt utrymme även för hans fria initiativ. Det blir i denna helt personligt präglade verksamhet, som hans intresse och fallenhet för prästkallet företrädesvis kunna göra sig gällande och komma till sin rätt. Det synes knappast behöva befaras, att det »lilla» landspastoratet härvid skulle erbjuda ett otillräckligt arbetsfält. I själva verket kan man säga, att en ensamt sittande kyrkoherde i ett dylikt pastorat — vid en jämförelse med kyrkoherden i den »stora» stadsförsamlingen, i vilken en eller flera hjälppräster finnas anställda — så tillvida har den »svårare» uppgiften som han saknar en ämbetsbroder på platsen, med vilken han kan rådgöra i brydsamma fall och med vilken han efter lägligheten kan samsas om utförande av tjänsteförrättningar, när bestyren tränga på. Den »fria verksamheten» i den stora stadsförsamlingen får och måste nog få en extensiv prägel. För lantprästen kan vad som brister i omfång ersättas med intensitet och kvalitet. Skulle det oaktat i särskilda fall det »lilla» landspastoratet anses erbjuda för få tillfällen till prästerliga insatser, så torde det rätta korrektivet häremot icke vara en lägre löneställning för kyrkoherden i ett dylikt pastorat. Riktigare torde vara att sammanslå pastoratet med ett närliggande till en större enhet. — Det framhålles understundom, att kyrkoherdarnas i friare former utförda församlingsarbete är svårkontrollerbart. Det synes vara en av biskopsämhetets främsta uppgifter att fortgående tillse, att det icke eftersättes.

Kommittén anför härefter för egen del:

För den nuvarande lönedifferentieringen vid kyrkoherdetjänsterna har en utslagsgivande betydelse tillerkänts pastoratens befolkningstal. Det har i kritiken mot en lönedifferentiering på denna grund särskilt framhållits, att densamma kommit att gynna de folkrikare stadspastoraten på landsbygdspastoratens bekostnad. I regel sökte sig nämligen, av lätt insedda skäl, de starkare kvalificerade prästmännen till de kyrkoherdebeställningar, som erbjöde den bättre utkomsten.

Giltigheten i och för sig av de sålunda andragna motiven för ett likställande av alla kyrkoherdar i lönehänseende kan måhända icke bestridas. Kommittén är dock av den meningen, att en viss lönedifferentiering här — från i någon mån andra utgångspunkter — har sitt även principiellt sett fulla berättigande. Till denna frågas ytterligare belysning får kommittén erinra om följande. Det förhåller sig visserligen så, att en kyrkoherde i sin fria prästerliga verksamhet icke ens inom det till folkmängden medelstora eller mindre pastoratet har möjlighet att skapa en närmare personlig kontakt med mer än en del av de inom tjänstgöringsområdet bosatta personerna. Inom de folkrikaste stadspastoraten kan här av lätt insedda skäl endast bli fråga om en bråkdel av folkmängdstalet. Uppenbart är dock, att de konkreta möjligheterna för en kyrkoherde till insatser på detta viktiga avsnitt av hans tjänstearbete måste bli på ett avgörande sätt beroende på hans personliga initiativkraft och arbetsresurser, hans intellektuella rör-

lighet och hans förmåga att förstå och möta skiftande strömningar i det inom stora församlingar vanligen starkt differentierade samhällslivet. Det kan vid sådant förhållande knappast vara annat än följdriktigt, att man söker till kyrkoherdebefattningarna i de folkrikare och folkrikaste pastoraten i första hand förvärva prästmän med ett dokumenterat högre mått av dessa speciella kvalifikationer. En lönepolitik, som tar sikte på en något högre avlöning vid dessa senare kyrkoherdetjänster, torde fördenskull vara icke blott försvarlig utan välbetänkt.

Kommittén får emellertid framhålla att — vilken ställning man än intager till lönedifferentieringens principiella sida — ett accepterande av denna linje likväl i nuvarande utgångsläge för den tillämnade avlöningsreformen ter sig som nära nog tvingande. Man måste nämligen konstatera, att en omedelbar och oförmedlad övergång till en enhetslön för alla kyrkoherdar skulle medföra så stora förskjutningar (uppåt och nedåt) för ett mycket betydande antal av rikets inemot 1 400 kyrkoherdetjänster, att man rätt naturligt ryggat tillbaka för beträdande av denna väg. Må vara att här endast skulle bli fråga om »övergångsförhållanden». Det gäller dock övergångsförhållanden, som måhända i ett stort antal fall skulle bli bestående under en mansålder.

Det bör ej heller förbises, att med en inom måttliga gränser bibehållen lönedifferentiering för kyrkoherdarna även en positiv praktisk fördel står att vinna. Kommittén vill sålunda fästa uppmärksamheten på följande. Kyrkoherdetjänst är, såsom tidigare framhållits, att anse såsom sluttjänst i detta ords sedvanliga bemärkelse. På grund av den ur befordringssynpunkt i stort sett förmånliga relationen mellan antalet kyrkoherdetjänster, å ena, och antalet biträdestjänster (komministraturer och kyrkoadjunkt-befattningar), å den andra sidan, blir denna sluttjänst — åtminstone i princip — uppnåelig för de flesta av dem, vilka efter inträde på den prästerliga banan visat sig äga allmänt tillfredsställande förutsättningar för kyrkoherdetjänstens handhavande, låt vara att denna princip i praktiken stundom genomskäres av gällande prästvalslags verkningar. Vidtagas, såsom kommittén förutsatt, åtgärder för att genom dispenser från stiftsbandsreglerna undanröja eller åtminstone mildra nu rådande ojämnheter i avseende å befordringsförhållandena mellan de särskilda stiften inbördes, kan man räkna med att befordran till kyrkoherdetjänst i flertalet fall skall kunna vinnas vid jämförelsevis unga år, även om förhållandena kunna bliva något växlande och i vissa stift mindre förmånliga. Sättes nu avlöningen vid ett visst antal av kyrkoherdetjänsterna i något högre lönelägen, komme för en till dylik tjänst i ett lägre löneläge befordrad prästman alltjämt att kvarstå utsikten att förr eller senare — efter tävlan om en till högre »tjänstklass» hänförlig kyrkoherdebefattning — kunna ernå en ytterligare förbättring i sin utkomst. Utan tvivel är en sådan utsikt ägnad att i sin mån motverka den benägenhet till avslappning i tjänstearbetet med stigande ålder, som hos människor i allmänhet lätt nog inställer sig. Och en dylik utsikt kan antagas i många fall tjäna som en icke overksam stimulans för en befattningshavare att genom fullföljda studier eller på annat särskilt sätt söka ytterligare stärka sina redan förvärvade kvalifikationer för verksamheten som präst.

Kommittén anser på grund av vad sålunda anförts, att en differentiering av avlöningen vid kyrkoherdetjänsterna nu bör, dock inom samman-

pressade marginaler, bibehållas. Mot den av 1927 års sakkunniga för en indelning av kyrkoherdetjänsterna efter avlöningens storlek föreslagna beteckningar *tjänsteklasser* har kommittén intet att erinra.

Prästlönekommittén är härmed framme vid frågan om *lönegradsplaceringen* av kyrkoherdebefattningarna och förordar, att de hänföras till lönegraderna Ca 33, Ca 31 och Ca 29. Kommittén yttrar:

Den nuvarande löneställningen för kyrkoherdarna har icke framgått genom någon jämförelse med löneavvägningen för någon i det hela såsom likställd ansedd grupp befattningshavare inom annat publikt förvaltningsområde. Uppenbart är, att en sådan jämförelse nu — då församlingspräster avses att omsider inordnas under den löneplan, som allmänt är gällande för statens befattningshavare — icke kan underlåtas. För jämförelsen komma här, rätt naturligt, i första hand i betraktande lärare vid de statliga och vid de högre kommunala undervisningsanstalterna. Församlingsprästers tjänstearbete utföres visserligen i mångt och mycket i andra former än vad som är fallet beträffande dessa lärare. Men uppgiften att vara *undervisare* har prästen med läraren gemensamt. De kyrkoherdarna åvilande tjänståliggandena av administrativ natur ha för en speciell grupp lärare, nämligen rektorerna, en påtaglig motsvarighet.

Kommittén har vid sitt övervägande av alla de särskilda omständigheter, som här måste påverka bedömandet, stannat i den uppfattningen, att lön vid kyrkoherdebefattning i högsta tjänsteklass skäligen bör i det hela sammanfalla med den löneställning, som för närvarande tillkommer innehavare av rektorstjänst vid kommunal mellanskola i högsta lönegrupp. Sådan rektor åtnjuter begynnelselön enligt löneklass 33 i löneplan 1 av statens löneplansförordning.

Enligt 1929 års förslag avvägdes lönedifferentieringen vid kyrkoherdetjänsterna på det sättet, att avlöningen vid kyrkoherdetjänst tillhörande den lägsta tjänsteklassen sattes sex lönegrader lägre än avlöningen enligt samma förslag för en kyrkoherdetjänst i den högsta tjänsteklassen. Kommittén har emellertid funnit vägande skäl att vid den tillämnade omläggningen av avlöningssystemet reducera avståndet mellan högsta och lägsta kyrkoherdelön till ett penningbelopp som svarar mot, förslagsvis, fyra lönegradsskillnader enligt den nu gällande löneplanen nr 1. Det bör härvid uppmärksammas, att redan genom de för tiden från och med den 1 juli 1947 beviljade provisoriska lönetilläggen marginalen mellan högsta och lägsta kyrkoherdelön blivit, så att säga på förhand, icke så oväsentligt sammanträngd. Godtages den nu angivna utgångspunkten, torde lämpligen böra insättas en tredje tjänsteklass i mellanläget eller sålunda på en avlöningsnivå, som ligger två lönegradsskillnader under den högsta och likaledes två lönegradsskillnader över den lägsta.

Vid en avlöningsreglering enligt de av kommittén här föreslagna grunderna skulle lönen vid en kyrkoherdebefattning i lägsta tjänsteklass komma att endast föga understiga avlöningen vid exempelvis lektorstjänst. Det skulle möjligen kunna göras gällande, att en sådan löneavvägning vid den prästerliga befattningen vore väl hög, särskilt i betraktande av de för närvarande högt ställda kraven på lärdomsmeriter vid lektorstjänst och den därmed förbundna längre och kostsammare utbildningen. Kommittén kan dock icke finna en sådan invändning befogad. De speciella kvalifikations-

kraven för lektorstjänst motsvaras för kyrkoherdetjänstens del av icke mindre betydelsefulla krav av annat slag. De senare hänföra sig i viss mån till den större bundenheten vid tjänstgöringen året runt men i övrigt till den mera framträdande mångsidigheten i arbetsuppgifterna, det pressande i det offentliga framträdandet och, framför allt, det större måttet av självständighet i tjänsteverksamheten.

Den nyss förordade löneavvägningen vid kyrkoherdetjänsterna — vilken tillika skulle sammanfalla med lönesättningen för rektor vid kommunal mellanskola i lägsta, mellersta och högsta lönegrupperna — skulle motsvara lön enligt de statliga lönegraderna Ca 29, 31 och 33.

Kommittén har övervägt, huruvida den avsedda lönesättningen borde genomföras genom en direkt inplacering av tjänsterna i nämnda tre lönegrader eller genom placering av alla tjänsterna i den lägsta av dem med lönedifferentiering genom särskilda arvoden eller »avlöningsförstärkningar», till beloppen motsvarande lönegradsskillnaderna. Den från praktisk synpunkt betydelsefullaste olikheten i de båda metoderna framträder som bekant däri, att sådana arvoden eller avlöningsförstärkningar regelmässigt icke bli pensionsgrundande. Kommittén har icke kunnat finna bärande skäl föreligga för att ej hela den vid befattningarna såsom i och för sig skälig ansedda avlöningen skulle få läggas till grund för utmätningen av befattningshavarens pensionsförmåner. Då ej heller i övrigt synes föreligga något skäl för att differentieringen av avlöningen skulle givas formen av förhöjning av årslönen med visst arvode eller avlöningsförstärkning, anser sig kommittén böra tillstyrka, att differentieringen genomföres medelst tjänsternas inplacering i särskilda lönegrader.

Kommittén föreslår på grund av det anförda, att kyrkoherdarna (bortsett från domprostarna) hänföras till tre tjänsteklasser med placering, kyrkoherdar i lägsta tjänsteklass (tjänsteklass 1) i lönegrad Ca 29, kyrkoherdar i den mellanliggande tjänsteklassen (tjänsteklass 2) i lönegrad Ca 31 och kyrkoherdar i den högsta tjänsteklassen (tjänsteklass 3) i lönegrad Ca 33.

Vid en reglering av avlöningen vid kyrkoherdebefattningarna på ovan angivet sätt påkallas givetvis en allmän norm till ledning för det konkreta bestämmandet av tjänsteklassen för varje dylik befattning. I 1929 års förslag förordades i sådant syfte en föreskrift av innehåll, att vid sådan klassificering avseende skulle fästas »vid pastoratens folkmängd, svårigheterna vid deras skötsel och andra därmed jämförbara omständigheter». Om man — såsom kommittén anser även språkligt sett riktigt — i uttrycket »svårigheterna vid pastoratens skötsel» — inlägger den meningen, att väsentligen »svårigheter» av kvalitativ natur här skola komma i betraktande, har kommittén intet att erinra mot den sålunda föreslagna formeln. Frågan om inplaceringen av kyrkoherdebefattningarna i de för dem avsedda tre nya tjänsteklasserna är dock, såsom lätt inses, icke uppordnad med blotta angivandet av en dylik formel. Här möter i själva verket ett praktiskt problem av betydande svårighetsgrad, för vilket måste sökas den möjligast enkla lösningen. Kommittén finner det lämpligast att upptaga denna fråga till särskild behandling.

Beträffande kommitténs förslag till lösning av sistnämnda problem, för vilket jag senare kommer att närmare redogöra, vill jag redan i detta sam-

manhang nämna, att förslaget huvudsakligen går ut på att i lägsta tjänsteklassen (lönegrad Ca 29) inplaceras kyrkoherdar, för vilka den nuvarande s. k. »reglerade lönen» är fastställd till lägst 3 500 kronor och högst 5 000 kronor, i andra tjänsteklassen (lönegrad Ca 31) innehavare av kyrkoherdetjänster med reglerad lön över 5 000 kronor upp till 6 500 kronor och i högsta tjänsteklassen (lönegrad Ca 33) kyrkoherdetjänster med reglerad lön överstigande 6 500 kronor.

Yttranden.

Kyrkomötet har funnit de analogier från civilstaten, som prästlönekommittén använt vid den grundläggande lönesättningen — huvudsakligen hämtade från läroverkslärarkåren — i allmänhet väl ägnade att utgöra grund för ett rättvist bedömande av denna fråga. (Omdömet hänför sig även till kommitténs förslag till löneavvägning för komministrarna, beträffande vilka kommittén företagit en motsvarande jämförelse). I anslutning härtill har kyrkomötet — med godtagande tillika av den av kommittén föreslagna huvudregeln för kyrkoherdebefattningarnas inplacering i tjänsteklasser — lämnat kommitténs förslag till lönegradsbestämning, vilket på ett tillfredsställande sätt förbättrade landsbygdskyrkoherdarnas löneställning, utan erinran.

Kammarkollegiet har anfört:

Kollegiet finner det naturligt, att kyrkoherdarna i betraktande av olikheten i de krav, tjänstgöringen i skilda pastorat ställer på innehavarna av kyrkoherdeposterna, hänföras till särskilda, i förhållande till arbetets svårighet och arbetsbördans storlek avpassade tjänsteklasser. Beträffande den av kommittén föreslagna tjänsteklassindelningen torde intet vara att erinra mot gränsdragningen uppåt vid lönegrad Ca 33. Däremot anser kollegiet välgående skäl föreligga för inrättande av ytterligare en tjänsteklass, lägre än den av kommittén föreslagna lägsta tjänsteklassen Ca 29, och får kollegiet till stöd härför anföra följande.

Den nuvarande pastoratsindelningen och pastoratsorganisationen möjliggöra ej alltid att prästerna erhålla tillräckligt stora tjänstgöringsområden och sådana torde ej heller kunna restlöst åstadkommas framdeles. Den norm, som man under den hittillsvarande tillämpningen av 1910 års prästlönelag sökt följa beträffande lantpastoraten, nämligen att på varje präst i ett dylikt pastorat borde belöpa åtminstone ca 2 000 församlingsbor, har ej sällan måst frångås och ett lägre befolkningstal godtagas. Ofta har detta motiverats av särskilda på tjänstgöringen inverkan omständigheter, såsom stor areal, flera församlingar med åtföljande duplikations skyldighet o. d. Man har då varit nödsakad att gå ned till ett lägre befolkningstal för prästen. Men nästan lika ofta ha dylika särskilda omständigheter ej kunnat åberopas. Andra förhållanden, såsom pastoratets isolerade läge, kommunikationsförhållandena, önskvärdheten att i allt fall ha en präst stationerad på platsen o. d., ha då ansetts utgöra hinder för en rationalisering av pastoratsindelningen och pastoratsorganisationen och man har i så fall bibehållit pastorat, som knappast kunna sägas ge fullt

utrymme åt en prästerlig arbetsinsats. I allmänhet har man ej velat gå för hårt fram mot pastoraten och emot deras önskan framtvinga pastoratsregleringar, som ur tjänstgörings- och lönesynpunkt eljest varit önskvärda. I ett särskilt fall — det som avses i 9 § prästlönelagen — har lagen själv medvetet avstått från kravet på den fulla sysselsättningen. Såväl i de fall, som avses i 9 §, som även eljest när det gäller mindre arbetskrävande pastorat, medger lagen viss nedsättning av kyrkoherdens lön.

En omläggning av det prästerliga lönesystemet efter mönster av det statliga torde i viss mån motivera en ändring i bedömandet av nu berörda förhållanden. Till en början torde det vara tydligt, att någon motsvarighet till 9 § prästlönelagen icke bör upptagas i det nya lönesystemet. Men vidare synes man böra mera än vad hittills varit fallet söka få bort de alltför små pastoraten. Varken ur det allmänna synpunkt eller i det kyrkliga livets intresse kan det vara till gagn, att kyrkoherdar sitta med tjänstgöringsområden, som ej göra full rättvisa åt deras arbetsförmåga. Men även om målsättningen för pastoratsindelningens ordnande inriktas efter de linjer kollegiet sålunda förordar, kommer det nog att finnas kvar en grupp av mindre pastorat, som av olika skäl ej låta infoga sig i en rationell pastoratsindelning och varest kyrkoherdens arbetsuppgifter knappast torde bli så maktpåliggande, att de motivera tjänstens placering i den av kommittén föreslagna lägsta tjänsteklassen Ca 29. Ytterligare en tjänsteklass för kyrkoherdarna, förslagsvis i lönegrad Ca 28, torde därför böra inrättas.

Statskontoret yttrar:

Enligt ämbetsverkets mening bör med beaktande främst av utbildningen det stora flertalet kyrkoherdar erhålla en löneställning, som visserligen något överstiger en läroverksadjunkts men å andra sidan icke kommer i paritet med en lektors. Då lektor inplacerats i lönegrad Ca 30 synes den normala löneställningen för kyrkoherde böra bestämmas till högst lönegrad Ca 29. Till denna grupp torde böra hänföras icke blott en stor del av de kyrkoherdetjänster, som enligt kommitténs förslag skola inplaceras i lönegrad Ca 29, utan även huvuddelen av de befattningshavare, för vilka kommittén funnit lönegraden Ca 31 lämplig. Beträffande ett mindre antal av de kyrkoherdetjänster, som kommittén inplacerat i Ca 29 gäller, att med hänsyn till såväl utbildning som arbetsuppgifter en sådan placering är att anse såsom alltför hög. De befattningshavare ämbetsverket åsyftar utgöras av de kyrkoherdar, som jämlikt 6 § lönelagen antingen erhållit eller kunna komma att erhålla särskilt ålderstillägg ur kyrkofonden, d. v. s. kyrkoherdar, vilkas reglerade lön fastställts till lägre belopp än 4 500 kronor. Det torde här som regel vara fråga om prästmän med placering i synnerligen små pastorat, där arbetsuppgifterna lära vara av förhållandevis ringa omfattning och där en ändrad indelning och organisation i första hand måste framstå såsom nödvändig. För dessa kyrkoherdar bör enligt ämbetsverkets mening samma löneställning som den, vilken föreslagits för de högst avlönade komministrarna, kunna anses fullt tillfredsställande. För den återstående gruppen kyrkoherdar, vilka till sin huvudsakliga del — möjligen med undantag för Norrland — torde utgöras av prästmän med placering i de medelstora eller största städerna, finner statskontoret i likhet med kommittén en högre löneställning kunna godtagas. Kommittén har föreslagit lönegraden Ca 33 för denna grupp. Äm-

betsverket kan för sin del icke finna tillrädligt och icke heller av föreliggande förhållande motiverat att för dessa gå över lönegraden Ca 32. Efter de av ämbetsverket här förordade grunderna skulle sålunda kyrkoherdarna på sätt kommittén förordat uppdelas på tre tjänsteklasser, men med lönegradsplacering den lägsta i lönegrad Ca 26, mellanklassen i lönegrad Ca 29 och den högsta i lönegrad Ca 32.

Det må även framhållas, att en omräkning av de nu utgående kyrkoherdelönerna till bruttolöner utvisar, att kommitténs förslag torde medföra löneförbättringar svarande mot tre till fem löneklasser enligt den nu gällande löneplan nr 1, därest högsta löneklassen tages till utgångspunkt vid jämförelsen. Av en sådan omräkning framgår vidare, att över två tredjedelar av alla kyrkoherdar för närvarande åtnjuta lön motsvarande den, som utgår i någon av de lönegrad Ca 28 omfattande löneklasserna.

En ledamot i statskontoret, statskommissarien *Björn*, har uttalat den meningen, att med hänsyn till den bedömning av löneställningen för kyrkoherde, som skedde år 1941 i samband med statsmakternas beslut om en statligt ordnad familjepensionering för prästerna, kyrkoherde i högsta tjänsteklass borde placeras i lönegrad Ca 33 och att med denna utgångspunkt löneställningen för de båda lägre tjänsteklasserna borde bestämmas till lönegraderna respektive Ca 30 och Ca 27.

Riksräkenskapsverket har förklarat sig intet ha att erinra mot att, såsom kommittén förordat, kyrkoherdarna i de territoriella pastoraten allt efter göromålets omfattning och svårighetsgrad inplaceras i tre tjänsteklasser, motsvarande lönegraderna Ca 29, Ca 31 och Ca 33.

Statens lönenämnd. Vad kommittén anfört såsom skäl för en uppdelning av kyrkoherdarna i olika tjänsteklasser har lönenämnden funnit övertygande. Lönenämnden delar även kommitténs uppfattning, att den härav följande differentieringen av löneställningen bör åstadkommas genom kyrkoherdetjänsternas fördelning på olika lönegrader och icke genom fastställande av avlöningsförstärkning för kyrkoherdarna i de två högre tjänsteklasserna.

Lönenämnden har gjort vissa erinringar mot den av kommittén föreslagna huvudregeln för kyrkoherdetjänsternas inplacering i tjänsteklass och förordat att detta spörsmål ytterligare överväges. Jag återkommer i det följande till berörda spörsmål. Tillika har lönenämnden framfört vissa principiella synpunkter på frågan om löneavvägningen för såväl kyrkoherdar som komministrar och yttrar:

I fråga om lönegradsplaceringen av kyrkoherde- och komministerstjänster vill lönenämnden framhålla, att församlings- och pastoratsindelningen företer stora ojämnheter, vilka medföra speciella svårigheter vid löneavvägningen. Enligt lönenämndens mening har detta förhållande icke tillräckligt beaktats i kommitténs förslag. Lönenämnden syftar härvid närmast på att kommittén hävdad, att komministerstjänsternas karaktär av »biträdestjänster» bör föranleda, att de genomgående placeras i lägre lönegrad

än de lägst placerade kyrkoherdetjänsterna. Det synes lönenämnden knappast riktigt, att en kyrkoherde i ett litet pastorat om 1 000 å 2 000 invånare skall ha högre löneställning än exempelvis en komminister med särskilt tjänstgöringsområde med dubbelt eller flera gånger så stort invånarantal. I anslutning härtill må erinras, att det icke är något ovanligt inom statsförvaltningen, att en och samma lönegrad användes för såväl chefs-tjänster som tjänster av biträdande karaktär. Såsom exempel härpå kan nämnas, att byrådirektör i Ca 31 kan vara såväl verkschef direkt underställd chef för kansliavdelning som närmaste man till byråchef.

Mot kommitténs förslag till lönegradsplacering för kyrkoherde- och komministerstjänster kan vidare ur löneteknisk synpunkt den erinran göras, att icke mindre än fyra närliggande lönegrader utnyttjas för de ordinarie prästerna. Under det fortsatta utredningsarbetet torde därför böra undersökas, om icke en dylik anordning kan undvikas. Så synes åtminstone kunna bli fallet, om lägsta kyrkoherdegraden och högsta komministersgraden få sammanfalla.

Sitt ställningstagande till frågan om löneavvägningen för de ordinarie församlingsprästerna sammanfattar lönenämnden sålunda:

Vad angår kyrkoherde- och komministerstjänsternas inplacering i lönegrad finner lönenämnden svårigheter möta att på grundval av föreliggande utredning taga ställning till densamma. Enligt lönenämndens mening vore det önskvärdt, att därmed kunde anstå, till dess ytterligare utredningar angående grunderna för befattningarnas fördelning å tjänsteklasser m. m. kommit till stånd. I nuvarande läge måste lönenämnden för sin del inskränka sig till att framhålla, att de föreslagna lönegradsplaceringarna för kyrkoherdar och komministrar liksom för domprostar synas förhållandevis förmånliga. Lönenämnden vill därför särskilt understryka, att därest kommitténs förslag skulle vinna statsmakternas godkännande en kommande revision av löneställningen för byråchefs- och rådstjänster icke bör föranleda någon förändring i kyrkoherdarnas och domprostarnas lönegradsplacering.

En minoritet inom lönenämnden (ledamöterna *Broström* och *Magnusson*) ha i förevarande liksom i övriga av kommittén behandlade frågor biträtt det yttrande över betänkandet, som avgivits av kyrkomötet.

Jag finner det lämpligast att, innan jag övergår till spørsmålet om löneavvägningen för *komministrarna*, något närmare beröra frågan om metoden för

Inplacering av kyrkoherdebefattning i tjänsteklass.

Prästlönekommittén.

Kommittén framhåller till en början, att man här från praktisk synpunkt har att särskilja tillvägagångssättet dels vid den första inplaceringen av (alla) kyrkoherdetjänsterna i samband med övergången till det nya lönesystemet, dels i de efterföljande, tillfälligt uppkommande situationer (i

första hand vid framdeles skeende ändringar i församlings- och pastoratsindelningen), då ett motsvarande bestämmande för särskilt fall blir erforderligt.

Kommittén anför härom vidare:

Den nuvarande starka differentieringen i avlöningen vid olika kyrkoherdetjänster har uppkommit dels genom de särskilda s. k. folkmängds- och arealtilläggen, siffermässigt uträknade enligt vissa legalt bestämda grunder, dels genom en finvägning i särskilt uppskattade penningbelopp av ett stort antal för tjänsten såsom »försvårande» ansedda faktorer av annat slag. Man har härvid underlåtit att hålla i sär sådana faktorer, som hänföra sig till tjänsteuppgifternas kvalitativa sida (svårighetsgrad i egentlig mening) och sådana, som blott avse bestyrens *antal* och sålunda i stort sett påverka endast vad man gemenligen betecknar såsom arbets-*mängden*. Lönedifferentieringen från dessa utgångspunkter har resulterat i en spännvidd i den »reglerade lönen» vid de olika kyrkoherdetjänsterna, som sträcker sig från lägst 3 500 kronor till högst 8 000 kronor.

Ett lika omfattande som mödosamt arbete har under de senast förflutna trettiotal åren såväl hos kammarkollegiet som vid den departementala beredningen av de prästerliga löneregringsärendena nedlagts på försöket att verkställa en fingradering i lönehänseende av pastoraten inbördes. Även om härvid den åsyftade millimeter-rättvisan icke uppnåtts, kan dock sägas att man med dessa fingraderingar vunnit en i stort sett acceptabel indelning. Det bör emellertid enligt kommitténs mening ej ifrågasättas att nu upprepa ett motsvarande försök till finavvägning. Enkelhet måste här framför allt eftersträvas.

Givetvis skulle man i den föreliggande situationen teoretiskt kunna tänka sig att konstruera fram en helt ny konkret klassificeringsregel, baserad endast på rent objektivt (statistiskt) fastställbara faktorer, exempelvis enbart befolkningstalet eller — alternativt — befolkningstalet i någon relation till pastoratets ytvidd. Och man kunde här, utan att släppa kravet på den objektiva grundvalen, i en dylik formel insätta en bestämd koefficient även för andra »lönestegrande» faktorer än befolkningstalet och ytvidden. En högre lönegradsinplacering skulle sålunda, exempelvis, kunna tänkas skäligen böra tillkomma en viss grupp kyrkoherdar, nämligen kyrkoherdarna i en-prästpastoraten. Tanken på en dylik relativ uppvärdering i lönehänseende av dessa kyrkoherdebefattningar skulle i själva verket icke vara gripnen helt ur luften. Det kan sålunda förtjäna att erinras om, att vid den senast i Finland genomförda regleringen av församlingsprästernas avlöning »ensittarkyrkoherdarna» fått ett visst relativt företräde i löneställning framför kyrkoherdar i pastorat, i vilka en eller flera hjälppräster finnas anställda.

Kommittén har ingående övervägt åtskilliga inplaceringsmetoder av här angivet slag men funnit sig med hänsyn till de praktiska komplikationer, varmed de alla visat sig vara förbundna, nödsakad att låta projekten falla. Kommittén förordar en lösning av det föreliggande problemet på det sättet, att man såsom en i och för sig antaglig grund för den första klassificeringen av kyrkoherdetjänsterna lägger det belopp, vartill den »reglerade lönen» enligt den senast fastställda individuella löneregringen för varje särskild kyrkoherdetjänst bestiger sig. Förfaringssättet skulle, närmare bestämt,

bli följande. Den totala spännvidden för den »reglerade lönen» vid kyrkoherdetjänsterna utgör nu 4 500 kronor, eller sålunda ett belopp jämnt delbart med 3. De kyrkoherdetjänster, vid vilka den reglerade lönen ligger mellan 3 500 kronor och 5 000 kronor, hänföras till den lägsta nya tjänsteklasse, kyrkoherdetjänsterna med reglerad lön över 5 000 kronor men högst 6 500 kronor hänföras till mellersta nya tjänsteklasse och slutligen kyrkoherdetjänster med reglerad lön därutöver till den nya högsta tjänsteklasse. Den sakliga innebörden av den här föreslagna klassificeringsmetoden bleve följaktligen den, att samma särskilda faktorer, som enligt den hittills gällande lönesättningen kommit att påverka lönedifferenteringen vid kyrkoherdetjänsterna, visserligen komme att öva inflytande även för den nya klassificeringen. Men på grund av den mycket väsentligt minskade spännvidden i den föreslagna nya löneskalan för kyrkoherdetjänsterna bleve dessa faktors siffermässiga betydelse starkt reducerad.

Kommittén vill emellertid förorda, att man vid tillämpningen av det föreslagna klassificeringsförfarandet gör ett par särskilda korrekationer, dock av helt begränsad räckvidd.

Då de specifika »lönerogleringarna» för prästerskapet i varje särskilt pastorat för närvarande äro tidsbegränsade (i regel för tjugo år), har följden härav blivit den, att sådana omräkningar av den »reglerade lönen», som påkallas av inträdda förändringar i de statistiska förhållandena, m. m. inom de respektive pastoraten, i regel endast företagas periodvis, allt efter som giltigheten av dessa lönerogleringar upphör. Det skulle med hänsyn härtill bli en ren tillfällighet, huruvida vid tidpunkten för den nya klassificeringens företagande en sådan omräkning nyligen ägt rum eller om den kanske — i stället — skulle vara omedelbart förestående. Kommittén finner vissa skäl tala för, att vid den här avsedda allmänna klassificeringen av kyrkoherdetjänsterna sådan »justering» verkställes av den enligt då gällande löneroglering fastställda reglerade lönen, som må betingas av en dåmera inträdd stegring i pastoratets folkmängdstal. En dylik räkneoperation låte sig lätt utföra.

Vid vissa av de kyrkoherdebefattningar, vid vilka innehavaren tillagts donationsförmån »över lönen», har den »reglerade lönen» med hänsyn därtill reducerats. De här ifrågakommande befattningarna torde böra inplaceras efter det belopp, vartill den reglerade lönen skulle ha fastställts, om dylik förmån icke förekommit.

Sedan efter en allmän klassificering av de nuvarande kyrkoherdetjänsterna på sätt här förordats skapats en ny fast grundval för dessa tjänsters värdering i lönehänseende, bör givetvis fråga om en upp- eller nedflyttning i tjänsteklasse för en dylik tjänst icke kunna därefter väckas annat än på synnerligen vägande skäl. Inplaceringen av en nyinrättad kyrkoherdetjänst i den för densamma bäst avpassade tjänsteklasse skulle ej behöva vålla någon större svårighet. Jämförelseleden bleve här lätt funna.

Vid en inplacering i tjänsteklasse av kyrkoherdebefattningarna enligt den av kommittén föreslagna metoden skulle, bortsett från de smärre korrekationer, som enligt vad i det föregående förutsatts därvid borde ske, komma att av de nuvarande hänföras

till tjänsteklasse 1	.....	560 kyrkoherdebefattningar;	
»	»	2	..... 566 » ; samt
»	»	3	..... 224 » .

Yttranden.

Kyrkomötet har mot kommitténs förslag på denna punkt icke haft något att erinra.

Kammarkollegiet har funnit den av kommittén föreslagna metoden för kyrkoherdarnas första inplacering i tjänsteklass, nämligen att den nuvarande reglerade lönen skulle läggas till grund efter ett visst schema, ha fördelen att i hög grad underlätta arbetet med inplaceringen. Metoden hade enligt kollegiets mening också sin förtjänst på den materiella sidan, i det att de huvudprinciper för lönesättningen, som 1910 års lag uppställt och vilkas riktighet kunnat vitsordas, därigenom ehuru i minskad grad genom inskränkningen av löneskalans spännvidd skulle komma att påverka löneavvägningen olika tjänster emellan.

Kollegiet har emellertid framhållit, att ett närmare ståndpunktstagande till den föreslagna metoden krävde en analys av de i de reglerade lönerna ingående fyllnadsbeloppen. Kollegiet anför härom huvudsakligen:

Fyllnadsbelopp för folkmängd får kyrkoherde enligt 3 § prästlönelagen ej räkna för församling, där komminister på eget ansvar under kyrkoherdens tillsyn sköter kyrkobokföringen. Genom senare ändringar i kyrkobokföringsförordningen ha dels tillkommit kyrkobokföringsdistrikt, som i viss utsträckning trätt i stället för bildandet av nya annexförsamlingar, och dels möjlighet öppnats att förordna kyrkoadjunkt att på eget ansvar under kyrkoherdens tillsyn sköta kyrkobokföringen för församling eller kyrkobokföringsdistrikt. Eftersom prästlönelagen ej följt med i utvecklingen på denna punkt, har vid lönefyllnadsberäkningen för kyrkoherdarna hänsyn ej kunnat tagas till de nya kombinationerna av tjänstgöringsområde med särskild kyrkobokförare, vilket orsakat viss ojämnhet i lönesättningen.

Fyllnadsbelopp med hänsyn till pastoratets areal i land avses inbegripa viss kompensation för resekostnader. Såvitt angår tillfälliga resanslag har detta kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts praxis på så sätt, att $\frac{1}{3}$ av det belopp utöver 300 kronor, varmed fyllnadsbeloppet för areal ingår i den reglerade lönen, avdragits vid anslagstilldelningen.

På liknande sätt förfäres beträffande en i lönefyllnadsbeloppet med hänsyn till särskilda förhållanden i pastoratet stundom inräknad ersättning för prästgårdens belägenhet på större avstånd från kyrkan. Här brukar halva ersättningsbeloppet avdragas vid tilldelning av tillfälligt resanslag.

Vad i övrigt beträffar fyllnadsbeloppet för särskilda förhållanden, under vilket man finner en rik provkarta av olika slags ersättningar, bör framför allt uppmärksammas, att denna lönepost enligt stadgad praxis brukar inbegripa ett belopp av 300 kronor såsom ersättning för höga levnadskostnader vid tjänster å orterna E—I enligt den tidigare dyrortsgrupperingen och orterna 3—5 enligt nu gällande dyrortsgruppering. I enstaka fall ingår i fyllnadsbeloppet särskild ersättning för pastoratets avlägsenhet från t. ex. järnvägs- och ångbåtsstation, en motsvarighet till vad som bland annat torde inrymmas under det s. k. avståndstillägget i den senast verkställda dyrortsgraderingen. Viss ersättning brukar beräknas för hållande av särskild pastorexpedition eller särskild konfirmation, där sådana anordningar befunnits erforderliga. Såsom förutsättning anges då endast, att

församlingen tillhandahåller lokal för ändamålet, men om anordningen sedermera under löneregringsperioden skulle visa sig obehövlig och därför inhiberas, utgår ersättning likväl alltjämt utan motsvarande prestation från tjänst innehavarens sida. Slutligen är att märka den ersättning å 300 kronor »med hänsyn till levnadsförhållandena i orten», som brukar beräknas i fyllnadsbeloppet för kyrkoherdar och komministrar i de skånska lantpastoraten. Kollegiet har länge varit i tvivelsmål, huruvida något reellt berättigande längre finns för en sådan särbehandling av pastoraten i denna landsända.

Det ovan anförda torde göra det tveksamt, huruvida de nuvarande reglerade lönerna utan vidare böra läggas till grund för en indelning av kyrkoherdarna i tjänsteklasser. Visserligen måste man vid ett frågående av den nuvarande rika differentieringen av lönerna under alla förhållanden räkna med ett betydande mått av schablon. Men å andra sidan torde ej kunna bortses från att en inplacering efter de reglerade lönerna utan en viss rensning och justering av i dem ingående fyllnadsbelopp skulle kunna leda till en icke rättvis löneavvägning mellan kyrkoherdar, som befinna sig i gränzsonerna vid tjänsteklassindelningen (omkring och ett stycke över reglerade löner å respektive 5 000 och 6 500 kronor).

Såsom ett tänkbart alternativ till metoden att bygga tjänsteklassdifferentieringen för kyrkoherdarna på den nu utgående »reglerade lönen», dock med en viss »utrensning» av däri ingående småposter har kammarkollegiet upptagit kommitténs framkastade tanke på *en alldeles ny klassificeringsregel*, baserad på rent statistiskt fastställbara faktorer. Kollegiet har även uppgjort en skiss till en formel av dylik innebörd.

Statskontoret har funnit vissa påtagliga svagheter vidlåda det av kommittén förordade systemet. Ämbetsverket ifrågasätter, om icke kyrkoherdetjänsterna borde differentieras efter objektiva statistiska normer. Såvitt ämbetsverket kunde bedöma, borde oöverstigligen svårigheter icke möta för tillämpningen av ett poängsystem för differentieringen, i vilket pastoratens folkmängd i första hand bleve normgivande. Något sådant system hade statskontoret emellertid under den korta tid, som stått till buds, icke kunnat utarbeta.

Statskontoret har vidare anfört:

Till ledning för beräkning av det antal tjänster, som enligt ämbetsverkets mening böra hänföras till de olika tjänsteklasserna, har statskontoret därför måst lägga den av kommittén uppgjorda sammanställningen över nu utgående grundlöner. Kyrkoherdar med en grundlön understigande 4 500 kronor finnas till ett antal av tillhoppa 163. Dessa böra hänföras till den lägsta tjänsteklassen, d. v. s. erhålla lön efter lönegrad Ca 26. De kyrkoherdetjänster åter, vid vilka den reglerade lönen ligger mellan 4 500 och 6 000 kronor, och vilka uppgå till ett antal av ej mindre än tillhoppa 889, torde böra hänföras till mellanklassen. Vad åter angår de prästmän, vilkas grundlön uppgår till 6 501 kronor men icke till 7 000 kronor, kan givetvis större tvekan råda. Det synes emellertid sannolikt, att även dessa med statskontorets utgångspunkter måste komma att hänföras till mellan-

klassen. Hela antalet kyrkoherdar i lönegrad Ca 29 skulle enligt denna approximativa beräkning härigenom uppgå till sammanlagt 1 008. Vidkommande slutligen de kyrkoherdar, vilkas reglerade lön överstiger 7 001 kronor, torde som regel högsta tjänsteklassen komma ifråga. Den grupp kyrkoherdar, som skulle åtnjuta lön efter lönegrad Ca 32, skulle alltså omfatta prästmän till ett antal av tillhoppa 179.

Statskontoret vill slutligen i detta sammanhang framhålla, att därest kommitténs förslag skulle läggas till grund vid en uppdelning av kyrkoherdetjänsterna, sådana jämkningar böra verkställas av den enligt 1910 års lag reglerade lönen, som betingas icke blott — såsom de sakkunniga föreslagit — av ändringar i pastoratens folkmängdstal och den med hänsyn till donation i vissa fall reducerade lönen, utan även av sådana faktorer som tillägg för höga levnadskostnader, bränsle m. m., vilka icke efter löneförslagens genomförande böra tagas i beräkning.

Riksräkenskapsverket har ansett den av kommittén föreslagna metoden för kyrkoherdarnas inplacering i lönegrad medföra ett i stort sett godtagbart resultat.

Statens lönenämnds majoritet har mot metoden i fråga framställt anmärkningar av i det hela samma innebörd som kammarkollegiet närmare utvecklat samt förordat en förnyad omprövning av frågan.

Jag övergår härefter till att närmare redogöra för frågan om löneavvägningen för

K o m m i n i s t r a r n a .

Prästlönekommittén anför inledningsvis:

Komministrarnas — enligt äldre språkbruk kapellanernas — tjänsteställning finnes i kyrkolagen klart angiven. Jämlikt kap. 24 paragraf 25 i nämnda lag äro komministrarna kyrkoherdens medhjälpare och såsom sådana ställda under kyrkoherdens förmanskap. Komministerstjänstens karaktär av biträdesbefattning rubbas icke i princip därav, att en reglering i viss omfattning av arbetsfördelningen mellan pastor och komministern eller komministrarna i ett pastorat plägar ske genom särskilda bestämmanden av Kungl. Maj:t och stiftsstyrelsen.

Under giltigheten av de på 1862 års förordning grundade löne regleringarna var komministrarnas löneställning starkt nedpressad i förhållande till kyrkoherdarnas (»måtligt skola kaplanerna hava»). Detta gällde såsom regel även för komministerstjänsterna i de folkrikaste stadsförsamlingarna. Till belysning härav kan exempelvis nämnas, att enligt Kungl. Maj:ts löneresolution den 18 december 1874 för prästerskapet i S:ta Klara församling i Stockholm — vid den tiden med dess inemot 20 000 församlingsbor en av stadens folkrikaste — en var av de två i nämnda församling anställda komministrarna åtnjöt avlöning i lösen för spannmål och i kontanta penningar, som motsvarade endast cirka 40 procent av de för kyrkoherden i församlingen bestämda avlöningsförmånerna av berörda slag.

De i 1910 års prästlönelagstiftning upplagna nya grunderna för beräkningen av församlingsprästernas avlöning medförde en avsevärd och av

förhållandena starkt påkallad förhöjning av medellöneläget för komministrarna i jämförelse med den genomsnittliga lönenivån för kyrkoherdarna. Konstruktionen av de i det nya avlöningssystemet infogade »fyllnadsbeloppen» utöver »grundlönen» — företrädesvis det fyllnadsbelopp, som är satt i relation till pastoratets (församlingens) folkmängd — resulterade, såsom tidigare framhållits, i en utomordentligt långt driven differenciering av lönebeloppen icke blott inom kyrkoherde- utan även inom komministersgraden. Metoden ledde emellertid, vad angår komministers-tjänsterna, även till den, som det vill synas, icke tillbörligen uppmärksammade konsekvensen, att löneskalan för komministrarna kom att skjuta ett gott stycke upp i jämbredd med löneskalan för kyrkoherdarna. Innebörden härav har sålunda blivit den, att för ett betydande antal komministraturer fastställts en högre avlöning än den, som blivit gällande för en avsevärd grupp av de i lönehänseende lägre ställda kyrkoherdebefattningarna. Förhållandet finnes siffermässigt belyst i en i betänkandet intagen tablå. Av denna framgår, att — innan viss utjämning ägde rum genom det provisoriska lönetillägget — nettoavlöningen vid närmare 300 komministraturer översteg avlöningen vid det 20-tal kyrkoherdebefattningar, vid vilka den reglerade lönen utgår med normalt förekommande lägsta belopp. Tillhoppa omkring 175 komministraturer med reglerad lön motsvarande maximumbeloppet för sådan tjänst lågo i förevarande hänseende över eller i jämbredd med 560 av rikets 1 350 kyrkoherdetjänster.

Såsom i det föregående framhållits skapar relationen mellan, å ena sidan, antalet komministraturer och, å den andra, antalet kyrkoherdebefattningar i riket, rent siffermässigt sett, relativt förmånliga utsikter för en komminister att nå befordran till den naturliga sluttjänsten — kyrkoherdebefattningen. Men bilden blir här en annan, om man ger termen »befordran» dess rätta och reella innebörd. Med befordran kan givetvis icke förstås blotta övergången från en »lägre» tjänst till en »högre» sådan. Man måste härförutom ställa kravet, att den »högre» tjänsten bereder den befodrings-sökande en bättre avlöning än den han redan innehar. Lämnar man denna begreppsbestämning ur sikte, förlorar varje eftersträvad befodringsgång — det må gälla det kyrkliga verksamhetsfältet eller annat publikt tjänsteområde — sitt viktigaste fotfäste på verklighetens mark. Av tidigare i olika sammanhang uppgjorda sammanställningar till belysning av de prästerliga befodringsförhållandena kan exempelvis utläsas, att under vissa tids-avsnitt ett växlande antal komministrar med relativt många prästerliga tjänstar ännu icke nått befordran till kyrkoherdebefattning. Det kunde ligga nära till hands att på grundval av sådana siffror för antalet äldre obefordrade komministrar söka draga vissa allmänna slutsatser rörande befodringsförhållandena för dessa befattningshavare. Slutsatser av detta slag ge emellertid i det hela en missvisande bild. Man förbiser nämligen härvid, att den högt avlönade komministern och framför allt då den med s. k. maximilön såsom regel saknar intresse av att tävla om andra kyrkoherdetjänster än sådana, som äro bättre avlönade än den prästerliga biträdesbefattning han själv redan innehar. Att en sådan komminister, intill dess en dylik kyrkoherdetjänst kommer inom hans räckhåll, hellre kvarstår såsom »obefordrad», är icke annat än naturligt. — Den nu berörda förrekyningen i avlöningsrelationen mellan komministers- och kyrkoherdegraderna utgör också till stor del förklaringen till den egenartade före-

teelsen, att befodringsgången här i viss utsträckning sökt sig vägen baklänges. Enligt av kommittén inhämtade uppgifter har sålunda — vad exempelvis angår komministerstjänsterna i huvudstaden, vilka alla äro reglerade till maximilön — vid de under åren 1938—1947 inträffade 25 ledigheterna vid dylik tjänst av de sammanlagt 174 sökande, som därvid anmält sig, 31 varit ordinarie innehavare av kyrkoherdetjänst.

Prästlönekommittén erinrar i detta sammanhang om, att det förhållande, som här av kommittén i korthet berörts, syntes — i allt fall intill senaste tid — ha haft sin motsvarighet i Norge. Frågan upptogs sålunda av de särskilda, av norska kirke- og undervisningsdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka i februari 1942 avlämnade ett betänkande om det norska prästerskapets avlöningsförhållanden. De sakkunniga anföra, bland annat:

När löneklasserna för kyrkoherdar skola bestämmas, må uppmärksammas, att den gällande ordningen med högt avlönade komministrar bör avvecklas. Särskilt i de större städerna med maximilöner för komministrar (kr. 7 000:—) har erfarenheten visat, att komministrarna förbli sittande i sina befattningar alltför lång tid. Såväl från administrativ som kyrklig synpunkt har detta inneburit en föga tillfredsställande ordning. — Det naturliga är att erfarna, dugliga präster övertaga arbetet såsom kyrkoherdar i församlingarna och att det underordnade prästerliga arbetet i församlingarna blir utfört av yngre folk.

Prästlönekommittén fortsätter för egen del:

Vad de norska sakkunniga här yttrat har, såvitt kommittén kunnat finna, sin allmänna giltighet även beträffande det prästerliga tjänstearbetet i vårt land. Kommittén anser sig till frågans ytterligare belysning blott behöva erinra om den centrala ställning i församlingsarbetet, som *ungdomsvården* numera och med rätta kommit att intaga, särskilt i större samhällen med sammanträngd befolkning. För att här nå de önskade resultaten kräves utan tvivel i första hand, att den omedelbara ledningen av denna gren av den kyrkliga verksamheten lägges i händerna på prästmän, som ännu icke nått en mera framskriden ålder.

Till försvar för den nuvarande ordningen med likställighet i lönehänseende mellan de högst avlönade komministerstjänsterna och de lägst ställda kyrkoherdebefattningarna har gjorts gällande, att arbetet i de pastorat, där dessa komministraturer äro placerade, på grund av pastoratens storlek och struktur ofta måste ställa sådana krav på befattningshavarnas arbetsförmåga och personliga duglighet, att befattningarna trots det mindre ansvaret vore jämförliga med kyrkoherdetjänster i pastorat med mindre krävande tjänstgöringsförhållanden. Kommittén vill icke bestrida, att synpunkter av denna art kunna äga ett visst mått av berättigande och att de kräva ett beaktande vid lönesättningen. Kommittén kan dock icke finna, att dessa synpunkter böra leda till en avvägning, som innebär likställighet i lönehänseende mellan en befattningshavare i biträdande ställning och innehavare av en befattning i chefsställning med de otillfredsställande verkningar i befodringshänseende och eljest, som följa av en dylik anordning.

1946 års prästlönekommitté finner sig på grund av det anförda böra förordna, att löneavvägningen vid komministersbefattningarna företages från

den utgångspunkten, att avlöningen vid komministerstjänst i varje fall bör understiga avlöningen vid de till lägsta tjänsteklass hänfödda kyrkoherdetjänsterna.

Prästlönekommittén ingår härefter — från sin sist angivna utgångspunkt — på frågan om den lämpliga och rättvisast möjliga grundvalen för inplaceringen av komministrarna i den för civilstatstjänstemännen nu gällande löneskalan samt finner den löneställning, som läroverksadjunkterna för närvarande intaga, ligga rätt nära för en jämförelse. Kommittén anför härom:

Den förberedande studie- och utbildningstiden torde få anses — för normala fall — vara för läroverksadjunkten och för prästen i det hela sammanfallande. Den tidrymd från första anställningen, inom vilken läraren och prästen kunna påräkna befordran till adjunktstjänsten, respektive komministraturen, är beroende på ett flertal faktorer, som visserligen kunna för de båda befattningshavargrupperna tid efter annan ställa sig olika. Att på dylika osäkra faktorer grunda ett företräde i löneställning för endera av dem, lär dock knappast böra ifrågasättas. Det har anmärkts, att förevarande grupp av läroverkslärare hade och även i rätt vidsträckt omfattning begagnade sig av tillfällen till utnyttjande av sin yrkeskunskap för förvärvsarbete under tid, som tjänsten lämnade fri, en möjlighet som prästen praktiskt taget helt saknade. Man har i detta förhållande velat se ett skäl för en högre löneplacering för komministrarna. Den olikställdhet, som här i viss mån torde föreligga, kan väl enligt kommitténs mening icke helt fränkännas betydelse. Det bör dock, å andra sidan, uppmärksammas, att adjunktstjänsten för sin innehavare — med få undantag — är en sluttjänst, medan komministern oftast kan räkna på befordran till mera inkomstbringande befattning. Kommittén har också stannat i den meningen, att den löneställning, som tillkommer läroverksadjunkterna, kan anses vara — i det hela — rätt väl avpassad för komministrarna i gemen.

Kommittén uppställer slutligen frågan, huruvida avlöningen vid alla komministraturer nu bör sättas lika eller huruvida någon differentiering alltjämt bör ske och gör till en början en mera allmän erinran:

Det har enligt kommitténs mening, när det gällt huvudbefattningarna — kyrkoherdetjänsterna — syntts påkallat att vid utgestaltningen av en moderniserad avlöningsplan för dessa befattningar icke helt frånse det faktiska utgångsläget för avlöningsreformen, som det gällande avlöningssystemet under en rätt lång utveckling här tillskapat. Vad återigen angår komministerstjänsterna lär, redan i betraktande av deras utpräglade karaktär av övergångstjänster, ett motsvarande hänsynstagande till det förhållandet, att avlöningen för närvarande är starkt differentierad, icke vara nödvändigt eller tillrådligt. Det måste här gälla att, utan bundenhet av de hittillsvarande förhållandena, lägga den nya grundval, som med sikte på framtiden kan befinnas vara lämpligast. En sådan reglering berör icke de nu sittande befattningshavarnas rätt. Denna rätt bör givetvis på övligt sätt tryggas genom bestämmelser av övergångsnatur.

I sakfrågan anför kommittén:

Att de hittills tillämpade reglerna för differentieringen av avlöningen för komministrarna — vilkas tjänsteuppgifter i så hög grad äro beroende dels av *antalet* biträdesbefattningar inom ett pastorat, dels av den mer eller mindre tillfälliga *arbetsfördelningen* mellan de i pastoratet anställda prästerna — icke äro rationella, har för kommittén stått rätt klart. Vissa skäl kunna för övrigt anföras till stöd för tanken på en enhetslön för alla komministrar. Kommittén har emellertid vid sitt övervägande av frågan om bibehållande eller ej av en lönedifferentiering vid komministerstjänsterna stannat i den uppfattningen, att en sådan i viss utsträckning är sakligt befogad.

Beträffande sättet för genomförande av en dylik differentiering har inom kommittén diskuterats, huruvida ej en anordning kunde genomföras, som för komministerstjänsterna i allt fall i viss mån anknöte till den bestående differentieringen. Inom kommittén ha framkommit vissa sympatier för denna tanke med hänsyn till önskvärdheten av att undvika allt för stora omkastningar i nuvarande förhållanden. Efter närmare undersökning beträffande verkningarna av en sådan differentieringsmetod har likväl kommittén ansett sig icke kunna beträda denna väg. En lönesättning, som för komministrarna skulle för framtiden mer eller mindre konservera den enligt hittillsvarande differentieringsgrunder framkomna avlöningsskalan, skulle leda till irrationella resultat. Kommittén har funnit, att den önskvärda differentieringen i stället bör ske på det sättet, att en något högre löneställning beredes innehavare av vissa komministerstjänster av speciell karaktär.

De i gällande prästlöneregleringslag upptagna reglerna för komministerslönernas beräkning ha för en omfattande grupp komministrar — nämligen dem, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande äro anställda för handhavande av pastoralkården i viss eller vissa församlingar (annexförsamling) — medfört den konsekvensen, att avlöningen för en sådan komminister kan bli *lägre* än avlöningen för annan i pastoratet anställd komminister, vilken allenast tillagts skyldigheten att i allmänhet biträda kyrkoherden i dennes arbete inom pastoratet. Den förre komministern får sålunda merendels för beräkningen av det s. k. folkmängdstillägget allenast räkna sig till godo befolkningstalet för det särskilda område, för vilket han är anställd, medan den senare för samma tilläggs bestämmande regelmässigt tillgodoföres pastoratets hela befolkningstal i övrigt. Mot den här berörda löneregleringsbestämmelsen har sedan länge riktats en stark och, enligt kommitténs mening, berättigad kritik. Att märka är, att sådana församlingar och andra tjänstgöringsområden, om vilka här är fråga, icke sällan äro avsidet belägna, stundom med långa och besvärliga kommunikationsleder till den plats inom pastoratet, där kyrkoherden är stationerad. En given följd härav blir den, att en för sådan del av ett pastorat anställd komminister får inom det honom anvisade tjänstgöringsområdet övertaga en hel del funktioner, som eljest normalt ankomma på kyrkoherdetjänstens innehavare. Komministern blir här i regel pastor, om ej till namnet så dock till gagnet. Kommittén finner det i princip riktigt, att det högre mått av självständighet och därmed förbundet ansvar, som i allmänhet utmärker dessa komministerstjänster, kompenseras icke såsom nu merendels sker med en lägre utan tvärtom med en något högre löneställning.

Det förhåller sig emellertid så, att många av här berörda särskilda tjänstgöringsområden kunna ha en jämförelsevis oansenlig folkmängd, även om de omfatta mer än en församling. Det kan med hänsyn härtill vara motiverat, att den grupp av komministraturer, åt vilken, enligt vad kommittén här velat förorda i princip, borde beredas en något högre löneställning, avgränsas på det sätt, att den högre löneställningen icke tillägges tjänsten i fråga, med mindre det särskilda tjänstgöringsområdets sammanlagda befolkningstal uppgår till viss, såsom minimum härför angiven siffra. Kommittén har för en sådan avgränsning undersökt olika alternativ och stannat vid att föreslå, att den minsta befolkningssiffra, som här skulle bli bestämmande, fixeras till 1 000. Härvid bör, enligt kommitténs förmenande, med *särskilt tjänstgöringsområde* förstås varje sådan del av ett pastorat, för vilken jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande komminister är anställd för handhavande av pastoralvärden därstädes — vare sig tjänstgöringsområdet utgöres av en hel annexförsamling eller av två eller flera sådana församlingar eller av särskilt avskilt kyrkobokföringsdistrikt eller av annan del av pastoratet, som i detta syfte av Kungl. Maj:t bestämts.

Men även beträffande en annan kategori komministerstjänster synes — på sätt i det föregående antytts — klokheten bjuda, att man genom viss högre löneställning än den, som skulle tillkomma komministrarna i gemen, söker till tjänsterna förvärva yngre prästmän med särskilt goda kvalifikationer. Kommittén syftar här på komministerstjänsterna i de företrädesvis i de större och största städerna förekommande församlingarna (pastoraten) med särdeles höga befolkningstal. Det måste visserligen enligt kommitténs mening nog fasthållas, att den stegrade omfattningen i sådana församlingar av de legalt föreskrivna prästerliga bestyren bör mötas med den utökning av biträdesbefattningarnas antal, som för varje fall visar sig behöfvig. Obestriddigt är emellertid, att förhållandena i dessa ofta onormalt »stora» församlingar ställa icke blott kyrkoherdarna utan även komministrarna inför både mera skiftande och mera komplicerade arbetsuppgifter än dem som gemenligen föreligga i de »mindre» församlingarna. Att finna det befolkningstal, som skulle på ett fullt »rättvist» sätt avgränsa den kategori komministraturer, vilken här borde komma i fråga för den högre löneställningen, är av lätt insedda skäl ogörligt. Man får här åtnöjas med en reglering, som syftar till det rätta. Kommittén har härvid i första hand stannat för ett befolkningstal för pastoratet av 10 000, varvid dock i befolkningstalet ej bör inräknas folkmängden i tjänstgöringsområde, för vilket är särskilt anställd en biträdande präst (komminister eller kyrkoadjunkt). Emellertid har kommittén ansett riktigt att vid lönedifferentieringen även taga hänsyn till relationen mellan det faktiska befolkningstalet och antalet i pastoratet stadigvarande anställda biträdande präster, som ej ha sin verksamhet inom ett särskilt tjänstgöringsområde. Det kan måhända vara av intresse att erinra om, att enligt 3 § i gällande prästlöneregeringslag en motsvarande fördelningsprincip lagts till grund för beräkningen av arealtillägget för komminister, när i pastoratet finnas anställda mer än en sådan befattningshavare. Kommittén har beträffande här föreliggande avvägningsfråga undersökt ett flertal alternativ. Resultatet av undersökningen har blivit, att ifrågakommande relationstal ansetts lämpligen kunna sättas vid 6 000. Här avsedd högre löneställning torde även böra tillkomma komminister för särskilt tjänstgöringsområde, därest dettas folkmängd — even-

tuellt fördelad på komministern och till hans biträde för området anställd kyrkoadjunkt — överstiger 6 000 invånare.

Sitt förslag rörande lönesättningen för komministrarna sammanfattar prästlönekommittén sålunda:

Kommittén föreslår, att även komministrarna hänföras till tre olika tjänsteklasser. Löneskillnaden mellan tjänsteklasserna torde böra begränsas till en lönegrad. Kommittén förordar sålunda en placering för komminister i lägsta tjänsteklass (tjänsteklass 1) i lönegrad Ca 26, för komminister i mellersta tjänsteklassen (tjänsteklass 2) i lönegrad Ca 27 och för komminister i högsta tjänsteklass (tjänsteklass 3) i lönegrad Ca 28.

För de särskilda komministerstjänsternas uppdelning på de sålunda bestämda tjänsteklasserna och därmed inplacering i vederbörlig lönegrad har kommittén, i enlighet med de föreslagna inplaceringsgrunderna, uppställt följande schema:

a) till *tjänsteklass 1* hänföras komministrarna i gemen, d. v. s. de befattningshavare som icke jämlikt punkt b eller c skola tillhöra högre tjänsteklass;

b) till *tjänsteklass 2* hänföres komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde (bestämt på sätt ovan sagts) vars totala folkmängd överstiger 1 000 invånare och högst uppgår till 6 000 per präst, som finnes för området stadigvarande anställd;

c) till *tjänsteklass 3* hänföres

dels komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde med större folkmängd än under punkt b sägs,

dels komminister, anställd för ett pastorat såsom sådant, därest pastoratets folkmängd — efter frånräknande av folkmängden i tjänstgöringsområde för vilket finnes stadigvarande anställd särskild biträdande präst — antingen totalt överstiger 10 000 invånare, och för pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — icke finnas stadigvarande anställda flera biträdande präster,

eller i annat fall överstiger 6 000 invånare per sådan biträdande präst.

Kommittén anmärker här tillika, att förändringar i de folkmängds- och relationstal, som av kommittén föreslagits, böra medföra ny lönegrads-placering endast i den mån efter förändringen nybesättning av vederbörande tjänst äger rum.

Enligt av kommittén företagna beräkningar skulle vid lönedifferentiering för komministrarna enligt de av kommittén här föreslagna grunderna komma att av de nuvarande befattningarna hänföras

till tjänsteklass 1	.....	457	komministerstjänster;
»	»	2	 263
»	»	3	 160
			» ; samt
			» .

Yttranden.

Kyrkomötet har huvudsakligen anfört:

Vad angår kommitténs förslag till inplacering av komministerstjänsterna i löneskalan, kan kyrkomötet icke finna, att övertygande skäl anförts för en så genomgripande avvikelse från hittills gällande praxis. Fastmer har kyrkomötet icke kunnat undgå att aktge på att ett genomförande av kommitténs förslag i detta avseende måste leda till mindre önskvärda konsekvenser såväl med hänsyn till tjänsternas art som till de därmed samhöriga organisatoriska frågorna. Därigenom att placering i lönegrad 27 endast skulle komma i fråga för en förhållandevis begränsad grupp tjänsteinnehavare, nämligen innehavare av komministratur med eget tjänstgöringsområde och visst befolkningstal, har ett stort antal tjänster, vilka icke uppfylla de särskilda kvalifikationer, som krävas för placering i högsta lönegraden, kommit att kvarstå i lägsta, ehuru de enligt nu gällande grunder för löneplacering varit tjänster med maximilön. Sålunda skulle komministerstjänsterna i ett icke ringa antal större stadsförsamlingar, bl. a. inom 5 av stiftstäderna, vara placerade i lägsta tjänsteklassen. Överhuvud synes det icke riktigt, att placering i lönegrad 28 med nödvändighet griper över i den organisatoriska frågan om antalet tjänster i visst pastorat. Synnerligen ogynnsam ter sig denna gruppering för norrlandsförhållandena och över huvud i till arealen större landsförsamlingar, enär kommittén vid sin gradering av komministerstjänsterna i löneavseende helt bortsett från två för kyrkoherdetjänsternas placering konstitutiva faktorer, nämligen arealen och tjänstgöringens svårighetsgrad.

Kyrkomötet skulle ha funnit det följdriktigast, om man till grund för komministerstjänsternas gradering kunnat genomgående lägga samma principer som de för kyrkoherdetjänsterna tillämpade. Kyrkomötet finner nämligen de grunder riktiga, som 1910 års lag om reglering av prästerskapets avlöning fastställer: hänsyn till folkmängd och areal samt duplikation och annan besvärlighet vid tjänstgöringen. Emellertid skulle en likformig spridning av komministerstjänsterna på de tre av kommittén föreslagna lönegraderna 26, 27 och 28 i relation till komministrarnas reglerade lön medföra en avsevärt större belastning av de högre bland dessa lönegrader, medan kommittén har avsett den 26 lönegraden för komministrar i gemen.

Då kommittén härvid utgått från en jämförelse med läroverksadjunkterna, synes det kyrkomötet i likhet med kommittén likvisst knappast lämpligt att låta sig helt bindas av en sådan likställighetshänsyn, detta med tanke på prästkallets särskilda ställning och de anspråk, som från församlingarnas sida ställas på prästerskapet och prästhemmen. Ävenså är härvid att beakta, att det av kommittén understrukna förhållandet, att komministratur regelmässigt är genomgångstjänst, särskilt för Luleå och Stockholms stifts vidkommande endast i ofullkomlig grad föreligger, enär antalet kyrkoherdetjänster där icke förslår.

I den mån en koncentration av komministerstjänsterna till 26 lönegraden befinnes ofrånkomlig, finner kyrkomötet dock, att en tillämpning så långt som möjligt av samma inplaceringsmetod som för kyrkoherde skulle ställa sig i det hela mera rättvisande än det av kommittén föreslagna tillvägagångssättet. Går man nu ända därhän att till den 26 lönegraden hänföras komministerstjänster med en reglerad lön av 2 250—3 600 kronor, till den

27 med en lön av 3 601—4 600 kronor och till den 28 övriga, så skulle resultatet bli att i första tjänsteklassen komme 440, i andra tjänsteklassen 208 och i tredje tjänsteklassen 232 tjänster. Alltså skulle, liksom kommittén föreslår, den 26 lönegraden komma att omfatta ungefär lika många tjänster som den 27 och 28 tillsammans. Genom denna inplacering skulle framför allt Luleå stift bli långt bättre tillgodosett, något som måste anses vara av yttersta vikt, enär komministerstjänsterna där äro knutna till vidsträckta arbetsområden samt tjänstgörings- och levnadsförhållanden även i övrigt äro sådana, att en effektiv kompensation kräves, såframt icke rekryteringsmöjligheterna i dessa stora delar av landet skola på ett ödesdigert sätt försämrast.

Vidare är att märka, att vid de omplaceringar i tjänsteklass, som detta förslag innebär, ungefär halva antalet uppflyttningar komma på Härnösands och Luleå stift.

Hur de olika inplaceringsmetoderna skulle verka för norrlandsstiftens vidkommande, framgår av nedanstående jämförande översikt av antalet komministerstjänster i de olika tjänsteklasserna.

	Kommitténs förslag.			Kyrkomötets förslag.		
	Ca 26.	Ca 27.	Ca 28.	Ca 26.	Ca 27.	Ca 28.
Härnösands stift	37	25	5	19	37	11
Luleå stift	44	29	5	5	30	43

Vid detta förslag till lönegradsinplacering har kyrkomötet icke tagit särskild hänsyn till komministerstjänster med eget tjänstgöringsområde. Kyrkomötet finner det emellertid knappast heller sakligt sett nödvändigt att tillerkänna dessa tjänster förmånen av en hel lönegrad. Det torde rent av finnas pastorat, där arbetsförhållandena vid en komministerstjänst utan sådan mera självständig förvaltning kunna ställa större krav på tjänsteinnehavaren.

Då nu det särskilda merarbete och större ansvar, varom i detta fall är fråga, näppeligen kan anses höra till komministerstjänstens egentliga natur utan mera griper över på kyrkoherdetjänstens, finner kyrkomötet det naturligare att för komminister med särskilt tjänstgöringsområde i stället föreslå ett fast arvode av exempelvis 300 kronor, en anordning, som icke heller skulle rubba lönegradsplaceringen.

Kammarkollegiet har i fråga om löneavvägningen för komministrarna och deras inplacering i tjänsteklass anfört:

Det torde icke kunna bestridas, att komministrar med egen pastoralvård och kyrkobokföring inom särskilda, mera betydande tjänstgöringsområden liksom även komministrar inom folkrika stadsförsamlingar beträffande arbetsuppgifternas kvalitet och arbetsbördan i mycket kunna anses åtminstone jämförbara med kyrkoherdarna i de mindre pastoraten. Det synes också ha varit andra skäl, som det oakttat föranlett kommittén intaga den ståndpunkten, att högsta komministerlön bör sättas lägre än lägsta kyrkoherdelön. Denna princip, cirkulationsprincipen, har accepterats av kyrkomötet, som dock funnit kommitténs förslag ge utrymme även för den på sina håll såsom rättvisare hävdade motsatta principen, anslutningsprincipen, så till vida, att komminister efter nio års tjänst i sin tjänstegrad skulle komma att åtnjuta lön efter lägst löneklass 29.

Om vad kollegiet föreslagit rörande inrättande av ytterligare en tjänsteklass för kyrkoherdar, i lönegrad Ca 28 eller lika med den av kommittén föreslagna högsta lönegraden för komminister, vinner beaktande, skulle anslutningsprincipen, för vilken synes finnas fog, något förstärkas, utan att därvid de fördelar synas komma att äventyras, som man velat uppnå med cirkulationsprincipen.

Mot den av kommittén föreslagna indelningen av komministrarna i tre tjänsteklasser med respektive lönegraderna Ca 26, Ca 27 och Ca 28 har kollegiet i och för sig intet att erinra. Det bör dock framhållas, att samma problem som ovan berörts beträffande kyrkoherdarna, nämligen det alltför ringa arbetsfältet, även är för handen beträffande en del av de nuvarande komministerstjänsterna. Kollegiet vill emellertid fördenskull ej föreslå inrättande av en lägre tjänsteklass för komministrarna. Man synes här böra söka komma till rätta med problemet genom lämpliga indelnings- eller organisationsändringar — i det sistnämnda avseendet finns ju även möjligheten att ersätta komministerstjänsten med en kyrkoadjunktur.

I valet mellan de motsatta ståndpunkter kommittén och kyrkomötet inlagit ifråga om metoden för komministrarnas första inplacering i tjänsteklass har kollegiet ansett vägende skäl tala för att i huvudsak samma inplaceringsmetod bör komma till användning för komministrarna som för kyrkoherdarna. Väljer man för kyrkoherdarnas del en inplacering efter de nuvarande reglerade lönerna, torde dessa böra läggas till grund även i vad avser komministrarna. Vad kollegiet ovan anfört ifråga om denna metod bör då beaktas även vid dess tillämpning på komministrarna. Mot den av kommittén förordade objektivt-statistiska inplaceringsmetoden för de sistnämnda synas, utöver vad kyrkomötet anfört, vissa ytterligare erinringar kunna göras. Folkmängdslatituden beträffande de komministrar med eget tjänstgöringsområde, vilka skulle sättas i lönegrad Ca 27, torde sålunda vara alltför vid. Den nedre gränsen, 1 001 personer, torde måhända kunna godtagas men den övre gränsen, 6 000 personer, måste anses för hög och bör nedsättas ganska avsevärt. Reglerna beträffande de biträdande komministrarna i folkrikare församlingar synas leda till att komministrar i skilda större stadsförsamlingar skulle komma i olika lönegrader, än Ca 26 än Ca 28, utan att någon egentlig åtskillnad mellan dem vore motiverad.

I den här behandlade frågan har inom kollegiet en ledamot, kammarrådet *Skoglund*, anmält skiljaktig mening och anfört:

Även om komministrar med egen pastoralvård och kyrkobokföring inom särskilda mera betydande tjänstgöringsområden kunna beträffande arbetsuppgifternas kvalitet i viss mån anses jämförbara med kyrkoherdarna i åtminstone de mindre pastoraten, torde dock, såsom kommittén funnit, tjänsternas karaktär av övergångstjänster och för befordrande av önskvärd cirkulation mellan de olika grupperna komministerslönerna i princip böra sättas lägre än kyrkoherdelönerna. Samma behov att indela tjänsterna i olika tjänsteklasser torde icke föreligga för komministrarna som för kyrkoherdarna. Kyrkoherdarna äro så att säga chefer för församlingsvården inom pastoraten och ha ansvaret för densamma i dess helhet, och att deras löneställning därför graderas i förhållande till pastoratens storlek är naturligt. Annorlunda förhåller sig med avseende å komministrarna. Dessa äro liksom kyrkoadjunktterna kyrkoherden underordnade biträden, vilkas

antal regleras efter arbetsbördan i pastoratet. Arbetsuppgifternas kvalitet och arbetsbördan för komministrar i ett större pastorat med flera biträdande präster behöver därför i regel icke vara högre eller större än i ett mindre pastorat med mindre antal sådana präster. Detta skulle närmast leda till att samtliga komministerstjänster, liksom å sin sida kyrkoadjunktstjänsterna, placerades i en och samma lönegrad. Då emellertid de ovan berörda komministrarna med självständig pastoralvård i stort sett fullgöra en kyrkoherdes åligganden, synes skäl föreligga för att dessa beredas en något högre löneställning. Vad kommittén anfört om behovet av en högre lönegradsplacering för komministrar i de större städerna kan ock i viss mån vara befogat. Detsamma torde emellertid gälla komministrarna i de till arealen större pastoraten om exempelvis minst 500 kvadratkilometer med spridd befolkning, där tjänstgöringen ofta ställer stora krav på prästens såväl fysiska som psykiska vitalitet. En högre lönegradsplacering för sistnämnda präster skulle utan att bryta kommitténs system avhjälpa de av kyrkomötet påtalade olägenheterna med avseende å norrlandskomministrarnas lönegradsplacering.

Mot den av kommittén föreslagna lägsta tjänsteklassen för komministrar motsvarande lönegrad Ca 26 synes icke vara något att erinra. Den högre lönegradsplacering, som kan vara befogat för ovan angivna komministrar med mera kvalificerad tjänstgöring, torde emellertid icke böra sträcka sig utöver den närmast högre lönegraden Ca 27, och jag anser förty, att indelningen av komministerstjänsterna bör inskränka sig till dessa två lönegrader. Då kollegiet föreslagit inrättande av en lägsta lönegrad för kyrkoherdarna i Ca 28, skulle den av mig föreslagna begränsningen av lönegraderna för komministrarna icke bryta kommitténs princip, att icke någon lönegrad bör vara gemensam för de bägge grupperna.

Vad angår det av kommittén föreslagna minimum av folkmängd — 1 000 personer — beträffande komministrar med eget tjänstgöringsområde, vilka skulle sättas i lönegrad Ca 27, synes detta folkmängdstal, som blott utgör hälften av det folkmängdstal, som enligt tillämpade grunder vid den prästerliga organisationens ordnande anses bereda prästen tillräcklig selsättning, böra höjas till åtminstone 1 500.

Statskontoret har i denna fråga anfört:

Kommittén har som lämplig och rättvis grundval vid inplacering av *komministrarna* i den för civilstatstjänstemännen gällande löneskalan angivit, att den löneställning, som tillkommer läroverksadjunkterna, i det hela rätt väl kunde anses avpassad även för komministrarna. Med utgångspunkt härifrån har kommittén förordat, att komministrar i lägsta tjänsteklass skola inplaceras i samma lönegrad som nämnda adjunkter eller lönegrad Ca 26. För komministrar i mycket stora pastorat eller med placering i särskilt tjänstgöringsområde — annexförsamling eller särskilt kyrkobokföringsdistrikt — med större folkmängd föreslår kommittén en något högre löneställning. Nämnda kategorier ha föreslagits skola indelas i två klasser, en mellanklass i lönegrad Ca 27 och en högsta klass i lönegrad Ca 28. Mot den av kommittén sålunda föreslagna löneställningen måste ämbetsverket rikta bestämda och tungt vägande erinringar.

Vad först lönedifferentieringen angår, håller ämbetsverket visserligen i likhet med de sakkunniga en viss åtskillnad mellan tjänsterna för befogad.

Däremot kan ämbetsverket icke finna det motiverat att uppdelat tjänsterna på tre olika klasser. För att i enlighet med de sakkunnigas förslag särskilja de komministerstjänster, vilka av olika skäl — särskilt tjänstgöringsområde eller församlingens storlek — böra placeras högre än övriga komministersbefattningar bör det vara tillfyllest med två tjänsteklasser. Mot förslaget att löneskillnaden mellan klasserna skulle utgöra endast en lönegrad kunna så vägande invändningar riktas ur löneteknisk synpunkt, att ämbetsverket finner uteslutet förorda förslaget härom. Löneskillnaden mellan olika tjänsteklasser bör således utgöra minst två lönegrader.

Vad själva löneställningen angår, håller statskontoret före, att läroverkslärarna ur många synpunkter erbjuda lämpliga jämförelsepunkter, då det gäller att inplacera komministrarna i det statliga lönesystemet. Denna omständighet får emellertid icke utan vidare tagas till intäkt för att hänföra komminister i lägsta tjänsteklassen till den för ordinarie adjunkt bestämda lönegraden, så mycket mindre som dels motsvarighet till läroverkslärarnas provår saknas, dels befodringsutsikterna å den prästerliga banan äro väsentligen gynnsammare. Det bör ihågkommas, att befodringsgången å lärarbanan icke överensstämmer med förhållandena inom statsförvaltningen i övrigt, där den första ordinarie tjänsten regelmässigt är placerad i samma lönegrad som den högsta lönegraden inom den reglerade befodringsgången. Det föreligger enligt statskontorets mening goda skäl, att beträffande prästerna tillämpa sistnämnda principer i stället för att anknyta till lärarna. Ett tungt vägande skäl ligger däri, att härigenom de komministerstjänster, beträffande vilka icke särskilda omständigheter föreligga, icke skulle sättas i bättre löneställning än den grupp av präster, på vilka det statliga avlöningssystemet redan tillämpas, nämligen dövtumprästerna. Då dessa präster förutom sin teologiska utbildning måste ha inhämtat kunskaper i åtbördsspråket, kan det enligt statskontorets mening icke ifrågakomma att bereda de lägst avlönade komministrarna en högre löneställning än dövtumprästerna.

Kommitténs förslag, som principiellt likställer de lägst avlönade komministrarna med läroverksadjunkterna, medför att något över hälften av rikets komministrar skulle erhålla samma lönegradsplacering som läroverksadjunkterna, under det att återstående hälft erhåller en högre löneställning, ett resultat, som ämbetsverket icke under några omständigheter finner godtagbart. Uppmärksammas bör för övrigt, att någon mera utpräglad skillnad i arbetsuppgifter mellan komminister inom denna grupp och pastoratsadjunkter icke läter vara för handen.

För att bedöma vilka löneförhöjningar komministrarna komma att erhålla efter förslagets genomförande, har ämbetsverket låtit omräkna nuvarande komministerslöner till bruttolöner. Bostadsvärdet har därvid upptagits till samma belopp som kommittén föreslagit för bostadsavdragen. Ett dylikt övervägande har visat, att kommitténs löneförslag i regel torde medföra löneförbättringar med belopp, svarande mot fyra till sex löneklasser enligt den nu gällande löneplanen nr 1 — omkring 2 700—4 000 kronor för år — därest högsta löneklassen i respektive lönegrader tages till utgångspunkt vid jämförelsen samt en till tre löneklasser — omkring 700—2 000 kronor för år — därest jämförelsen göres med begynnelselönerna i respektive lönegrader. Vidare framgår, att den avlöning, som för närvarande utgår till de högst avlönade komministrarna, närmast ansluter sig

till läroverksadjunkternas begynnelselöner samt att övriga komministrar i stort sett torde ha en löneställning motsvarande lägsta löneklassen i lönegraden Ca 24.

Med utgångspunkt från vad sålunda anförts får ämbetsverket föreslå, att komministerstjänsterna uppdelas i två klasser med den lägsta klassen placerad i lönegrad Ca 24 och den högsta i lönegrad Ca 26.

Mot det system, som de sakkunniga förordat vid inplaceringen av de särskilda tjänsterna på de sålunda angivna tjänsteklasserna, har statskontoret icke i och för sig någon erinran att göra. Då ämbetsverket emellertid förordat en begränsning av antalet tjänsteklasser, måste på grund härav vissa jämkningar vidtagas i de av de sakkunniga föreslagna inplaceringsgrunderna. Av de av kommittén till tjänsteklass 2 (mellanklassen) hänfödda komministrarerna böra de, vilka äro anställda för särskilt kyrkobokföringsområde, vars totala folkmängd överstiger 2 500 invånare hänföras till högsta tjänsteklassen och övriga till den lägsta.

Riksräkenskapsverket har icke funnit tillräckliga skäl vara förebragta för kommitténs förslag till gradering av komministersbefattningarna. Ur löneteknisk synpunkt vore även en konstruktion av löneskalan med omedelbart på varandra följande lönegrader 26, 27, 28 och 29 (lägsta lönegraden för kyrkoherde) icke önskvärd med hänsyn till verkningarna av de vid övergång från lägre till högre lönegrad gällande sneddningsreglerna. Riksräkenskapsverket ifrågasätter, huruvida icke en enhetlig lönegradsplacering i Ca 27 bör tillämpas för alla komministrar. Möjligen kunde tänkas en uppdelning på två lönegrader, därvid den högsta skulle sammanfalla med lägsta lönegraden för kyrkoherde.

För *statens lönenämnds* ställningstagande till förevarande fråga är tidigare redogjort.

Av *domkapitlen* har flertalet i huvudsak biträtt kyrkomötets yttrande. Av domkapitlet i *Härnösand* har ifrågasatts, att komministrarerna borde klassificeras i lönegraderna Ca 27, 28 och 29. *Allmänna svenska prästföreningen*, *Sveriges yngre prästers förbund* och *Sveriges akademiska centralorganisation* ha hemställt, att komministrarerna klassificerades i lönegraderna Ca 27, 28 och 29. I skriften från de i *Stockholm anställda prästerna* har föreslagits, att berörda klassificering skulle ske i lönegraderna Ca 26, 28 och 30.

Föredraganden.

Den genomgripande omläggningen av det prästerliga lönesystemet, som blivit en nödvändighet, framtvingar i första hand bedömandet, vid vilka nivåer i den statliga löneskalan den högsta, respektive den lägsta lönen för ordinarie församlingspräst (frånsett domprost) skäligen bör ligga. I och för prästlönerns anknäytning till berörda löneskala på dessa ytterpunkter har prästlönekommittén anställt vissa jämförelser med den löne-

ställning, som lärarna för närvarande intaga. I sitt enhälligt omfattade förslag har kommittén stannat i den meningen, att högsta avlöning för kyrkoherde icke bör i något fall överstiga den löneställning, som för närvarande tillkommer innehavare av rektorstjänst vid kommunal mellanskola i den högsta tjänsteklassen (Ca 33), medan å andra sidan löneläget för en komminister ej bör understiga den nuvarande löneställningen för läroverksadjunkt (Ca 26).

Jag har funnit mig böra biträda kommitténs förslag på denna huvudpunkt, dock med viss modifikation. Vad till en början angår den angivna lönegraden Ca 33 får jag framhålla, att denna lönegrad icke innebär en högre värdering i lönehänseende av kyrkoherdetjänst än som motsvaras av den löneställning, som kyrkoherdarna i de högsta lönelägena redan nu intaga. Och uppmärksammas bör, att dessa lönelägen icke uppkommit genom någon okontrollerad löneutveckling (såsom exempelvis vid befattningar, förbundna med sportler) utan efter fortgående prövning av statsmakterna i fråga om varje i avlöningen ingående post. I själva verket kommer den högsta avlöningens begränsning till lönegrad Ca 33 att — i ett mindretal fall — medföra en viss topphuggning av de nuvarande högsta lönelägena. Vad beträffar den företagna jämförelsen mellan komministerrarna och läroverksadjunkterna får jag betona, att jämförande värdesättningar av detta slag svårigen kunna göras motsägelsefria. Skiljaktigheter kunna här åberopas, till förmån än för det ena, än för det andra jämförelseledet. För komministrarnas del skulle sålunda, utom annat, kunna hänvisas till, att dessa — i likhet med övriga församlingspräster — såtillvida ha en större bundenhet vid tjänsten, som de icke blott icke åtnjuta någon motsvarighet till lärarnas ferier utan ej ens — såsom jag i det följande får tillfälle att närmare beröra — kunna få sig *garanterad* en ovillkorlig semesterrätt. Gentemot komministrarnas jämställande med läroverksadjunkterna har, å andra sidan, invänts att befodringsutsikterna på den prästerliga banan vore väsentligen gynnsammare. Betydelsen av denna erinran kan icke förnekas. Jag har för egen del stannat i den uppfattningen, att lägsta avlöning för komministerstjänst bör lämpligen kunna sättas något lägre än gällande lönegrad för läroverksadjunkt eller, närmare bestämt, till lönegrad Ca 25.

Vad överhuvud angår de verkställda jämförelserna mellan prästerna och lärarna har jag slutligen anledning understryka, att dessa jämförelser accepterade i närvarande läge givetvis icke får tillskapa ett sådant mekaniserat samband mellan de båda befattningshavargrupperna, att framdeles skeende ändringar i löneavvägningen för den ena gruppen skulle så att säga automatiskt föranleda ändringar jämväl för den andra.

Jag delar kommitténs uppfattning om nödvändigheten av en differentiering av avlöningen vid kyrkoherdebefattningarna. Likaledes anser jag mig böra i princip godtaga kommitténs förslag att en differentiering — inom vissa snävare gränser — företages jämväl beträffande komministerslönerna.

Kommittén har från angivna utgångspunkter föreslagit en indelning av kyrkoherdetjänsterna i tre tjänsteklasser i respektive lönegrad Ca 33, 31 och 29. Kammarkollegiet har — med godtagande av detta förslag i övrigt — på anförda skäl förordat inrättande av en — fjärde — lägsta tjänsteklass. Även enligt min mening finnes anledning att på detta sätt utöka tjänsteklassernas antal. Lönegraden för denna lägsta tjänsteklass torde böra bestämmas till Ca 27. De lönegrader, till vilka kyrkoherdebefattningarna enligt min mening böra hänföras, äro alltså Ca 27, 29, 31 och 33.

Den ekonomiska innebörden av en klassindelning av kyrkoherdebefattningarna blir givetvis i hög grad beroende av klassificeringsgrunden och, i sista hand, av det antal tjänster, som befinnas böra inplaceras i envar av de särskilda tjänsteklasserna.

Enligt kommitténs förslag skulle såsom huvudsaklig klassificeringsgrund tagas den för närvarande vid kyrkoherdebefattningarna utgående s. k. reglerade lönen. Bestämmandet av denna kan betecknas såsom en poängberäkning, där »poängtalet» uttryckas i kronor. Jag biträder kommitténs uppfattning, att denna klassificeringsgrund från flera synpunkter har ett företräde framför andra möjliga metoder. De svagheter som vidlåda densamma kunna tydligen, såsom kammarkollegiet påvisar, genom vissa ytterligare korrekationer utöver dem kommittén redan för sin del förordat, i behöflig mån avlägsnas. Denna fråga torde emellertid böra av prästlönekommittén under dess fortsatta arbete ytterligare övervägas.

Enligt kommitténs förslag skulle tjänsteklasserna sinsemellan avgränsas genom en jämn tredelning av spännvidden (3 500—8 000) av den »reglerade lönen». Enligt denna metod skulle i de av kommittén föreslagna tjänsteklasserna komma att inplaceras: i den lägsta 560, i den mellersta 566 samt i den högsta 224 kyrkoherdebefattningar. Utökas — på sätt jag för egen del föreslagit — tjänsteklassernas antal till fyra, måste en annan avvägning ske.

Grupperas de belopp, till vilka den »reglerade lönen» för närvarande är bestämd, i grupper med 500-kronorsintervaller, fördela sig antalet kyrkoherdebefattningar på dessa grupper på sätt som framgår av följande sammanställning:

Reglerad lön, kronor	Antal kyrkoherde- tjänster
3 500—4 000	19
4 001—4 500	144
4 501—5 000	397
5 001—5 500	338
5 501—6 000	154
6 001—6 500	74
6 501—7 000	45
7 001—7 500	34
7 501—8 000	145
	Summa 1 350

Av sammanställningen framgår, att huvudmassan av tjänster finnes inom de 735 pastorat, där den »reglerade lönen» uppgår till 4 501—5 500 kronor. Dessa pastorat, vilka utgöra en tydligt urskiljbar och väl avgränsad grupp, kunna karakteriseras såsom »medelstora». Kyrkoherdetjänsterna i dessa böra således hänföras till en av de två mellanlönegraderna och — med hänsyn till lönebeloppens läge på skalan — till den lägre av dessa, d. v. s. Ca 29. Befattningar med en »reglerad lön» av 3 500—4 500, till antalet 163, bli då hänförliga till den lägsta tjänsteklassen, d. v. s. Ca 27. I fråga om de »större» och »största» pastoraten, d. v. s. de, där den »reglerade lönen» uppgår till 5 501—8 000 kronor, synes differentieringen av kyrkoherdetjänsterna på de två högsta tjänsteklasserna böra ske på så sätt, att till den lägre av dessa (Ca 31) hänföras kyrkoherdebefattningarna med en »reglerad lön» av 5 501—7 000 kronor och till den högre (Ca 33) de med en »reglerad lön» av 7 001—8 000 kronor.

Vid en sådan löneavvägning för kyrkoherdarna och med beaktande av den av mig härefter förordade lönesättningen för komministrarna måste förutsättas att fall kunna inträffa, då kyrkoherde skulle komma att tillhöra samma eller lägre lönegrad än honom biträdande komminister. Med hänsyn härtill finner jag det nödvändigt föreslå en jämningsregel, att i sådant fall kyrkoherden skall hänföras till lönegrad Ca 29. Utan en dylik justering skulle, enligt verkställd undersökning, sannolikt fem å sex kyrkoherdar bli inplacerade i samma lönegrad som i pastoratet anställd komminister. Däremot torde i praktiken icke i något fall uppkomma, då kyrkoherde skulle inplaceras i lägre lönegrad än komminister i samma pastorat.

Enligt en efter dessa grunder företagen klassindelning skulle de fyra tjänsteklasserna för kyrkoherdarna komma att omfatta:

tjänsteklass 1	.....	157	kyrkoherdetjänster,
»	2	.....	741
»	3	.....	273
»	4	.....	179

Jag vill i detta sammanhang än en gång framhålla, att avsikten icke är att lägga de nuvarande beloppen av den »reglerade lönen» till omedelbar grund för differentieringen på tjänsteklasser; såsom jag förut nämnt avses nämligen, att det poängberäkningssystem som den »reglerade lönen» bildar, skall ytterligare övervägas av prästlönekommittén i syfte att i behövligen mån avlägsna de svagheter, som vidlåda detsamma. Den nyss angivna fördelningen på tjänsteklasser är sålunda icke att anse såsom definitiv utan kan komma att undergå vissa förskjutningar.

Jag övergår härefter till att närmare behandla löneavvägningen för *komministrarna*.

På sätt jag nyss framhållit, har jag funnit att lägsta komministerslönegraden lämpligen bör vara Ca 25. Beträffande differentieringen av komministerslönerna eller, närmare bestämt, antalet tjänsteklasser för dessa befattningshavare har jag också kommit till en från kommitténs förslag något avvikande uppfattning. Enligt min mening äro arbetsförhållandena vid de olika komministerstjänsterna i många hänseenden — vad angår tjänsteinnehavarens självständighet och ansvar, tjänsteuppgifternas art och omfattning samt de yttre tjänstgöringsbetingelserna — så skiftande, att skäl föreligga för en differentiering av dessa tjänster, liksom kyrkoherdebefattningarna, på fyra tjänsteklasser. Vid valet av lönegrader för de olika tjänsteklasserna synes mig, förutom Ca 25, icke lämpligen kunna ifrågakomma andra än de av kommittén förordade. Jag föreslår därför, att komministerstjänsterna hänföras till lönegraderna Ca 25, Ca 26, Ca 27 och Ca 28.

Huvudgrunderna för den av kommittén förordade uppdelningen av komministratorerna på tjänsteklasser anser jag mig, dock med viss komplettering, kunna biträda. Det synes mig nämligen otillfredsställande, om tjänsteklassificeringen helt bortser från den särskilda arbetstyngd, som föranledes av tjänstgöringsbetingelserna i de mycket vidsträckta pastoraten, särskilt inom de norrländska stiftet. Jag finner mig med hänsyn härtill böra förorda, att för visst tjänstgöringsområde anställd komminister, vilken — såsom kommittén även framhållit — i sitt område som regel blir pastor, om ej till namnet så dock till gagnet, genom själva löneavvägningen speciellt kompenseras, därest tjänstgöringsområdet till sin ytvidd är särskilt omfattande.

Från dessa utgångspunkter föreslår jag följande regler för komministers-tjänsternas fördelning på lönegrader:

a) komminister, anställd för särskilt tjänstgöringsområde, så bestämt som kommittén föreslagit, placeras,

1. om invånarantalet per präst, som finnes för området stadigvarande anställd, uppgår till

över 6 000	i Ca 28,
2 001—6 000	i Ca 27,
801—2 000	i Ca 26,
högst 800	i Ca 25,

där ej högre lönegradsplacering följer av mom. 2;

2. om områdets areal uppgår till

över 1 000 km ²	i Ca 28,
501—1 000 km ²	i Ca 27,

där ej högre lönegradsplacering följer av mom. 1.

b) komminister anställd för ett pastorat skall, där i pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — icke finnes stadigvarande anställd annan biträdande präst och pastoratets folkmängd, efter frånräkande av folkmängden i tjänstgöringsområde för vilket finnes stadigvarande anställd särskild biträdande präst, uppgår till

över 15 000,	placeras i Ca 28,
10 001—15 000,	» » Ca 27,
5 001—10 000,	» » Ca 26 och
mindre än 5 001,	» » Ca 25.

c) annan komminister än i a) och b) avses skall, där i pastoratet — utöver präst för särskilt tjänstgöringsområde — finnas stadigvarande anställda flera biträdande präster och pastoratets invånarantal per sådan biträdande präst — efter frånräkande av folkmängden i särskilt tjänstgöringsområde — uppgår till

över 8 000,	placeras i Ca 28,
6 001—8 000,	» » Ca 27,
3 001—6 000,	» » Ca 26 och
mindre än 3 000,	» » Ca 25.

Vid en efter angivna grunder verkställd differentiering skulle de fyra tjänsteklasserna för komministrarna komma att omfatta:

tjänsteklass 1 (Ca 25)	.....	249	komministraturer,
» 2 (Ca 26)	.....	361	» ,
» 3 (Ca 27)	.....	163	» och
» 4 (Ca 28)	.....	107	» .

Av mitt härförut framlagda förslag följer, att ett visst antal komministraturer skulle komma i paritet med eller med en lönegrad överskjuta löneläget för de till den lägsta tjänsteklassen hänfödda kyrkoherdebefattningarna. Denna avvikelse från kommitténs förslag kan dock enligt min mening icke sägas innebära en sådan förändring av löneavvägningen för hit hörande präster, att den av kommittén eftersträfvade naturliga befordringsgången från komministers- till kyrkoherdetjänst därigenom äventyras.

4. Biskopar, domprostar, ordinarie garnisons- och amiralitetspräster samt utlandspastorer.

A. Biskopar.

Avlöningen åt biskoparna utgår alltjämt i huvudsak enligt av statsmakterna år 1936 härför antagna grunder. I sitt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet avgivna, av riksdagen godkända utlåtande (nr 46) anförde första lagutskottet, bland annat:

»Vad angår de i penningar fixerade avlöningsbelopp, som efter löneomläggningen skulle tillkomma biskoparna, har avvägningen härav i huvudsak anknutits till den gällande lönesättningen vid landshövdingtjänsterna. Förslaget står härvid på samma grund, som — ehuru den efterföljande utvecklingen kommit att kullkasta alla siffermässiga beräkningar — var bestämmande för biskoparnas ännu gällande lönereglering från början av 1860-talet. Utskottet får rörande förslaget i denna del — utan att inlåta sig på några jämförelser mellan biskoparnas och landshövdingarnas särskilda uppgifter — göra det uttalandet, att utskottet funnit de föreslagna lönebeloppen lämpliga. Detta utskottets bedömande hänför sig jämväl till den föreslagna löneplaceringen för innehavaren av ärkebiskopsstolen.»

Prästlönekommittén anför:

Den förnyade avvägning av biskoparnas avlöningsförmåner, som nu erfordras, torde böra anknytas till den för närvarande gällande lönesättningen för landshövdingarna. Dessa äro alla placerade i lönegrad Co 20. Lands-

hövding äger vidare uppbära representationsbidrag, landshövding i Malmöhus län eller Göteborgs och Bohus län med 9 000 kronor för år och landshövding i annat län med 6 000 kronor för år.

Den högre löneställning i förhållande till övriga biskopar, som vid 1936 års lönereglering gavs åt ärkebiskopen och biskopen i Lund, lär väsentligen ha varit betingad av de större, för ärkebiskopen vida större omkostnader av representationskaraktär, som ansetts förenade med dessa stiftschefers ämbeten.

Kommittén föreslår, att biskoparna placeras, ärkebiskopen i lönegrad Co 21 samt övriga biskopar i lönegrad Co 20. Tillika föreslår kommittén, att samtliga biskopar — såsom för innevarande budgetår provisoriskt medgivits — tillerkännas representationsbidrag samt att detta bidrag bestämmas, för ärkebiskopen till 12 000 kronor, för biskopen i Lund till 5 000 kronor och för övriga biskopar till 3 000 kronor för år.

Enligt för landshövdingarna numera gällande bestämmelser äger landshövding rätt till fri uppvärmning och belysning i åt honom upplåten tjänstebostad. Samma rätt torde böra tillkomma biskoparna och få åtnjutas jämväl av biskopen i Visby i avseende å den åt honom i hans egenskap av kyrkoherde i Visby församlings pastorat upplåtna prästgården.

Ärkebiskopen bör givetvis bibehållas vid sin nuvarande rätt till bidrag för avlönande av biträde, som erfordras för handläggningen av ärenden, sammanhängande med de ärkebiskopen i denna hans egenskap åvilande särskilda ämbetsförpliktelseerna.

Yttranden.

Den av kommittén föreslagna löneavvägningen för biskoparna har lämnats utan erinran av *kyrkomötet*, *statens lönenämnd*, *kammarkollegiet* och *riksräkenskapsverket*. *Statskontoret* har däremot icke funnit skäl föreligga, att i lönehänseende bereda ärkebiskopen en undantagsställning, varför ämbetsverket för honom föreslår samma lönegradsplacering som för övriga biskopar.

Vad angår biskoparnas avlöningsförmåner i övrigt, så har *kyrkomötet* för sin del ansett anledning saknas att härutinnan frångå den av kommittén principiellt anlagda jämförelsen med landshövdingarna i lönehänseende. Biskoparna böra därför enligt kyrkomötets mening helt jämställas med landshövdingarna i fråga om representationsbidrag, bidrag till möblering m. m. Kommitténs förslag på denna punkt har icke föranlett några *kammarkollegiets* och *riksräkenskapsverkets* uttalanden. Däremot hava *statens lönenämnd* och *statskontoret* funnit de föreslagna representationsbidragen böra reduceras. Lönenämnden förordar för sin del, att representationsbidraget åt ärkebiskopen fastställes till 9 000 kronor för år och statskontoret anser, att sistnämnda bidrag bör bestämmas till 6 000 kronor och att representationsbidragen till övriga biskopar böra bibehållas vid nu utgående provisoriska belopp, 2 000 kronor för år.

B. Domprostar.

Prästlönekommittén anför:

Enligt kommitténs mening saknas giltiga skäl för ett bibehållande av den hittillsvarande olikställigheten i lönehänseende vid de särskilda domprostbefattningarna i riket. I sin egenskap av icke blott kyrkoherde vid stiftskyrkan utan därjämte vice preses i domkapitlet samt stiftschefens ställföreträdare i många av dennes episkopala funktioner kan innehavare av domprostbefattning uppenbarligen göra anspråk på en väsentligt högre löneställning än den som tillägges även de i lönehänseende högst placerade kyrkoherdarna. Kommittén föreslår, att domprostbefattning placeras i lönegrad Ca 37.

Yttranden.

Kyrkomötet, kammarkollegiet och riksräkenskapsverket hava godtagit den föreslagna lönesättningen av domprosttjänsterna. Från *statens lönenämnds* sida har uttalats, att den förordade lönegradsplaceringen synes förhållandevis förmånlig. *Statskontoret* har ansett det befogat, att domprost tillerkännes en något bättre löneställning än kyrkoherde i högsta tjänsteklassen. Enligt ämbetsverkets mening bör dock den förmånligare löneställningen lämpligast anordnas genom dels inplacering i högsta kyrkoherdelönegraden — enligt statskontorets förslag Ca 32 — dels ock ett särskilt befattningsarvode å 2 000 kronor för år.

C. Ordinarie garnisons- och amiralitetspräster.

Prästlönekommittén föreslår, att ifrågavarande befattningshavare, med hänsyn jämväl tagen till tjänsternas organisatoriska särställning, inplaceras

garnisonspastorn i Karlsborgs församling samt en var av amiralitetspastorerna i Skeppsholms församling och i Karlskrona amiralitetsförsamling i lönegrad Ca 33 och

amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling i lönegrad Ca 28.

Yttranden.

Kommitténs förslag angående dessa befattningshavares inplacering i lönegrad har av *Kyrkomötet* och *riksräkenskapsverket* lämnats utan erinran. *Kammarkollegiet* har framhållit, att enligt ämbetsverkets mening någon organisatorisk särställning icke synes föreligga, som kan motivera den av kommittén i vissa fall föreslagna högre lönegradsplaceringen än som skulle följa av de beträffande församlingsprästerna i gemen tillämpliga bedömningsgrunderna. Från *statens lönenämnds* sida har gjorts gällande, att de i kommittébetänkandet lämnade uppgifterna icke giva till-

räcklig ledning för bedömande av frågan om löneställningen för dessa präster. *Statskontoret* har uttalat betänkligheter mot att en löne reglering genomföres för amiralitetsprästerna, innan frågan om de marina församlingarnas bibehållande slutligt avgjorts. Icke heller garnisonspastorstjänsten i Karlsborgs församling synes ämbetsverket böra löne regleras, innan slutlig ståndpunkt tagits till huruvida församlingen skall bibehållas i sin nuvarande form. I varje fall bör enligt statskontorets förmenande den ordinarie anställningsformen icke ifrågakomma för ifrågavarande befattningshavare, förrän berörda församlingars organisation slutligt fastställts. I fråga om de ordinarie garnisons- och amiralitetsprästernas löneställning föreslår statskontoret, att de med tillämpning av samma differentieringsgrund, som föreslagits för kyrkoherdarna, inplaceras i mellersta tjänsteklasse, d. v. s. enligt ämbetsverkets yrkande i Ce 29.

D. Utlandspastorer.

Prästlönekommittén yttrar:

Utlandspastorernas verksamhet är av allmänt erkänd betydelse för Sveriges namn och anseende i de länder, där de äro stationerade. Kommittén anser, att hithörande sju kyrkoherdebefattningar icke böra i lönehänseende ställas tillbaka för någon grupp av motsvarande befattningar i hemlandet. Kommittén föreslår fördenskull, att utlandspastorerna placeras i lönegrad Ca 33. I övrigt läser avlöningsregleringen för dessa befattningshavare böra anslutas såsom hittills till för utrikespersonalen gällande särskilda bestämmelser.

Yttranden.

Den föreslagna inplaceringen av utlandspastorerna i Ca 33 har godtagits av *kyrkomötet*, *statens lönenämnd*, *kammarkollegiet* och *riksräkenskapsverket*, medan *statskontoret* förordar, att den nuvarande anknytningen av utlandspastorernas löner till lönesättningen för kyrkoherdarna i de medelstora städerna alltjämt bibehålles. Ämbetsverket föreslår därför, att utlandspastorerna likställas med kyrkoherde i andra tjänsteklassen och inplaceras i Ca 29.

Föredraganden.

Vad till en början angår biskoparna, domprostarna och utlandspastorerna finner jag mig kunna biträda prästlönekommitténs förslag med den ändringen, att jag i likhet med lönenämnden funnit ärkebiskopens representationsbidrag böra bestämmas till 9 000 kronor.

Beträffande åter de ordinarie garnisons- och amiralitetsprästerna finner jag mig icke beredd att på grund av den föreliggande utredningen taga slutlig ställning till lönegradsplaceringen för ifrågavarande tjänster.

5. Icke-ordinarie präster.

Prästlönekommittén.

De extra ordinarie prästerna intaga för närvarande i organisatoriskt avseende en särpräglad ställning, i vissa hänseenden mindre tryggad än den som tillkommer motsvarande befattningshavare inom den civila statsförvaltningen. Med hänsyn härtill har kommittén funnit det påkallat att företaga en omprövning av de extra ordinarie prästernas tjänsteorganisatoriska ställning.

Ehuru benämningen »extra ordinarie präst» är i de prästerliga löne- och pensionsförfattningarna mångenstädes förekommande, finnes där icke någon definition av detta begrepp. Begreppets innehåll har emellertid klart fixerats i praxis. Såsom extra ordinarie präst betecknas en var inom svenska kyrkan, till ordinarie prästtjänst icke befördrad prästvigd, oavsett huruvida han innehar någon avlönad eller pensionsberättigande prästerlig befattning eller icke. Det prästerliga extra ordinariebegreppet har sålunda ett helt annat innehåll än den likabemända anställningsformen inom den civila statsförvaltningen.

De för aktiv tjänstgöring inom den svenska kyrkan anställda extra ordinarie prästerna fördela sig på följande kategorier: kyrko-, stifts-, kontrakts- och pastoratsadjunkterna, extra amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling och garnisonspastorn i Boden.

Kommittén behandlar till en början

P a s t o r a t s a d j u n k t e r n a

och anför:

Pastoratsadjunkternas allmänna funktion och därmed huvudkriterierna på hans tjänsteorganisatoriska ställning framgå av innehållet i inledningsparagrafen till 1935 års reglemente för prästerskapets avlöning. Enligt nämnda författningsrum förstås med pastoratsadjunkt extra ordinarie präst, vilken tjänstgör såsom ämbetsbiträde åt ordinarie präst i territoriellt pastorat eller såsom vikarie för sådan präst eller för kyrkoadjunkt och vilken icke är innehavare av kyrkoadjunktur och ej heller uppehåller kyrkoherde-, komministers- eller kyrkoadjunktstjänst såsom s. k. vakansvikarie. Pastoratsadjunkten är sålunda i princip avsedd bl. a. såsom ett under tillfälligt behov förordnat ämbetsbiträde åt ordinarie församlingspräst. Behovet kan föranledas därav att församlingsprästen till följd av sjukdom eller tilltagande ålder och därigenom nedsatt arbetsförmåga är ur stånd att i normal omfattning fullgöra sina tjänståligganden. I praktiken har förordnande av ämbetsbiträde av dylik anledning blivit förhållandevis vanligt bl. a. på grund av den höga pensionsåldern för ordinarie församlingspräster. Det förekommer emellertid också, att en pastoratsadjunkt behöver förordnas såsom ämbetsbiträde åt en ordinarie församlingspräst med obruten arbetsförmåga, då denne på grund av en extraordinär arbetsanhopning behöver biträde av en prästerlig arbetskraft. Det är dock förutsatt, att ett mera markerat stadigvarande biträdesbehov skall — om icke indelningsändring ifrågakommer — mötas med inrättandet av en komministers- eller kyrkoadjunktstjänst.

I praxis synes pastoratsadjunktsinstitutionen ha fått en något vidsträcktare tillämpning än som här angivits. Enligt vad kommittén har sig bekant nyttjas numera emellanåt det förfarings sättet av stiftsledningarna, att extra ordinarie präster placeras som permanenta personliga adjunkter hos ordinarie församlingspräster, vilkas prestationsförmåga icke är reducerad till följd av sjukdom eller hög ålder, även då fråga icke är om någon arbetsanhopning av säsongmässig eller eljest tillfällig karaktär. Bostad och vivre eller ersättning härför, som enligt 14 § prästlönereglingslagen skall av den assisterade församlingsprästen tillhandahållas pastoratsadjunkten, brukar oftast i sådana fall bestridas av pastoratet, utan avräkningsrätt mot kyrkofonden, men icke sällan lära därvid enskilda företag lämna ekonomiskt bidrag. Enligt vad kommittén förspott hava missiveringar av sist avsedd art icke alltid varit uteslutande betingade av ett uppkommet behov av prästerlig arbetskraft utan stundom delvis åsyftat att avlasta den ordinarie tjänstinnehavaren från rutinmässiga expeditionsgöromål, vilka i och för sig kunnat utföras av erfaren kontorsbiträdespersonal. En anledning — har det framhållits — till att dylik personal icke anställts i stället för en pastoratsadjunkt, vars huvudsakliga lön bestrides från kyrkofonden, kan vara att pastoratets kostnader för bostad och vivre åt honom snarare under- än överstiger avlöningsbeloppet för ett kvalificerat kontorsbiträde.

Pastoratsadjunkten har såsom sådan icke någon för viss tid eller tills vidare inrättad befattning inom den kyrkliga organisationen. Därest fortsatt förordnande icke kan beredas honom såsom ämbetsbiträde eller vikarie, upphör därmed — givetvis såvitt han icke förordnas eller utnämnes å annan prästerlig befattning — hans anställning som pastoratsadjunkt, och han nödgas tillfälligt såsom extra ordinarie präst utan lön stå till stiftsledningens förfogande med skyldighet att när som helst mottaga nytt prästerligt förordnande. Hans ställning inom organisationen är sålunda osäker och lösliq. Visserligen stadgar 19 kap. 6 § kyrkolagen förbud för biskoparna att viga flera präster än som nödtorfteligen behövas och med lägenheter kunna förses. Men som stora svårigheter givetvis föreligga för biskoparna att för en viss tidsperiod med hänsyn till beräknade emeriteringar och tjänstledigheter m. m. förutse det exakta behovet av icke-ordinarie prästerlig arbetskraft inom stiftet, kunna missivlösa intervaller tänkas uppkomma åtminstone för de yngsta prästmännen i stiftet. I praktiken förekommer detta emellertid endast undantagsvis.

Lönesystem, anställningsformer m. m. Därest — såsom kommittén föreslår — de ordinarie församlingsprästerna inordnas under civilstatens avlöningssystem, komma därmed delvis förutsättningarna för den hittills tillämpade kostnadsfördelningen för pastoratsadjunkternas avlöande att undanryckas. Jämväl i övrigt blir det för dessa befattningshavare nu gällande lönesystemet i stort sett obrukbart. Ett genomförande på det prästerliga verksamhetsområdet av de i civilstatens avlöningsreglemente innefattade principerna nödvändiggör därför i och för sig en revision av de nuvarande lönebestämmelserna för pastoratsadjunkterna. Vid en sådan revision lär någon annan lösning svårligen kunna ifrågakomma än att det statliga civila avlöningssystemet med därtill hörande anställningsformer bringas i tillämpning på dessa befattningshavare. Det är uppenbart, att en reglering enligt dessa principer för befattningshavarna själva skulle i

jämförelse med hittillsvarande system medföra en väsentlig förbättring i fråga om anställningsvillkor, löneförhållanden, sociala förmåner och pensionsrätt. Kommittén är också av den uppfattningen, att en övergång beträffande här avsedd personal till de statliga anställnings- och löneformerna skulle även ur allmän synpunkt vara ägnad att medföra fördelar.

För den civila statsförvaltningens icke-ordinarie tjänstemannapersonal tillämpas två huvudanställningsformer, nämligen anställning som extra ordinarie tjänsteman och som aspirant. Där särskilda förhållanden föreligga, kan dessutom anlitas anställning som extra tjänsteman eller med avlöning i form av arvode eller annan mindre fast anställningsform.

Frågan om tillämpningen av de olika anställningsformerna inom statsförvaltningen upptogs av 1945 års lönekommitté till ingående behandling (SOU 1947:23). Lönekommitténs principuttalanden i ämnet hava sedermera såsom anvisningar rörande anställningsförhållandena inom statsförvaltningen intagits i kungörelsen den 30 juni 1948, nr 564, med tilläggsbestämmelser till statens allmänna avlöningsreglemente. Dessa principuttalanden måste enligt prästlönekommitténs mening självfallet äga omedelbar relevans jämväl vid en reglering av de icke-ordinarie prästernas anställningsförhållanden.

I fråga om tillämpningen av aspirantanställning och extra anställning har i propositionen nr 225/1948 (s. 39) understrukits, att det är aspirantanställningen som skall vara huvudanställningsformen och att extra anställning avsetts allenast som en subsidiär anställningsform. Även om aspirantanställningen — framhålles det vidare i samma proposition — icke i och för sig är att betrakta som ett led i en reglerad befordringsgång i den meningen, att den som aspirant antagne skulle vara tillförsäkrad att i händelse av lämplighet erhålla extra ordinarie anställning, är dock syftet med att tillägga någon benämningen aspirant att angiva att vederbörande under viss icke alltför lång tid skall fullgöra provtjänstgöring och, om han fyller måttet, kunna ifrågakomma till erhållande av en mera fast anställning.

Prästlönekommittén har ingående övervägt frågan om anställningsformen för pastoratsadjunkterna. Utan att i detta sammanhang taga ställning till spörsmålet om införande av en reglerad befordringsgång för dessa befattningshavare — vartill kommittén längre fram återkommer — har kommittén funnit avgörande skäl tala för tillämpning beträffande dem av aspirant- och extra ordinarie anställningsformerna. Det kan visserligen göras gällande, att aspirantbenämningen ej väl harmonierar med den obegränsade behörighet i avseende å prästerliga förrättningar, som genom prästvigningen förlänats befattningshavaren. Denna invändning synes dock sakna reell betydelse. Det kan med hänsyn till befattningshavarens egna intressen knappast komma i fråga att på grund av synpunkter av denna art välja anställningsformen extra tjänsteman, som enligt de generella anvisningarna utgör en subsidiär anställningsform, reserverad i första hand för befattningshavare med bristande kompetens eller mera kortvarig anställning eller dylikt och som för övrigt i terminologiskt avseende ej heller går helt fri från invändningar av liknande innebörd.

Om, enligt vad kommittén sålunda förordar, vissa anställningsformer bestämmas, vilka garantera befattningshavarna en viss fasthet i anställ-

ningen med därmed sammanhörande löne- och pensionsrätt, följer därav, att en begränsning i rätten att anställa personal måste åvägbringas.

I detta avseende må framhållas, att det nuvarande sättet för bestridande av avlöningskostnaderna åt ämbetsbiträdande pastoratsadjunkt — enligt vilket den assisterade församlingsprästen har att tillhandahålla biträdet bostad och vivre eller ersättning härför — i och för sig verkar som en effektiv spärr mot anställande av ett större antal extra ordinarie präster i stiftet än som verkligen kan försörjas med biträdes- eller vikarieförordnanden. En ordinarie församlingspräst torde nämligen i allmänhet icke vara böjd för att mottaga och därmed deltaga i avlöningskostnaderna åt ett ämbetsbiträde, varav han icke har påtagligt behov. Vidare lära biskoparna, bl. a. med hänsyn till stadgandet i 19 kapitlet 6 § kyrkolagen, icke vara benägna att till aktiv församlingspräst prästviga flera än som i stiftet kunna förses med någorlunda kontinuerliga missiv.

Denna i själva lönesystemet liggande spärr försvinner emellertid vid genomförandet av kommitténs förslag och måste sålunda ersättas med en annan anordning. Erforderlig begränsning i möjligheterna att anställa personal har inom den civila statsförvaltningen — med undantag för de affärsdrivande verken — åvägabragts antingen genom fixering av det antal icke-ordinarie befattningar, som högst må förekomma vid vederbörande verk, eller ock genom maximering av det anslagsbelopp, som må av vederbörande myndighet användas för ändamålet. Enligt kommitténs mening är på förevarande område den förstnämnda metoden att föredraga. Kommittén förordar sålunda, att för varje stift årsvis eller för annan lämplig period bestämmes det högsta antal befattningar såsom pastoratsadjunkt, som inom stiftet må vara anställda.

Angående tillvägagångssättet för fastställande av sagda antal förordar kommittén, att domkapitlen — i analogi med exempelvis länsstyrelserna och andra civilstatens verk och myndigheter — åläggas att till Kungl. Maj:t ingiva detaljerade och motiverade äskanden i förevarande hänseende. Det bör därefter ankomma på Kungl. Maj:t, som av ålder äger befogenhet att besluta om inrättande av för församlingvården erforderliga ordinarie och icke-ordinarie prästerliga befattningar, att efter verkställd prövning av de inkomna framställningarna fastställa antalet pastoratsadjunktstjänster i varje stift för ifrågavarande tidsperiod eller tills vidare.

Vid beräkningen av behövt antal pastoratsadjunkter måste hänsyn tagas icke blott till ett mera kontinuerligt behov av präster i icke-ordinarie ställning för biträde åt ordinarie präst och såsom rekryteringspersonal för de ordinarie församlingsprästerna utan jämväl till behovet av vikarier under vakanser samt under semestrar och andra ledigheter för ordinarie och icke-ordinarie präster. Då härvid även måste beaktas emellanåt inträffande oförutsedda eller onormala ökningar i personalbehovet och då särskilt ordnandet av semesterfrågan för prästerskapet på ett någorlunda tillfredsställande sätt förutsätter en icke alltför snävt tilltagen kader av rörlig icke-ordinarie personal, måste självfallet vid fixerandet av maximumsiffrorna för stiftet tillses, att sådana marginaler åvägbringas, att stiftsledningarnas rörelsefrihet ej alltför mycket inskränkas. Å andra sidan måste självfallet återhållsamhet iakttagas, när det gäller utökning av antalet i stiftet tjänstgörande pastoratsadjunkter utöver en siffra, som — givetvis med alla nödiga säkerhetsmarginaler — kan visa sig på längre

sikt tillräcklig för de »fasta» prästerliga tjänsternas återbesättande vid innehavarnas successiva avgång.

Det må framhållas, att en stiftsvis fixerad tilldelning av pastoratsadjunktstjänster på sätt här förordats är en kyrkoorganisatorisk fråga, som icke får sammanblandas med den rent episkopala befogenheten att prästviga. I denna befogenhet åsyftar kommitténs förslag icke någon ändring.

I fråga om pastoratsadjunkternas utnyttjande inom kyrkoorganisationen föreslår kommittén i huvudsak icke någon ändring.

Vid resa till och från förordnande bör pastoratsadjunkten erhålla resekostnads- och traktamentsersättning. Under tjänstgöring utanför stationeringspastoratet synes lämpligt avvägt tjänstgöringstraktamente böra utgå.

Kommittén vill i detta sammanhang påpeka, att ett smidigt utnyttjande av rikets pastoratsadjunktskår kunde ernås genom att efter överenskommelse mellan respektive stiftsledningar pastoratsadjunkt förordnades att för en begränsad tid tjänstgöra i annat stift än där han antagits, då tillfälligt personalunderskott förelåge i detta stift men icke i hans hemortsstift.

Löneavvägning och befordringsgång m. m.

Enligt kommitténs mening kan man vid lönesättningen för pastoratsadjunkterna icke bortse från nu gällande eller på statsmakternas prövning beroende lönesättning vid nyanställning och under de närmaste åren därefter för sådana i statlig tjänst eller i statsunderstödd kommunal verksamhet anställda befattningshavare, som undergått akademisk utbildning i stort sett jämförlig med pastoratsadjunkternas.

Kommittén berör till en början något frågan om införande av en s. k. reglerad befordringsgång för pastoratsadjunkterna och anför:

En reglerad befordringsgång kan sägas innebära en efter måttet av den före den aktuella anställningen förvärvade teoretiska och praktiska utbildningen samt alltefter tjänstgöringstid i den ifrågavarande anställningen differentierad, med vissa tidsintervaller automatiskt stigande lönesättning inom en begränsad lönegradsspännvidd.

I vissa avseenden föreligga naturliga jämförelsepunkter mellan de prästerliga befattningshavarna och personal vid statliga läroanstalter. Kommittén vill i anslutning härtill erinra, att skolöverstyrelsen i ett till 1944 års personalutredning avgivet yttrande över väckt förslag om införande av reglerad befordringsgång för vissa icke-ordinarie läroverkslärare m. fl. för sin del ansåg sig böra på anförda skäl avvisa ett sådant förslag (se SOU 1947:58 s. 72). Såsom huvudskäl för denna ståndpunkt åberopade skolöverstyrelsen, att någon egentlig skillnad icke existerade mellan olika icke-ordinarie lärare under deras första tjänstår i avseende å arbetets karaktär och med detsamma förenat ansvar. På grund härav syntes anledning saknas att införa en befordringsgång, som i främsta rummet skulle vara en ren tidsfunktion. Personalutredningen framhöll i anledning härav, att även om vissa invändningar syntes kunna göras mot det av skolöverstyrelsen förda resonemanget, utredningen likväl funne sig kunna bedöma frågan om de icke-ordinarie läroverkslärarnas befordringsgång

ur delvis speciella synpunkter. Sålunda syntes det motiv, som legat bakom konstruktionen med uppflyttning i lönegrader med vissa mellanrum efter ett på förhand fixerat schema — nämligen att en tjänsteman från ett under förmans tillsyn sysselsätts med enkla göromål i början av sin tjänstgöring förutsatts kunna så småningom anförtros alltmera kvalificerade och självständiga arbetsuppgifter — icke äga samma tillämpning i fråga om lärare som beträffande tjänstemän inom statsförvaltningen. Personalutredningen fann emellertid övervägande skäl tala för att för ifrågavarande läroverkslärare skulle fastställas en reglerad befordringsgång, vilken dock på grund av vissa speciella förhållanden borde begränsas till en normalisering av väntetiden till första extra ordinarie tjänst.

Synpunkter liknande dem, vilka av skolöverstyrelsen framförts och av personalutredningen icke ansetts sakna relevans i diskussionen om införande av en reglerad befordringsgång i egentlig mening för läroverkslärarna, synas kunna anläggas mot att anpassa pastoratsadjunkternas lönesättning efter en sådan befordringsgång. Sålunda torde böra erinras om det i förevarande sammanhang betydelsefulla förhållandet, att genom prästvigningen den extra ordinarie prästen redan under sitt första missiv erhåller samma kompetens att utföra kyrkliga förrättningar som den pastor han kan hava förordnats att biträda. Till följd härav kan en nymissiverad präst icke utan vidare jämföras med en rekryt i amanuensgruppen. En amanuensaspirant inom statsförvaltningen har merendels en relativt begränsad befogenhet att självständigt utföra en förvaltningsakt. Hans första tjänstgöring har i regel övervägande karaktären av en utbildnings- och provotid. Prästen har däremot genom den efter genomgångna praktiska prov avlagda prästexamen och genom undergången prästvigning i avseende å prästerliga förrättningar formellt vunnit full behörighet till självständig ämbetsutövning med avseende å legala förrättningar. Frånsett denna skillnad gäller emellertid i övrigt beträffande pastoratsadjunkten likaväl som i fråga om den icke-ordinarie förvaltningstjänstemannen, att han vanligen först med ökande antal tjänstår och därmed vunnit större erfarenhet inom sitt verksamhetsområde får mera på egen hand, ehuru givetvis under förmans tillsyn, sköta sitt kall. Denna skillnad i erfarenhet i början av prästbanan och under de närmaste åren därefter samt den därav betingade begränsningen i hans självständiga ämbetsutövning kan beräknas särskilt inverka på pastoratsadjunktens kapacitet, då det gäller prästens s. k. fria verksamhet. I och för sig vägande synpunkter förefinnas sålunda för en på allmängiltiga skäl grundad schematisk differentiering av pastoratsadjunkternas löneställning alltefter tjänstgöringstidens längd, utformad i en reglerad befordringsgång, vilken i fråga om lönestegring verkar snabbare än reglerna om löneklassuppflyttning.

En annan synpunkt har i detta sammanhang sitt berättigande. Beträffande en nymissiverad präst torde, oavsett prästvigningens behörighetsverkningar med avseende å legala förrättningar, i ungefär samma grad som i fråga om en ung rekryt inom administrationen gälla, att hans praktiska förutsättningar för tjänsten och hans personliga lämplighet icke äro tillräckligt prövade. Ur det kyrkliga arbetets synpunkt kan det därför icke vara annat än lämpligt, att den nyanställda pastoratsadjunkten under en första tjänstgöringstid — aspiranttiden — underkastas prövning

med avseende å lämplighet för prästkallet och att han först efter tillfredsställande utfall av en sådan prövning erhåller en fastare anställning samt därefter successivt tillerkännes en automatiskt inträdande förbättrad löneställning.

Då det gäller utformningen av den reglerade befordringsgång för pastoratsadjunkterna, som kommittén sålunda finner påkallad, kunna olika alternativ till lönegradsserier övervägas. Innan kommittén framlägger sitt förslag till dylik befordringsgång, får kommittén anföra följande.

Genom kungörelsen den 30 juni 1947, nr 436, angående reglerad befordringsgång för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst har införts bl. a. en automatiskt verkande lönesättning för *amanuenspersonalen* vid den civila och militära statsförvaltningens verk och myndigheter. Med amanuenser ha i kungörelsen likställts vissa andra tjänstemän vid olika förvaltningsgrenar. För ifrågavarande befattningshavare tillämpas enligt kungörelsen tvenne olika befordringsgångar. Den förmånligare av dessa skall gälla, därest befattningshavaren *antingen* avlagt filosofie licentiatexamen inom ämnesområde, som är av särskild betydelse för hans arbete vid verket, *eller* avlagt juris kandidatexamen jämte annan akademisk eller motsvarande examen och den ifrågavarande kombinationen prövas särskilt önskvärd med hänsyn till verkets speciella behov *eller ock* avlagt juris kandidatexamen och därjämte fullgjort minst 2½ års tingstjänstgöring eller därmed i behörighetshänseende likvärdig tjänstgöring. I andra fall skall användas den i lägre löneläge startande och för uppnående av identiska lönegrader relativt långsammare befordringsgången. De åsyftade befordringsschemata ha följande utseende:

1) Cf 19 under ett år, Ce 22 under två år och Ce 23 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

2) Cf 17 under ett och ett halvt år, Ce 20 under två år, Ce 22 under två år och Ce 23 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

Vid bedömande av de tingsmeriterade juristernas löneförmåner i amanuenskarriären bör hänsyn tagas till löneställningen under tingstjänstgöringen. Till rättsbildat biträde i domsaga utgår avlöning i form av arvode motsvarande, under ett halvt år som tingsnotarieaspirant beloppet i löneklass 8, under ett år som tingsnotarie beloppet i löneklass 12 och under ett år som tingsnotarie beloppet i löneklass 17 enligt löneplan I i dyrortsgrupp 5. Den reala lönesättningen för tingsmeriterad jurist, som efter 2½ års domsagotjänstgöring övergår till anställning som amanuens i förvaltningen, blir därför, i dyrortsgrupp 5, följande:

Löneklass 8 under ett halvt år, löneklass 12 under ett år, löneklass 17 under ett år, Cf 19 under ett år, Ce 22 under två år och Ce 23 under två år, varefter befordran till Ce 24 sker.

Såsom av det föregående framgår har 1944 års personalutredning i sitt betänkande SOU 1947:58 haft under prövning frågan om lönesättningen för de icke-ordinarie läroverkslärarna och därmed jämförliga lärare i det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Personalutredningens överväganden i denna fråga utmynnade i följande förslag till reglerad befordringsgång för de icke-ordinarie läroverkslärarna och med dem jämställda kommunala lärare:

Cg 21 under två läsår och Ce 23 under ett läsår efter provår, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

Personalutredningens förevarande förslag har hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen men har givit anledning till åtgärder för normalisering av väntetiden till extra ordinarie anställning för läroverkslärare m. fl.

Mot den för amanuenspersonalen gällande befordringsgången har i en väsentlig punkt riktats kritik bl. a. av riksdagens år 1947 församlade revisorer, vilka anfört, att det syntes mindre lämpligt att inom befordringsgången närliggande lönegrader utnyttjades, vilket medförde, att sneddningsregeln måste tillämpas. I anledning av statsrevisorernas uttalande har chefen för finansdepartementet i propositionen 225/1948 bl. a. framhållit, att utnyttjande av närliggande lönegrader syntes böra undvikas vid fastställande av reglerad befordringsgång för nya personalkategorier.

Efter att hava övervägt de olika synpunkter, vilka böra tillmätas betydelse vid löneavvägningen för pastoratsadjunkterna — därvid kommittén bl. a. sökt finna en avvägning, som undanröjer invändningarna om olämpliga sneddningsverkningar utan att åsidosätta personalens intresse av en tillfredsställande lönesättning — har prästlönekommittén stannat vid att framlägga följande förslag till befordringsgång för nämnda prästerliga befattningshavare:

Cf 18 under ett och ett halvt år, Ce 20 under två år och Ce 22 under två år, varefter befordran till lönegrad Ce 24 sker.

För jämförelse mellan den av kommittén förordade befordringsgången för pastoratsadjunkterna och fastställd eller föreslagen befordringsgång för olika jämförliga personalgrupper inom den civila statsförvaltningen har kommittén låtit utföra vissa beräkningar. Dessa beräkningar visa, att den av kommittén föreslagna befordringsgången under en tioårsperiod från anställningens början för pastoratsadjunkterna giver en årlig medellön nära sammanfallande med medellönen under samma tidsperiod för icke tingsmeriterad amanuens och för icke-ordinarie läroverkslärare samt något överstigande medellönen under en dylik tidsperiod för den, som går befordringsvägen tingsnotarieaspirant—tingsnotarie—tingsmeriterad amanuens.

Ett särskilt spørsmål vid införande av en reglerad befordringsgång för pastoratsadjunkterna är om och i vad mån exempelvis teologie licentiatexamen eller teologie doktorsgrad bör medföra en förmånligare lönesättning på pastoratsadjunktsstadiet. Erinras må, att personalutredningen icke föreslagit något gynnsammare befordringsschema för icke-ordinarie läroverkslärare med högre examen än magistergraden. Enligt 10 § punkt 3 lagen om tillsättning av prästerliga tjänster räknas i avseende å befordringsmeriter filosofie doktorsgrad lika med tre prästerliga tjänsteår. Vissa domkapitel bruka approximativt beräkna teologie licentiatexamen till fem och teologie doktorsgrad till tio tjänsteår vid uppgörande av förslag för tillsättning av kyrkoherde- eller komministerstjänst. Vägande skäl synas därför föreligga att redan på pastoratsadjunktsstadiet införa en något gynnsammare befordringsgång för teologie licentiat eller doktorer. Kommittén finner sig böra föreslå en förkortning av väntetiden till ett år för teologie licentiat i lönegrad Ce 22 och för teologie doktorer i envar av lönegraderna Ce 20 och 22.

Prästlönekommittén övergår härefter till att behandla

Kyrkoadjunkterna

och anför:

Kyrkoadjunkterna äro i den nuvarande kyrkoorganisationen att anse såsom i stort sett permanenta icke-ordinarie befattningar. Härutinnan har prästlönekommittén icke funnit anledning förorda någon ändring.

I fråga om lönesättningen av kyrkoadjunktstjänsterna vid en övergång till det civila avlöningssystemet vill kommittén till en början framhålla, att kommittén icke blivit övertygad om behovet av en differentiering av dessa tjänster på olika lönegrader. Kommittén föreslår därför en enhetlig lönegradsplacering av samtliga kyrkoadjunktsbefattningar. Beträffande valet av lönegrad härvidlag är att märka, att de i det föregående föreslagna lönegradsplaceringarna för de ordinarie församlingsprästerna, å ena, och pastoratsadjunkterna, å andra sidan, icke giva utrymme för många alternativ, då det gäller inplacering av kyrkoadjunktstjänsterna på löneskalan. Efter övertvägande har inom kommittén enighet vunnits om att förorda, att kyrkoadjunktstjänsterna — främst med hänsyn till gällande lönesättning för vissa i stort sett jämförliga tjänster inom den egentliga statsförvaltningen och det statliga och statsunderstödda kommunala skolväsendet — inplaceras i lönegrad Ce 24, vilken också är identisk med slutlönestadiet i den reglerade befordringsgången för pastoratsadjunkterna.

Vad angår

Stifts- och kontraktsadjunkterna

förordar kommittén att de, i likhet med kyrkoadjunkterna, inplaceras i lönegrad Ce 24 och beträffande de

Icke-ordinarie garnisons- och amiralitets-
prästerna

föreslår kommittén, att garnisonspastorn i Boden och extra amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling med hänsyn tagen till tjänsternas organisatoriska särställning båda skola placeras i lönegrad Ce 26.

Yttranden.

Anställningsformerna.

Mot prästlönekommitténs förslag, att kyrko-, stifts- och kontraktsadjunkterna, garnisonspastorn i Boden samt den icke-ordinarie amiralitetspredikanten i Karlskrona amiralitetsförsamling skola vid den förordade övergången till civilstatens lönesystem erhålla — enligt detta system begreppsbestämda — extra ordinarie tjänster, har av remissinstanserna icke framställts någon erinran. Kommitténs förslag om beredande av extra ordinarie anställning för pastoratsadjunkterna efter viss tids tjänstgöring har icke heller framkallat någon invändning i remissyttrandena. Den av kommittén förordade provtjänstgöringen under halvtannat år före antagningen till extra ordinarie pastoratsadjunkt har däremot väckt gensagor

från kyrkomötet, flertalet domkapitel och de prästerliga personalorganisationerna. Efter framhållande att kommittén enligt *kyrkomötets* mening i detta avseende förletts till en mindre välgrundad parallelldragning med förhållandena på det civila förvaltningsområdet har kyrkomötet anfört följande.

Genom prästvigningen har kyrkan tagit slutlig ställning till frågan om den vigdes lämplighet för kyrkans tjänst, och kyrkolagen innehåller också föreskrifter om de synpunkter, som vid prövningen skola anläggas. Efter prästvigningen står kyrkan ansvar för prästens skäliga försörjning, ett förhållande, som också föranlett förbud mot vigande av flera präster än som nödortfelig behövas och med lägenheter kunna förses. Någon möjlighet att anordna en provtjänstgöring, efter vars slut den anställde skulle kunna avvisas från prästkallet, föreligger sålunda icke. Endast genom beslut i härför stadgad ordning kan präst berövas det ämbete, han genom vigning erhållit.

Kyrkomötet anser emellertid icke förslaget om tillämpning av aspirantanställning såsom första anställningsform i pastoratsadjunktskarriären i och för sig giva anledning till erinran.

Domkapitlen i Västerås, Karlstad, Härnösand och Visby ävensom Sveriges yngre prästers förbund förmena, att principiella hinder föreligga för införande av aspirantanställningsformen i den prästerliga tjänsteorganisationen. De förorda därför en anställningsform, som icke stämplar tjänstgöringens beskaffenhet såsom provtjänstgöring. I stället för antagning till aspirant föreslå stiftsstyrelserna i Karlstad och Visby ävensom förbundet extra ordinarie anställning redan vid första antagningen, medan de båda övriga domkapitlen anse, att viss tids extra anställning bör föregå befordran till extra ordinarie pastoratsadjunkt. *Domkapitlet i Karlstad* har till utveckling av sin ståndpunkt bland annat andragit, att jämförelsen av en pastoratsadjunkt med en aspirant i civilförvaltningen icke torde vara riktig, då den prästvigde icke kan entledigas annat än genom dom. Prästen tillhör genom prästvigningen stiftet och kan icke av samma anledning som aspirant entledigas, ty i så fall saknade prästvigningen reell rättslig innebörd och vore endast en kultisk invigningsakt till viss liturgisk behörighet. I praxis utgör enligt nyssnämnda domkapitels mening pastoratsadjunktsstadiet numera sällan någon provotid. Pastoratsadjunkten underkastas för närvarande formaliter icke någon prövning och stiftsledningen torde vid brist i hans lämplighet icke kunna vidtaga andra åtgärder än att vägra förslagsrum och missivera till icke självständig syssla. *Sveriges yngre prästers förbund* understryker, att den prövning av prästkallet, som är önskvärd, bör ske före prästvigningen.

Statens lönenämnd, kammarkollegiet, statskontoret och riksräkenskapsverket lämna kommitténs förslag i fråga om aspirantanställning för pastoratsadjunkt utan erinran.

Personalramen för pastoratsadjunkterna.

Vad angår kommitténs förslag angående begränsning av antalet pastoratsadjunktsbefattningar i stiftet ifrågasätta *kyrkomötet, domkapitlen i samtliga* — utom Lunds och Stockholms — *stift samt de prästerliga personalorganisationerna* överhuvud behovet av en sådan anordning. Därest en begränsning av stiftens rekryteringspersonal likväl skulle befinnas erforderlig, anse kyrkomötet samt de nyss avsedda stiftsstyrelserna och organisationerna sig dock icke kunna godtaga den av kommittén härutinnan förordade metoden utan föreslå i stället en fixering av stiftens pastoratsadjunktskår till högst en viss relation till antalet övriga tjänster i stiftet, förslagsvis 25 procent. Kyrkomötets *särskilda utskott* har, i sitt betänkande nr 1, med avseende å kommitténs förslag i denna del gjort följande — av kyrkomötet sedermera biträdda — uttalande.

Utskottet måste allvarligt erinra om de för kyrkan säregna förhållandena, vilka innebära att, medan man inom den civila statsförvaltningen vid uppkommande behov relativt lätt kan finna ersättningspersonal, man inom kyrkan är hänvisad till *prästvigda* krafter. Redan av detta skäl måste åtgärder för prästvigning vidtagas i god tid och biskoparna knyta kontakt med de teologie studerandena och med dessa överenskomma om blivande ordination.

Då bestämmelserna i 19 kap. 6 § kyrkolagen alltjämt avses komma att gälla, synes det angeläget att icke ytterligare sådan spärr införes, som genom starkare centralisering skulle kunna försvåra ett normalt uppehållande av kyrkans kontinuerliga arbete. Av de båda utvägar, som kommittén diskuterar, maximering av anslagsbeloppet eller fixering av antalet icke-ordinarie befattningar finner utskottet den förstnämnda såsom allt för summarisk icke böra ifrågakomma.

Beträffande den sistnämnda vägen, som också kommittén för sin del rekommenderar, finner utskottet mindre lyckligt, att för varje årsvis eller för annan lämplig period medgivande skulle inhämtas hos Kungl. Maj:t angående det antal befattningar såsom pastoratsadjunkt, som inom stiftet må finnas. Det torde icke vara för domkapitlen möjligt att tillräckligt långt i förväg ingå till Kungl. Maj:t med »detaljerade och motiverade äskanden i förevarande hänseende».

Kommittén erinrar själv om att vid sådana äskanden även måste medräknas »emellanåt inträffande oförutsedda eller onormala ökningar i personalbehovet» samt nödiga reserver för semesterfrågans lösning. Utskottet har för sin del funnit det framkomligare att en viss kvot bestämmes, vilken fixerar relationen mellan antalet pastoratsadjunkter och fasta tjänster. Utöver denna procentsiffra skulle sålunda antalet pastoratsadjunkter icke få stiga utan att i varje särskilt fall medgivande lämnats av Kungl. Maj:t.

Vid en översyn av nuvarande relation mellan antalet pastoratsadjunkter och fasta tjänster har utskottet räknat kyrko-, stifts- och kontraktsadjunkterna till de fasta tjänsterna samt bortsett från alla e.o. präster, som icke tjänstgöra som pastoratsadjunkter inom stiftet. Utskottet förutsätter att så bör ske vid tillämpande av eventuell kvotbestämning.

Utskottet har funnit att för närvarande inom fem stift pastoratsadjunkturen utgöra mellan 16 och 17 % av antalet fasta tjänster. Medeltalet för samtliga stift håller sig vid 13,7 %. Härvid måste hänsyn tagas till det förhållandet, att för närvarande en viss prästbrist gör sig gällande i flera stift.

Skulle av skäl, som kommittén anfört, marginalen hållas relativt vid, måste med hänsyn till oförutsedda ökningar i personalbehovet procentsiffran ökas till 20 %.

Denna siffra måste emellertid ytterligare höjas så snart man medräknar det behov av personalökning, som ett bättre ordnande av semestrarna kommer att medföra. De sakkunniga ha räknat med att drygt 300 pastoratsadjunkter skulle åtgå som semestervikarier, om uteslutande prästvigda skulle anställas enkom för detta ändamål. Detta skulle utgöra cirka 8 %. Emellertid torde det vara uteslutet att lösa semesterfrågan utan tjänstedubbling eller anlitanje jämväl av icke prästvigd personal. Med sådan till hjälp torde antalet för semestrar behövlige prästvigd kraft kunna begränsas till approximativt 5 %. Därigenom kommer man till ett relationsantal av sammanlagt 25 %.

Utskottet får fördenskull för sin del *förorda*, att föreskrifter givas att högsta antalet pastoratsadjunkter må utgöra 25 % av antalet fasta prästerliga tjänster i stiftet samt att utöver detta antal pastoratsadjunkter icke må anställas, utan att särskilt medgivande inhämtas av Kungl. Maj:t.

Allmänna svenska prästföreningen framhåller gentemot kommitténs förslag angående bestämmande av en personalram för stiftens rekryteringspersonal följande.

Då för prästerlig tjänst ej kan ifrågakomma annan än prästvigd man, måste i fråga om prästrekryteringen uppställas såsom ett ofrånkomligt krav, att rättighet för biskop att prästviga ej inskränkes på sådant sätt att församlingsvärdens äventyras. Enligt föreningens mening fyller icke kommitténs förslag detta krav. Det åsyftar visserligen ej formellt någon inskränkning i biskopsrätt att prästviga, men då antalet pastoratsadjunkter skall fastställas av Kungl. Maj:t, kommer i verkligheten en sådan inskränkning att äga rum. Därför måste bestämt påyrkas rätt för stiftsledning att utan Kungl. Maj:ts hörande antaga pastoratsadjunkter till sådant antal att det uppgår till viss procent av de ordinarie prästtjänsterna i stiftet. Med hänsyn jämväl till behovet av semestervikarier torde detta procenttal knappast kunna sättas lägre än till 25.

Kommitténs förslag angående begränsning av antalet pastoratsadjunktstjänster hava lämnats utan erinran av *statens lönenämnd*, *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*. *Kammarkollegiet* biträder det av kommittén i detta hänseende rekommenderade förfarandet och anser sig särskilt böra understryka angelägenheten av att det behövlige antalet pastoratsadjunkter inom stiftet underkastas en regelbundet återkommande prövning, därvid givetvis antalet bör tilltagas med nödig marginal för oförutsedda ökningar i personalbehovet. En viss utjämning i detta avseende skulle också enligt kollegiets mening kunna ernås genom den av kommittén förordade

anordningen med överförande av pastoratsadjunkt för tillfällig tjänstgöring inom annat stift än det egna.

Löneavvägningen för pastoratsadjunkterna.

Statens lönenämnd liksom även *kammarkollegiet* har ansett sig kunna godtaga kommitténs förslag till löneavvägning och befordringsgång för pastoratsadjunkterna. Samma förslag har icke föranlett någon erinran från *riksräkenskapsverkets* sida. *Statskontoret* har anslutit sig till kommitténs förslag angående införande av reglerad befordringsgång, men har i fråga om väntetiden i de av kommittén förordade, av ämbetsverket godtagna lönegraderna anmält en mot förslaget något avvikande uppfattning:

För vinnande av närmare anslutning till den för amanuenspersonalen vid den civila och militära statsförvaltningens verk och myndigheter gällande ordningen synes emellertid tjänstetiden i såväl lönegraderna Ce 20 som Ce 22 böra utsträckas från två till tre år. Härigenom skulle slutlönegraden i befordringsgången för pastoratsadjunkterna icke uppnås tidigare än för jämställda amanuenser inom förvaltningen. Anledning att för prästerna fastställa en gynnsammare ordning saknas enligt statskontorets mening. Med utgångspunkt härifrån och med hänsyn tagen till de tidsschema statskontoret ovan förordat, får ämbetsverket vidare föreslå följande befordringsgång för teologie licentiater och teologie doktorer:

Cf 18, 1 år; Ce 20, 2 år; Ce 22, 2 år; Ce 24.

Kyrkomötet, domkapitlen i samtliga stift utom Västerås, Karlstads, Härnösands och Visby samt allmänna svenska prästföreningen hava icke något att erinra mot lönesättningen för pastoratsadjunkterna. Föreningen har dock i annat sammanhang uttalat sitt gillande av det utav kommittéledamöterna Berger och Helander — i deras vid kommitténs betänkande fogade gemensamma reservation — framlagda förslaget angående löneklassplacering för extra ordinarie präst, som förbigåtts vid befordran till ordinarie tjänster. *Domkapitlen i Västerås, Karlstad och Härnösand* anse, att det vid lönesättningen för pastoratsadjunkt saknas anledning att frångå den av kommittén i övrigt vid löneavvägningen anlagda jämförelsen mellan församlingspräster och läroverkslärare samt föreslå, att befordringsgången anpassas till de icke-ordinarie läroverkslärarnas med lönegradsspännvidden 21—24. Enligt *domkapitlets i Visby* mening bör befordringsgången göras förmånligare på det sättet, att lönegraden Cf 18 i kommitténs förslag borttages. Med hänsyn till de ofrånkomliga bristfälligheterna i den prästerliga befordringsordningen ifrågasätter sistnämnda domkapitel, huruvida det icke kan anses skäligt, att pastoratsadjunkt, som trots visst antal försök ej lyckats nå befordran, efter exempelvis 15 prästerliga tjänstår och 45 levnadsår uppflyttas i 25:e samt efter ytterligare 5 år i 26:e lönegraden, varigenom han skulle bli jämförd med åtminstone komminister i lägsta

lönegraden. *Sveriges yngre prästers förbund* uttalar, att lönegradsserien för pastoratsadjunkterna i viss anslutning till de icke-ordinarie läroverkslärarnas befordringsgång synes böra utformas sålunda: Ce 21 under ett och ett halvt år, Ce 22 under två år, Ce 23 under två år, varefter befordran sker till Ce 24, därvid en förkortning av väntetiden till ett år bör kunna ske för teologie licentiater i Ce 23 samt för teologie doktorer i en var av Ce 22 och 23.

Löneavvägningen för kyrkoadjunkter m. m.

Statens lönenämnd och *statskontoret* hava godtagit den av kommittén förordade lönegradsplaceringen för kyrkoadjunkterna, mot vilken *riksräkenskapsverket* förklarar sig icke hava något att erinra. Från *kammarkollegiets* sida ifrågasättes, huruvida det överensstämmer med eljest tillämpade principer i fråga om reglerad befordringsgång, att för kyrkoadjunkterna, vilka med avseende på arbetsuppgifter i stort sett få anses jämförbara med pastoratsadjunkterna, inrättas extra ordinarie befattningar i samma löneställning som slutlönegraden i den för de senare avsedda reglerade befordringsgången. Om så ej är fallet, torde enligt ämbetsverket även kyrkoadjunkterna böra följa den reglerade befordringsgången.

Under framhållande av att *kyrkomötet* övervägt frågan om en differentiering av kyrkoadjunktstjänsterna på olika lönegrader, ansluter sig kyrkomötet till kommitténs uppfattning, att något påtagligt behov av en sådan anordning icke föreligger. På grund härav och då kyrkomötet finner den för kyrkoadjunkterna föreslagna lönegradsplaceringen skälig, förordar kyrkomötet kommitténs förslag i denna del. *Domkapitlet i samtliga* — utom Karlstads och Härnösands — *stift* förklara sig icke hava något att erinra mot kyrkoadjunkternas inplacering i lönegrad Ce 24, domkapitlet i Visby under uttalande, att den föreslagna lönesättningen synes förmånlig för den naturliga befordringsgången genom komministerstjänst till kyrkoherdebeställning. Då det måste anses önskvärt, att kyrkoadjunkterna, som — åtminstone vad beträffar *Linköpings stift* — i huvudsak äro stationerade i stadsförsamlingarna och vilkas tjänstgöring i allmänhet bör inriktas på ungdomsverksamhet, icke allt för länge kvarstanna i sina tjänster, synes enligt *domkapitlet i samma stift* löneställningen för dessa adjunkter ur den anförda synpunkten icke böra göras förmånligare än enligt kommittéförslaget. *Allmänna svenska prästföreningen* förklarar sig icke vilja motsätta sig kommittéförslaget på denna punkt men anser sig likväl böra framhålla, att en inplacering i lönegrad Ce 25 syntes mera motiverad dels med hänsyn till tjänstens karaktär och med densamma förenade arbetsuppgifter dels ock i anseende till att lönegrad Ce 24 även är slutlönegraden i den reglerade befordringsgången för pastoratsadjunkterna. Enligt föreningens mening förefinnes dock en väsentlig skillnad mellan pastoratsadjunkts- och kyrko-

adjunktstjänster såväl ur tjänsteorganisatorisk synpunkt som med avseende på arbetsuppgifterna.

En från kommitténs förslag avvikande lönesättning för kyrkoadjunkterna påyrkas av *domkapitlet i Karlstad och Härnösand samt Sveriges yngre prästers förbund*. Då enligt det förra domkapitlets mening samma anledning föreligger för en differentiering av kyrkoadjunkterna på olika lönegrader som beträffande komministerstjänsterna, föreslår domkapitlet en fördelning av nämnda adjunktstjänsterna på lönegraderna Ce 24, Ce 25 och Ce 26, varigenom lägsta komministers- och högsta kyrkoadjunktstjänsterna skulle bli identiska. *Domkapitlet i Härnösand och nyssnämnda personalorganisation*, vilka båda förordat komministraturernas differentiering på lönegraderna Ca 27, Ca 28 och Ca 29, finna vägande skäl tala för en fördelning av kyrkoadjunktstjänsterna på lönegraderna Ce 25, Ce 26 och Ce 27. Förbundet anför till stöd för sin uppfattning följande.

De skäl, som anförts för en differentiering av komministerstjänsterna, gälla i alldeles samma mån kyrkoadjunkturen. I åtskilliga flerförsamlingspastorat finnes i stället för komministern en kyrkoadjunkt, som i den ena eller i två av församlingarna övertagit de funktioner, som eljest ankomma på kyrkoherde. När i samma pastorat finnas både komminister och kyrkoadjunkt föreligger i regel ingen som helst skillnad mellan dessa i fråga om arbetsuppgifter. Beträffande lönegradsplaceringen vill förbundet, som håller före att kyrkoadjunkt under inga förhållanden kan placeras i lägre lönegrad än Ce 25, föreslå, att dessa tjänster inplaceras i Ce 25, 26 och 27, och att differentieringen sker i analogi med vederbörande kyrkoherdetjänsts inplacering.

I anslutning till frågan om löneavvägningen för kyrkoadjunkterna hava *domkapitlet i Visby* och *allmänna svenska prästföreningen* framhållit, att vad som från deras sida anförts i fråga om löneförbättring för extra ordinarie präst, som förbigåtts vid befordran till ordinarie tjänster, jämväl har sin giltighet i fråga om kyrkoadjunkter.

Enligt flertalet remissinstanser aktualiserar frågan om lönesättningen för kyrkoadjunkterna det tjänsteorganisatoriska spørsmålet om principerna för inrättande av kyrkoadjunktstjänster. *Kyrkomötets* särskilda utskott har i detta spørsmål anlagt följande av kyrkomötet godtagna synpunkter.

Enligt 14 § 3 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning skall kyrkoadjunktstjänst inrättas i pastorat, där bibehållande eller inrättande av komministerstjänst icke erfordras men arbetet dock kräver, att ordinarie tjänsteinnehavare erhåller stadigvarande biträde av adjunkt. I anslutning härtill vill utskottet understryka vikten av att kyrkoadjunkter icke få träda i stället för komministerstjänster, utan att, där behov av sistnämnda slags befattning tydligt och varaktigt förefinnes, sådan tjänst också verkligen tas i anspråk. Att, såsom nu förekommer, jämte kyrkoherde och en eller två komministrar ända till tre kyrkoadjunkter anställas i en och samma församling kan svårigen utgöra en från kyrklig synpunkt ända-

målsenlig ordning. En dylik anhopning av kyrkoadjunktstjänster överensstämmer uppenbarligen icke heller med nyssnämnda lagrum.

Domkapitlet i Linköping understryker den förefintliga tendensen att inrätta kyrkoadjunktstjänster i sådana fall, där komministerar synts böra anställas, samt betonar, att med en fortsatt dylik utveckling försvinna förutsättningarna för den föreslagna relativt låga löneställningen för kyrkoadjunktterna.

I sitt yttrande över här ifrågakvarande del av kommittébetänkandet kommer jämväl *domkapitlet i Lund* in på den lämpliga avvägningen av antalet kyrkoadjunktstjänster samt framför i samband härmed synpunkter, som även äga betydelse i ett vidare sammanhang.

Bland stiftets kyrkoadjunker finnas för närvarande 20, vilka var och en har kyrkobokföringsskyldigheten för en eller två församlingar. De äro bosatta i annan församling än kyrkoherden och intaga exakt samma tjänsteställning som en komminister. De äro såsom kyrkoadjunker icke lagligen berättigade till prästgård, vilket har medfört betydande svårigheter för dem att — dessa präster äro samliga placerade på landsbygden — anskaffa bostäder. Hårtill kommer, att de i egenskap av kyrkobokföringsskyldiga äro ansvariga för församlingsböckerna och annat, som ingår i kyrkoarkivet. Arkivstadgans föreskrifter om arkivrum kunna svårigen tillämpas i förhyrd bostad. Pastoraten eller församlingarna ha i anledning härav och jämväl ur synpunkten att hava kyrkoadjunktterna bosatta inom resp. församling sett sig nödsakade att i stor utsträckning anvisa bostäder åt dessa präster antingen i prästgårdar, som på grund av pastorsregleringar blivit utan prästerlig innehavare, eller i inköpta eller nyuppförda fastigheter. Dylika fastigheter bebos av icke mindre än 16 kyrkoadjunker. Domkapitlet finner nu alla skäl tala för att dessa kyrkoadjunktstjänster förvandlas till komministerstjänster. Tjänsteställningen är ju fullt enahanda med en komministers. Enligt de sakkunnigas förslag skulle ett betydande antal av dessa kyrkoadjunker hänföras till tjänsteklass 2 för komministerar, därest deras tjänster skulle omvandlas till komministerstjänster. Domkapitlet kommer sålunda att i sinom tid göra framställning om inrättande av komministerstjänster i stället för kyrkoadjunktstjänster i dessa liksom i ett flertal andra fall. I detta sammanhang vill domkapitlet framhålla, att även om den nu gällande prästlöneregleringslagen skulle äga bestånd, domkapitlet i allt fall i samband med utlöpningsen av löneregleringar haft för avsikt att i erforderligt fall göra framställning om kyrkoadjunktters ersättning med komministerar. För övrigt torde inrättandet av kyrkoadjunktstjänster ha fått en omfattning, som nu gällande lagstiftning icke avsett. I ett flertal fall hade inrättande av komministerstjänster varit av behovet mera påkallat och av lagstiftningen förutsatt.

Skulle av vissa skäl, som domkapitlet visserligen knappast kan anse bärande, ändock e. o. präst böra anförtros kyrkobokföringsskyldighet, synes sådan präst böra erhålla ställning som e. o. komminister och hänföras till den tjänsteklass bland komministerar antalet invånare inom tjänstgöringsområdet berättigar honom till. Självfallet skulle e. o. komminister vara berättigad till prästgård. Den av domkapitlet ifrågasatta nya prästerliga tjänst

eller e. o. komministerstjänst skulle kanske jämväl i andra fall tänkas komma till användning.

L ö n e a v v ä g n i n g e n   f ö r   i c k e - o r d i n a r i e
s t i f t s p r ä s t e r .

Den för stifts- och kontraktsadjunkterna föreslagna placeringen i lönegrad Ce 24 har av *statens lönenämnd, riksräkenskapsverket, statskontoret och kammarkollegiet* lämnats utan erinran, av kollegiet dock under ifrågasättande, huruvida icke för här ifrågavarande präster — liksom i fråga om kyrkoadjunkterna — borde tillämpas den för pastoratsadjunkterna avsedda befordringsgången. *Kyrkomötet och sex domkapitel* hava med hänsyn till finansiella konsekvenser icke ansett sig kunna förorda någon ändring av den föreslagna löneställningen, ehuru det från vissa synpunkter varit önskvärt, att stiftsadjunktstjänsterna, för vilka stundom komminister tagas i anspråk, kunnat placeras i en högre lönegrad. Med hänsyn till att de rätt fåtaliga stiftsadjunktsbefattningarna äro specialtjänster av utomordentlig betydelse för det kyrkliga arbetet i stiftet med stora krav på tjänsteinnehavarens initiativkraft och förmåga att självständigt planera arbetsuppgifterna förorda *domkapitlen i Strängnäs, Västerås och Växjö samt allmänna svenska prästföreningen* inplacering av dessa befattningar i lönegrad Ce 25. Under framhållande av i huvudsak samma synpunkter förorda *domkapitlen i Härnösand och Stockholm* en höjning av löneställningen till lönegrad Ce 26 samt *domkapitlet i Karlstad och Sveriges yngre prästers förbund* uppflyttning ytterligare en lönegrad.

L ö n e a v v ä g n i n g e n   f ö r   d e   i c k e - o r d i n a r i e
g a r n i s o n s -   o c h   a m i r a l i t e t s p r ä s t e r n a .

Enligt *statens lönenämnds* förmenande föreligga i kommittébetänkandet icke tillräckliga uppgifter för bedömande av frågan om löneställningen för garnisonspastorn i Boden och den icke-ordinarie amiralitetspredikanten i Karlskrona. *Riksräkenskapsverket och försvarets civilförvaltning* hava emellertid ansett sig kunna lämna kommitténs förslag i denna del utan erinran. Med hänsyn till de båda tjänsternas beskaffenhet har statskontoret icke funnit sig kunna förorda högre lönegradsplacering än Ce 24. I fråga om garnisonspastorn i Boden, som är ensam präst vid en av de allra största garnisonerna i landet, anser *kyrkomötet*, liksom även *domkapitlet i Luleå*, att hans ställning, ansvar och arbetsbörda motivera minst samma löneställning som tillkommer komminister i högsta tjänsteklass. Enligt kyrkomötets mening bör den icke-ordinarie amiralitetspredikanten i Karlskrona, som ifråga om tjänsteställning är närmast jämförbar med kyrkoadjunkt, placeras i lönegrad Ce 24. Ifrågavarande garnisonspastor och

amiralitetspredikant föreslås av allmänna svenska prästföreningen och Sveriges yngre prästers förbund placerade i respektive lönegrad Ce 28 och Ce 26.

Föredraganden.

Av betydelse vid utformningen av anställningsförhållandena för de prästerliga adjunktskategorierna vid en övergång till civilstatens lönesystem är självfallet bedömandet av de nuvarande extra ordinarie prästernas anställningsrättsliga ställning. Kyrkomötet jämte åtskilliga domkapitel ha gentemot de föreslagna anställningsformerna framhållit, att kyrkan genom ordinationen tagit slutlig ställning till frågan om den prästvigdes lämplighet för dess tjänst och att härefter kyrkan står ansvar för prästens skäliga försörjning. Då möjligheten att entlediga annorledes än efter fel eller försummelse i tjänsten utgör huvudkriteriet på de icke-ordinarie anställningsformerna i civilstatens lönesystem, skulle den av kyrkomötet hävdade uppfattningen betinga en grundväsentlig förändring av dessa anställningsformers innehåll vid lönesystemets tillämpning för prästerna. Ehuru kyrkomötet godtagit nämnda anställningsformer oreviderade, anser jag mig likväl ha anledning att här något närmare beröra ifrågakvarande spörsmål.

Till grund för kyrkomötets mening, att ordinationen konstituerar en rätt till anställning i kyrkans tjänst, lärer åberopas bestämmelserna i 19 kap. 6 § i 1686 års kyrkolag, vartill nådiga cirkulärbreven den 19 december 1748 och den 21 augusti 1786 innehålla kompletterande tillämpningsföreskrifter. Det i nämnda lagrum stadgade förbudet för biskop att — vid påföljd av ansvar för ämbetsbrott — viga flera präster än som nödtorftligen behövas och med lägenheter kunna förses får dock enligt min uppfattning icke tagas till intäkt för ett påstående av så vittutseende innebörd som det som här framförts. Denna lagbestämmelse kan icke äga annat än det begränsade syftet att stadga en med straffansvar sanktionerad regel för rekryteringen av stiftets prästerskap, avsedd att i möjligaste mån förhindra uppkomsten av en delvis sysslolös prästkår.

Av vad jag här anfört torde till en början följa, att ehuru väl en till aktiv församlingstjänst vigd prästman vid en väl planlagd stiftsrekrytering i allmänhet måste kunna påräkna kontinuerliga missiv, det ingalunda får anses som mot den gällande rättsregleringen stridande, om han till följd av personalförhållandena i stiftsprästerskapet, som icke kunnat förutses vid hans ordination, under någon tid ställes utan förordnande. Sistnämnda situation får givetvis ses i samband med det förhållandet, att § 36 regeeringsformen skyddar ordinarie präst mot att — i annat fall än efter vederbörlig läkarundersökning, som avses i § 16 b prästlöneregeringslagen — påtvingas ett ämbetsbiträde eller en vikarie, till vars avlöning han skall bidra.

Om den extra ordinarie prästen under sina förordnanden i stiftet genom sitt personliga uppträdande i och utom tjänsten eller genom själva beskaffenheten av sin tjänstutövning visar sig vara olämplig såsom präst — dock utan att därför kunna jämlikt 13 § domkapitelslagen skiljas från prästämbetet — anser jag, i motsats till kyrkomötet, hinder i kyrkolag eller annan författning icke föreligga för stiftsledningen att underlåta att meddela honom missiv. Befogenheten för domkapitel att vägra en olämplig — från prästämbetet dock icke skild — präst missivering framgår för övrigt otvetydigt av tidigare av Kungl. Maj:t meddelade avgöranden i besvärsmål rörande dylik fråga.

Enligt min mening föreligger sålunda icke något hinder i kyrkolag eller eljest att i den statskyrkliga tjänsteorganisationen tillämpa de i civilstatens lönesystem utformade anställningsformerna aspirant- och extra ordinarie anställning i all huvudsak oförändrade. I likhet med kommittén anser jag, att vid den förordade löneregleringen åt de prästerliga adjunkterna bör beredas extra ordinarie anställning. Huruvida efter övergången till det föreslagna lönesystemet antagningen till extra ordinarie pastoratsadjunkt skall föregås av viss tids aspirantanställning, är enligt min mening en lämplighetsfråga, som får avgöras från i huvudsak två synpunkter. Den ena av dessa är, om det med hänsyn till löneavvägningen för i stort sett jämförliga befattningshavargrupper kan anses motiverat, att pastoratsadjunkten redan från första tjänstgöringsdagen tillerkännes med extra ordinarie anställning förenade sociala löneförmåner och pensionsrätt med mera. För min del kan jag icke finna annat än att en omedelbar extra ordinarieantagning skulle innebära ett påtagligt gynnande av pastoratsadjunkterna framför övriga i allmän tjänst anställda befattningshavare med lika omfattande akademisk utbildning. Den andra synpunkten är om det för införande av aspirantanställning för icke-ordinarie präster möter principiella hinder i så måtto, att pastoratsadjunktens första tjänstgöringstid icke har karaktären av en provnings- och utbildningstid. Det är självklart, att den noggranna och sorgfälliga individuella provning av de olika prästkandidaternas lämplighet för prästämbetet — bland annat genom förfrågningar hos lärarna vid de teologiska fakulteterna — som biskopen anlägger vid rekryteringen av stiftets prästerskap, i allmänhet är en garanti för den prästvigdes lämplighet för kallet. Erfarenheten har dock visat, att i vissa fall ordinerats teologer, vilka icke varit för prästämbetet lämpliga, något som även understrukits i den år 1942 framlagda prästutbildningsutredningen (SOU 1942: 33). I samma utredning har därjämte framhållits, att en nyordinerad präst i stort sett är oprövad i de praktiska församlingsvårdsuppgifterna. Den första tjänstgöringen såsom församlingspräst är därför i mycket en utbildningstid. Övervägande skäl tala därför enligt min mening för ett anlitande av aspirantanställning under pastoratsadjunkternas första

tjänstgöringstid — lämpligen under halvtannat år såsom kommittén föreslagit. I praktiken torde detta för övrigt allenast innebära, att pastoratsadjunkten under angivna tid icke kommer i åtnjutande av de förmåner extra ordinarie anställning medför.

Vad därefter angår den av kommittén förordade begränsningen av antalet pastoratsadjunktstjänster i stiftet, så har av kammarkollegiet särskilt understrukits angelägenheten av en regelbundet återkommande prövning av pastoratsadjunktstjänsternas storlek. För egen del finner jag, att kommittén på ett övertygande sätt motiverat behovet av en fixerad personalram för stiftens obefordrade präster i aktiv församlingstjänst. Jag instämmer därför i kommitténs förslag, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t — som jämväl inrättat ordinarie och övriga icke-ordinarie församlingstjänster — att bestämma antalet pastoratsadjunkturen i stiftet. Till frågan om det praktiska anordnandet av den föreslagna personalramen är jag icke för närvarande beredd att taga ställning. Jag finner mig dock i detta sammanhang böra anmärka, att den av kyrkomötet förordade procentmetoden icke möjliggör någon smidig anpassning alltefter det stiftsvis mycket varierande behovet av pastoratsadjunkter under olika tidsperioder. Ett utnyttjande i varje stift av kyrkomötets relationstal — 25 procent — skulle innebära en utökning av det nuvarande antalet pastoratsadjunkter med omkring 80 procent och medföra en kostnadsökning — utöver kommitténs kostnadsplan — med cirka 2 400 000 kronor, utgifter för reseersättningar och tjänstgöringstraktamenten icke inräknade. Redan med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, som kyrkomötesförslaget kan medföra, är det föreslagna procenttalet givetvis icke godtagbart.

De skäl, som av statskontoret, vissa domkapitel och Sveriges yngre prästers förbund framförts för ändring i olika riktningar av kommitténs förslag till befordringsgång för pastoratsadjunkterna, kan jag icke finna bärande. Att liksom i fråga om de ordinarie församlingsprästerna anpassa lönesättningen för pastoratsadjunkterna efter läroverkslärarlönen i viss tjänstegrad finner jag uteslutet, då för de icke-ordinarie prästerna saknas motsvarighet till det för läroverkslärarna betungande provåret med ersättning i form av terminsarvoden å 1 000 kronor. Enligt min mening tillgodoser kommitténs förslag till befordringsgång på ett tillfredsställande sätt anspråken på en skäligen löneavvägning och samtidigt även i detta sammanhang relevanta lönetekniska synpunkter. Jag tillstyrker därför den av de sakkunniga föreslagna befordringsgången.

Till frågan, huruvida icke-ordinarie präst, som till följd av prästvalssystemets ur befattningshavarsynpunkt ojämna verkningar icke vunnit befordran trots påtaglig överlägsenhet i tjänstår, bör beredas speciell kompensation i form av högre löneklass- eller lönegradsplacering än som följer av normalbestämmelserna, är jag icke beredd att för närvarande taga ställning.

I likhet med kyrkomötet och det stora flertalet övriga remissinstanser biträder jag kommitténs uppfattning, att tillräcklig anledning icke föreligger för en differentiering av kyrkoadjunktstjänsterna på olika lönegrader. Under sådant förhållande finner jag vägande skäl saknas för att frångå den av kommittén förordade — av bland annat kyrkomötet, statens lönenämnd, statskontoret och riksräkenskapsverket godtagna — inplaceringen av kyrkoadjunktterna i lönegrad Ce 24.

I ett flertal yttranden — särskilt de som avgivits av kyrkomötet samt domkapiteln i Linköping och Lund — har framförts kritik mot nuvarande praxis i fråga om inrättande av kyrkoadjunktstjänster. De framställda erinringarna synas mig vara av sådan beskaffenhet, att de påkalla en omprövning av praxis för kyrkoadjunktens fortsatta utnyttjande i tjänsteorganisationen.

Med hänsyn till de kvalificerade arbetsuppgifter som anförtrotts stifts- och kontraktsadjunktterna kan det enligt min mening ifrågasättas, huruvida icke en något högre löneställning bör tillerkännas dessa präster än den av kommittén föreslagna, Ce 24. Men då mera vägande synpunkter av tjänsteorganisatorisk och löneteknisk natur tala i motsatt riktning, anser jag mig icke kunna förorda ett frångående av kommitténs förslag i denna del.

Beträffande åter de icke-ordinarie garnisons- och amiralitetsprästerna finner jag mig icke beredd att på grund av den föreliggande utredningen taga slutlig ställning till lönegradsplaceringen för ifrågasvarande tjänster.

6. Tjänstebostäderna.

Tjänstebostadens inordnande i lönesystemet.

Prästlönekommittén.

Att såsom hittills tjänstebostad i allmänhet bör tillhandahållas de ordinarie församlingsprästerna av pastoratet, därom synes någon tveksamhet ej kunna råda. Å ena sidan är det uppenbart, att i de många landsbygdsförsamlingarna, där någon hyresmarknad ofta ej existerar, bostad alltjämt måste tillhandahållas genom pastoratets försorg. Å andra sidan är prästernas verksamhet av den art, att den oftast kräver en bostad med relativt stora utrymmen, som i många fall icke kunna beredas befattningshavaren utan det allmännas mellankomst. Det nuvarande prästgårdsbeståndet är dessutom så betydande och i fråga om bostädernas storlek och beskaffenhet i övrigt så särpräglad, att det skulle möta stora svårigheter att utnyttja beståndet för annat ändamål än hittills.

Beträffande upplåtelse av tjänstebostad åt befattningshavare med avlöning enligt statens allmänna avlöningsreglemente finnas vissa allmänna regler i reglementet (38 §), varjämte specialbestämmelser förutsättas kunna av Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet meddelas rörande sådan

tjänstebostads anordnande samt angående dess vård och underhåll. Reglementet innefattar stadganden om befattningshavares förpliktelse att mottaga och bebo åt honom anvisad tjänstebostad, om hans skyldighet att gälda ersättning för bostaden och i förekommande fall jämväl ersättning för bränsle och belysning. Härutöver stadgas i reglementet om tjänstebostads avträdande samt om befattningshavares och dennes dödsbodelägars skyldighet att vid behov mot skäligen gottgörelse upplåta utrymme i tjänstebostaden för vikarie och efterträdare.

I folkskolans avlöningsreglemente (26 §) återfinnas i stort sett motsvarande bestämmelser beträffande tjänstebostad åt ifrågavarande lärare. Härutöver finnes beträffande lärarbostäderna en särskild boställsordning med utförliga bestämmelser rörande sådan bostads anordnande, storlek, inredning m. m. ävensom angående den ersättning (hyresavdrag), som för bostaden skall utgå, om ersättningens bestämmande och om uppskattning för sådant ändamål av tjänstebostadens hyresvärde.

För församlingspräster synas enligt kommitténs mening några reglerande bestämmelser i förevarande hänseende icke vara erforderliga utöver dem, som för övriga här omnämnda befattningshavargrupper befunnits påkallade. I det hela torde de blivande bestämmelserna för prästerna närmast böra ansluta sig till de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade. Det finnes fördenskull ingen anledning att vidtaga större saklig ändring i den ecklesiastiska boställsordningens stadganden i 17 och 18 §§. Dock torde bestämmelserna om prästs vårdnadsskyldighet med avseende å tjänstebostaden böra utvidgas att avse jämväl tjänstebostad i annan pastoratsbyggnad. Skyldighet att mot ersättning upplåta utrymme i bostaden bör vidare gälla icke blott befattningshavarens dödsbodelägare utan även denne själv, och den bör även innefatta skyldighet att bereda personligt bostadsutrymme åt pastoratsadjunkt, som anställles som ämbetsbiträde åt tjänst innehavaren.

Bestämmelserna om befattningshavares skyldighet att mottaga och bebo åt honom anvisad tjänstebostad böra för församlingsprästernas vidkommande givetvis avse jämväl bostad i annan pastoratsbyggnad än prästgård. Sådan annan tjänstebostad, om vars anordnande ju icke — såsom i fråga om prästgårdarna — förekomma några bestämmelser i ecklesiastisk boställsordning, bör likväl förutsättas skola godkännas av stiftsnämnden för att skyldighet skall inträda för prästen att mottaga och bebo densamma.

I fråga om de prästerliga tjänstebostädernas anordnande, deras inredning och övriga beskaffenhet äro med hänsyn till omregleringen av prästernas avlöningsförhållanden icke några särskilda nya bestämmelser påkallade. Boställsordningens föreskrifter härutinnan torde med avseende å prästgårdarna vara tillfyllest. Måhända kunna de i särskilda hänseenden vara i behov av viss översyn, men denna fråga har icke något samband med lönerregleringen. Enligt kommitténs mening äro några bestämmelser för närvarande ej i avlöningshänseende behöfliga rörande vad prästs tjänstebostad skall omfatta, vilka rum som skola däri ingå och vad eljest därmed skall vara förbundet.

Kommittén erinrar vidare om, att folkskolans avlöningsreglemente ålägger vederbörande befattningshavare ovillkorlig skyldighet att vidkännas ersättning för av honom mottagen tjänstebostad samt att statens allmänna

avlöningsreglemente innehåller likartad föreskrift men även förutsätter, att tjänstebostaden understundom förekommer såsom särskild förmån utöver den kontanta avlöningen. Kommittén ingår här efter på frågan, huruvida för församlingsprästernas vidkommande avlöningen såsom hittills bör utgå i form av nettolön, d. v. s. utan inräknande i denna av tjänstebostadsförmånens värde, eller om regleringen även i detta hänseende principiellt bör anslutas till de nya statliga avlöningsreglementena och avlöningen alltså utgå såsom bruttolön. För sitt ställningstagande till denna fråga har kommittén föranstaltat om en särskild utredning. Vid denna utredning har kommittén biträts av ledaren för 1945 års allmänna hyresräkning, t. f. byråchefen i socialstyrelsen Gunnar Hävermark. I en av denne upprättad »p. m. angående tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem för prästerskapet» (bilagd prästlönekommitténs betänkande) lämnas en allsidig redogörelse för innebörden och konsekvenserna av en tjänstebostadsreglering i enlighet med, å ena sidan, ett avlöningssystem med nettolön, d. v. s. utan inräknande i avlöningen av tjänstebostadsförmånens värde, samt å andra sidan, ett bruttolönesystem. Kommittén yttrar härom för egen del:

Efter ingående övervägande av olika med de båda huvudmetoderna förbundna nackdelar och fördelar har kommittén ansett sig böra förorda ett bruttolönesystem för församlingsprästerskapet med ersättningsskyldighet för upplåten tjänstebostad, vare sig denna anvisas i insynad prästgård eller i annan av pastoratet tillhandahållen bostadslägenhet. Kommittén har härvid fäst särskild vikt vid de oegentligheter som, på sätt Hävermark i sin promemoria framhållit, måste uppstå vid ett system med nettolön och hyresfri bostad, därest detta, såsom här vore avsett, kombinerades med den enligt statens löneplansförordning gällande, för bruttolön avvägda dyrtortsgrupperingen jämte ett därtill anknutet, på likartad grund indexreglerat lönetillägg. De praktiskt administrativa olägenheterna av en särskild indexberäkning för prästerna för att utjämna de i sådant fall uppkommande skiljaktigheterna i reallönevärde mellan den prästerliga nettolönen och jämförliga befattningshavares bruttolön har kommittén funnit väga väsentligt tyngre än de förvaltningstekniska besvärligheter, som icke helt kunna undgås vid en övergång från ett netto- till ett bruttolönesystem.

Yttranden.

Efter framhållande att kommittén icke föreslagit någon ändring i nu gällande bestämmelser om pastorats skyldighet att tillhandahålla kyrkoherde och komminister prästgård eller om dennas beskaffenhet har *kyrkomötet* uttalat, att pastoratet borde, om prästgård ej finnes, åläggas att tillhandahålla sådan tjänstebostad, som i huvudsak motsvarade de författningens enliga kraven på prästgård. Skyldigheten för adjunktstagare att bereda personligt bostadsutrymme åt pastoratsadjunkt, bör enligt kyrkomötets mening icke göras ovillkorlig, med hänsyn till att fall kunna förekomma, då ett utnyttjande av denna förpliktelse ej kan anses lämpligt.

Domkapitlet i Växjö och Sveriges yngre prästers förbund anse, att skyldighet bör stadgas för pastorat att tillhandahålla tjänstebostad åt kyrkoadjunkt, om förhållandena på hyresmarknaden i stationeringsorten det påkalla. *Socialstyrelsen* ifrågasätter, huruvida man vid löneregleringen kan förbigå de icke-ordinarie prästernas tjänstebostadsfråga. I samma spörsmål gör *domkapitlet i Lund* följande uttalande.

Bland stiftets kyrkoadjunkter finnas för närvarande tjugi, vilka var och en har kyrkobokföringsskyldigheten för en eller två församlingar. De äro bosatta i annan församling än kyrkoherden och intaga exakt samma tjänsteställning som en komminister. De äro såsom kyrkoadjunkter icke lagligen berättigade till prästgård, vilket har medfört betydande svårigheter för dem att — dessa präster äro samtliga placerade på landsbygden — anskaffa bostäder. Härtill kommer, att de i egenskap av kyrkobokföringsskyldiga äro ansvariga för församlingsböckerna och annat, som ingår i kyrkoarkivet. Arkivstadgans föreskrifter om arkivrum kunna svårligen tillämpas i förhållande till bostad. Pastoraten eller församlingarna ha i anledning härav och jämväl från synpunkten att hava kyrkoadjunkterna bosatta inom respektive församling sett sig nödsakade att i stor utsträckning anvisa bostäder åt dessa präster antingen i prästgårdar, som på grund av pastoratsregleringar blivit utan prästerlig innehavare, eller i inköpta eller nyuppförda fastigheter. Dylika fastigheter bebos av icke mindre än sexton kyrkoadjunkter.

Kammarkollegiet har beträffande skyldigheten att tillhandahålla prästgård yttrat följande.

Kyrkomötet har i fråga om de prästerliga tjänstebostäderna gjort ett uttalande av principiell innebörd. Kyrkomötet har nämligen ansett, att det enligt kommitténs förslag i övrigt vore följdriktigt, att pastorat i de fall, då insynad prästgård icke finnes, ålades att tillhandahålla bostad av sådan beskaffenhet, att den i huvudsak motsvarade de krav, som ställdes på prästgård. Kollegiet anser, att befogenhet alltjämt bör förbehållas Kunql. Maj:t att dispensera från åliggandet att tillhandahålla prästgård, där hinder härför finnes möta på grund av särskilda omständigheter. Vissa skäl kunna till och med anföras till förmån för vidgade dispensmöjligheter i detta hänseende. Sålunda torde komministrar utan eget tjänstgöringsområde i städer och andra tätorter mången gång knappast kunna sägas intaga någon särställning i förhållande till andra befattningshavare i allmän tjänst i fråga om anspråk på särskild tjänstebostad. Tjänstinnehavarens nytta av tjänstebostaden står här stundom ej i rimlig proportion till pastoratets stora onus för tillhandahållandet av sådan. Ej sällan finner man därför i ärenden om inrättande av prästerliga biträdestjänster, att pastoraten föredraga en kyrkoadjunkt framför en komminister för att komma ifrån tjänstebostadsbesväret.

Skyldighet att bygga prästgård bör enligt *statskontoret* — i analogi med skoldistrikts åliggande att uppföra lärarbostad — endast åvila pastorat, därest å orten saknas hyresmarknad med bostäder av sådan storlek och

beskaffenhet, som i huvudsak motsvara ecklesiastika boställsordningens krav på prästgård.

I sitt yttrande i tjänstebostadsfrågan föreslår *domkapitlet i Karlstad* — som anser att i församlingsprästers tjänstebostäder icke böra inräknas expeditions-, vänt- och förrättningsrum — införande av ett uttryckligt stadgande, att det skall åligga pastoratet att tillhandahålla församlingsprästs pastorsexpedition med nödiga biutrymmen och arkiv samt att ombesörja lokalernas möblering, uppvärmning, belysning och städning. *Landskommunernas förbund* förklarar sig vilja understryka behovet av en uttrycklig bestämmelse, huruvida pastorsexpedition ingår i bostaden.

I ett till *allmänna svenska prästföreningens* yttrande fogat särskilt uttalande föreslås, att pastoratet ålägges skyldighet att deltaga i kostnaden för underhåll av prästgårdsområdet, där denna är särskilt betungande. *Sveriges yngre prästers förbund* har instämt i sistnämnda uttalande ävensom i vad domkapitlet i Karlstad anfört i fråga om pastorsexpedition.

Kommitténs förslag att vid tjänstebostädernas inordnande i lönesystemet tillämpa bruttolöneprincipen för församlingsprästerskapets vidkommande med ersättningsskyldighet för upplåten tjänstebostad har under remissbehandlingen vunnit allmän anslutning. En ledamot i kyrkomötets särskilda utskott, *herr Sundberg*, har dock i en till utskottsbetänkandet fogad reservation gjort följande uttalande.

Enligt gällande prästlönelag utgöres prästerskapets (kyrkoherdes och komministers) avlöning dels av dispositionsrätt till prästgård, dels av ett kontant belopp. Enligt kommitténs förslag skall avlöningen utgöras av ett kontant belopp, varifrån avdrages ett konstruerat värde av »bostadsförmånen». Här föreligger en skillnad av såväl teoretisk som praktisk innebörd.

Prästerskapets disposition av de i det alldeles övervägande antalet fall å kyrkans jord belägna prästgårdarna betecknar den enda kvarlevande personliga anknytningen mellan kyrkans jord och kyrkans tjänare, bekräftad av prästerskapets privilegier §§ 3 och 4. Denna anknytning utgör en ideell faktor som håller medvetandet om kyrkans rätt till egendomen levande och därför icke bör uppgivas. Enligt förslaget skall prästerskapet för nyttjandet av denna egendom vidkännas en ersättning, och detta icke till kyrkan utan till pastoratet. Härigenom kan, efter vad också erfarenheten giver vid handen, det verkliga rättsläget komma att så småningom fördunklas och kyrkans rätt till prästgårdarna att framstå såsom en fråga av allenast historiskt intresse.

Men den nya principen får även praktiska konsekvenser. Sålunda kommer, i följd av bostadsavdragets verkningar, en kyrkans befattningshavare i Stockholm att få en ej obetydligt lägre kontant lön än motsvarande befattningshavare i en landsförsamling, och detta ehuru kostnaderna för livsföringen notoriskt äro väsentligt högre i Stockholm än å landsbygden. Ett sådant förhållande synes uppenbart orimligt.

Både teoretiska och praktiska skäl tala sålunda för ett bibehållande av den nuvarande principen, att varje tjänstgörande kyrkoherde och komminister skall, såsom gällande prästlönelag i 1 § stadgar, erhålla »fri bostad

och ersättning för skjuts i tjänsteärenden» samt »lön i penningar så beräknad, att honom därigenom beredes en efter tjänstegrad och ämbetsåligganden ävensom levnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärning».

Några avlöningstekniska hinder möta icke för ett bibehållande av nuvarande system. Detta framgår därav, att biskoparnas avlöning, som i sin tur har landshövdingarnas till förebild, utformats just såsom ett s. k. nettoavlöningssystem, där bostadens värde ej fråndrages lönen.

Bostadsavdraget.

Prästlönekommittén.

Kommittén föreslår, att den ersättning, som prästen skall ha att gälda för tjänstebostadens begagnande i regel bör erläggas genom avdrag månadsvis i efterskott å befattningshavarens lön, *bostadsavdrag*. Härom anför kommittén vidare:

I sin promemoria i ämnet har byråchefen Hävermark redogjort för ett antal skilda metoder, enligt vilka dylikt bostadsavdrag kunde tänkas bliva bestämt. Redogörelsen bygger på en systematisk uppdelning av de olika metoderna alltefter varje methods större eller mindre rättvisa i verkningarna samt mindre eller större enkelhet i tillämpningen. Utöver de beskrivna typmetoderna är givetvis ett flertal andra förfaringssätt tänkbara, på vilka kommittén dock här icke finner anledning ingå.

Enligt den av Hävermark framlagda analysen av bostadsersättningens inverkan på avlöningens reallönevärde bör bostadsavdraget så bestämmas, att det i princip ger full täckning för det värde bostaden kan antagas äga för befattningshavarna, icke individuellt utan genomsnittligt för vederbörande befattningshavargrupp i dess helhet. Detta *genomsnittliga hyresvärde* behöver ej vara lika med bostadens hyresmarknadsvärde utan bör avvägas med hänsyn exempelvis till förekommande bostadstvång samt till förevarande tjänstebostäders speciella karaktär av prästgård. Detta avdragets överensstämmelse med det genomsnittliga hyresvärdet är givetvis främst påkallad vid avdragets första bestämmande men önskvärd även i fortsättningen. Bostadsavdraget bör fördenskull göras såtillvida rörligt, att det samma framdeles i mån av behov kan justeras i anslutning till hyresvärdets växlingar. Endast därigenom kan likställighet upprätthållas mellan tjänstebostadsinnehavarna och de i övrigt jämställda befattningshavare, som icke hava tjänstebostad.

Såsom en allmän karakteristik av resultatet av en metod för tjänstebostadens inordnande i ett avlöningssystem har Hävermark inledningsvis i promemorian framhållit, att detta resultat kan anses mera rättvist, ju mindre reallönen — inklusive tjänstebostadens värde — därigenom kommer att växla mellan enskilda i övrigt likställda befattningshavare. Men ju större rättvisa i resultatet en metod leder till, desto mera komplicerad måste den bli. Eftersträvas därför främst enkelhet i systemet, måste förfarandet schematiseras och kravet på rättvisa i motsvarande mån eftersättas. Denna karakteristik gäller i lika grad de olika metoderna för bostadsersättningens bestämmande inom ett bruttolönesystem och ger i sina kortfattade

teser en klar bild av målsättningen för valet av förfaringssätt härvid. Därest bostadsavdraget, för vinnande av enkelhet i förfarandet, anses böra bestämmas genom en mer eller mindre summarisk hyressättning, synes emellertid denna — såsom av Hävermark framhålles — böra göras enbart beroende av sådana omständigheter, som kunna omedelbart och definitivt bestämmas och ej kräva särskild bedömning (t. ex. lönegrad och bostadsort). Ett dylikt förfarande torde nämligen, särskilt då ett bruttolönesystem med ersättning för tjänstebostad skall avlösa ett nettolönesystem med hyresfri tjänstebostad, lättare accepteras av flertalet befattningshavare. En hyressättning på grundval av en schematisk klassificering av tjänstebostäderna efter dessas standard (storlek och inredningens beskaffenhet), varvid de särskilda faktorerna bleve beroende av ett i viss mån subjektivt bedömande, komme däremot att just på grund av det schematiska förfarandet starkt framhäva själva klassificeringens ofullkomlighet och fördenskull få en mindre stabil karaktär. Invändningar mot systemet och dess resultat i enskilda fall skulle därvid lätt leda till krav på en noggrannare och därmed också mera invecklad bestämning av tjänstebostädernas standard.

Från här angivna utgångspunkter bör följaktligen den metod för bostadsavdragets bestämmande vara att föredraga, som med stor enkelhet i förfarandet men därjämte med viss fullständighet i själva avvägningen tillgodoser skäliga anspråk på rättvisa. Efter noggrant överbäggande av de olika i promemorian beskrivna metodernas större eller mindre anpassning till här angivna krav har prästlönekommittén funnit sig böra förordna en reglering med tillämpning av härefteråt angivna metod.

De för tjänstebostaden utgående avdragen för församlingsprästerna bestämmas så, att olika avdragsbelopp bliva gällande, å ena sidan för tjänstebostad vid kyrkoherdetjänst och för tjänstebostad vid komministerstjänst samt, å andra sidan, inom vardera av dessa tjänstegrader för bostäderna i varje särskild hyresgrupp enligt den hyresgruppsindelning, som gäller enligt boställsordningen för folkskolans lärare. Bostadsavdragen för prästernas tjänstebostäder skulle alltså komma att innefattas i två skilda serier av avdragsbelopp — den ena för kyrkoherde samt den andra för komminister — vardera serien om fem avdragsbelopp, stigande per hyresgrupp. Till grund för dessa bostadsavdragsbelopps bestämmande hava tagits i Hävermarks promemoria angivna hyrestal för skilda lägenhetskategorier (storleks- och kvalitetsklasser) inom varje hyresgrupp (kommitténs betänkande s. 244, tab. 7). Dessa hyrestal, vilka uträknats med ledning av hos socialstyrelsen tillgängliga uppgifter å medelhyrorerna för de olika lägenhetskategorierna inom skilda orter, utgöra icke de omedelbara hyresmedeltalen för orterna inom de särskilda hyresgrupperna, utan siffrorna äro efter granskning av uppgifternas representativa värde justerade och avjämnade samt motsvara i stort sett mitten i intervallen för respektive hyresgrupp.

Kommittén föreslår, att bostadsavdragen för de ordinarie församlingsprästerna bestämmas till följande årliga belopp i kronor:

Hyresgrupp	1.	2.	3.	4.	5.
Kyrkoherdebostad	1 332	1 752	2 172	2 592	3 012
Komministersbostad	1 080	1 428	1 776	2 124	2 472

Vid avdragsbeloppens uträknande har kommittén utgått från de i Hävermarks promemoria (tab. 7) angivna hyrestalen för en bostadslägenhet inom en var av de tre skilda kvalitetsklasserna om inalles *sex rum och kök* för kyrkoherdebostad samt *fem rum och kök* för komministersbostad, exklusive expeditionsrum. De sålunda antagna hyrestalen ha av kommittén sammanvägts till ett belopp per tjänstegrad och hyresgrupp med hänsyn till de två tjänstebostadskategoriernas kvalitet, d. v. s. bostädernas utrustning med centraluppvärmningsanordning, enskilt badrum samt vatten och avlopp, på sätt detta kunnat antagas med stöd av bland annat utfallet av den av kommittén företagna särskilda bostadsundersökningen beträffande prästgårdarna. Dessa sammanvägda hyrestal ha emellertid, med hänsyn till de prästerliga tjänstebostädernas — främst i prästgårdarna — speciella karaktär, av kommittén ansetts böra jämkas ytterligare något nedåt, cirka 12 procent, för att kunna godtagas såsom skäliga bostadsavdragsbelopp. Det nyss i korthet angivna förfarandet vid bostadsavdragens uträknande har närmare beskrivits av kommittén, som härom anfört:

Vid bearbetningen av de nämnda hyrestalen har, med visst stöd av de vid kommitténs bostadsundersökning erhållna uppgifterna rörande kyrkoherde- och komministersbostädernas storlek (antal boningsrum), för kyrkoherdebostad antagits en genomsnittlig storlek av 6 boningsrum och kök samt för komministersbostad 5 boningsrum och kök. Detta i förhållande till den ekklesiastiska boställsordningens maximistorlekar för tjänstebostad i prästgård (för kyrkoherde 8 samt för komminister 6 rum och kök) relativt låga rumsantal har i första hand motiverats av att boställsordningens maximisiffror avse att innefatta ett expeditionsrum för kyrkoherde liksom även för komminister, som på eget ansvar har att ombesörja kyrkobokföringen i församling för vilken han är anställd. Ett motsvarande lägre antal rum för tjänstebostäderna (för kyrkoherde minst 5, högst 7, varav ett expeditionsrum, samt för komminister 4 à 5) förordades på sin tid av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet (utl. nr 8) vid 1932 års riksdag. Utskottet underströk härvid de olägenheter, som — ej minst för tjänst innehavaren — vore förbundna med de olämpligt stora prästgårdarna. Utskottets förslag godkändes jämväl av andra kammaren men avlogs av första kammaren, varefter riksdagen antog nu gällande bestämmelse. Civila byggnadsutredningen har i sin förberörda p. m. den 30 augusti 1941 upptagit samma förslag om reducering av det föreskrivna rumsantalet i prästgårdarna till 7 (inkl. expeditionsrum) resp. 5 boningsrum. Av prästlönekommitténs bostadsundersökning har visserligen framgått, att det förhållandevis största antalet nuvarande kyrkoherdeprästgårdar (24,8 resp. 28 procent) innefattar 7 à 8 rum och kök samt det största antalet komministersprästgårdar (36 resp. 26 procent) 6 à 7 rum och kök, i förekommande fall utöver expeditionsrum. Härvid är dock att beakta, att vid denna statistiska undersökning på grund av uppgiftsmaterialets ofullständighet ej kunnat tagas någon hänsyn till eventuellt förekommande, i det uppgivna rumsantalet ingående boningsrum under 9 kvm eller eljest mindervärdiga rum. Härtill kommer, att i rumsantalet ofta ingå andra expeditionsrum än den egentliga pastorexpeditionen, såsom samtalsrum, väntrum, förrätt-

ningsrum och konfirmandrum, samt att, där så icke är fallet, ökade utrymmen för dylika ändamål framdeles i stor utsträckning torde bliva behöfliga. Rum i prästgården behöver även i vissa fall tagas i anspråk för pastoratsadjunkt.

För att undvika en med hänsyn bland annat till här anförda omständigheter eventuellt uppkommande oskäligen kostnadsbelastning för tjänstebostadsinnehavarna har kommittén ansett befogat att på angivet sätt begränsa rumsantalet för bostadsavdragens bestämmande. Kommittén har härvid även haft i tankarna den utveckling, som på den allmänna hyresmarknaden sedan länge fortgått i riktning mot övergivande av det äldre bostadsskickets ofta överdimensionerade utrymmen och som i mån av skeende om- och nybyggnader bör sätta spår även i fråga om prästbostäderna. Å andra sidan anser sig kommittén med den här föreslagna avvägningen hava tagit skäligen hänsyn till de särskilda utrymmeskrav, som på grund av dessa bostäders karaktär av prästgårdar, i vilka församlingsborna av ålder mottagits och även för framtiden böra kunna mottagas i jämförelsevis stor utsträckning.

Till stöd för den generella 12-procentsjämkningsen av de sammanvägda hyrestalen har kommittén framhållit följande synpunkter:

Med hänsyn till prästgårdarnas »öppna» karaktär har kommittén ansett det befogat, att den för de prästerliga tjänstebostäderna i form av bostadsavdrag utgående ersättningen bestämmes så, att densamma kommer att något understiga ett för samma bostäder eljest beräknligt genomsnittligt bostadsvärde. För det stora flertalet av prästerna, främst på landsbygden och härvid särskilt för kyrkoherdarna och för komministrar i egna församlingar, läser en dylik nedsättning av bostadsavdraget kunna sägas delvis uppvägas av de besvär och kostnader av representationskaraktär, som för dessa präster alltjämt ofta uppkomma i följd av sedvanan att församlingsborna skola mottagas och bliva föremål för gästfrihet i prästgården. En del präster, t. ex. i större städer eller där flera tjänstgöra i samma pastorat och äro bosatta helt nära varandra, torde visserligen icke i samma utsträckning som övriga belastas av dylika förpliktelser. Ehuru för sådan präst nedsättningen av bostadsavdraget i regel skulle innebära en viss höjning av reallönen, synes det i enhetlighetens och enkelhetens intresse icke lämpligt eller möjligt att härutinnan göra någon åtskillnad. Hänsyn bör även fästas vid det förhållandet, att genom sammanvägningen av hyrestalen för skilda kvalitetskategorier och genom antagandet av en enda storleksklass för vardera av de två tjänstegraderna i enstaka fall något för höga bostadsavdrag kunna komma att gälla för mindre eller sämre utrustade tjänstebostäder.

Beträffande den närmare innebörden av de utav kommittén sålunda föreslagna bostadsavdragen, vilka, på sätt framgår av den till grund för kommitténs övervägande i denna fråga liggande expertutredningen, icke förutsetts skola inkludera ersättning jämväl för tjänstebostadens uppvärmning, har kommittén vidare anført följande.

I den tjänstebostadsersättning, som församlingsprästerna genom de här förordade avdragen skulle få vidkännas, bör givetvis även anses vara in-

begripen gottgörelse för till tjänstebostad i förekommande fall hörande park- och trädgårdsområde.

Med en reglering av tjänstebostadsfrågan för församlingspräster, på sätt här föreslagits, följer helt naturligt, att tjänstsinnehavaren ej vidare skall ha att vidkännas någon som helst sådan kostnad för bostaden, som eljest sedvanligt åvilar hyresvärdens. Dylig kostnad (speciellt fastighets-skatt samt vatten- och liknande avgift och gatuavgift, där sådan utgår) skall följaktligen efter avlöningsreformens genomförande alltid gäldas av pastoratet, och detta även för fall att kostnaden — såsom enligt gällande skattebestämmelser, fastighetsskatten för prästgård — debiteras tjänstebostadsinnehavaren.

Yttranden.

Mot kommitténs förslag angående schematiska bostadsavdrag har framställt erinran allenast av *domkapitlet i Härnösand*, som ansett att församlingsprästers tjänstebostäder borde klassificeras liksom folkskolläraernas. Även en *minoritet i statskontoret* (generaldirektören Björck, statskommisariern Johnsson och t. f. statskommisariern Kull) har funnit en klassificering påkallad och framhållet:

Även om relativt stor procent av bostäderna kunna beräknas tillhöra högsta kvalitetsklassen, kan det icke anses tillfredsställande, att befattningshavare, vilka måste bebo tjänstebostad i lägre kvalitetsklass än den högsta, ändock skola vidkännas hyresavdrag såsom om bostaden varit av högsta kvalitet. För övrigt saknas anledning att göra ett avsteg från de principer i förevarande avseende, vilka godtagits i fråga om folkskolans lärare (SFS 1946:883, 20 §). Beslut om klassificering av tjänstebostad bör fattas av respektive stiftsnämnd.

I särskilda till allmänna svenska prästföreningens yttrande fogade uttalanden har vidare ifrågasatts *dels* om ej en rättvis avvägning av tjänstebostadsavdraget kunde nås genom att till givet värde för hyresgrupp I för kyrkoherde- och respektive komministersbostad lades den i dyrortsgrupperingen ingående hyresfaktorn, *dels* att de beräknade bostadsavdragen betraktades såsom normalavdrag i vederbörande hyresgrupp, vilka avdrag borde efter förhandlingar med pastorat och tjänstsinnehavare kunna av boställsnämnden reduceras med hänsyn till bostadens standard och belägenhet samt hyresvärdet i orten och andra förhållanden.

Socialstyrelsen finner det av kommittén föreslagna förfarandet väl avvägt och anför vidare.

Genom att bostadsavdraget endast göres beroende av sådana omständigheter (lönegrad och bostadsort), som kunna omedelbart och definitivt bestämmas och ej kräva särskild bedömning, blir systemet enkelt att tillämpa. Möjligheterna att tillgodose skäliga anspråk på rättvisa synas samtidigt vara rätt väl tillvaratagna.

Hyressättningen skulle visserligen bli ganska schematisk genom att differentiering icke sker efter bostädernas växlande storlek och kvalitet. Av

kommitténs bostadsundersökning framgår dock att prästgårdarnas utrustningsstandard numera är i det närmaste enhetlig. Deras storlek växlar däremot i hög grad, men för befattningshavaren synes dock värdet av bostaden icke vara, vid lika standard, direkt avhängigt av bostadens storlek, såsom fallet är på den öppna hyresmarknaden. Det är även värt att beakta, att denna schematisering av hyressättningen med tiden torde få icke större utan snarare mindre betydelse, om prästgårdsbeståndet allt mer för-enhetligas. Det kan dock ifrågasättas, om icke en viss reduktion av bostadsavdraget borde ske efter en enkel norm i de relativt fåtaliga fall, där bostaden beträffande utrustning och storlek är väsentligt underlägsen den typ, för vilken bostadsavdraget är beräknat.

Styrelsen förutsätter att bostadsavdragen bli rörliga såtillvida, att de vid behov justeras i anslutning till hyresvärdets växlingar för att därigenom upprätthålla likställighet mellan tjänstebostadsinnehavare och andra jämställda befattningshavare utan tjänstebostad.

En sådan justering blir i varje fall aktuell vid varje dyrortsgruppering och hyresgruppering. Dessa grupperingar förutsätta ny hyresräkning, vilken även ger underlag för en omräkning av bostadsschemat. En justering kan bli motiverad såväl av en förändrad spännvidd mellan hyresgrupperna som av en förskjutning beträffande den allmänna hyresnivån. Därest en mera betydande förändring av hyresnivån på den öppna marknaden inträffar under en dyrortsgrupperings giltighetstid och denna medför en viss ökning eller minskning av lönetilläggen, skulle även anledning föreligga att överväga en generell ändring av bostadsavdragen.

Styrelsen konstaterar, att avdragsbeloppen, en serie för kyrkoherdebostäder och en för komministersbostäder, bygga på hyrestal uträknade med ledning av hyresuppgifter från den senaste allmänna hyresräkningen, men saknar anledning att närmare pröva de avvikelser, som företagits av hänsyn till prästgårdsbostädernas speciella karaktär m. m.

Anmärkningsvärt nog äro avdragsbelopp angivna endast för kyrkoherde- och komministersbostäder men icke för bostäder upplåtna till icke-ordinarie präster. Frågan om sistnämnda grupp av bostäder synes överhuvud icke vara behandlad i föreliggande betänkande. Även om denna grupp är ringa, torde den icke kunna helt förbigås i detta sammanhang. Avdragsbeloppen för komministersbostäderna torde bli oskäligt höga för dessa befattningshavare, vilka skulle placeras på en lägre lönenivå och vilka, att döma av en mindre stickprovsundersökning (kommittébetänkandet s. 49, tab. 14), i genomsnitt torde ha icke oväsentligt mindre bostäder. En komplettering av hyresschemat med särskilda, något lägre belopp för bostäder upplåtna till icke-ordinarie präster synes erforderligt; systemet skulle icke kompli-ceras därigenom.

Bostadsavdragens avvägning och vad därmed äger samband har föranlett *kammarkollegiet* till följande uttalande.

Beträffande tjänstebostadens storlek har kommittén antagit såsom genomsnitt för kyrkoherde 6 boningsrum och kök samt för komminister 5 boningsrum och kök. Kommittén anser sig med denna avvägning ha tagit skälig hänsyn till de särskilda utrymmeskrav, som kunde ställas på grund av dessa bostäders karaktär av prästgårdar med därav följande representativa förpliktelser. Å andra sidan har kommittén ej ansett sig böra gå in

på något bedömande, huruvida blott angivna bostadsutrymme skulle anses högst utgöra prästens tjänstebostad.

Den av kommittén verkställda statistiska utredningen rörande det nuvarande beståndet av prästerliga tjänstebostäder visar, att endast ett förhållandevis ringa procenttal av dessa bostäder innehåller så låga rumstal, som de kommittén lagt till grund, eller lägre. Vissa av de skäl som anförts till stöd för de valda låga rumstalen förefalla ej särskilt starka — exempelvis synes uppgiftsmaterialets eventuella ofullständighet ha bort ge anledning till komplettering. Godtager man emellertid kommitténs förslag på denna punkt, ställes man inför frågan, huruvida ett system med bostadsavdrag, byggt på angivna rumstal, lämpligen låter förena sig med gällande bestämmelser i ecklesiastik boställsordning om storleken av kyrkoherde- respektive komministersprästgård. Kollegiet anser det vara uppenbart, att boställsordningens hithörande bestämmelser måste anpassas efter de synpunkter, som vid bostadsavdragens bestämmande anläggas på de prästerliga tjänstebostädernas storlek. Även om en dylik revision av boställsordningen måhända icke med nödvändighet behöver sammankopplas med prästlönereformen, synes den böra komma till stånd snarast efter dess genomförande till förhindrande av tillkomsten av nya tjänstebostäder, som betinga bränslekostnadsgottgörelse för övertaliga rum. I samband med en dylik översyn torde även andra prästerliga tjänstebostäder än prästgårdar böra underkastas liknande bestämmelser om bostadens storlek och beskaffenhet med mera som dessa. Debatten i kyrkomötet om de prästerliga boställsvåningarna i Stockholm illustrerar behovet av ett reglerande ingripande på detta område.

Vad angår tjänstebostadens kvalitet visar kommitténs statistik, att den övervägande delen av bostadsbeståndet — av kyrkoherdebostäderna cirka 87 procent och av komministersbostäderna cirka 82 procent — tillhör kvalitetsklass 1 eller den högsta kvalitetsklassen. Återstoden fördelar sig på tre lägre kvalitetsklasser. De hyrestal inom olika hyresgrupper och kvalitetsklasser, som framkommit på grundval av de av kommittén antagna rumstalen, ha av kommittén särskilt för kyrkoherdar och särskilt för komministrar, »sammanvägts» med stöd av uppgifterna om tjänstebostädernas kvalitet, varvid man för varje tjänstegrupp och hyresgrupp synes ha beräknat ett efter tjänstebostädernas fördelning på kvalitetsklasser genomsnittligt hyrestal. Huruvida en dylik sammanvägningsmetod är förenlig med gängse lönetekniska principer vid sådana beräkningar är kollegiet ej i tillfälle att bedöma. Mot tillvägagångssättet synes emellertid kunna invändas, dels att bostadsavdraget låses fast vid en proportion mellan kvalitetsklasserna, vilken undan för undan kommer att förskjutas, allt eftersom de sämre tjänstebostäderna ersättas av sådana i högsta kvalitetsklass eller nya högklassiga tjänstebostäder eljest tillkomma, och att bostadsavdraget därför med tiden och i växande grad blir för lågt, dels ock att metoden missgynnar de präster, som sitta med tjänstebostäder i de tre lägre kvalitetsklasserna och vilkas bostadsavdrag pressas upp av den stora frekvensen tjänstebostäder i den högsta kvalitetsklassen. Enligt kollegiets mening vore det riktigare att, med avstående från all »sammanvägning», såsom normalfall utgå från hyrestalen i högsta kvalitetsklassen samt att medge nedsättning av bostadsavdragen för präster med bostad i någon av de lägre kvalitetsklasserna.

De genom »sammanvägningen» framkomna hyrestalen ha lagts till grund för de av kommittén föreslagna bostadsavdragen först efter det — bortsett från vissa smärre tekniska jämkningar — en reduktion med 12 procent skett med hänsyn till de prästerliga tjänstebostädernas »öppna» karaktär med därav föranlett behov av utrymme för representation. Kollegiet har intet att erinra mot angivna motiv för en dylik reducering. Givetvis ställas mycket varierande anspråk på olika tjänstebostäder i förevarande avseende, men en differentiering torde vara svår att genomföra och det föreslagna enhetliga reduktionstalet, vars avvägning är en ren skälighetsfråga, synes därför kunna godtagas.

Då det torde böra räknas med att det även vid ett genomfört bruttolönesystem kommer att finnas ordinarie församlingspräster, som ej inneha tjänstebostad, aktualiseras för deras vidkommande frågan huruvida de endast skola åtnjuta avlöning efter sin lönegrad eller därutöver också böra tillräknas viss hyresersättning. De synpunkter kommittén anlagt vid bostadsavdragens beräkning torde motivera viss hyresersättning till sådana präster.

Statskontoret kan icke anse det rimligt, att de efter kommitténs beräkningsgrunder erhållna sammanvägda hyrestalen, på sätt föreslagits, nedsättas med 12 procent. Till stöd för sin uppfattning framhåller ämbetsverket, att redan en viss jämkning torde ha skett vid bestämmandet av hyresvärdet för kyrkoherde- och komministersbostäderna samt att de av kommittén angivna hyrestalen därtill lära med hänsyn till sammanvägningen delvis ligga under den allmänna marknadens hyresvärden.

Mot bostadsavdragens storlek kan enligt *statens lönenämnd* göras den erinran, att avdraget blir förhållandevis stort för befattningshavare i bristfälliga bostäder. Lönenämnden anser sig ändock icke böra yrka på ett system med hyressättning efter tjänstebostädernas individuella standard, eftersom de föreslagna bostadsavdragen genomgående äro låga. Denna låga värdering av tjänstebostäderna synes lönenämnden å andra sidan icke böra föranleda någon invändning med hänsyn till de av kommittén anförda synpunkterna angående prästernas representation.

Kyrkomötet har i frågan om bostadsavdragens belopp framhållit följande synpunkter.

Det prästerliga arbetets egenart nödvändiggör som regel ett väsentligt större bostadsutrymme än det som erfordras för t. ex. lärare. Prästgården intar, såsom kommittén med rätta framhållit, av ålder en särställning bland de svenska hemmen. Det händer att sockenbor i expeditionella eller mera personliga ärenden infinna sig vid snart sagt alla tider på dagen. I prästgården samlas arbetskretsar och föreningar av skilda slag. Med hänsyn härtill äro i regel åtminstone vissa rum tilltagna vida större än vad prästens enskilda behov kunna motivera med ty åtföljande konsekvenser i fråga om kostnader för möblering, städning och uppvärmning. Dessa omständigheter göra, att den jämkning nedåt med 12 %, som kommittén företagit vid uppskattningen av prästernas bostadsförmån, måste framstå såsom varande väl knapp.

Det må tillika påpekas, att enligt den vid betänkanDET fogade promemorian de hyrestal, som ligga till grund för bostadsavdragens bestämmande, avse årshyran exklusive kostnaderna för bränsle till uppvärmning av bostaden och till varmvatten, men att däri ingår eldningsarbetet, när fråga är om flerfamiljshus.

För bostad, som pastoratet — jämlikt av kyrkomötet förordad åläggande — skall tillhandahålla i de fall, då insynad prästgård ej finnes skall tjänst innehavaren hava att vidkännas stadgat bostadsavdrag.

Det av kommittén tillämpade procenttalet för generell jämkning av hyrestalen föreslås av *domkapitlet i Växjö* och *allmänna svenska prästföreningen* höjt till 20 procent samt av *domkapitlet i Karlstad* och *Sveriges yngre prästers förbund* till 25 procent. Till stöd för sitt förslag anför förbundet.

Prästgårdarna användas i mycket stor utsträckning för församlingsändamål. Sålunda har det från flera håll meddelats, att under ett år i en och samma prästgård förrättats mer än 100 vigslar, 50 å 60 dop och cirka 40 äktenskapsmedlingar. Landets bestånd av prästgårdar är dessutom i ej ringa utsträckning av äldre byggnadstyp med stora rum, som draga stor kostnad för uppvärmning och städning. De av de sakkunniga konstruerade bostadsavdragen för de högre hyresgrupperna överstiga det samlade dyrortstillägget för dyrortsgrupp med motsvarande beteckning. Därtill kommer, att skatten blir högre för det nominellt högre lönebeloppet i den högre dyrortsgruppen. — I de fall, då bostad icke är fullgod, borde stiftsnämnden äga behörighet att föreskriva jämkning av bostadsavdraget.

Bränslekostnadsgottgörelse.

Prästlönekommittén.

I samband med regleringen av tjänstebostäderna har kommittén framlagt förslag om särskild bränslekostnadsgottgörelse åt innehavare av speciellt stora tjänstebostäder. Kommittén anför härom:

Församlingsprästerna äga för närvarande enligt de gällande regleringsbestämmelserna icke rätt till några särskilda naturaförmåner såsom tillbehör till den åt dem upplåtna hyresfria tjänstebostaden. Tidigare åtnjöt emellertid flertalet kyrkoherdar och komministrar, åtminstone på landsbygden, förmånen av fritt bränsle på rot för husbehov från pastoratet tillhörande löneboställes skog. Denna naturaförmån har med 1932 års boställsreform avvecklats. I stället hava de ordinarie prästerna över lag, på sätt framgår av redogörelsen i 2 kap., tillerkänts ett kontant vederlag i form av bidrag till tjänstebostadens uppvärmning (med 200 kronor för år för kyrkoherde och 160 kronor för komminister). Härtill har för de senaste åren kommit en särskild gottgörelse för bränslekostnad för vissa rum i onormalt stora prästgårdar (högst 50 kronor per sådant rum och år).

Vid övergång till ny lönereglering för församlingsprästerna lär, därest tjänstebostadsfrågan för dem ordnas enligt kommitténs förslag, ej heller

föreligga skäl att bereda dessa präster någon förnyad naturaförmån, t. ex. i form av kostnadsfri uppvärmning (eller belysning) av tjänstebostaden. Med avseende å uppvärmningen synes härvid i stället generellt böra följas den reglering, som i sådant hänseende gäller enligt statens allmänna avlöningsreglemente. I enlighet härmed bör det ankomma på tjänstebostadsinnehavaren att själv ombesörja och bekosta tjänstebostadens uppvärmning. Om det i visst fall på grund av särskilda omständigheter ifrågakommer, att pastoratet ombesörjer centraluppvärmning av tjänstebostaden eller tillhandahåller bränsle för densamma, bör befattningshavaren fördenskull vara pliktig att erlagga särskild ersättning därför, vilken ersättning bör utgå till pastoratet efter dess självkostnadspris.

Emellertid är även för framtiden att beakta, att ett antal prästgårdar — såväl för komminister som för kyrkoherde — äro onormalt stora, i enstaka fall upp till 15 å 17 rum och kök på sätt framgår av den av kommittén verkställda bostadsundersökningen. När kommittén nu på anförda skäl funnit sig böra förorda, att tjänstebostadsersättningen bestämes att utgå enhetligt för en beräknad bostad om sex rum och kök för kyrkoherde samt fem rum och kök för komminister, har kommittén jämväl funnit skäl föreligga att vederbörande befattningshavare ej skall vara pliktig att själv bekosta uppvärmningen av större bostad. Kommittén har härvid icke ansett sig böra gå in på något bedömande, huruvida blott angivna bostadsutrymme skall anses högst utgöra prästens tjänstebostad. Även om det från vissa synpunkter kunde vara önskvärt med en precisering härutinnan, är det dock troligt, att en reducering av tjänstebostadens omfattning, med fastställande av huru många bostadsrum och vilka utrymmen därutöver som skola ingå i denna bostad, icke kan ske utan åtskilliga kostsamma, emellanåt genomgripande omändringar av de nuvarande prästgårdarna. En sådan åtgärd finner kommittén icke påkallad i samband med lönereleringen. När fördenskull kommittén nu förutsätter, att vederbörande befattningshavare väl tillsvidare skall äga disponera hela den bostad, som upplåtes till honom, men likväl ej skall åläggas att gälda hyresersättning för eller vidkännas kostnad för uppvärmningen av större bostad än förut angivits, följer härav, att befattningshavaren, då han själv ombesörjer och anskaffar bränsle till uppvärmningen av bostaden i dess helhet, bör bliva berättigad till gottgörelse för den större kostnad, som därigenom åsamkas honom. En sådan reglering bleve också i viss överensstämmelse med den anordning, som för de senaste eldningssäsongerna medgivits. Kommittén vill föreslå, att vederbörande tjänstebostadsinnehavare berättigas till *bränslekostnadsgottgörelse* av pastoratet med visst årligt belopp, skäligen 90 kronor, per överskjutande bostadsrum utöver det antal, för vilket bostadsavdrag uttages.

Här föreslagen särskild bränslegottgörelse till tjänstebostadsinnehavare bör denne äga uppbära direkt av pastoratet omedelbart efter utgången av varje eldningssäsong. Ersättning, som tjänstebostadsinnehavare skall hava att utgiva för av pastoratet ombesörjd uppvärmning av tjänstebostad eller för av pastoratet härför tillhandahållet bränsle, synes likaledes böra av befattningshavaren gäldas direkt till pastoratet. Dylik ersättning bör lämpligen närmare bestämmas genom uppgörelse mellan pastoratet och befattningshavaren eller, i brist på åsamjande, fastställas av stiftsnämnden.

Yttranden.

Kyrkomötet anmärker, att i de fall, då tjänstebostaden ingår som en del i en av pastoratet uppvärmd fastighet och tjänst innehavaren således ej själv har möjlighet att begränsa kostnaden för uppvärmningen, kunna bostadsavdraget och bränslekostnaderna tillsammans uppgå till ett i förhållande till prästens avlöning oskäligt belopp. På grund härav föreslår kyrkomötet, att kommitténs förslag kompletteras med en spärr-regel, som i dylika fall begränsar prästens utgifter för hyra och värme till en rimlig del av lönen, förslagsvis 20 procent.

Vad kyrkomötet sålunda förordat har jämväl av de lokala kyrkliga resissmyndigheterna i allmänhet tillstyrks. *Domkapitlet i Stockholm* har i denna fråga ytterligare anfört följande.

Gentemot kommitténs förslag beträffande uppvärmningskostnadernas fördelning finge domkapitlet anföra, att både den gällande regleringen med värmekostnadsbidrag och den nu föreslagna ordningen verkade synnerligen ojämnt och orättvist. En kyrkoherde med prästgård på tio medelstora rum skulle få gottgörelse för fyra rum med 360 kronor, under det att en kyrkoherde med lika stor eller större prästgård men med åtta rum endast finge 180 kronor. Erfarenheten hade vidare ådagalagt, att stor ovisshet rådde om vad som menades med bostadsrum. Skulle en stor hall med värmeelement räknas som rum? Enligt praxis icke, men den skulle i alla fall uppvärmas och krävde mycket bränsle. På grund av anförda synpunkter ville domkapitlet föreslå, att, om bestämmelse om bränslegottgörelse genomfördes, det klart utsades, att med bostadsrum menades rum med viss storlek och försedd med anordning för uppvärmning, och att gottgörelsen därvid beräknades efter det antal kubikmeter, varmed en tjänstebostad översköte en bostad av normal storlek.

Domkapitlet anslöte sig i övrigt till det av kyrkomötet framförda förslaget om en särskild spärr-regel, men ville för sin del föreslå, att denna regel skulle tillämpas icke blott då tjänstebostaden inginge som del i en av pastoratet uppvärmd fastighet utan för det fall, att tjänst innehavaren bebodde prästgård.

Domkapitlet ville slutligen som ett alternativ framföra den tanken, att en skälig bränslekostnads-gottgörelse beredd tjänst innehavaren genom en enkel och lätt tillämpad regel, att tjänst innehavare och pastorat betalade var sin hälft av uppvärmningskostnaden. En sådan uppdelning komme att bygga på historisk grund och hade därjämte den fördelen, att både tjänst innehavare och pastorat bleve positivt intresserade för en rationell lösning av uppvärmningsfrågan.

Kammarkollegiet ifrågasätter, huruvida icke den ersättning, som tjänst innehavare i vissa fall skulle ha att utge för av pastoratet ombesörjd uppvärmning av tjänstebostad m. m., alltid bör fastställas av stiftsnämnden.

Socialstyrelsen yttrar:

En gottgörelse i någon form synes erforderlig i de fall, där kostnaderna för bostadens uppvärmning bli mera betydande. Liksom bostadsavdraget bör även bränslekostnads-gottgörelsen kunna avvägas schematiskt för att

nå enkelhet i tillämpningen. Därvid kommer en differentiering efter bostadens storlek i första hand. I jämförelse därmed vore en anpassning efter lokala olikheter beträffande bränslekostnaderna för viss bostad av mindre vikt. Det bör tilläggas, att en sådan anpassning icke skulle vinnas genom en differentiering av beloppen efter dyrorts- eller hyresgrupp. Utan att närmare ingå på en prövning av olika metoder och av den erforderliga kompensationsgraden förutsätter styrelsen, att beloppet skall kunna justeras vid större ändringar i bränslepriserna.

Det undandraget sig styrelsens bedömande, om det med en bränslekostnadsgottgörelse i den form kommittén föreslagit skulle kvarstå fall av exceptionellt höga bränslekostnader och om fördensfull kompletterande bestämmelser vore erforderliga. Det bör i detta sammanhang endast påpekas, att den av kyrkomötet 1948 föreslagna maximeringen av bostads- och bränslekostnaderna till 20 procent av bruttolönen torde leda till oegentliga resultat i vissa fall.

I ett särskilt vid *allmänna svenska prästföreningens* yttrande fogat uttalande framhålles slutligen, att bränslekostnadsgottgörelsen borde såsom hittills utgå ur kyrkofonden och ej av pastoratet, som utöver högre kostnad för underhållet av den större prästgården för så fall komme att ytterligare betungas genom denna extra kostnad.

Föredraganden.

Någon tvekan synes icke kunna råda därom, att åt såväl kyrkoherde som komminister även framgent bör beredas tjänstebostad åtminstone i samma utsträckning som det hittills befunnits nödigt att för sådana befattningshavare anordna tjänstebostad i prästgård. Ej heller lär anledning finnas att frånga hittills gällande ordning, att de ordinarie församlingsprästernas tjänstebostäder regelmässigt skola tillhandahållas av pastoraten. Vidare har under remissbehandlingen allmänt godtagits kommitténs förslag, att det nya avlöningssystemet skall utformas såsom ett *bruttolönesystem*, såtillvida att församlingspräst skall för nyttjande av tjänstebostad till pastoratet ha att erlægga ersättning i form av avdrag å lönen, *bostadsavdrag*.

Jag biträder vad kommittén i ifrågavarande hänseenden föreslagit.

Att såsom kyrkomötet ifrågasatt stadga någon generell skyldighet för pastorat att, om insynad prästgård ej finnes, tillhandahålla ordinarie präst annan likvärdig tjänstebostad anser jag — på skäl som kammarkollegiet och statskontoret anfört — icke påkallat. Enligt min mening bör pastorat icke åläggas att tillhandahålla ordinarie församlingspräst tjänstebostad i andra fall än då insynad prästgård finnes eller å orten saknas hyresmarknad med bostäder av sådan beskaffenhet, vilka i huvudsak motsvara fordringarna på prästgård. Däremot synes det mig erforderligt att — såsom vissa remissinstanser framhållit — utvidga pastoratets skyldighet att anskaffa tjänstebostad till att jämväl gälla i pastoratet tjänstgörande icke-

ordinarie präst — främst kyrkoadjunkt — om uppenbara svårigheter föreligga för befattningshavaren att själv förhyra bostad.

Mot kommitténs förslag angående bostadsavdragens schematisering, sammanvägning och generella jämkning ha i vissa remissyttranden framställts erinringar. För egen del kan jag icke finna några bärande synpunkter anförda för att frångå den av kommittén tillämpade schematiseringen och sammanvägningen av bostadsavdragen, då förfarings-sättet på ett tillfredsställande sätt tillgodoser både kraven på enkelhet i tillämpningen och anspråken på en rättvis avvägning. Den föreslagna 12-procentiga jämkningen av de sammanvägda hyrestalen finner jag skälig. Någon ytterligare generell jämkning, såsom bl. a. kyrkomötet ifrågasatt, synes mig icke befogad. Jag kan icke heller godtaga statskontorets ståndpunkt att själva metoden för hyrestalens sammanvägning innebär en reducering av hyresvärdena som i tillräcklig mån kompenserar de faktorer, vilka kommittén åberopat för den vidtagna generella jämkningen. Däremot anser jag mig böra biträda socialstyrelsens förslag, att möjlighet bör föreligga att i speciella fall nedsätta bostadsavdragens belopp, om tjänstebostadens ytinnehåll och standard väsentligt avviker från den normala.

Att såsom kammarkollegiet ifrågasatt tillerkänna präst, som icke beredes tjänstebostad, en begränsad hyresersättning synes mig ur flera synpunkter icke påkallat.

Såsom i kommittébetänkandet föreslagits och i socialstyrelsens yttrande understrukits anser jag, att bostadsavdragen över lag böra göras rörliga för att vid behov kunna höjas eller sänkas i samma mån som den allmänna hyresnivån förändras. En allmän omprövning av bostadsavdragen synes med hänsyn till den tillämpade metoden för hyrestalens sammanvägning även böra komma till stånd vid en mera väsentlig förskjutning i tjänstebostadsbeståndets genomsnittliga standard.

Därest pastorat i enlighet med vad jag nyss förordat skall tillhandahålla kyrkoadjunkt eller där fast stationerad pastoratsadjunkt tjänstebostad, uppkommer frågan om bestämmande av den ersättning, som befattningshavaren i form av bostadsavdrag skall erlagga till pastoratet för bostadens begagnande. De av kommittén för ordinarie församlingspräster föreslagna bostadsavdragen, vilka få anses för höga för de icke-ordinarie prästerna, måste i anledning härav kompletteras med något lägre avdragsbelopp för de här ifrågavarande adjunktskategorierna. Jag har därför låtit företaga särskilda beräkningar för bestämmande av för de icke-ordinarie prästernas tjänstebostäder lämpliga bostadsavdrag. Beräkningarna ha utförts i nära överensstämmelse med det av kommittén redovisade förfarandet och med utgående i tillämplig omfattning från de hyrestal, som för kommittén legat till grund vid bostadsavdragens bestämmande för de ordinarie för-

samlingsprästerna. Med hänsyn till kyrko- och pastoratsadjunkternas lägre löneställning och mindre självständiga tjänsteverksamhet har till grund för bostadsavdragens beräknande antagits en genomsnittlig bostadsstorlek av tre rum och kök för kyrkoadjunkt samt två rum och kök för pastoratsadjunkt. Som de mera sporadiskt ifrågakommande adjunktsbostäderna icke kunna tänkas få karaktär av insynad prästgård, torde det få förutsättas, att dessa bostäder — liksom de kyrkoherde- och komministersbostäder som undantagsvis upplåtas i annan pastoratets byggnad än prästgård — måste godkännas av vederbörande stiftsnämnd, innan de kunna betraktas såsom tjänstebostäder i reglementsenlig mening. På grund härav ha också dessa adjunktsbostäder vid bostadsavdragens bestämmande förutsatts i gemen tillhöra högsta kvalitetsklass. Någon särskild sammanvägning av de mera allmänna hyrestalen har alltså i förevarande fall icke blivit erforderlig. Ej heller ha samma skäl ansetts föreligga för en sådan generell jämkning av hyrestalen, som tillämpats vid fastställande av bostadsavdragen för kyrkoherde- och komministersbostäderna. Dock har en viss mindre jämkning även härvidlag, särskilt för kyrkoadjunkterna, funnits befogad. Från sålunda angivna utgångspunkter skulle enligt de verkställda beräkningarna bostadsavdragen för år i de särskilda hyresgrupperna bliva för

Hyresgrupp	1	2	3	4	5
kyrkoadjunkts bostad	840	1 104	1 368	1 632	1 896
pastoratsadjunkts bostad	672	876	1 080	1 284	1 488

Dessa avdragsbelopp, vilka enligt min mening kunna anses på ett tillfredsställande sätt avvägda, anser jag mig böra förordas. De för kyrkoadjunkts bostad föreslagna beloppen synas kunna tillämpas även för åt stifts- eller kontraktsadjunkt upplåten tjänstebostad.

Vad angår frågan om bränslekostnadsgottgörelse åt innehavare av överdimensionerade prästerliga tjänstebostäder anser jag i likhet med kommittén, att sådan gottgörelse bör utgå. Jag är dock icke nu beredd att taga slutlig ställning till den beräkningsgrund, som för gottgörelsens avvägning lämpligen bör tillämpas. Huruvida bostadsavdragets och uppvärmningskostnadens sammanlagda belopp lämpligen bör begränsas till viss andel av lönen är en fråga, som synes mig böra av kommittén övervägas.

Vad vidare beträffar frågan om en omarbetning av 10 § i ecklesiastik boställsordning, vilket lagrum innehåller bestämmelser om prästgårds storlek, så anser jag — liksom kammarkollegiet — en sådan revision av boställslagstiftningen vara angelägen.

Jag får slutligen framhålla att med den förordade tjänstebostadsregleringen helt naturligt bör följa, att bostadsinnehavarna ej vidare skola ha att själva bestrida fastighetsskatt eller andra avgifter för de till tjänste-

bostad upplåtna fastigheterna eller överhuvudtaget vidkännas sådan kostnad för bostaden, som regelmässigt eljest åvilar en hyresvärd.

7. Semester.

Frågan om semester för församlingsprästerna är gammal och har alltjämt förblivit olöst.

Jag anser frågan vara av den betydelse, att jag redan i detta samband bör lämna en närmare redogörelse för densamma. *Prästlönekommittén* anför härom i huvudsak följande.

Enligt statens allmänna avlöningsreglemente och avlöningsreglementet för folkskolan äga i reglementena avsedda befattningshavare — såväl ordinarie tjänstemän som extra ordinarie tjänstemän, aspiranter och extra tjänstemän — rätt till semester eller däremot svarande förmån i form av ferier. Semesterrätten är i princip ovillkorlig, och de praktiska inskränkningar, som här förekomma, gälla huvudsakligen endast begränsning i semesterrätten för den, som under viss tid ej uppehållit sin tjänst. Semesterregleringen för ifrågavarande befattningshavare är fotad på den principiella uppfattningen, att semestern icke blott är en förmån för den därtill berättigade utan att semesterrättens utnyttjande för dess syfte — en periodvis återkommande avkoppling från yrkesarbetet för vila eller rekreation i annan form — utgör ett intresse även för det allmänna såsom arbetsgivare.

Församlingsprästernas tjänstearbete utföres i mångt och mycket i andra former än som är fallet inom andra förvaltningsgrenar och verksamhetsområden. Vad som här skiljer är dock enligt kommitténs mening icke av den betydelse, att semestern skulle för prästerna i gemen vara mindre behöflig än för människor i allmänhet. Kommittén anser följaktligen, att då församlingsprästerna nu avses att inordnas under en allmän avlöningsreglering, likartad den som gäller för befattningshavarna inom civilstaten, en likställighet mellan prästerna och dessa senare bör eftersträvas även beträffande semesterregleringen.

Skola emellertid även församlingsprästerna — såsom kommittén sålunda anser sig böra obetingat förorda — beredas förmån av semester i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för nämnda befattningshavare, måste en sådan reglering i vissa rent tjänsteorganisatoriska hänseenden få praktiska konsekvenser, som påkalla särskilt beaktande. Kommittén får härom anföra följande.

Vad som hittills komplicerat semesterregleringen för prästerna har väsentligen varit två omständigheter. Dels har enligt det för dessa befattningshavare gällande specifika avlöningssystemet den ordinarie prästen i regel att vid tjänstledighet själv bidra till avlöningen åt en ersättare å sin befattning. Dels har tillgången till extra ordinarie präster inom stiftet icke på långt när förslagit för att domkapiteln, även om semesterperioderna spredes ut över hela året, skulle kunna under ledigheter för semester förse de »fasta» prästerliga befattningarna med *särskilda* vikarier. Ett sådant högst betydande underskott på för särskilda semestervikariat tillgängliga prästerliga arbetskrafter har icke blott förelegat vid tider av mer eller mindre utpräglad s. k. prästbrist utan är regelrätt bestående även under

tider, då nyrekryteringen av unga präster för tjänstgöring inom stiftet kunnat ske i en eljest såsom normal ansedd omfattning.

Under avd. I i betänkancket har lönekommittén lämnat en redogörelse för de bestämmelser rörande s. k. semesterkostnadsbidrag, som för närvarande äro gällande, ävensom för den sedan gammalt följda praxis, som med ett mindre lyckligt val av ord brukar kallas »tjänstebyte».¹ Kommittén begagnar sig tillsvidare av det åtminstone något adekvatare ordet tjänstedubbling. Båda de nämnda anordningarna — semesterkostnadsbidragen och tjänstedubblingen — ha syftat till att tillskapa de nödtorftiga praktiska förutsättningarna för att tilldela prästerna en årligen återkommande ledighet av semesterkaraktär. I avsevärd utsträckning har detta begränsade syfte också uppnåtts. Vad angår systemet med semesterkostnadsbidrag, kommer detta att automatiskt upphöra vid en lönereglering. Den frågan inställer sig emellertid här, huruvida det kan antagas, att man för den prästerliga semesterns praktiska reglering kan undvara en fortsatt tillämpning i väsentlig utsträckning av tjänstedubblingssystemet eller — rättare sagt — av den organisatoriska tanke, som ligger därunder. Det står för kommittén klart, att frågan — åtminstone för tid, som nu kan överblickas — måste besvaras nekande. Till sakens närmare belysning får kommittén erinra om följande.

Beräkningar, som kommittén låtit företaga, ha givit vid handen, att om alla kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunker bereddades semesterledighet under i genomsnitt 35 dagar årligen och om härvid förutsattes, att under varje sådan ledighet särskild vikarie å befattningen förordnades, så skulle för säkerställande av tillgången på *särskilda* semestervikarier krävas en utökning av de för närvarande i stiftet aktivt tjänstgörande e. o. prästernas (pastoratsadjunkternas) antal med icke mindre än drygt 300. Beträffande denna siffra är ändå att beakta, att beräkningen företagits från utgångspunkten, att semesterperioderna spredes jämnt över hela året.

Det torde få anses uppenbart, att en konsekvens av en reformerad semesterreglering för prästerna av den innebörd, som här belysts, icke kan tagas. En breddning av rekryteringsbasen för de fasta prästerliga befattningarna av den angivna storleksordningen skulle väl för övrigt — redan med hänsyn till det faktiska rekryteringsläget nu och för överblickbar tid framåt — ligga utanför de praktiska möjligheternas gräns.

De församlingsprästerliga befattningarna äro vad man med en vedertagen beteckning brukar kalla *heltidstjänster*. På denna grundval är också avlöningen vid dessa befattningar utmätt. Kyrkoherdebefattningarna äro emellertid härjämte, såsom på flera ställen i betänkancket understrukits, såtillvida av ett särpräglat slag, som de äro s. k. *initiativtjänster*. I kyrkoherdarnas åligganden ingå sålunda icke blott i allmänna författningar och bestäm-

¹ Då »tjänstebyte» för semesterändamål anordnas, pläga domkapitlen för de tjänstebytande prästerna — i tur och ordning — utfärda förordnande att under tjänstledigheten för den ene *jämte egen tjänst upprätthålla den andres befattning*. Och detta skrivsätt användes icke blott för det fall, att de tjänstebytande prästerna båda äro kyrkoherdar eller båda innehavare av biträdesbefattning (komministrator eller kyrkoadjunktstjänst) utan även när tjänstebytet sker mellan kyrkoherden, å ena sidan, samt komminister eller kyrkoadjunkt i samma pastorat, å den andra. Förordnande för i tjänst varande kyrkoherde — vilken ju bär det primära ansvaret för pastoratvärden i dess helhet — att under semesterledighet för i hans eget pastorat anställd komminister eller kyrkoadjunkt upprätthålla dennes tjänst kan svårigen anses annat än som en oförmlighet.

manden av instruktionell art konkret fixerade tjänstegöromål utan därutöver, efter måttet av befattningshavarens arbetsförmåga och inom gränsen för en rimlig total arbetsmängd, i fria former bedriven prästerlig verksamhet i församlingens tjänst. Från denna utgångspunkt regleras också fortgående såväl pastoratsindelningen som den prästerliga organisationen inom de särskilda pastoraten. I pastorat, där en eller flera biträdande präster finnas anställda, fördelar kyrkoherden mellan sig själv och sina biträden de uppgifter av skiftande slag, som tillhöra det fria församlingsarbetet. Något försök att statistiskt utröna, hur mycket av församlingsprästernas totala arbetsböroda, som genomsnittligt faller på det fria församlingsarbetet, har kommittén veterligen icke företagits. Uppenbart är också, att en dylik undersökning skulle vara förbunden med stora vanskligheter. Det kan dock möjligen vara av intresse att nämna, hurusom de norska prästlönesakkunniga, vilkas utredning i annat sammanhang citerats, ansett sig för Norges del kunna göra det bedömandet, att det fria församlingsarbetet därstädes numera såsom regel kräver mer av prästernas arbetstid än de allmänna gudstjänsterna, expeditjonsarbetet och övriga prästerna åvilande »legalt» föreskrivna tjänsteuppgifter tillsammansantagna.

Vad som fortgående möjliggör tjänstedubblingssystemets användning vid semester för församlingspräster är givetvis det förhållandet, att dessa befattningshavare under ett par till sommartiden förlagda semesterperioder kunna påtaga sig en viss ökning i arbetsböroda för sådana legalt föreskrivna göromål, som icke tåla uppskov, men å andra sidan för möjliggörande härav skjuta åt sidan en del andra till tjänsten hörande uppgifter. Det ligger i sakens natur, att det frivilliga församlingsarbetet härvid i första hand får tillfälligtvis ställas tillbaka. Det gäller dock för domkapitlen att här för varje fall tillse, att icke enbart de »nödvändiga» göromålen inom de båda tjänstgöringsdistrikten tillsammansantagna ha den omfattningen, att de skulle ställa prästen inför en oskäligt utökad arbetsbelastning.

Vad angår de pastorat, i vilka en eller flera biträdande präster finnas anställda, lär från här förut angivna utgångspunkter hinder i allmänhet icke möta mot att prästerna där turvis komma i åtnjutande av semester på det sätt och i den ordningen, att under ledigheten för kyrkoherden den biträdande prästen eller, där flera biträdande präster finnas, en av dem förordnas såsom vikarie å kyrkoherdebefattningen, medan särskild vikarie å biträdesbefattningen icke utses. Ersättningen under vikariatstjänstgöringen bör regleras enligt avlöningsreglementets vanliga normer för vikariatsförordnanden. Särskilda överväganden kunna dock bli påkallade vid semesterregleringen för komminister, som är anställd för viss — ofta avsides belägen annexförsamling eller för särskilt kyrkobokföringsdistrikt och som därvid har att förestå för församlingen eller distriktet anordnad särskild pastorsexpedition.

Det ligger i sakens natur, att vikariatsförhållandena vid en allmän semesterreglering för församlingsprästerna måste möta de större svårigheterna företrädesvis när det gäller kyrkoherdarna i en-prästpastoraten. Den allmänna grundsats, som här måste följas, blir givetvis den, att under semesterledighet för sådan kyrkoherde *särskild* vikarie bör förordnas i all den utsträckning, som den förhandenvarande tillgången inom stiftet på präster, disponibla för semestervikariat, det möjliggör. Tydligt är emellertid, att en sträng hushållning med dessa för »fullt vikariat» tillgängliga

prästerliga arbetskrafter här är av nöden samt att det följaktligen måste förutsättas, att semesterperioderna för de präster, som det här skulle gälla, i möjligaste mån spridas över hela året. Där »fullt vikariat» på dylikt sätt icke kan åvägbringas, bli domkapitlen hänvisade till att söka ordna vikariatet genom tjänstedubbling, d. v. s. genom förordnande för präst i närbeläget pastorat att under semesterledigheten, jämte uppehållande av egen tjänst, förestå pastoralvården i den semesterlediga kyrkoherdens pastorat.

Man lär som hittills ha att räkna med, att även annan präst än församlingspräst kan i givna fall komma att stå till förfogande såsom särskild semestervikarie. Präster, som här komma i fråga, torde vara att hänföra till någon av följande kategorier:

- 1) lärare med prästerlig behörighet vid allmänna läroanstalter, vilka befinnas villiga att under egna ferier åtaga sig vikariat av ifrågavarande slag;
- 2) emeriterade (pensionerade) präster; samt
- 3) präster i icke-publik tjänst eller utan särskild anställning, vilka för ändamålet ställa sig till förfogande.

En närmare reglering av den avlöning, som präster av här angivna kategorier skola ha att åtnjuta vid semestervikariat, blir erforderlig.

Kommittén har vidare anledning att i detta sammanhang beröra de s. k. predikobiträdena.

Med stöd av härom i kap. 19 Kyrkolagen förekommande bestämmelser ha sedan gammalt inom kyrkan biskoparna lämnat tillstånd till icke prästvigda teologer att predika i kyrkorna. Tillståndet har även utsträckts till att omfatta andra personer än teologie studerande, såsom diakoner, predikanter o. a. Sådant tillstånd har plägat benämnas *venia concionandi*.

Vid de »tjänstebyten» för semesterändamål, som anordnas mellan vederbörande kyrkoherdar i två varandra närbelägna pastorat, i vilka annan präst än kyrkoherden icke finnes anställd, torde i allmänhet vara förutsatt, att den semesterledige kyrkoherden anskaffat dylikt predikobitråde för utförande av de under ledighetstiden infallande högmässorna i det egna pastoratet. Särskilt lär så pläga ske, när de ifrågavarande pastoraten — ettdera eller båda — omfatta mer än en församling med var sin kyrka, för vilket fall vederbörande kyrkoherde redan i den egna befattningen har sig ålagd viss duplikationsskyldighet.

Kommittén anser, att dessa såsom predikobiträden anlitade personer — och då givetvis i första hand de teologie studerande, som under sommarens mellanterminer pläga vistas i sina hemorter — borde kunna mera rationellt utnyttjas. Nära till hands synes här ligga, att åt en sådan person gäves ett vidgat uppdrag såsom prästerlig *assistent* i en-prästspastorat med fortgående tjänstgöring i pastoratet under tid, när kyrkoherden därstädes åtnjöte semester och befattningen därunder upprätthölles av grannpräst med tjänstedubbling. Såsom icke prästvigd skulle ett sådant tjänstebiträde visserligen ej kunna fullgöra tjänsteuppgifter, som förutsätta prästerlig behörighet. Men åt honom kunde med fördel uppdragas — förutom hållande av de i pastoratet under semestertiden påbjudna allmänna gudstjänsterna — även annat församlingsarbete, som icke kräver dylik behörighet. Tydligt är, att tillgången till ett sådant tjänstebiträde skulle verksamt underlätta tjänstgöringen för den prästerlige vikarien under »dubbelförordnandet». För de teologie studerandena skulle givetvis assistentförord-

nanden av detta slag få ett särskilt värde som ett led i den praktiska utbildningen för deras blivande kall.

Kommittén förordar ett allmänt bemyndigande för domkapitlen att för här avsedda fall, då så befinner behöfligt, anställa tillfällig assistent, som nu sagts. Det bör ankomma på domkapitlen att beträffande assistenternas tjänstgöring meddela de närmare föreskrifter, som prövas erforderliga. Ersättningen åt den prästerlige assistenten synes kommittén skäligen kunna bestämmas till ett belopp av förslagsvis 400 kronor för månad räknat.

Kommittén vill emellertid erinra om, att även en annan utväg än anlåtande av prästerlig assistent kan till lättande i förekommande fall av arbetsbördan för en tjänstedubblende församlingspräst stå domkapitlen öppen. Genom lag den 18 mars 1910, nr 29, innefattande ändring i 2 kap. 3, 4 och 8 §§ kyrkolagen äger sålunda vederbörande domkapitel, där sådant av omständigheterna föranledes, förordna, att för två eller flera församlingar må förrättas gemensam högmässa i en av dem. Med anordningen avsågs att bereda domkapitlet möjlighet att i förekommande fall bereda lindring i arbetsbördan för en präst, som har att samma dag förrätta högmässa i två eller flera kyrkor. Lagbestämmelsen synes, att döma av dess förarbeten, närmast ha tagit sikte på duplikationsskyldighet, som åvilar en präst i församlingar tillhörande det egna pastoratet. Tydligt är dock, att bestämmelsen i fråga har en motsvarande giltighet, där fråga är om dubblerad eller flerfaldigad predikoskyldighet, som tillfälligtvis uppkommer för präst i kyrkor tillhörande skilda, varandra närbelägna pastorat. Denna tolkning av bestämmelsen är också den i praxis vedertagna. — Vid förordnanden av ifrågavarande slag — allmänt kallat sammanlysning av gudstjänster — kan domkapitlet, om förordnandet avser flera söndagar i följd, tillika föreskriva, att högmässan skall förrättas skiftesvis i de båda kyrkorna. Förläggas semesterperioderna, såsom här antagits, till hög- och eftersommaren, komme sammanlysningen att inträffa under en årstid, då kyrkofolket i regel — om avstånden icke äro mera betydande — bör kunna utan större olägenhet färdas de längre kyrkovägarna. Även om en sådan anordning givetvis i och för sig ej är önskvärd, kan den dock i vissa fall erbjuda en utväg ur svårigheterna.

För möjliggörande av den ovan skisserade ordningen för regleringen av vikariatsförhållandena vid semester för församlingsprästerna förordar kommittén en allmän föreskrift av innehåll, att sådan präst skall vara förpliktad att, efter domkapitlets beprövande, utföra nödvändiga tjänstehandlingar för annan, semesterledig församlingspräst. Att full gottgörelse bör utgå för av vikariat av detta slag uppkommande resekostnad är självfallet, och kommittén framlägger härom i annat sammanhang närmare förslag. Huruvida särskild *avlöning* skäligen bör tillerkännas präst för ett partiellt vikariat under här föreliggande speciella betingelser kan måhända, särskilt för de fall att den tjänstedubblende prästen därvid erhåller biträde av assistent, synas tveksamt. Kommittén finner sig emellertid kunna förorda, att präst vid dylikt partiellt vikariat skall äga uppbära ett särskilt *tjänstedubblersarvode*. I fråga om avvägningen av detta arvode anser sig kommittén böra föreslå, att detta bestämmes till ett för alla lönegrader enhetligt belopp av fem kronor för dag.

Då kommittén på grund av vad i det föregående anförts finner sig böra förorda, att åt prästerna i avseende å semesterrätten beredes en allmän lik-

ställighet med befattningshavarna inom civilstaten, är dock att beakta, att de särpräglade arbetsförhållandena på det prästerliga tjänsteområdet påkalla vissa avvikelser i detaljutformningen av de härutinnan erforderliga bestämmelserna. Kommittén vill i första hand fästa uppmärksamheten på följande. Enligt statens allmänna avlöningsreglemente gäller bland annat en huvudregel av innebörd, att tjänsteman, som på grund av tjänstgöringsförhållandena icke kunnat utfå honom tillkommande semester under det kalenderår, vartill semestern hänför sig, har att finna sig i att outnyttjad semester må kunna uppskjutas, dock längst intill den 1 juni nästpåföljande år. Utan tvivel skulle det i förekommande fall vara ägnat att för vederbörande domkapitel underlätta semesterregleringen inom stiftet för visst år, om myndigheten icke bleve bunden av denna fem-månadersbegränsning. Domkapiteln synas lämpligen böra få i sin hand att föreskriva en kumulering av semesterrätten, så att prästen, där så påkallas, må — med inhiberande av semestern under ett år — kunna under det närmast påföljande året uttaga semester för två år i en följd. Kommittén tillstyrker en anordning i detta syfte.

Bestämmelsen om semesterförmånen hade i de före allmänna semesterlagens tillkomst gällande avlöningsreglementena för civilstatstjänstemännen en mindre kategorisk avfattning än motsvarande stadganden i 1948 års gällande avlöningsreglemente för statens befattningshavare. Försiktigheten synes här bjuda att, intill dess viss erfarenhet vunnits om det blivande, praktiska utfallet av en allmän semesterreglering för prästerna, icke ge bestämmelsen om semesterförmånen för dessa karaktären av en ovillkorlig »rätt», vars utkrävande för visst fall skulle kunna för den kyrkliga förvaltningen medföra ett allvarligt men. Kommittén förordar sålunda, att föreskrifterna om semesterrätten utformas i överensstämmelse med de för statsförvaltningen före 1939 års avlöningsreglemente gällande stadgandena. Man torde emellertid ha en grundad anledning till den förhoppningen, att den olikhet i »rättsställning», som härmed i avseende å semesterregleringen skulle kunna sägas bli alltjämt bestående mellan civilstatstjänstemännen och prästerna — en olikhet som har sin grund väsentligen i den omständigheten, att till vikarie för prästerlig befattningshavare endast kan förordnas person, vilken besitter den formella behörighet som prästvigningen ger — skall visa sig i det hela ha en ringa praktisk betydelse.

Yttranden.

K y r k o m ö t e t.

I sitt av kyrkomötet godkända betänkande, nr 1, har *särskilda utskottet* härom anfört:

Utskottet beklagar, att det icke synes görligt att bereda prästerskapet fullt samma förmån i semesterhänseende som befattningshavare inom civilstaten. Den semester, som avses komma prästerskapet till del, blir i många fall möjlig blott genom att viss del av arbetet uppskjutes till tiden efter ledighetens slut och genom tjänstedubbling prästerna emellan.

Med hänsyn till de faktiska förhållandena och församlingstvårdens intresse anser emellertid utskottet i likhet med kommittén nödvändigt, att semesterledigheten ej göres till en ovillkorlig rätt för prästerskapet. Se-

mester bör därför kunna påfordras, endast i den mån församlingssvården det medger. Men om semesterätten ej göres ovillkorlig, synes det utskottet ej heller nödvändigt att ålägga församlingspräst *skyldighet* att mottaga förordnande att tjänstgöra i *annat* pastorat. Man torde dock kunna utgå ifrån att församlingsprästerna utan föreskriven skyldighet skola såsom hittills i största möjliga utsträckning visa sig villiga att mottaga sådana förordnanden, där så är behöfligt. Utskottet finner det även med den prästerliga tjänstgöringens art mindre väl förenligt att tillgripa tvångsförordnande.

Mot det föreslagna *tjänstedubblersarvodet* och storleken av detsamma har utskottet ej något att erinra.

Prästlönekommitténs förslag i fråga om anställande av *assistenter* anser utskottet vara värdefullt och vill tillstyrka detsamma. Det synes emellertid böra ligga i domkapitlets hand att träffa avgörande om assistentens stationeringsort. Lokala förhållanden kunna säkerligen många gånger göra det nödvändigt, att assistenten är stationerad annorstädes än i den tjänstledige prästens pastorat.

I likhet med kommittén anser utskottet, att utvägen att sammanlysa gudstjänster bör anlitas allenast i nödfall. Man kan emellertid förutsätta, att domkapitlet i sådant avseende iakttaga en restriktiv hållning. I pastorat med flera församlingar och allenast en präst bör i alla händelser det normala vara att särskild vikarie förordnas.

Kammarkollegiet och *riksräkenskapsverket* ha lämnat kommitténs förslag på denna punkt utan erinran. *Statskontoret* har funnit de åtgärder av olika slag, som kommittén förordat i syfte att åstadkomma en reglering av prästernas semesterförhållanden, vara i regel välgrundade. Även *statens lönenämnd* har funnit sig kunna i huvudsak biträda kommitténs förslag i denna fråga.

Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse motsätter sig bestämt, att tjänstedubbling skall kunna åläggas ordinarie präst mot hans bestridande eller göras till villkor för rätt till semester. Tillika föreslår centralstyrelsen, att tjänstedubblersarvodet höjes till tio kronor per dag. *Sveriges yngre prästers förbunds centralstyrelse* anser kommitténs förslag till reglering av semesterförhållandena innebära en undantagslagstiftning, som förbundet finner förvånande. Tillika yrkas, att tjänstedubblersarvodet höjes till tio kronor.

Föredraganden.

Jag biträder kommitténs förslag till huvudgrunder för en reglering av prästernas semester. Vad särskilt angår det av kyrkomötet uttalade önskemålet, att tjänstedubbling icke skulle åläggas prästen annat än efter frivilligt åtagande, så har jag icke funnit det vara försvarligt, att domkapitlet skulle sakna möjlighet att här — i förekommande fall — utkräva en tjänsteplikt.

8. Ordinarie prästs förflyttningskyldighet.

Prästlönekommittén.

Kommittén lämnar till en början en översikt av gällande bestämmelser angående förflyttningskyldigheten för statstjänstemännen och de kommunalanställda lärarna samt anför härom.

I 13 § statens allmänna avlöningsreglemente innefattas nu gällande bestämmelser angående förflyttningskyldighet för bl. a. huvuddelen av de ordinarie statstjänstemännen och de vid högre kommunala skolor anställda ordinarie lärarna. För ordinarie lärare vid folkskola finnas vissa motsvarande bestämmelser i avlöningsreglementet för folkskolan.

Innehavare av ordinarie statstjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie tjänst vid det verk han tillhör liksom ock, där Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat verk, å vilken reglementet är tillämpligt. Med hänsyn till den oberoende ställning domarkåren ansetts böra intaga, gäller dock för domare endast en begränsad förflyttningskyldighet. Sålunda är innehavare av ordinarie domartjänst allenast pliktig att, om Kungl. Maj:t finner organisatoriska skäl sådant påkalla, låta förflytta sig till annan ordinarie domartjänst inom den lönegrad han tillhör.

För ordinarie lärare vid högre kommunal skola gäller skyldighet att låta förflytta sig till annan ordinarie tjänst vid statliga och högre kommunala läroanstalter m. fl. eller till lärartjänst vid folkskoleväsendet, allt då sådant erfordras vid i vederbörlig ordning beslutad omorganisation av den skolform läraren tillhör eller för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

Ordinarie lärare vid folkskola är pliktig att låta förflytta sig till annan ordinarie lärartjänst inom folkskoleväsendet, då sådant erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

Efter att ha redogjort för förflyttningsinstitutets historiska utveckling och erinrat om att frågan om förflyttning av statstjänstemän i visst fall skall avgöras enligt tjänstepensionsförfattning efter diskretionär prövning behandlar kommittén frågan om prästernas nuvarande anställningsrättsliga ställning och anför:

Då det gällt att taga ställning till frågan om prästerlig befattningshavares förflyttningskyldighet har kommittén till en början utgått från att ordinarie präst i anställningsrättsligt hänseende måste vara att jämställa med statstjänsteman. De garantier i fråga om anställningens fasthet, som 36 § regeringsformen giver åt ordinarie statstjänsteman, torde sålunda vara tillförsäkrade även ordinarie prästerlig befattningshavare.

Det skydd mot avsättning och förflyttning, som innefattas i 36 § regeringsformen, har för prästerskapets vidkommande hittills icke genom lagstiftning eller sedvanerättslig utveckling modifierats i samma utsträckning som skett för civilstatens befattningshavare genom avlönings- och pensionsreglementen. Här må dock erinras om bestämmelserna i 23 § prästlöne-regleringslagen, som lyder: »Erfordras å ena sidan för åstadkommande av

tillfredsställande församlingsvård delning av pastorat eller inrättande av ny prästerlig tjänst och å andra sidan för beredande av full sysselsättning för tjänst innehavare sammanslagning av pastorat eller indragning annorledes av befintlig tjänst, meddelar Konungen, efter vederbörande myndigheters hörande och sedan yttranden från pastoratet och dess prästerskap och, i händelse någon prästerlig befattning i pastoratet är ledig, från kontraktsprosten inforrats, beslut därom i sammanhang med fastställande av lönerreglering för pastoratet.» Frågan om detta lagrumms innebörd och tillämpning har berörts av kammarrådet Erik Schalling i en promemoria, som återopas i kammarrådet Tom Wohllins Betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm etc. (SOU 1940: 1). Efter att hava belyst spørsmålet rättshistoriskt och redogjort för lagrummets tillämpning i praxis, har Schalling ansett sig kunna uppdraga följande riktlinjer: 1) Ordinarie prästman kan icke under återopande av sin fullmakt utan vidare förhindra, att det pastorat eller den församling, vari han är anställd, genom indelningsändring undergår vare sig förminskning eller utökning. 2) I fall, där ordinarie prästman icke genom förbehåll i fullmakt eller eljest på grund av vid hans utnämning gällande lag är tillföribunden att underkasta sig den ändring i lönevillkor, som skulle följa av förminskning, som avses under punkt 1, är han vid sådan indelningsändring berättigad att bibehållas vid lön, ej understigande den han åtnjuter vid ändringen eller enligt lönerreglering är skyldig acceptera. 3) Ordinarie prästman, som icke genom förbehåll i fullmakt eller eljest på grund av vid hans utnämning gällande lag är tillföribunden att underkasta sig den ändring i tjänstgöring, vilken skulle följa av utökning som avses under punkt 1, kan icke mot sitt bestridande underkastas sådan indelningsändring, därest denna medfört en *avsevärd* ökning i hans arbetsbörda. 4) Ordinarie kyrkoherde bör, oavsett huru det därutinnan förhåller sig med hans legala förpliktelse, icke mot sitt bestridande åläggas förflyttning till ett pastorat, *vari icke ingår någon del, som tillhört hans gamla pastorat*. 5) Pastorat eller församling kan icke med stöd av sin prästvals rätt förhindra, att en prästman, som icke valts av pastoratet eller församlingen, i samband med ändrad pastoratsindelning indelas till tjänstgöring i pastoratet eller församlingen. Enligt Schalling bör sålunda 23 § prästlönerregleringslagen lämna rum för en av organisatoriska skäl betingad, ehuru förhållandevis begränsad förflyttning av ordinarie församlingspräster.

Vidare må framhållas, att de ordinarie församlingsprästernas skydd enligt 36 § regeringsformen mot avsätthet och förflyttning på en principiellt icke oväsentlig punkt modifierats genom stadgandet i 4 § 1 mom. b) och c) lagen den 9 december 1910 (nr 141) om emeritilöner för präster. Enligt detta lagrum är ordinarie församlingspräst pliktig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten dels vid uppnådd viss ålder och dels under vissa förutsättningar i övrigt. I samband med detta stadgande må erinras om innehållet i 24 kap. 29 § kyrkolagen.

Kommittén ingår härefter på frågan om införande för de ordinarie prästernas vidkommande av en förflyttningsplikt av samma omfattning, som för närvarande civilstatstjänstemännen och folkskollärarna enligt gällande avlöningsreglementen äro underkastade. Kommittén erinrar härvid till en början om att frågan angående förflyttning av ordinarie präster icke kan

regleras allenast genom bestämmelser om en generell skyldighet härtill från befattningshavarnas sida i ett avlöningsreglemente. För att kunna i full utsträckning tillämpas — framhåller kommittén — förutsätter nämligen ett sådant stadgande en häremot svarande ändring i gällande prästvalslagstiftning, varigenom pastorat förpliktas att — utöver för närvarande förekommande fall — såsom ordinarie präst mottaga en av pastoratsmenigheten icke själv därtill vald prästman. Kommittén anför därefter.

Allmänna avlöningsreglementet upptager, såsom förut omnämnts, dels för domare en mera begränsad förflyttningsskyldighet, avseende allenast fall, då förflyttningen betingas av organisatoriska skäl, och dels för tjänstemän i övrigt en mera vidsträckt skyldighet att låta sig förflyttas. Enligt kommitténs mening kan någon tvekan icke råda därom, att en förflyttningsskyldighet även för prästerliga befattningshavare bör gälla i fall, där förflyttningsbehovet förestavas av organisatoriska skäl. Den nuvarande begränsade möjligheten att vid indelningsändring förflytta en ordinarie präst synes kommittén vara otidsenlig och i vissa fall ägnad att förhindra en rationell anpassning av den prästerliga organisationen efter samhällsutvecklingens krav. En av organisatoriska skäl betingad förflyttningsskyldighet, motsvarande den för domare enligt allmänna avlöningsreglementet gällande, bör sålunda i samband med löneregleringen stadgas för prästerna. I den mån gällande prästvalslagstiftning kan anses lägga hinder i vägen för tillämpningen av ett sådant stadgande jämväl genom förflyttning till pastorat eller församling, som icke alls beröres av organisationsändringen, läser ändring i prästvalsbestämmelserna böra genomföras. Det faller utanför kommitténs uppdrag att ingå på utformningen av en sådan ändring.

Frågan, huruvida därjämte en förflyttningsskyldighet av den mera vidsträckta omfattning, som gäller för statstjänstemän i allmänhet, bör åvägbringas för prästerna, kan vara föremål för större tvekan. Om spørsmålet betraktas enbart ur den enskilde befattningshavarens synvinkel, torde visserligen skäl icke vara för handen att stanna vid en annan bedömning än den, som anlagts för statstjänstemän i allmänhet. Det är dock tydligt, att man vid denna frågas behandling måste taga hänsyn även till andra synpunkter, som beröra i viss mån ömtåliga förhållanden. Det är å ena sidan ett kyrkans och samhällets intresse av vikt, att prästen som förkunnare kan intaga en fri ställning, oberoende av den politiska maktbalansens skiftningar. Å andra sidan ligger det i öppen dag, att möjligheten till avlägsnande av en präst från hans befattning i fall, där förutsättningarna för gagneliga resultat av hans ämbetsutövning visat sig brista, kan representera ett behov, som ur kyrkans och samhällets synpunkt framstår såsom lika betydelsefullt. Det inträffar t. ex. stundom, att i en församling på grund av olika omständigheter utveckla sig motsättningar mellan prästen och församlingsmedlemmarna eller vissa av dem och att försök att bilägga en sådan konflikt bli resultatlösa. Motsättningarna, vilka måhända bottna i obetydliga tvisteämnena, kunna i stället med åren antaga större dimensioner och till sist medföra, att situationen i församlingen blir ohållbar. Många gånger skulle det lämpligaste sättet att eliminera konflikten vara att förflytta prästen till annan församling. I åtskilliga av de här avsedda fallen skulle prästen, om han på ett tidigt stadium kunnat förflyttas till tjänst

i annan församling, varit i stånd att i den nya miljön utan störande möt-sättningar utöva en gagnande verksamhet. Tyvärr blir nu utvecklingen i stället stundom den, att prästen efter många års stridigheter blir psykiskt nedbruten och måhända för framtiden oduglig för sitt kall samtidigt som det kyrkliga arbetet i församlingen och till äventyrs också förtroendet för kyrkans insatser över huvud taget lider svårt avbräck.

Det må erinras, att erfarenheter av liknande art som de här antydda medverkat till införande för de kommunalt anställda lärarna av en förflyttningsskyldighet av den omfattning, som i det föregående angivits och som funnits böra genomföras trots den inskränkning, som därav måst följa i skoldistriktens rätt att själva utse sina lärare. Enligt kommitténs mening kunna olägenheterna med ett tvång att i befattningen bibehålla en präst, vars förutsättningar för resultatrikt arbete upphört, knappast bedömas annorlunda än skadeverkningarna i motsvarande fall på skolväsendets område.

Det kan invändas, att en förflyttning av en präst, som visat sig icke ha möjligheter till en tillfredsställande övning av sitt kall, icke alltid kan giva åsyftat gynnsamt resultat. I de fall, där orsaken till svårigheterna ligger i befattningshavarens olämplighet eller oförmåga till samarbete eller eljest i förhållanden, som hänföra sig helt eller väsentligen till hans personliga egenskaper, medför en förflyttning blott att svårigheterna överföras från en församling till en annan. Denna invändning synes vara berättigad men utgör icke något skäl för det allmänna att avhända sig möjligheten att genom ett förflyttningsinstitut råda bot på olägenheterna i de fall, där ett ombyte av tjänstgöringsområde skulle vara tillfyllest och ur såväl församlingens som befattningshavarens synpunkt skulle framstå såsom den rätta åtgärden. Invändningen pekar emellertid på, att behov till äventyrs kan föreligga jämväl av en anordning, som möjliggör en avkoppling helt och hållet av en olämplig befattningshavare från tjänsten även i fall, där pensionering icke kan äga rum. En sådan anordning har på vissa förvaltningsområden genomförts, t. ex. genom inrättande av en disponibilitetsstat inom utrikesförvaltningen samt av avgångsstat för militära beställningshavare och för personal inom polisväsendet. Enligt kommitténs mening är frågan om en motsvarande anordning på det prästerliga tjänsteområdet förtjänt av övervägande.

Vid sin prövning av här förevarande problem har kommittén funnit övervägande skäl tala för att bestämmelser meddelas om en förflyttningsskyldighet för ordinarie präster av samma räckvidd som den, vilken för närvarande gäller för civilstatstjänstemän i allmänhet och för folkskollärare. Avgörandet i fråga om förflyttning i de särskilda fallen torde böra läggas i Kungl. Maj:ts hand. Härigenom ernås enligt kommitténs mening tillbörliga garantier för en enhetlig och objektiv prövning. Det må i detta sammanhang anmärkas, att erfarenheterna från tillämpningen av förflyttningsskyldigheterna för statstjänstemän och kommunalt anställda lärare icke giva stöd för farhågor om missbruk av den befogenhet som dessa bestämmelser giva; tvärtom torde det omdömet vara berättigat, att denna befogenhet hittills utövats med stor varsamhet.

I vilken omfattning en förflyttningsskyldighet av här föreslagen innebörd i praktiken skall kunna göras gällande gentemot ordinarie prästerliga befattningshavare blir — såsom av det föregående framgår — beroende på

i vad mån och på vad sätt ändringar i prästvalslagen, avseende inskränkning i församlingarnas prästvals rätt, anses böra genomföras. En slutlig prövning av förflyttningsskyldighetens omfattning kan sålunda ske först i samband med en översyn av prästvalslagstiftningen. En sådan översyn faller icke inom kommitténs utredningsuppdrag. Att kommittén emellertid ansett sig icke kunna förorda, att ett ställningstagande till frågan om den författningsmässiga utformningen av avlöningsreglementets regler om förflyttningsskyldighet uppskjutes i avvaktan på en revision av prästvalsbestämmelserna, har sin grund i att efter genomförandet av en lönerreglering skärpta förflyttningsföreskrifter icke kunna tvångsvis genomföras gentemot befattningshavare, som utnämnts före de skärpta reglernas fastställande. Om frågan nu lämnades öppen, skulle sålunda möjlighet icke föreligga att genomföra önskvärda förändringar annat än i den mån efter bestämmelsernas utfärdande nybesättning av befattningarna äger rum.

Kommittén gör härefter en sammanfattning och föreslår på anförda skäl att skyldighet nu införes för ordinarie präst att efter Kungl. Maj:ts bestämmande låta förflytta sig till annan ordinarie prästerlig befattning, då organisatoriska skäl sådant påkalla eller då eljest synnerliga skäl därtill äro, att frågan om en revision av prästvalslagstiftningen för möjliggörande av förflyttninginstitutets tillämpning i lämplig omfattning upptages till särskild prövning samt att spörsmålet om inrättande av en avgångsstat för präster jämväl toges under övervägande.

I anslutning till framläggandet av sitt förslag i denna del gör kommittén slutligen följande uttalande.

Det må i detta sammanhang erinras om att såväl 1942 som 1946 års riksdagar med hänsyn till den bristande överensstämmelsen mellan å ena sidan ordalagen i 35 och 36 §§ regeringsformen och å andra sidan avlöningsreglementenas m. fl. författnings bestämmelser om tjänstemännens förflyttningsskyldighet hemställt om utredning genom Kungl. Maj:ts försorg av frågan om en revision av 36 § ävensom 35 § regeringsformen för en omprövning av tjänstemännens rättsliga ställning. Kommittén förutsätter, att en sådan utredning jämväl kommer att omfatta det prästerliga förvaltningsområdet.

I den här behandlade frågan ha två ledamöter inom kommittén, herrar *Berger* och *Helander*, anmält avvikande mening. *Berger* har förklarar sig icke kunna biträda betänkandets förslag att ordinarie präst skall vara underkastad förflyttningsskyldighet på samma sätt som stadgades i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. Enligt reservantens mening komme en förflyttningsskyldighet grundad på en sådan tånjbar bestämmelse som »då särskilda skäl därtill äro» att göra prästens mycket ömtåliga ställning ännu svårare och ömtåligare, och predikoämbetets frihet, som vore en för kyrkan väsentlig sak, kunde här komma i fara. *Helander* har biträtt kommitténs förslag att bestämmelse införes angående prästs förflyttningsskyldighet och överförande till övergångsstat, men reservanten har ansett, att

ärenden rörande dessa angelägenheter borde avgöras av en nämnd, bestående av ärkebiskopen och fyra andra biskopar, vilka sistnämnda utsåges av Kungl. Maj:t.

Yttranden.

Kyrkomötet och domkapitlen i samtliga stift — utom Lunds — ävensom de prästerliga personalorganisationerna avstyrka kommitténs förslag om skyldighet för ordinarie präst att låta sig förflyttas till annan ordinarie prästerlig befattning av andra än organisatoriska skäl. Särskilda utskottet har närmare motiverat kyrkomötets ståndpunktstagande i följande yttrande.

Utskottet anser, att vissa skäl tala för en utvidgning av förflyttningsmöjligheten i fråga om kyrkans ämbetsmän, när en förflyttning föranledes av organisatoriska förändringar. Givetvis få dock icke sådana förändringar utnyttjas för att undergräva prästens fria ställning såsom en av tillfälliga opinionsvindar oberoende ordets förkunnare. Men även andra förhållanden kräva beaktande. Prästen kan till sin församling hava vunnit en stark personlig anknytning, vilken han på grund av ålder, läggning eller andra omständigheter ej kan väntas ernå på ett nytt verksamhetsfält. En församling bör å andra sidan ej påtvingas en själasörjare, som en stark opinion icke önskar erhålla eller rent av motsätter sig. Många ömtåliga överväganden komma här att krävas. Såsom regel torde man kunna utgå från att frågan kommer att lösas efter förhandlingar. Det synes icke minst nödvändigt att beakta, att prästvalslagens bestämmelser i minsta möjliga mån böra ändras. Utskottet vill fördenskull endast i så måtto giva sin anslutning till förslaget om förflyttning av ordinarie präst av organisatoriska skäl, att sådan förflyttning må kunna ske, då domkapitlet finner synnerliga skäl därtill vara. Den bör vidare kunna förekomma endast i samband med att kyrkoherdetjänst jämlikt 41 § 5 mom. prästvalslagen skall tillsättas av Kungl. Maj:t. Den förändring av prästvalslagens bestämmelser, som i så fall behöver företagas, kan icke betraktas som ett principiellt ingrepp i församlingarnas rättigheter utan endast som en komplettering av bestämmelserna rörande tredjegångstillsättning med föreskrift därom, att tillsättning i dessa säkerligen sällsynta undantagsfall skall ske utan församlingsval.

Kommitténs förslag att utvidga förflyttningsmöjligheten till att omfatta även sådana fall, »då eljest synnerliga skäl därtill äro», måste däremot möta allvarliga betänkligheter. Utskottet fäster sig därvid mindre vid den formella frågan, huruvida en sådan obestämd förflyttningsskyldighet låter sig förena med oavsätlighetsprincipen. Det för utskottet bestämmande har i stället varit församlingarnas intresse. Utskottet behjärtar väl kommitténs synpunkt, att en präst bör kunna avlägsnas från en befattning, »om förutläggningarna för gagneliga resultat av hans ämbetsutövning visat sig brista» och sålunda en förflyttning är av pastoralvårdshänsyn önskvärd. Men även om skälen till en förflyttning skulle vara både grundade och starka, skulle man blott i sällsynta fall kunna vinna en utväg ur svårigheterna på angivet sätt. Faran vore överhängande, att man blott överflyttade besvärigheterna till en annan församling, där man hade än mindre förståelse för prästens

egenart än i hans förutvarande, vilken i regel själv valt honom. Från den nya församlingens sida skulle den tvångsförflyttade sannolikt komma att mötas med en misstro, som skulle utgöra ett dåligt utgångsläge för en fruktbringande kyrklig verksamhet.

Vad angår den av kommittén ifrågasatta avgångsstaten för präster samt handläggningen av frågor angående förflyttning och överförande å sådan stat har kyrkomötet anfört följande.

Kommittén har framhållit, att på det kyrkliga området borde övervägas en anordning, motsvarande disponibilitetsstaten inom utrikesförvaltningen och avgångsstaterna för militära beställningshavare och för personal inom polisväsendet. Kyrkomötet skulle hälsa med tillfredsställelse, därest denna tanke kunde i lämplig form realiseras. Det måste dock framhållas, att här är fråga om en ultima ratio, en sista utväg att vinna en lösning av eljest olösbara konflikter. Emellertid måste även vid dylika förflyttningar oavsätthetsprincipen respekteras, så att den förflyttades ekonomiska ställning icke genom förflyttningen rubbas.

Handläggningen av frågor om förflyttning av prästerlig befattningshavare eller hans försättande ur tjänstgöring och överförande å specialstat måste uppenbarligen i första hand ankomma på kyrkans egna myndigheter. Närmast blir det biskopens sak att undersöka, vilka åtgärder som kunna vara ändamålsenliga och möjliga. Ärendets vikt och hänsynen till de intressen stiftsstyrelsen har att bevaka nödvändiggöra givetvis, att den fortsatta handläggningen av ärendet sker i domkapitlet. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, som särskilt ett överförande å specialstat med även en av organisatoriska skäl föranledd förflyttning kan medföra, lämnar emellertid domkapitlets beslut böra underställas Kungl. Maj:t för fastställelse. Nödiga rättssäkerhetsgarantier lära här som eljest få sökas i en rättslig prövning i härför stadgad ordning.

Domkapitlet i Härnösand och de prästerliga personalorganisationerna motsätta sig jämväl en utökning av den nuvarande förflyttningsskyldigheten på grund av organisatoriska skäl, varvid från Sveriges yngre prästers förbunds sida framhålles följande.

Förflyttning av präst av organisatoriska skäl bör icke förekomma utöver hittillsvarande praxis. Förbundet måste också bestämt avstyrka ett av 1948 års kyrkomöte framlagt förslag att taga de s. k. tredjegångstillsättningarna i anspråk för förflyttning av ordinarie präst. Detta tillsättningsförfarande har till syfte att i någon mån reglera orättvisorna i det prästerliga befordringssystemet, främst genom att giva möjlighet åt icke ordinarie präster att nå befordran till ordinarie tjänst, och bör icke utnyttjas för ett ändamål, som alls icke var avsett, när bestämmelsen kom till.

Domkapitlet i Lund anför i anslutning till kommitténs förslag i denna del följande.

De sakkunniga ha klart observerat skillnaden mellan prästernas och statstjänstemännens ställning i detta avseende. Församlingens rätt att välja sina ordinarie präster är något för den svenska kyrkan utmärkande. Vis-

serligen kan — vid s. k. tredjegangstillsättning och vid några andra sällan förekommande fall — kyrkoherde utnämnas av Kungl. Maj:t utan att församlingens val därvid är avgörande. Även i dessa fall spelar emellertid valet en betydelsefull roll. Vid genomförandet av den s. k. tredjegangstillsättningen förordade första lagutskottet förslaget härom »under uttalande av den bestämda förväntan, att i de fall, då utnämningssrätten tillkommer Konungen, församlingens val likväl kommer att tillmätas ett väsentligt inflytande på tjänstens tillsättning, där det visar en under avsevärt deltagande tydligt uttalad mening och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa». Riksdagen godkände detta utskottets uttalande. Församlingens rätt att tillsätta sina ordinarie präster är sålunda väl skyddad. Uppenbart är, att denna rätt ej kan eller bör göras illusorisk genom skapandet av en förflyttningsskyldighet för prästerna.

Domkapitlet föreställer sig att, därest en obegränsad förflyttningsskyldighet skulle genomföras, denna skyldighet snarast av åtskilliga präster skulle betraktas som en rättighet. Framställningar om förflyttningar till lediga tjänster skulle förvisso i betydande utsträckning komma att göras under frambärande av mer eller mindre tungt vägande skäl härför. Domkapitlet anser det nödvändigt, att restriktiva moment här införas. I detta sammanhang är domkapitlet icke i tillfälle att framlägga ett definitivt förslag eller taga slutlig ställning till denna fråga. I samband med ett eventuellt förslag till ändringar i prästvalslagen kommer för övrigt säkerligen domkapitlet att beredas tillfälle närmare utlåta sig om detta spörsmål. Redan nu vill emellertid domkapitlet diskussionsvis framföra följande förslag. Verkligt behov av förflyttning bör av biskopen vid visitation i den församling, där förflyttningsskyldig präst är anställd, konstateras. Är sådant behov för handen, bör biskopen söka träffa överenskommelse med annan och lämplig församling att mottaga ifrågavarande präst. Föreligger sådan överenskommelse bör domkapitlet med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för prövning och avgörande. Kan överenskommelse ej träffas, eller äro förhållandena sådana, att förflyttning knappast kan ifrågakomma, bör tagas under övervägande fråga om överförande av prästen på avgångsstat. Något liknande förfarande bör komma i tillämpning vid förflyttning, påkallad av organisatoriska skäl.

I princip vill domkapitlet sålunda tillstyrka att i ett blivande avlöningsreglemente för prästerna intages föreskrift om prästs förflyttningsskyldighet och skyldighet för präst att finna sig i att bliva överförd å avgångsstat. I samband med avgivande av utlåtande över utarbetade förslag till de ifrågasatta ändringarna av prästvalslagen och om avgångsstat vill domkapitlet närmare precisera sin ställning till de därmed sammanhängande spörsmålen om förflyttning av präst till annan befattning och om överförande av präst å avgångsstat.

I likhet med kyrkomötet och domkapitlet i Lund ansluta sig *övriga domkapitel* till kommitténs uttalande angående en disponibilitets- eller avgångsstat för präster.

Av de centrala verken har *riksräkenskapsverket* biträtt kommittéförslaget i förevarande del, över vilket *kammarkollegiet* avgivit följande utlåtande.

Beträffande ordinarie prästs förflyttningsskyldighet torde det ur det allmännas synpunkt få anses som ett berättigat intresse, att de nuvarande begränsade möjligheterna att förflytta ordinarie präst, när det påkallas av organisatoriska skäl, väsentligt utvidgas. Ehuru frågan härom ytterst avhänger av ändring i prästvalslagstiftningen, bör principen om förflyttningsskyldighet av organisatoriska skäl oberoende därav inskrivas i en ny prästerlig löneförfattning. Av kyrkomötet på denna punkt gjorda förbehåll — vilka bland annat synas syfta till att i domkapitlets hand lägga den reella bestämmanderätten i sådana indelnings- och organisationsfrågor, vilka förutsätta förflyttning av ordinarie präst — torde vara sådana, att de ej kunna godtagas.

Kollegiet ställer sig mera tveksamt till kommitténs förslag, att förflyttningsskyldighet för ordinarie präst skulle stadgas även för det fall, att Kungl. Maj:t eljest finner synnerliga skäl påkalla detta. De ömtåliga konfliktsituationer kommittén vid detta förslag haft för ögonen torde endast i sällsynta undantagsfall kunna bringas ur världen genom en förflyttning av vederbörande tjänst innehavare. För hithörande fall torde lösningen snarare böra sökas i det av kommittén jämväl framförda uppslaget om en särskild avgångsstat för sådana präster, vilkas fortsatta ämbetsutövning skulle innebära allvarligt men för det kyrkliga livet.

Kommittéförslaget har i vad angår förflyttningsskyldigheten och därmed sammanhängande spörsmål icke föranlett några uttalanden från *statskontorets* och *statens lönenämnds* sida.

Föredraganden.

Spörsmålet om ordinarie prästs förflyttning till annan prästerlig fullmaktstjänst och vad därmed äger samband har av kommittén allsidigt undersökts. Såsom kommittén framhållit har frågan, förutom en anställningsrättslig sida, även en sida som omedelbart berör lagstiftningen om prästval.

Frågans sålunda sammansatta natur medför, att en i avlöningsförfattningen införd förflyttningsskyldighet icke kan få någon praktisk betydelse, med mindre en motsvarande jämkning sker i gällande bestämmelser om tillsättning av ordinarie församlingstjänster. En uppmjukning i antydd riktning av dessa bestämmelser är åter en fråga, som själfvallet icke nu kan upptagas till omedelbart avgörande. Kommitténs redogörelse på denna punkt och vad jag tidigare påvisat om nödvändigheten att underlätta ecklesiastika indelnings- och organisationsändringar har emellertid övertygat mig om, att en uppmjukning av prästvalsbestämmelserna i detta begränsade syfte är nödvändig och att denna fråga bör få sin lösning, så snart en utredning av frågan hunnit verkställas. Då — såsom kommittén understryker — ett uppskjutande av förflyttningsskyldighetens införande tills dess ett avgörande träffats i sistberörda fråga skulle kunna under en betydande tidrymd förhindra ett utnyttjande av uppmjukade tillsättningsbestämmelser, anser jag det i varje fall nödvändigt, att vid löne regleringen

införes en förflyttningsskyldighet för ordinarie församlingspräst, om förflyttningen förestavas av organisatoriska skäl. Men de av kommittén anförda skälen för beredande av möjlighet att förflytta ordinarie präst av andra skäl än organisatoriska måste enligt min mening också anses så vägande, att även detta spörsmål bör upptagas till närmare prövning vid den angivna översynen av prästvalsagstiftningen. Vid sådant förhållande anser jag det jämväl välbetänkt att — i syfte att göra en av översynen föranledd lagändring tillämplig utan längre tidsutdräkt — vid löneregleringen införes skyldighet för präst att låta sig förflytta, då synnerliga skäl därtill äro.

I likhet med kommittén och kyrkomötet anser jag, att även frågan om inrättande av en avgångsstat för präster är förtjänt av att närmare utredas i annat sammanhang. Jag finner på grund härav riktigt, att vid löneregleringen stadgas skyldighet för ordinarie präst att låta sig överföra på avgångsstat i enlighet med de bestämmelser, som framdeles kunna bli antagna av Kungl. Maj:t och riksdagen.

9. »Kommunala tillägg» och förmån av donation »över lönen».

Prästlönekommittén.

K o m m u n a l a t i l l ä g g .

I 10 § i 1910 års ännu gällande prästlönelag upptages ett stadgande, som ger ett pastorat möjlighet att — under vissa speciella förutsättningar — bevilja präst ett tillägg till hans författningsenligt utgående, av Kungl. Maj:t i särskild lönereglering för tjänsten närmare bestämda avlöning. Grunden för stadgandet har varit det förhållandet, att dylik individuell lönereglering för tjänsten fastställes för viss bestämd tid i sänder, i regel tjugo år, samt att under loppet av en så lång tidsperiod förändringar — såsom folkmängdsökning o. d. — kunna inträffa, som motivera en förhöjning av nämnda avlöning. Dyligt beslut av pastorat om lönetillägg skall dock alltid, för att vinna bindande kraft, underställas Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse. Kungl. Maj:ts godkännande av lönetillägget gäller endast för den löpande löneregleringsperioden. Såvitt kommittén kunnat utröna utgå sådana av Kungl. Maj:t godkända lönetillägg för närvarande (juni 1948) endast vid ett mycket begränsat antal befattningar, nämligen vid fyra kyrkoherde-, fem komministers- och fyra kyrkoadjunksbefattningar. Tilläggen äro satta till varierande belopp — lägst 200, högst 1 000 kronor för år.

Det speciella motiv, som förelegat för upptagande i prästlönelagstiftningen av ifrågavarande lönetilläggsinstitut, kommer med övergången till det statliga lönesystemet att helt förlora sin giltighet. Med lönerenformen falla nämligen de fixerade »löneregleringsperioderna» bort. Lönegradsinplaceringen av en prästerlig befattning blir gällande allenast tills vidare. Inträffa förändringar, som påverka arbetsförhållandena vid viss befattning, vilken icke redan har den för sådan befattning gällande högsta lönegradsinplaceringen, skall givetvis frågan om en förhöjd löneställning för befatt-

ningen kunna utan vidare, där tillräckliga skäl därtill föreligga, upptagas till prövning och avgörande av Kungl. Maj:t. Kommittén finner det redan av här angivna skäl uppenbart, att på pastoratsbeslut grundade lönetillägg till präst efter lönereformens genomförande icke vidare böra förekomma.

Man har emellertid att uppmärksamma, att kommunala lönetillägg av viss annan karaktär hittills icke så sällan förekommit vid prästerlig befattning och, så vitt kommittén har anledning antaga, alltjämt på sina håll utgå. Grunden för dessa lönetillägg har i själva verket icke varit annan än den, att vederbörande pastorat funnit den författningsenligt bestämda avlöningen onöjaktig och för låg. De kommunala tilläggen av detta slag ha i det hela haft till syfte att — i konkurrensen pastoraten emellan om de dugligaste prästerliga arbetskrafterna — göra befattningen i det egna pastoratet mera begärlig. Lönetillägg av ifrågavarande natur äro redan enligt gällande prästlönelag rättsstridiga, och då fall, där dylika lönetillägg utgått till präst, kommit till Kungl. Maj:ts kännedom, har anstalt vidtagits för deras avveckling.

Kommittén vill till den förevarande frågans ytterligare belysning erinra om, att statsmakterna vid den år 1937 genomförda avlöningsregleringen för folkskolans lärarpersonal tagit allmän ställning till de dittills i viss omfattning åt sådana lärare utgående kommunala lönetilläggen och därvid, av såväl principiella som praktiska skäl, funnit dylika lönetillägg oförenliga med de grunder, varpå nämnda avlöningsreglering var fotad. I anslutning härtill blev ett förbud för skoldistriktet att bevilja lärare sådana lönetillägg genomfört i den formen, att såsom villkor för statsbidraget till dessa lärares avlöning uppställdes kravet, att läraren icke utöver den av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda avlöningen av skoldistriktet tillerkändes ersättning för utförande av arbetsuppgifter, som ålåg honom i tjänsten.

De skäl, som föranlett detta ståndpunktstagande från statsmakternas sida till frågan om kommunala lönetillägg för lärare, äro självfallet i lika mån giltiga när det gäller det prästerliga löneväsendet. Enligt kommitténs mening bör sålunda i samband med lönereglerningen förbud stadgas mot beviljande av dylika lönetillägg.

F ö r m å n a v d o n a t i o n » ö v e r l ö n e n ».

Kommittén nödgas härefter beröra den i gällande avlöningssystem för prästerna förekommande speciella avlöningsförmån, som vanligen benämnes förmån av donation »över lönen». Stadgandet härom finnes upptaget i 7 § prästlönerregleringslagen. Stadgandet i fråga har följande lydelse.

Vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver lönen skall oavkortat komma samme tjänstinnehavare till godo; dock må vid lörens bestämmande, i den mån skäligen prövas, hänsyn tagas till befintligheten av sådan donation.

Den speciella avlöningsförmån det här gäller kan väl med hänsyn till de hithörande fallens hittills förhållandevis ringa antal knappast sägas vara för prästerskapet i gemen av någon större betydelse i lönehänseende. Den för prästerna tillämnade lönereformen nödvändiggör nu likväl ett ställningstagande till förevarande säregna avlöningsinstitut. Även oberoende härav föreligga enligt kommitténs mening skäl till en omprövning av

avlöningsinstitutets berättigande. Själva den rättsliga grundvalen för den ifrågavarande lagbestämmelsen har visat sig vara ytterligt bristfällig. Följden härav har blivit en serie av processer, vilka stundom varit av den art, att de för rättsordningen blivit en belastning.

Under en lång historisk utveckling ha prästerna »på lön» innehaft boställen (jordbruksfastigheter med ofta tillhörande betydande skogsmarker). Boställena ha i allmänhet anvisats av den kyrkliga menigheten (»sockenmännen», socknen, församlingen, pastoratet) eller av kronan. Men alltsedan äldsta tider ha i Sverige, liksom annorstädes, bland prästernas löneinkomster ingått även gåvor av enskilda, s. k. fromma gåvor (dispositioner »ad pios usus»). Sådana fromma gåvor utgjordes icke blott av nyttigheter, som fingo av den tillfällige prästen fritt disponeras och förbrukas. Ofta bestodo gåvorna av värdefullare förmögenhetsobjekt (företrädesvis jord- och skogsegendomar), till vilka denne endast erhöll bruknings- och avkomsträtten för sin tjänstetid, med skyldighet för honom att hålla egendomen vid makt för sina efterträdare. Kapitaltillgångar av detta slag blevo sålunda — i likhet med boställsanslagen från den kyrkliga menigheten och från kronan — »avlöningsstillgångar» vid den prästerliga befattningen såsom sådan. Jorddonationer av enskilda personer till prästerna torde — där de härröra från den katolska tiden — icke sällan ha naturen av s. k. själågavor, d. v. s. gåvor, som förbundos med förbehållet, att prästen — befattningshavare efter befattningshavare — skulle på varje årsdag av givarens död läsa en själamässa till dennes räddning ur skärselden.

I vilken omfattning ingå då i de prästerliga avlöningsstillgångarna i våra cirka 2 600 församlingar av enskilda donerade förmögenhetsobjekt? Och i vilken utsträckning kunna dessa avlöningsstillgångar antagas härröra från anslag av den kyrkliga menigheten eller av kronan?

Vid seklets början trodde man sig böra söka ett svar på dessa frågor. Ett sakligt intresse förelåg också vid den tiden att söka vinna upplysning om hithörande rättsförhållanden, i den mån uppgifter härom kunde framletas ur våra arkiv. Enligt förordningen den 11 juli 1862 angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster samt på denna förordning grundade författningar av senare datum gällde nämligen vissa särskilda regler om dispositionen av prästboställe och av avkastningen av därtill hörande skog för de fall att bostället upplåtits av kronan och där det anskaffats av menighet eller donerats av enskild. År 1902 beviljade riksdagen ett första anslag för igångsättande av den s. k. ekklesiastiska boställsutredningen. Utredningsarbetet pågick i cirka tjugo år, och då 1922 års riksdag vägrade fortsatt anslag för ändamålet och forskningsarbetet i anledning därav avbröts, voro prästboställena i blott cirka 370 församlingar närmare undersökta (församlingarna inom de norrländska länen samt Kopparbergs och Värmlands län). Beträffande inemot hälften av de undersökta boställsfastigheterna hade någon uppgift om ursprunget över huvud icke kunnat påträffas. Men av utredningen bestyrktes bland annat, vad som redan från början kunnat antagas, nämligen att — även i ifrågavarande delar av riket med relativt sen bebyggelse — boställsegendomar, som med större eller mindre säkerhet kunde antagas vara av enskilda personer donerade, vore icke sällan förekommande.

I själva verket hade, då den ekklesiastiska boställsutredningen nedlades, huvudändamålet med densamma fallit undan. Ny lagstiftning om präster-

nas löneförhållanden hade år 1910 tillkommit, varigenom all prästlönejord, varom här är fråga — den månde ursprungligen ha blivit av kronan upplåten, vara av menighet anskaffad eller vara av enskild man såsom from gåva donerad — i princip likställdes. Prästernas avlöning övertogs i och med den ifrågavarande lönerformen av samhället såsom sådant, och kostnaden härför fördelades på rikets alla medborgare. Pastoraten insattes såsom de direkta lönegivarna för församlingsprästerna, och avkastningen av de »lokala» prästerliga avlöningstillgångarna anvisades pastoraten till lindring i den på kommunal grund anordnade beskattningen för prästlöneändamål. Men från principen om de av enskild donerade avlöningstillgångarnas likställande med prästlönetillgång av annat ursprung gjordes ett — såsom det sedermera visat sig — olyckligt avsteg. Man föreställde sig, att praktisk möjlighet förefanns att bland de historiskt tillkomna donationerna av enskild person urskilja sådana, som avsåge att bereda prästen en särskild förmån »utöver lönen», och sådana som *icke* hade dylikt syfte. Den generella omöjligheten av ett särskiljande utav den ena prästlönedonationen från den andra på här angiven grund blev av 1927 års prästlönesakkunniga påvisad.

Av de utav präster eller deras rättsinnehavare mot kronan anhängiggjorda processerna om tillämpning av 7 § prästlöneredgeringslagen ha icke mindre än inemot ett tjugutal fullföljts i högsta instans.¹ För de slumpartade utfallen av dessa rättegångar kunna domstolarna icke tadlas. Ansvar för härför faller på en med otillräcklig insikt i hithörande invecklade rättsförhållanden tillkommen lagstiftning.

Enligt kommitténs uppfattning kan det icke anses riktigt att, sedan en allmän löneredgering genomförts efter en såsom skälig ansedd avvägning, denna lönesättning därefter får på vissa punkter genombrytas genom enskilda förordnanden. Såsom i det föregående framhållits äro »kommunala tillägg» till den av statsmakterna i alla detaljer reglerade avlöningen till folkskolans lärarpersonal icke tillåtna, och kommittén har föreslagit, att denna grundsats skall gälla även beträffande avlöningen till församlingsprästerskapet. Men har det befunnits riktigt och nödvändigt att stadga förbud för våra borgerliga och kyrkliga kommuner — vilka dock, i första hand, intaga ställningen såsom arbets- och lönegivare åt sina lärare och präster — att med godtyckligt tillskurna lönetillägg genombryta den av statsmakterna företagna löneavvägningen vid hithörande publika befattningar, så böra ju så mycket mindre enskilda personer — de må nu vara sedan länge döda eller ännu befinna sig i livet — kunna ställa rimligt anspråk på att få på dylikt sätt korrigera ingripa i lönesättningen vid en sådan befattning och dymedelst påtvinga samhället sin vilja. Allra minst kan det anses förenligt med kyrkans intresse och med ett tillbörligt vårdande av de prästerliga befattningshavarnas anseende att upprätthålla ett system, som uppammar processer om materiella fördelar åt kyrkans tjänare, grundade på förfoganden vilka träffats under längesedan avvecklade förutsättningar. För kommittén står det därför klart, att bestämmelsen under paragrafen 7 i ännu gällande prästlönelag nu bör utmönstras ur lagstiftningen rörande prästernas löneförhållanden.

¹ Se, bl. a. N. J. A. 1921: 480, 1922: 570, 1923: 394, 1925: 229, 1925: 589, 1929: 353, 1929: 358, 1932: 263, 1934: 57, 1936: 265, 1938: 157, 1941: 80, 1944: 458, 1945: 67.

Man ställes härvid inför frågan: hur bör då lämpligen förfaras med de ifrågavarande prästlönedonationerna »över lönen», åt vilka genom berörda lagbestämmelse hittills givits en rättslig särställning?

Finansregleringen i 1910 års prästlönelagstiftning kan sägas såtillvida ha erhållit en »konfiskatorisk» karaktär som därigenom för vissa fall till kyrkofonden centraliserats viss avkastning även av sådana lokala prästlönetillgångar, vilka härröra av donationer av enskilda. Kommittén är av den meningen, att när det gäller en omdisposition av prästlönedonationerna »över lönen» en motsvarande väg varken behöver eller lämpligen bör beträdas. Vår samfundsordning besitter nämligen ett rättsmedel, som är speciellt väl lämpat för en lösning av den här uppkomna situationen och härvid är från flera synpunkter att föredraga. Kommittén syftar härvid på den Kungl. Maj:t tillkommande s. k. permutationsrätten, varigenom stiftelseändamål, för vilka förändrade tidsförhållanden ryckt undan grunden, kunna efter behovet jämkas. Vid begagnandet av sitt här berörda prerogativ följer som bekant Kungl. Maj:t fortgående den principen, att det otjänligt vordna stiftelseändamålet permuteras (förändras) till ett annat, till syftet näraliggande, som följaktligen också — låt vara först i andra hand — kan antagas ha legat donator om hjärtat.

Kommittén föreslår, att en avveckling av de för närvarande bestående prästlönedonationerna »utöver lönen» företages i den rättsliga ordning, som här angivits. Det synes i enlighet härmed böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare granskning av donationsurkunden i varje särskilt fall och efter hörande av vederbörande pastorat meddela beslut om den omdisposition av donationstillgångens avkastning, som må finnas lämplig. Enligt vad kommittén föreställer sig lär det väl vid dylik av Kungl. Maj:t företagen prövning i regel komma att ligga närmast till hands, att sådan avkastning tillägges pastoratet till lättnad i den pastoratet åvilande skattskyldigheten för där anställda prästers avlöning, för byggnad och underhåll av prästgård och tillhandahållande av annan tjänstebostad åt präst samt för den allmänna kyrkoavgiften. En sådan disposition skulle innebära, att tillgångar av detta slag omsider återbördades till pastoratet och — då avkastningen givetvis icke bör ingå i avräkningen med kyrkofonden — för varje fall komme pastoratsborna och endast dessa till godo. Men fall kunna tilläventyrs förekomma, då — med hänsyn till donationsurkundens innehåll eller annan särskild omständighet — anledning föreligger att med avkomsten av donationen tillgodose något mera speciellt kyrkligt ändamål, som någon i pastoratet ingående församling har att vårda.

I de här behandlade frågorna ha två ledamöter inom kommittén, herrar *Berger* och *Helander*, anmält avvikande mening. Reservanterna ha sålunda ansett, att i den nya lagstiftningen borde upptagas en bestämmelse i det syfte 10 § prästlönerregleringslagen innehåller angående befogenhet för pastorat att besluta om höjning av prästs avlöning. I fråga om förmån av donation utöver lön ha reservanterna anfört:

Grunden för att vederbörande präst kommit i åtnjutande av donationsavkastningen är ju dock donationsurkundens bestämmelse att avkastningen skall tillkomma honom *utöver* lönen. I åtskilliga fall är även uttryckligen sagt, att donationen icke får minska den lön, som framdeles kan

komma att bestämmas. Exempel finnas även på att Kungl. Maj:t fastställt sådant villkor vid donationens tillkomst.

Förslaget att präst skall berövas avkastningen av donation utöver lön innebär en undantagslagstiftning gentemot prästerskapet. Vid vissa andra statligt reglerade tjänster där donationer finnas får tjänsteinnehavaren åtnjuta inkomsten därav utöver lönen såsom t. ex. läroverkslärarna, några befattningshavare inom landsstaten m. fl. Men frånsatt att förslaget innebär en undantagslagstiftning gentemot prästerskapet måste bestämt hävdas, att detsamma står i motsats till gällande rättsprinciper. Den åberopade permutationsrätten har här ingen tillämpning. Till vanlig rättsuppfattning har hitintills pläгат höra att där en donator givit uttryck för sin vilja, denna vilja respekteras. Till jämförelse må nämnas att den år 1946 antagna danska prästlönelagen uttryckligen stadgar att avkastning av donation utöver lön tillfaller vederbörande präst. I Danmark ha de lagstiftande myndigheterna alltså varken velat eller ansett sig kunna genomföra en rättskränkning av det slag som här föreslås. F. ö. kan påpekas att borttagandet av prästerskapets rätt till donationsavkastning i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän står i strid med Roskildefredens bestämmelser i fråga om donation tillkommen före 1658.

Yttranden.

Kyrkomötet avstyrker kommitténs förslag beträffande såväl kommunala tillägg som prästlönedonationerna »över lönen». I sitt av kyrkomötet godkända utlåtande nr 1 anför *särskilda utskottet* härom:

Då utan tvivel understundom särskilda omständigheter kunna göra det önskvärt, att ett pastorat även i fortsättningen skall äga rätt bevilja en tjänstinnehavare visst lönetillägg, anser utskottet i likhet med reservanterna att sådan frihet icke bör vara församling förmenad. Tillräckliga garantier mot missbruk synas vara förhanden, icke blott genom det hittillsvarande stadgandet om kvalificerad majoritet utan även och framför allt genom skyldigheten att underställa Kungl. Maj:t dylikt beslut. Däremot synes den nuvarande i lagen om församlingsstyrelse, 5 §, ingående bestämmelsen om beslutens fattande å kyrkostämman böra såsom opraktiskt upphävas och beslutanderätten utövas i vanlig ordning. —

Respekt för donators vilja torde krävas av en utbredd folkuppfattning och är även en förutsättning för att donationsvilligheten skall kunna hållas levande. Det kan som regel näppeligen antagas överensstämma med dylika donationers syfte att exempelvis minska uttaxeringsbehovet, något som för övrigt skulle kunna åstadkomma en icke avsedd ojämnhet i pastoratens avlöningskostnader. Kommitténs förslag skulle enligt utskottets mening innebära missbruk av den s. k. permutationsrätten, vars förutsättning är, att donationsändamålet försvunnit eller blivit lagstridigt eller eljest omöjligt.

Kammarkollegiet har i fråga om kommunala tillägg biträtt kommitténs förslag. Beträffande prästlönedonationerna »över lönen» anför ämbetsverket:

Något allmänt förbud för statstjänsteman att tillgodonjuta avkastningen av en donation utöver lönen synes för närvarande ej finnas --- kollegiet

förutsätter därvid, att ett dylikt förbud ej kan intolkas i 18 § 1 mom. andra stycket i statens allmänna avlöningsreglemente (1948:436).

Beträffande en särskild tjänstemannagrupp, läroverkslärarna, bland vilka förekomma ett antal befattningshavare, som i likhet med åtskilliga präster äro i åtnjutande av särskilda, till en del av enskilda donerade löneförmåner, meddelas i avlöningsreglementets 19 § under B. Särskilda bestämmelser, Läroverk med flera läroanstalter, följande stadgande:

1. Innehavare av sådan rektors- eller lärartjänst vid allmänt läroverk, med vilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vidkännas avdrag å lönen med belopp motsvarande de särskilda förmånernas värde enligt uppskattning i behörig ordning. Vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av sådan tjänst, i syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöningsförmåner, skall likväl icke föranleda sådant avdrag.

Den rätt, som medgivits nu nämnda befattningshavare att i vissa fall uppbära avkastningen av enskild donation utan avdrag å lönen, är ej ovillkorlig. Enligt 51 § 1 mom. i avlöningsreglementet är befattningshavaren nämligen pliktig att underkasta sig minskning i, upphörande av eller eljest ändrade bestämmelser rörande ifrågavarande förmåner. Genom ett dylikt stadgande torde permutationsmöjligheten ifråga om enskilda donationer vara bevarad gentemot lärare, som lyda under reglementet.

Beträffande prästerna enligt 7 § prästlönelagen tillkommande förmåner »över lönen», de så kallade 7 §-donationerna, har kommittén ansett det givet, att bestämmelsen under nämnda paragraf bör utmönstras ur en ny lagstiftning rörande prästernas löneförhållanden. Kommittén har föreslagit, att en om disponering av 7 §-donationerna i stället skulle äga rum med begagnande av Kungl. Maj:ts permutationsrätt, varvid det syntes kommittén ligga närmast till hands, att sådan donationstillgångs avkastning tilllades vederbörande pastorat till lättnad i pastoratets utgifter för prästlöneväsendet.

Kollegiet, som haft att föra kronans talan i de många rättegångarna om 7 §-donationer, har rik erfarenhet av de föga tillfredsställande verkningar utformningen av lagstiftningen på detta område framkallat. Det torde dock kunna ifrågasättas, om icke den rätt att tillgodonjuta en donation utöver lönen, som avses i det omstridda lagrummet, kunnat göras gällande oberoende av detta — kravet på syftets uttrycklighet hade emellertid då sannolikt starkare accentuerats. Lagrummets materiella betydelse torde i så fall övervägande ligga i befogenheten för Kungl. Maj:t att taga hänsyn till donationen vid lörens bestämmande. Utifrån dessa förutsättningar torde den rätt, vare sig domfäst eller icke, som innehavare av en donation »över lönen» förvärvat, knappast kunna betagas honom enbart genom att bestämmelsen i 7 § prästlönelagen utmönstras ur ett nytt prästlönesystem. Härför torde erfordras en lagstiftning, som stadgar förbud för tjänst innehavaren att tillgodonjuta donation utöver lönen eller på annat sätt gör detta omöjligt för honom. Åtskilliga synpunkter kunna anföras till förmån för en dylik inskränkande lagstiftning. Ur kyrkligt organisatorisk synpunkt skulle bland annat kunna framhållas det olämpliga i att en framstående prästerlig kraft genom förhandenvaron av en lönedonation kanske drages till ett litet pastorat, där hans kapacitet icke skulle komma kyrkan till gagn på samma sätt som i ett mera krävande pastorat. En inskränkande

lagstiftning i antydd riktning synes emellertid beröra problem, gemensamma för befattningshavare över huvud i allmän tjänst, och kollegiet anser därför, att frågan för prästernas del ej bör lösas annat än i samband med en allmän reglering av statstjänstemännens rättsställning på förevarande område.

Mot kommitténs förslag om en permutation av 7 §-donationerna synes kunna invändas, *dels* att därigenom donationen kommer att undandragas det prästerliga avlöningsväsendet oavsett att donationsavkastningen alljämt skulle behövas för avlöningssändamål, något som knappast torde stå i överensstämmelse med tillämpade principer för permutation, *dels ock* att förslaget i viss mån innebär ett eftergivande av den möjlighet att utnyttja donationen i avlöningssyfte, som lagen medger Kungl. Maj:t i och med att hänsyn må tagas till befintligheten av sådan donation vid lörens bestämmande. Anledning synes ej föreligga att avstå från denna möjlighet, som innebär att en skäligen del av donationsavkastningen i vissa fall tillgodokommer det allmänna, som ytterst bär ansvaret för prästlöneväsendet.

Kollegiet håller sålunda före, att en motsvarighet till 7 § prästlönelagen bör inflyta i en ny prästerlig löneförfattning. Härvidlag torde även böra inbegripas sådana donationer av hithörande slag, vilka framträda under formen: ersättning för särskilt bestyr, likaså donerade prästänkesäten under tid, då avkastningen därav tillfaller präst utöver lönen.

Kännedom om avkastningen av de prästerliga lönedonationerna, såväl redan befintliga som eventuellt nytillkommande, får man om ej i annat sammanhang så i löneregeringsärendena. Den av kollegiet förordade återkommande översynen bland annat av prästernas tjänsteklassplacering torde möjliggöra nödig kontroll av ifrågavarande donationer.

Två ledamöter av kammarkollegiet, kammarråden *Skoglund* och *Schalling*, ha på denna punkt anmält avvikande mening. Reservanterna anföra:

En legal permutation av de flesta boställsstiftelser till förmån för särskilda prästtjänster har till förmån för det territoriella prästerskapets avlöningssystem i dess helhet redan skett genom 1910 års prästlönelag, varvid dock viss reservation gjorts i 7 §.

Med den tillämpning 7 § — delvis i strid mot uttalandena i förarbetena till densamma — i praxis erhållit, har institutet fått en vidsträcktare omfattning än vad som torde hava varit åsyftat. Även om, såsom majoriteten ifrågasatt, förevarande lagrum icke varit grundläggande för den däri stadgade förmånen, torde dock sådan rätt icke utan stöd av detta lagrum med framgång kunnat göras gällande i annat fall än då uttrycklig föreskrift om syftet med donationen funnits i donationsbrevet. Endast i undantagsfall och i regel endast beträffande yngre donationer (efter den 11 juli 1862) förekomma i donationsbrevet föreskrift om det i nämnda lagrum angivna syftet. Beträffande äldre donationer torde i donationsbrevens bestämmelser i allmänhet icke kunna utläsas någon avsikt av donator, att donationen skall tillkomma präst utöver den lön, som tid efter annan må komma att bestämmas för honom. Vad särskilt angår de medeltida donationerna till själamässor torde dessa haft till huvudsakligt syfte att genom prestanda från prästernas sida — läsande av mässor — förhjälpa donators själ genom skärselden. Sedan prästens motprestation och sålunda

förutsättningen för donationen bortfallit, synes knappast skäligt och rättvist att bibehålla donationen såsom särskild förmån för prästen.

På grund av tilläggsföreskriften i ovannämnda paragraf, att hänsyn till donationen skall tas vid lörens bestämmande, har den respekt för donators vilja man genom lagrummets huvudstadgande velat ge uttryck åt, de facto icke kommit att upprätthållas, i det donationen delvis använts för att utfylla lönen till belopp, vartill lönen skulle ha bestämts, om någon donation icke förelegat. Bättre synes då vara att helt slopa ifrågavarande förmån.

På grund av ifrågavarande löneinstituts allt annat än rationella utformning och tillämpning samt då den förbättring av prästernas löner, som må ha äsyftats med donationerna, nu åstadkommes genom det allmännas försorg, torde löneinstitutet icke böra ingå i det nya lönesystemet för prästerna. Därvid torde man dock böra göra undantag för sådana efter den 11 juli 1862 tillkomna fåtaliga donationer, för vilka i donationsbrevet uttryckligen föreskrivits, att de skola tillkomma prästen såsom tillägg till den vid varje tid utgående reglerade lönen. Avkastningen av dylik donation synes böra oavkortad komma prästen till godo utan något avdrag å lönen.

Kommitténs förslag om att ifrågavarande prästlönedonationer »utöver lönen» skulle disponeras för andra kyrkliga ändamål inom pastoratet kunna vi däremot icke biträda. Donationerna hava skett i syfte att öka prästerskapets avlöningstillgångar och då detta ändamål fortfarande kan tillgodoses genom donationerna, saknas anledning att genom något slags permutation förändra ändamålet och därigenom i avseende å dispositionen skilja den från övriga till prästlöneändamål gjorda donationer. Skall någon saklig skillnad anses föreligga mellan de olika grupperna av donationer, borde större skäl föreligga för att de donationer, som icke skett i syfte att bereda prästen förmån utöver lönen utan avsett att bereda pastoratet lindring i dess utgifter för prästlöneändamål, »permuteras» till andra kyrkliga ändamål och dymedelst — för att använda kommitténs uttryck — komma pastoratsborna och endast dessa till godo. Såsom ovan antytts föreligger emellertid icke permutationsanledning beträffande någondera gruppen.

Statskontoret har ansett, att i samband med löneregleringen ovillkorligen bör stadgas förbud för pastorat att tillerkänna prästman särskild tilläggsförmån av vad slag det vara må. Likaledes håller statskontoret för uppenbart, att nu i vissa fall utgående förmåner av donationsmedel icke skola få fortsättningsvis utgå vid sidan av lönen. Enligt ämbetsverkets mening bör i dessa fall den fastställda lönen reduceras med donationens belopp, eller om donationen, såsom någon gång torde inträffa, överstiger den fastställda lönen, överskottet ingå till kyrkofonden eller pastoratet.

Statens lönenämnd har lämnat kommitténs förslag beträffande såväl de kommunala tilläggen som prästlönedonationerna utan erinran. Två ledamöter inom nämnden, herrar *Magnusson* och *Broström*, ha biträtt kyrkomötets yttrande i dessa frågor. *Riksräkenskapsverket* har ej framfört någon erinran mot kommitténs förslag på denna punkt.

Flertalet av *domkapitlen* har biträtt kyrkomötets yttrande. Domkapitlet i *Karlstad* har biträtt kommitténs förslag. Domkapitlet i *Lund* har härom anfört, bland annat:

Domkapitlet hävdar den meningen, att nu utgående donationer över lönen fortfarande böra vara anknutna till resp. prästerliga tjänst, att processer om donationer härflytande från äldre tider ej hädanefter skola kunna medföra någon förmån för vederbörande prästerliga tjänstinnehavare, och att avkastningens halva belopp årligen skall tillgodokomma tjänstinnehavare, som skall placeras i den lönegrad, till vilken han enligt det nya prästerliga avlöningssystemet rätteligen hör, medan återstoden av donationsavkastningen skall disponeras på sätt de sakkunniga föreslagit. Donationer i framtiden böra oavkortade komma tjänsteinnehavarna till del.

Föredraganden.

Jag får erinra om, att enligt redan gällande bestämmelse (6 § prästlöne-reglementet) präst är förbjuden att mottaga särskild ersättning för honom på grund av tjänsten åliggande förrättningar. Givet är, att detta förbud bör även i fortsättningen upprätthållas.

Jag finner det icke vara med grunderna vare sig för det angivna förbudet eller för den nu tillämnade löneregleringen förenligt, att präst — utöver den fastställda, med hänsyn till göromålens art och omfattning avvägda avlöningen — skall äga i och för tjänsten uppbära särskilt avlöningstillägg i någon form. Jag tillstyrker fördenskull, vad i första hand beträffar de kommunala tilläggen, bestämmelser innefattande förbud såväl för pastoraten att besluta om dylika tillägg som för präst att mottaga avlöningstillägg av detta slag.

Vad angår prästlönedonationerna »över lönen» får jag framhålla följande.

Givet är, att *mottagaren* av en testamentarisk disposition för prästlöne-ändamål icke är den tillfällige innehavaren av den prästerliga befattningen utan *det allmänna* såsom icke blott den legala representanten utan också själva huvudmannen för befattningen. Befattningshavarens eventuella rätt att i tjänsten uppbära donationsavkastningen är sålunda grundad icke på donationen såsom sådan utan på de anställnings- och avlöningvillkor, som gälla för befattningen och som befattningshavaren frivilligt underkastar sig. Det är sålunda klart, att ett bland anställningsvillkoren inryckt förbud för befattningshavare att uppbära avkastningen av en eventuellt vid tjänsten knuten donationstillgång icke kränker någon dennes enskilda rätt.

Det har emellertid gjorts gällande, att stadgandet av ett förbud, som här berörts, skulle innebära en otillbörlig kränkning av donators yttersta vilja och därmed, i sista hand, lägga ett band på den allmänt erkända testamentsfriheten. Vore detta påstående grundat, skulle ju steget till ett sådant ingrepp i testamentsfriheten redan vara i realiteten taget i och

med den i 7 § prästlöneregleringslagen inskrivna regeln, att donationsförmånens ekonomiska värde må — intill lörens hela belopp — avräknas från denna. Jag skall emellertid icke närmare uppehålla mig vid denna föga lyckliga regel. Dess ohållbarhet har vid flerfaldiga tillfällen i den tidigare diskussionen kring prästlönedonationerna — senast i det av mig återgivna yttrandet av reservanterna inom kammarkollegiet — blivit klart påvisad. Angelägnare synes mig vara att understryka, att prästlönedonationerna alla — med ett undantag¹ — tillkommit, innan samhället kan sägas ha övertagit det *fulla* ansvaret för prästernas skäliga avlöande. De förutsättningar, varpå donationerna varit grundade, ha härmed undanryckts. Och klart är att testamentsfriheten icke kan givas den innebörd, att enskild person skulle kunna påtvinga det allmänna-donationsmottagaren en användning av donationstillgången, som visar sig från samhällets sida medföra påtagliga olägenheter. Jag torde icke behöva erinra om, att donationsvilligheten icke saknar det vidaste spelrum och de tacksamma uppgifterna, när det gäller donationsändamål i kyrkans *ideella* verksamhet. Jag vill slutligen i detta sammanhang nämna, att under de senast förflutna 30 åren synas ha förekommit endast två fall av donation för förbättring av avlöningen åt församlingspräst. Nyligen har en framställning gjorts om mottagande från det allmännas sida av en enskild donation för förbättring av avlöningsförmånerna vid ett av rikets biskopsämbeten. Donationen har, genom Kungl. Maj:ts i ärendet fattade beslut, avböjts.

Jag biträder således kommitténs förslag även på denna punkt.

Vad åter angår den framtida dispositionen av prästlönedonationerna »över lönen», åt vilka genom 7 § prästlöneregleringslagen hittills givits en rättslig särställning, så föreligga olika förslag till lösningen av denna fråga. Av kommittén har förordats, att avkastningen av dessa tillgångar helt förbehålles vederbörande pastorat eller, eventuellt, en i pastoratet ingående församling för tillgodoseende av något mera speciellt kyrkligt intresse, som församlingen har att vårda. Enligt det av en minoritet inom kammarkollegiet framförda förslaget skulle — med undantag för några enstaka, från praktisk synpunkt mindre betydelsefulla fall — beträffande den framtida dispositionen av dessa prästlönedonationer komma att gälla samma regler som för andra lokala prästlönetillgångar. Den av kommittén anvisade lösningslinjen har syns mig mera tilltalande. Jag har emellertid icke funnit anledning att nu taga definitiv ställning till denna fråga. Med en slutlig prövning av densamma torde lämpligen böra anstå, tills dess kommittén avlämnat sina förslag till den för avlöningsreformen erforderliga författningsregleringen.

¹ Åls pastorat; kyrkoherdetjänsten — donationsbrev 17/6 1938 — donationens årsvärde 2 500 kronor.

10. Särskilda frågor.

Utöver de grunder för avlöningsregleringen, för vilka härförut redogjorts, har prästlönekommittén behandlat och framlagt förslag rörande sjukavlöning jämte särskilda sjukvårdsförmåner i likhet med civilstats-tjänstemännen,

bidrag till anskaffande och underhåll av tjänstedräkt,
kallortstillägg enligt för civilstatstjänstemännen gällande grunder, varvid nu utgående s. k. ödebygdstillägg förutsättas skola bortfalla,
språktillägg för präst i finsk- eller lapsktalande församlingar,
reskostnadsersättning för resor i tjänsten enligt generella regler jämte traktamentsersättning i vissa fall,
tjänstgöringstraktamente enligt särskilda grunder samt
provisorisk reglering av arvoden åt kontraktsprostar.

Föredraganden.

Till kommitténs förslag i här angivna mera speciella frågor är jag icke beredd att nu taga ställning.

B. Pensionering.

Allmänna grunder.

Prästlönekommittén.

Den statligt ordnade tjänste- och familjepensioneringen är, framhåller kommittén till en början, numera likformigt reglerad inom nära nog alla de områden, den statliga pensioneringsverksamheten omspanner. Förutom statstjänstemännen äro även, bl. a., lärarna vid de högre kommunala skolorna och folkskolans lärare underkastade de statliga pensionsreglerna. Med hänsyn till att det framlagda förslaget till lönebestämmelser för prästerna nära ansluter sig till det statliga lönesystemet, anser kommittén en motsvarande anpassning i pensionshänseende vara naturlig.

En tillämpning av principerna för den statliga pensioneringen leder till en pensionsålder av 65 år för samtliga präster, vilken pensionsålder i jämförelse med emeritilönelagens och biskopsavlöningsförordningens bestämmelser innebära en sänkning med fem år för ordinarie präst och en höjning av lika många år för extra ordinarie präst. Med hänsyn till prästernas möjligheter — genomsnittligt sett — att tillfredsställande verka inom sitt kall anser kommittén pensionsåldern 65 år vara i stort sett väl avvägd. Kommittén anför i anslutning härtill:

Givet är, att härutinnan olika förutsättningar föreligga för skilda grupper av präster. Kravet på fysisk rörlighet hos utlandspastorerna liksom hos prästerna inom vissa av landsbygdens församlingar gör att möjligheterna

till effektiv tjänstutövning vid en mera framskriden ålder böra bedömas med särskild försiktighet, då det gäller dessa präster. I fråga om andra grupper åter, där för pensionsålderns avvägning icke lika stor vikt behöves tillmätas de rent materiella förutsättningarna, skulle måhända en något högre pensionsålder än 65 år kunna försvaras. Att av nu anförda skäl införa en differentiering av pensionsåldern har kommittén emellertid icke velat ifrågasätta. Vid valet av pensionsålder har kommittén vidare funnit det önskvärt, att icke genom fastställande av annan pensionsålder än 65 år bryta den likställighet, som genom den av kommittén i övrigt föreslagna löne- och pensionsregleringen skulle bliva rådande mellan prästerna å ena sidan samt civilstatstjänstemännen och med dem i löne- och pensionshänseende jämställda befattningshavare å den andra sidan. I detta sammanhang bör också framhållas, att ett fastställande av högre pensionsålder än 65 år måhända skulle göra det nödvändigt att konstruera en särskild skala för tjänstepensionsunderlagen — detta enär de för civilstatstjänstemännen gällande underlagen till följd av tjänstepensioneringens samordnande med folkpensioneringen numera äro avvägda med hänsyn till de enligt allmänna tjänstepensionsreglementet förekommande pensionsåldrarna. Från nu angivna synpunkt har kommittén funnit sig böra föreslå en enhetlig pensionsålder av 65 år. Härvid har emellertid förutsatts att, efter ett inordnande av prästerna under det statliga löne- och pensionsystemet, en omprövning av de statliga pensionsåldrarna jämväl kommer att avse prästernas pensionsålder.

Kommittén föreslår vidare, att pensionsåldern skall inträda vid utgången av den tolv månadersperiod räknad från och med den 1 oktober till och med den 30 september, under vilken befattningshavaren uppnått 65 levnadsår. Enligt kommitténs mening erhålles härigenom en med hänsyn till konfirmationsundervisningen lämplig tidpunkt för avgången, som dessutom sammanfaller med den sedvanliga flyttningstiden.

Vad angår skyldigheten att avgå och anstånd med avgång ur tjänst, erinrar kommittén om, att för statens tjänstemän gälla olika bestämmelser för domare och övriga tjänstemän. För den senare gruppen är sålunda stadgat, bl. a., att avgångsskyldighet inträder vid pensionsålderns uppnående men att efter administrativ prövning tillstånd att kvarstå i tjänst kan erhållas för en tid av sammanlagt längst tre år, om befattningshavaren är fullt tjänstduglig. För domarna gäller i nu förevarande hänseende, att de utan diskretionär prövning äga kvarstå efter pensionsåldern, 65 år, under en tid av längst två år. Såsom motiv till denna domarnas särställning har anförts vikten av att ha en i förhållande till administrativ myndighet fritt ställd domarkår. Enligt kommitténs mening finnes icke anledning ifrågasätta andra bestämmelser beträffande avgångsskyldighet och kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder för prästerna än som gälla för stats-tjänstemännen i allmänhet eller att skyldighet att avgå skall inträda vid uppnådd pensionsålder med rätt likväl för befattningshavaren att efter särskild prövning äga kvarstå under tre år efter pensionsåldern.

Kommittén föreslår, att det för rätt till hel pension skall krävas 30 tjänstår eller samma antal tjänstår som i allmänhet erfordras för att hel pension skall utgå till statsanställda m. fl.

Beträffande tjänstårsberäkningen slutligen föreslår kommittén en anknytning i sak till vad i sådant hänseende gäller för statens tjänstemän. Dessutom bör enligt kommitténs mening präst, som åtnjuter ledighet för att uppehålla annan med tjänstepensionsrätt förenad befattning eller befattning, som avses i lagen den 28 juni 1935, nr 445, om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens eller diakoniens tjänst, icke för sådan ledighet vidkännas avdrag vid tjänstårsberäkningen.

Yttranden.

Kommitténs förslag att tjänste- och familjepensioneringen för prästerna skall ordnas i anslutning till de för statstjänstemännen m. fl. gällande pensionsbestämmelserna har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i remissyttrandena. I fråga om pensionsåldern och reglerna för anstånd med avgång ur tjänst efter uppnådd pensionsålder ha dock olika meningar framkommit.

Kyrkomötet har uttalat, att avgångsreglerna för domarna — pensionsålder 65 år och kvarstående därefter längst två år efter befattningshavarens fria val — böra vinna tillämpning på det ordinarie prästerskapet. Dessutom böra domkapiteln erhålla rätt att, där särskilda skäl därtill äro, medgiva ordinarie präst att kvarstå i tjänst intill 68 års ålder. Kyrkomötet har vidare funnit det önskvärt, att ytterligare anstånd med avgång må kunna av Kungl. Maj:t beviljas intill en uppnådd levnadsålder av 70 år. Till stöd för vad kyrkomötet sålunda förordat har framhållits, bl. a., att den prästerliga tjänstgöringen i allmänhet vore av sådan art, att en något högre pensionsålder än 65 år skulle kunna försvaras.

Till kyrkomötets uppfattning i fråga om avgångsreglerna ha ett flertal *domkapitel* ävensom *Allmänna svenska prästföreningen* anslutit sig. Meningarna inom övriga domkapitel i denna fråga ha varit delade.

Kammarkollegiet har funnit vad kyrkomötet anfört till stöd för sin ståndpunkt i förevarande fråga vara värt beaktande vid frågans fortsatta behandling.

Statskontoret har tillstyrkt 65 års pensionsålder.

Riksräkenskapsverket har förordat femårig anståndstid, enär erfarenheten enligt ämbetsverkets uppfattning visade att prästerna oftare än andra tjänstemän besitta full tjänstduglighet vid mera framskriden ålder.

Sveriges yngre prästers förbund har tillstyrkt kommitténs förslag beträffande pensioneringen, men har förordat avgång den 31 mars i stället för den 30 september.

Föredraganden.

I likhet med kommittén finner jag det naturligt, att den prästerliga pensioneringen reformeras i anslutning till den för statstjänstemännen m. fl. gällande allmänna pensionsregleringen. Därvid uppstår emellertid frågan, huruvida pensionsåldern för prästerna skall bestämmas till 65 år i överensstämmelse med vad som gäller för statsanställda i allmänhet i högre grader eller mellangrader eller om pensionsåldern bör sättas vid en annan åldersgräns. Det kan å ena sidan göras gällande, att även till betydligt högre levnadsålder än 65 år komna präster visat sig kunna med obrutna krafter utöva sin verksamhet till gagn för kyrkan och det allmänna. Å andra sidan kan emellertid icke bortses från att möjligheterna till effektiv tjänstutövning vid mera framskriden ålder för prästerna, liksom för mänsklig arbetskraft över huvud, växla individuellt. Ej heller kan bestridas att vissa prästerliga befattningar — företrädesvis befattningarna i ödebygdsförsamlingarna — ställa sådana krav på den fysiska uthålligheten hos innehavarna att högre pensionsålder än 65 år icke bör ifrågasättas.

Kommitténs förslag i förevarande hänseende innebär, att pensionsåldern skall bestämmas till 65 år. På grund av att en ettårig avgångstermin förordats, kommer dock pensionsåldern genomsnittligt att inträda vid en uppnådd levnadsålder av 65½ år. Förslaget innebär vidare möjligheter till kvarstående i tjänst längst tre år efter pensionsålderns inträde. Remissmyndigheterna ha i allmänhet tillstyrkt 65 års pensionsålder, men flera yttranden utmynna i förslag till vidgad möjlighet i fråga om anstånd med avgång efter uppnådd pensionsålder i förhållande till vad i sådant avseende gäller för statsanställda. För egen del finner jag mig icke böra frångå kommitténs förslag beträffande pensionsåldern. Jag anser emellertid bärande skäl föreligga för utsträckning av anståndstiden för prästs avgång till högst fem år. Vad särskilt angår kyrkomötets uppfattning att präst bör ha möjlighet att själv välja tidpunkt för avgången mellan 65 och 67 års ålder, kunna vissa synpunkter tala för avgångsregler, vilka lämna utrymme för kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder under en begränsad tid utan myndighets diskretionära prövning, men övervägande skäl synas mig dock tala för en anslutning i denna del till de statliga huvudreglerna.

Under förutsättning att en löne- och pensionsreglering i huvudsaklig överensstämmelse med vad prästlönekommittén förordat kommer till stånd, bör givetvis i anslutning till pågående översyn av de statliga pensionsåldersbestämmelserna frågan om den prästerliga pensionsåldern tagas under omprövning.

Vissa övergångsfrågor.

Prästlönekommittén.

En reform av den prästerliga pensioneringen i enlighet med vad ovan förordats påkallar lösandet av vissa särskilda övergångsfrågor. Sålunda erfordras övergångsanordningar bl. a. i anledning av de nya pensionsåldersbestämmelserna liksom även till följd av att tjänstetiden införes såsom normerande faktor för bestämmandet av tjänstepension.

Vad kommittén anför beträffande pensionsålderssänkningen kan sammanfattningsvis angivas sålunda.

Med hänsyn till resultatet av vissa av kommittén gjorda beräkningar rörande antalet ordinarie präster i åldersklasserna 60 år och däröver även som till det förhållandet att för de närmaste åren en viss knapphet på präster kan förutses anser kommittén, att den nya pensionsåldern ej kan tillämpas omedelbart efter ikraftträdandet. På sätt kommittén i betänkandet närmare utvecklar (sid. 155—157) föreslås, att pensionsålderssänkningen skall genomföras successivt under de sju åren närmast efter reformens genomförande. De regler för kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder, som förordats skola bli gällande enligt huvudbestämmelserna, föreslår kommittén skola få tillämpning även under den ifrågavarande övergångstiden med den begränsningen likväl, att kvarstående ej får komma i fråga längre än till 70 års ålder.

Med avseende å *tjänstårsberäkningen* för tid före regleringens ikraftträdande finner kommittén det självfallet, att den tid som enligt gällande familjepensionsreglemente för prästerskapet räknas som tjänstår bör tillgodoräknas även enligt det blivande familjepensionsreglementet. Enär någon överflyttbar rätt till tjänstår icke finnes enligt emeritilönelagen ställer sig, framhåller kommittén, problemet annorlunda i tjänstepensionshänseende. Kommittén berör därvid till en början det förhållandet att pensionsavgifter icke utgå enligt emeritilönelagen. Någon reduktion vid beräkningen av antalet tjänstår bör denna avgiftsfria pensionering likväl icke medföra, framhåller kommittén. Till stöd härför anföres följande.

Till skillnad från den prästerliga familjepensionsregleringen, som är grundad på avgiftsplikt för befattningshavarna, är pensioneringen enligt emeritilönelagen ordnad utan bidragsskyldighet från befattningshavarnas sida. Att särskilda tjänstepensionsavgifter ej utgå för prästerna har emellertid för församlingsprästernas del beaktats vid lönesättningen. I förarbetena till den ursprungliga prästlönerregleringslagen framhålles sålunda, att grunderna för denna lagstiftning bygga på förutsättningen, att prästerna ej skola påföras några avgifter för sin egenpensionering. Vad angår de kategorier av präster, som senare inordnats under 1910 års emeritilönelag eller enligt särskilda lönerregleringsresolutioner blivit delaktiga av förmånen av emeritilön, har löneavvägningen skett med utgångspunkt från församlingsprästernas löneställning. Beträffande biskoparna åter gäller, att av-

giftsfriheten beaktats vid avvägningen av pensionsbeloppen. På grund av vad nu anförts lär svårligen kunna ifrågasättas att i förekommande fall minska enligt blivande pensionsbestämmelser utgående tjänstepensioner därför att före reformens ikraftträdande icke några pensionsavgifter erlagts. Kommittén förutsätter således i det följande, att tiden för tillgodoräkning av tjänstår för prästernas egenpensionering icke skall reduceras med hänsyn till nu berörda förhållande.

Beträffande frågan angående vilken tid, som bör göras pensionsgrundande för egenpension, anför kommittén i huvudsak följande.

Kommittén förordar, att tjänstårsberäkningen beträffande egenpension övergångsvis knytes till innehavet av tjänst, som avses i emeritilönelagen. Tjänstårsberäkningen bör därutöver grundas på tid för innehav av sådan tjänst, som avses i förutnämnda 1935 års lag om emeritilöner för vissa prästmän inom missionen och diakonien ävensom på tjänstetid såsom ordinarie eller extra ordinarie präst i garnisons- eller amiralitetsförsamlingarna.

Vad angår anställningstid, som grundlägger rätt till familjepension enligt reglementet för statens pensionsanstalt utan att berättiga till emeritilön eller tjänstepension — detta gäller sekreterare hos diakonistyrelsen m. fl. befattningshavare inom olika, mer eller mindre fristående institutioner inom den svenska kyrkan — finner sig kommittén icke böra genom generella bestämmelser medgiva tillgodoräkning av sådan tid i tjänstepensionshänseende, så länge frågan om statens medverkan i en ordnad tjänstepensionering för ifrågavarande befattningshavarkategori ej är slutgiltigt prövad. Kommittén förutsätter därvid såsom självfallet, att Kungl. Maj:t — i likhet med vad förhållandet är inom den statligt ordnade pensioneringen i allmänhet — efter prövning i varje särskilt fall skall kunna tillgodoräkna befattningshavaren tjänstår för tid, varunder sådant arbete eller uppdrag fullgjorts, som skäligen bör kunna räknas som tjänstår.

Beträffande avdrag vid tjänstårsberäkningen för åtnjuten ledighet eller för tid, varunder präst fått avstå från sina kontanta löneförmåner, böra tillämpas de särskilda regler, som enligt 1941 års familjepensionsreglemente äro stadgade med avseende å tid, för vilken befattningshavare varit underkastad reglementet.

Kommittén erinrar om, att emeritilönelagen formellt icke stadgar någon ovillkorlig pensionsrätt men att prästerna numera dock undantagslöst tilldelas pension när förutsättningarna därför äro uppfyllda. Då storleken av denna pension i regel är oberoende av antalet tjänstår vid pensionsålderns uppnående beräknar envar präst, som innehar i emeritilönelagen avsedd tjänst, att vid avgångsåldern, om han då är i livet, erhålla oavkortad emeritilön. På grund av detta förhållande intaga prästerna en särställning gentemot statsanställda såtillvida, att de senares pensioner avvägas med hänsyn till tjänstetidens längd. Kommittén föreslår därför en tjänstårsgaranti att övergångsvis gälla i vissa fall. Härom anföres följande.

Införandet av ett på tjänstårsberäkning grundat pensionssystem ställer givetvis framför allt de präster i en försämrad ställning, vilka vid regle-

ringens ikraftträdande uppnått en mera framskriden ålder och, antingen på grund av sent inträde på prästbanan eller till följd av långvariga avbrott i tjänstgöringen, till pensionsåldern endast kunna intjäna en mindre del av det för hel pension erforderliga antalet tjänstår. Vad å andra sidan angår de präster, vilka vid övergången ej uppnått 35 års ålder och således vid pensionsålderns inträde kunna beräknas innehava minst 30 tjänstår, kan övergången icke sägas medföra någon försämring beträffande pensionsutsikterna. Prästerna mellan dessa båda grupper beröras av systemets verkningar i nu ifrågavarande avseende mer eller mindre allteftersom vid övergången högre eller lägre levnadsålder uppnåtts.

Att införa ett regulativ av något slag mot den försämring av pensionsutsikterna, som i vissa fall uppkommer som följd av att tjänstetiden införes såsom normerande faktor vid pensionsbestämningen, är enligt kommitténs uppfattning nödvändigt. Kommittén anser, att detta bör ske från den principiella utgångspunkten, att var och en av de präster, som övergå från emeritilönelagens bestämmelser till det nya tjänstepensionsreglementet, skall hava möjligheter att, räknat från tidpunkten för övergången, till pensionsåldern intjäna hel pension enligt det nya reglementet. Tekniskt bör detta lösas så, att präst, som nyss sagts, erhåller rätt att såsom tjänstår för bestämmande av ålderspension enligt det nya reglementet räkna så lång tid tillbaka, att denna tid utökad med de tjänstår, som han har möjlighet att ytterligare intjäna till pensionsåldern, uppgår till 30 år.

Här må det tillägget göras att, därest de enligt vanliga regler för tjänstårsberäkning tillgodoräkningsbara tjänståren, som belöpa på tid före det nya reglementets ikraftträdande, till antalet överstiga de retroaktivt garanterade tjänståren, det större antalet självfallet skall läggas till grund för tjänstårsberäkningen.

Den sålunda garanterade rätten till tjänstår enligt den nya regleringen bör avse förutom ålderspension även sjukpension, under det att i fråga om de pensionsformer, till vilka icke någon motsvarighet finnes i emeritilönelagen, nämligen förtidspension och tjänstelivränta, tjänstårsberäkningen bör grundas allenast på den verkliga tjänstetiden.

Vad här föreslagits beträffande tjänstårsgaranti förutsätter kommittén skola komma i tillämpning jämväl med avseende å biskop, som övergår till de blivande bestämmelserna.

Enligt 1941 års familjepensionsreglemente för prästerskapet övergångsvis stadgade rättigheter för vissa f. d. delägare i prästänkekassan föreslår kommittén skola överföras till det nya familjepensionsreglementet i likhet med vad som skett vid reformering av familjepensionsförhållandena för statsanställda med tidigare delaktighet i halvstatlig familjepensionskassa. Dessa rättigheter innebära, att hel familjepension utgår oberoende av tjänstårens antal, att familjepensionen på grund av kassadelaktigheten i särskilda fall kan grundas på högre underlag än eljest skulle blivit gällande, att åldersgränsen för äktenskaps ingående skall vara 65 år samt att för arvsberättigat barn rätten till familjepension upphör först vid 21 års ålder.

Kommittén framhåller slutligen, att den finner det självfallet att de präster, som år 1941 ej övergingo till familjepensionsreglementet för prä-

terskapet utan valde att stå kvar på äldre bestämmelser, nu skola beredas samma möjligheter att övergå på det blivande reglementet som de präster, vilka för närvarande äro underkastade nämnda familjepensionsreglemente.

Yttranden.

Mot kommitténs förslag till övergångsbestämmelser ha remissmyndigheterna i allmänhet icke riktat några erinringar. *Statskontoret* har dock beträffande den av kommittén förordade tjänstårsgarantin invänt, att densamma vore för gynnsam. Enligt statskontorets mening borde beräkning av pension vid bristande antal tjänstår äga rum enligt vanliga avkortningsregler, men pensionen borde lägst vara lika med nyreglerad emeritilön enligt kungörelsen nr 664 år 1947. *Kammarkollegiet* har framställt en liknande erinran.

Föredraganden.

Kommitténs förslag i fråga om övergångsanordningar för pensioneringen kan jag biträda. Vad särskilt gäller frågan om tjänstårsgaranti kan jag ej finna statskontorets och kammarkollegiets invändning däremot bärande. Vad kommittén i berörda hänseende föreslagit anser jag vara att föredraga framför den av nämnda myndigheter förordade regeln, enligt vilken befattningshavarna, utan hänsyn till nuvarande ålder, skulle tillförsäkras en av tjänstårens antal oberoende minimipension.

Kostnadsberäkningar.

Prästlönekommittén:

Då flertalet av de prästerliga befattningshavarna — nämligen de lägst avlönade kyrkoherdarna och komministrarna samt de icke-ordinarie prästerna i gemen — för närvarande äro i fråga om kontanta löneförmåner eftersatta jämförliga grupper av statstjänstemän samt prästerna överhuvud sakna sociala löneförmåner, är det självklart, att kommitténs förslag, som syftar till en utjämning av denna löneklyfta, kommer att medföra en betydande ökning av de nuvarande prästlönekostnaderna.

Kommittén har låtit verkställa ingående undersökningar för att söka framvinna den beräkningsbara kostnadsökningen för genomförande av kommitténs löneregleringsförslag. De sålunda företagna kostnadsberäkningarna ha kombinerats med uträkningar i syfte att utröna, i vad mån ifrågavarande kostnader — vid ett bibehållande i huvudsak av nu gällande finansieringsgrunder — komma att finansieras med *dels* avkastning av prästlönertilgångar, *dels* församlingsavgifter, *dels* ock den allmänna kyrkoavgiften m. m. Till utfallet av dessa senare uträkningar återkommer kommittén i ett efterföljande avsnitt av betänkandet.

För att lägga en säker grundval för kostnadsberäkningarna har — med undantag för pastoratsadjunktgruppen — envar befattningshavare, som omfattas av löne regleringen, vid kostnadsberäkningarnas utförande inplacerats i den lönegrad vederbörande enligt kommitténs förslag kommer att erhålla. Därjämte ha samtliga befattningshavare, frånsett pastoratsadjunkterna, fördelats på olika dyrortsgrupper efter de faktiska förhållandena.

Pastoratsadjunkterna undantagna fördela sig de befattningshavare, vilka enligt kommitténs förslag skola erhålla dyrortsgraderad lön, på lönegrader och dyrortsgrupper enligt följande sammanställning.

Befattningshavare	Lönegrad	Dyrortsgrupp					Summa
		1	2	3	4	5	
Domprostar	37	—	—	8	2	2	12
Utlandspastor	33	—	—	—	—	7	7
Garnisons-, amiralitetspastor	33	—	—	2	—	1	3
Annan kyrkoherde	33	3	43	83	48	47	224
» »	31	89	299	95	63	20	566
» »	29	110	372	52	26	0	560
Komminister	28	1	2	78	28	51	160
»	27	31	113	57	38	24	263
»	26	62	223	87	52	33	457
Amiralitetspredikant	28	—	—	1	—	—	1
E. amiralitetspredikant	26	—	—	1	—	—	1
Garnionspastor i Boden	26	—	—	—	—	1	1
Kyrkoadjunkt	24	27	86	119	60	54	346
Stifts- och kontraktsadjunkt	24	—	3	25	7	9	44
Summa antal	—	323	1 141	608	324	249	2 645

Vid uppskattningen av lönekostnaderna för pastoratsadjunkterna har kommittén måst utgå från antaganden beträffande såväl lönegrads- som dyrortsplacering. Kommittén har ansett sig i fråga om pastoratsadjunkternas löneställning i befordringsgången böra räkna med en genomsnittlig lönegrads placering i lönegrad 22 — innebärande mellan 3 ½ och 5 ½ års tjänstetid. Vidkommande dyrortsgrupp har kommittén utgått ifrån att pastoratsadjunkterna fördela sig på de olika dyrortsgrupperna i samma proportion som övriga församlingspräster. Utifrån sistnämnda antagande skulle de 365 pastoratsadjunkterna fördela sig med 45 i dyrortsgrupp 1, 160 i dyrortsgrupp 2, 82 i dyrortsgrupp 3, 45 i dyrortsgrupp 4 och 33 i dyrortsgrupp 5.

Resultatet av de utav kommittén verkställda kostnadsberäkningarna, vilka — för bedömning av kostnadsökningens omfattning — avsett de årliga prästlönekostnaderna såväl enligt gällande bestämmelser som enligt kommitténs förslag, har kommittén sammanställt i nedanstående kostnadstabla.

Dyrtidskompensationen i tablån har beräknats, vid uppskattningen av lönekostnaderna enligt gällande bestämmelser med inräknande av samtliga nu utgående dyrtidsförmåner, inklusive provisoriskt lönetillägg enligt kungörelsen 1948: 542, och vid uppskattningen av kostnaderna enligt kommitténs förslag med ett rörligt tillägg av 12 procent.

Förmån av tjänstebostad har vid uppskattningen av de nuvarande lönekostnaderna beräknats till belopp, motsvarande de av kommittén föreslagna bostadsavdragen i respektive hyresgrupp. De nu förekommande prästerliga familjepensionsavdragen ha frånräknats vid beräkningen av kostnaderna enligt gällande bestämmelser.

Då pastoratsadjunkterna under tjänstgöring utanför stationeringsorten för närvarande icke åtnjuta tjänstgöringstraktamente men nämnda befattningshavare enligt kommitténs förslag skola äga uppbära sådant traktamente enligt särskilda grunder, kommer den föreslagna löneregleringen för pastoratsadjunkternas vidkommande att medföra en kostnadsökning som betydligt överstiger den i tablån angivna, 400 000 kronor.

Kostnadstablå, utvisande de årliga prästlönekostnaderna såväl enligt gällande bestämmelser som enligt kommitténs förslag samt den härvid uppkomna kostnadsökningen.

Befattningshavare	Kostnader enligt nuvarande bestämmelser	Kostnader enligt kommitténs förslag	Kostnadsökning
I. Stiftsprästerna			
A. Biskoparna			
1. Årslöner, dyrtidskompensation och representationsbidrag ...	363 000:—	400 000:—	37 000:—
2. Reseersättningar	35 000:—	35 000:—	—
B. Stifts- och kontraktadjunkterna			
1. Årslöner, ålderstillägg, dyrtidskompensation och ödebygds- resp. kallortstillägg ..	450 000:—	540 000:—	90 000:—
2. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader	—	4 400:—	4 400:—
3. Reseersättningar	107 000:—	107 000:—	—
Summa kronor	955 000:—	1 086 400:—	131 400:—
II. Församlingsprästerna			
A. Årslöner, ålderstillägg och dyrtidskompensation			
1. Domprostar och andra kyrkoherdar	19 000 000:—	20 850 000:—	1 850 000:—
2. Komministrar	10 000 000:—	11 300 000:—	1 300 000:—
3. Kyrkoadjunkter	3 400 000:—	3 870 000:—	470 000:—
4. Pastoratsadjunkter	3 000 000:—	3 400 000:—	400 000:—
B. Prostarvoden	154 000:—	243 000:—	89 000:—

Befattningshavare	Kostnader enligt nuvarande bestämmelser	Kostnader enligt kommitténs förslag	Kostnadsökning
C. Vikariatersättningar och tjänstedubblersarvodet	—	800 000:—	800 000:—
D. Ödebygds- resp. kallortstillägg ..	71 000:—	72 000:—	1 000:—
E. Språktillägg	—	6 000:—	6 000:—
F. Tjänstedräktsbidrag	—	270 000:—	270 000:—
G. Sjukvårdskostnader	—	75 000:—	75 000:—
H. Bränslekostnadsgottgörelse	160 000:—	—	—
I. Reseersättningar, tjänstgörings- traktamenten, flyttningsskostnads- ersättning och omplaceringstrak- tamenten	1 119 000:—	2 700 000:—	1 581 000:—
Summa kronor	36 904 000:—	43 586 000:—	6 682 000:—
III. Garnisons- och amiralitetsprästerna			
1. Årslöner, ålderstillägg, dyrtidskompensation och kallortstillägg	88 000:—	92 300:—	4 300:—
2. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader	—	600:—	600:—
Summa kronor	88 000:—	92 900:—	4 900:—
IV. Utlandspastorerna			
1. Löner, ålderstillägg och dyrtidskompensation	75 200:—	120 000:—	44 800:—
2. Utlandstillägg	33 000:—	33 000:—	—
3. Tjänstedräktsbidrag och sjukvårdskostnader	—	700:—	700:—
Summa kronor	108 200:—	153 700:—	45 500:—
V. Samtliga ovannämnda befattningshavaregrupper			
Summa kronor	38 055 200:—	44 919 000:—	6 863 800:—

Kommittén, som jämte sitt förslag till lönereglering tillika avger förslag till tjänste- och familjepensionsreglering för de prästerliga befattningshavarna, har jämväl sökt uppskatta de blivande pensionsutgifterna enligt kommitténs förslag. De årliga pensionskostnaderna efter förslaget måste under en lång följd av år bli synnerligen växlande särskilt med hänsyn till den föreslagna genomgripande omläggningen av det prästerliga tjänstepensionsväsendet. Kommittén har trots sig kunna approximativt uppskatta de blivande årliga kostnaderna enligt kommitténs förslag beträffande pensionsreglering till i genomsnitt för åren 1950—54 i avrundat tal 7 300 000

kronor för år. I jämförelse med nuvarande pensionskostnader för prästerna, c:a 5 500 000 kronor, skulle kommitténs förslag sålunda kunna antagas för närvarande medföra en kostnadsökning av 1 800 000 kronor för år.

Yttranden:

Mot de av kommittén verkställda kostnadsberäkningarna har under remissbehandlingen framställts erinran allenast av *statskontoret*, som anfört följande.

Statskontoret anser sig icke kunna göra något uttalande beträffande riktigheten av kommitténs beräkningar av pensionskostnaderna, då dessa äro mycket svårbedömbara. Däremot finner ämbetsverket, att vissa erinringar kunna göras mot kommitténs bedömning av prästlönekostnaderna. Sålunda synes kommittén icke ha räknat med ersättning till assistenter, till utanför statskyrkoorganisationen tjänstgörande personer med prästerlig behörighet under semestervikariat för församlingspräst samt av s. k. personliga lönefyllnader. Ämbetsverket uppskattar kostnaderna för dessa ändamål till minst 200 000 kronor. Enligt vad statskontoret inhämtat har kommittén vidare endast räknat med i medeltal en löneklassuppflyttning för varje församlingspräst. Ämbetsverket håller för sin del före, att det torde vara ofrånkomligt att räkna med i medeltal två löneklassuppflyttningar. Utgår man ifrån, att antalet präster är 2 500 och varje löneklassuppflyttning medför en löneförbättring av 600 kronor per år skulle sålunda prästlönekostnaderna ökas med 1 500 000 kronor. Hela ökningen av utgifterna skulle på detta sätt uppgå till 10 363 800 kronor.

Ett genomförande av kommittéförslaget kommer emellertid även att påverka fondens inkomster. Sålunda försvinna helt de avgifter, prästerskapet hittills erlagt för sin familjepensionering, i den sammanställning, som uppgjorts av kammarkollegiet och statskontoret för beräkning av allmänna kyrkoavgiften år 1949, uppskattad till 740 000 kronor. Vidare komma de från pastoraten inlevererade överskottsmedlen att nedgå. Ämbetsverket beräknar denna minskning till ett belopp av omkring 110 000 kronor, motsvarande skillnaden mellan det uppskattade värdet av denna post i den förut nämnda sammanfattningen och det belopp, som finnes angivet i kommitténs utredning. Inkomsterna komma sålunda att reduceras med tillhoppa 850 000 kronor. Den totala kostnadsökningen efter lönereformens genomförande belöper sig alltså till det mycket avsevärda beloppet av omkring 11 200 000 kronor per år. Med de jämkningar av kommittéförslaget, som av statskontoret i det föregående föreslagits, skulle kostnaderna uppskattningsvis begränsas med omkring 3 500 000 kronor.

Föredraganden.

De av mig förordade ändringarna av kommitténs förslag i fråga om kyrkoherdarnas och komministrarnas fördelning på olika tjänsteklasser medföra enligt verkställd utredning en minskning med omkring 950 000 kronor av den av kommittén beräknade kostnadsökningen.

Från statskontorets sida ha gjorts vissa invändningar mot kommitténs kostnadsberäkningar. I likhet med ämbetsverket anser jag försiktigheten

bjuda, att man vid beräkningarnas utförande utgår från en genomsnittlig löneklassplacering i tredje löneklassen. På grund härav bör kostnadsökningen för lönereglerns genomförande i och för sig uppräknas med 1 670 000 kronor. I samband härmed må påpekas, att kommittén, som vid kostnadsberäkningarna räknat med en generell inplacering i andra löneklassen, i anledning härav ansett sig icke böra taga hänsyn till vid tjänstledigheter uppkommande inbesparingar. Av kommittén har jag vidare inhämtat, att kostnaderna för assistenter, som statskontoret funnit utelämnade, inräknats i de å kommitténs kostnadstablå upptagna utgifterna för vikariatsersättningar och tjänstdubblingsarvoden. Kostnaderna för personliga lönefyllnader, vilka torde komma att uppgå till relativt obetydliga belopp, ha av kommittén icke ansetts vara av beskaffenhet att böra medtagas i kostnadstablå, då de hänföra sig till de speciella utgifterna för övergångsregleringen.

I anledning av vad statskontoret i övrigt anfört beträffande kostnadsberäkningarna må framhållas, att de i kommitténs kostnadstablå upptagna nuvarande lönekostnaderna avse — vilket i kommittébetänkandet angivits — årslönerna efter avdrag för familjepensionsavgifter. Vid uträkningen av lönereglerns totalkostnader skall under sådant förhållande icke göras det av ämbetsverket påyrkade tillägget för den av familjepensionsavgifternas bortfall föranledda inkomstminskningen. Vidkommande den av statskontoret påpekade minskningen av överskottsmedlens belopp, så berör detta förhållande icke kostnadsberäkningarna såsom sådana utan frågan om finansieringen av prästlönekostnaderna.

Den sammanlagda kostnadsökningen för den av mig förordade löne- och pensionsregleringen skulle — efter vidtagande av förut angivna justeringar — kunna beräknas till 9 383 800 kronor, varav 7 583 800 kronor på själva lönereglern.

Att konkretisera den på lönereglern belöpande kostnadsökningens utfall i löneförbättringar för de olika befattningshavarna är av flera skäl utomordentligt svårt. Sålunda må påpekas, att de nuvarande kyrkoherde- och komministerlönerna äro till ytterlighet differentierade. Exempelvis torde för närvarande åtminstone 1 200 av de 1 350 kyrkoherdarna ha sinsemellan olika kontantlöner, varierande mellan 10 242—14 854 kronor. Denna fingraderade lönespännvidd kommer genom lönereglern att sammanpressas i de fyra föreslagna kyrkoherdelönegraderna. Genom lönereglern åstadkommes åter på grund av dyrorts- och hyresgrupperingen en differentiering av lönerna efter en helt annan metod än den, som i det gällande avlöningssystemet tillämpas för lönebeloppens inbördes finvägning. På grund av de nyss återgivna förhållandena resulterar den föreslagna lönereglern i en skiftande mångfald av löneöknings- och löneminskningens belopp för de olika befattningshavarna.

En närmare undersökning av lönereglerns verkningar i förbättrade — och i sällsynta fall försämrade — löner giver vid handen, att de genomsnittliga löneökningarna kunna i grova drag karakteriseras såsom föranledda av det statliga lönesystemets löneklassuppflyttningar och dyrortsgrupperade lönebelopp.

Beräkningar, som jag låtit utföra, utvisa, att för de ordinarie och icke-ordinarie församlingsprästernas vidkommande de årliga *medellöneökningarna* i första, andra, tredje och fjärde löneklasserna utgöra för *kyrkoherde* respektive 330, 900, 1 450 och 2 020 kronor, för *komminister* respektive 440, 1 120, 1 800 och 2 480 kronor samt för *kyrkoadjunkt* respektive 700, 1 360, 2 010 och 2 670 kronor. För pastoratsadjunkterna innebär lönereglern vid en inplacering i Ce 22 — således efter 3 ½ års tjänstgöring — en genomsnittlig löneökning å 1 100 kronor. Om de nuvarande lönerna, som icke äro dyrortsgrupperade i egentlig mening, antagas avse dyrortsgrupp 1, skulle av de angivna medelökningarna för kyrkoherde omkring 600 kronor kunna sägas utgöra löneförbättringar på grund av övergång till ett lönesystem med efter dyrort graderade lönebelopp. Motsvarande »dyrortstillägg» uppgå för komminister, kyrkoadjunkt och pastoratsadjunkt till ungefärligen respektive 810, 950 och 670 kronor.

D. Finansieringen av kostnaderna för avlöning och pensionering.

Prästlönekommittén.

Kommittén sammanfattar till en början det nuvarande finansieringssystemets innebörd och föreslår därefter vissa av lönerenformen betingade ändringar i gällande finansieringsbestämmelser. I dessa avseenden har kommittén anfört följande.

1. *Församlingsprästerna.* Avlöningen till kyrkoherdar, komministrar och kyrkoadjunker i de territoriella pastoraten, med undantag av Karlsborgs pastorat, bestrides till viss del av pastoraten och till viss del av kyrkofonden. Det enskilda pastoratets andel i avlöningskostnaden för dess prästerskap gäldas, i första hand, med den enligt särskilda regler uppskattade avkastningen av i pastoratet förefintliga avlöningstillgångar; i andra hand utgår den av uttaxerade medel (församlingsavgifter). Denna pastoratets skyldighet att medelst församlingsavgifter bidra till avlöningskostnaderna är dock begränsad till ett belopp, som högst svarar mot en uttaxering av 20 öre för skattekrona. Resterande belopp tillskjutes av kyrkofonden (tillskott).

Till följd av denna reglering har man att bland pastoraten till en början särskilja två huvudkategorier, nämligen

- a) *tillskottspastorat* eller pastorat, i vilka den uppskattade avkastningen av avlöningstillgångar jämte församlingsavgifter efter högst 20 öre per skattekrona icke förslår till täckande av pastoratets prästlönekostnad, samt
- b) *självförsörjande pastorat* eller pastorat, i vilka — till följd av stor-

leken av avlöningstillgångarnas uppskattade avkastning eller av skatteunderlaget eller till följd av båda dessa faktorer — dylik täckning föreligger.

Man plägar här särskilja även ett tredje slag av pastorat, nämligen s. k. *överskottspastorat* eller pastorat, i vilka den verkliga avkastningen av prästlönetillgångarna överskjuter pastoratets prästlönekostnad. Enligt särskilt stadgande i lagen om kyrkofond har pastoratet att till nämnda fond avstå hälften av sådant överskott. Då det här gäller den *verkliga* avkastningen av prästlönetillgångarna men vid avräkningen för fastställande, huruvida ett pastorat är berättigat till tillskott eller icke, hänsyn skall tagas till den *uppskattade* avkastningen, kan enligt den gällande regleringen ett pastorat samtidigt komma att tillhöra gruppen tillskottspastorat och gruppen överskottspastorat.

År 1948 voro av rikets 1 362 territoriella pastorat (Karlsborgs pastorat ej medräknat) 721 st. tillskottspastorat, 518 st. självförsörjande pastorat, 89 st. överskottspastorat och 34 st. kombinerade tillskotts- och överskottspastorat.

Kyrkofondens bidrag till ifrågavarande prästers avlöning utgår dels på det sättet, att fonden omedelbart gäldar en del av de i avlöningen ingående posterna, dels i form av de nämnda tillskotten till pastoraten, vilka i enlighet med regleringens grunder få karaktären av kommunala skatteutjämningsbidrag.

Avlöningen till pastoratsadjunkterna bestrides för närvarande, såsom redan tidigare omnämnts, till huvudsaklig del direkt av kyrkofonden och i övrigt i regel av innehavaren av den befattning, vid vilken adjunkten förordnats såsom vikarie eller personligt ämbetsbiträde.

Med avlöningssposternas läggande omedelbart på kyrkofonden ernås den »fullständiga» utjämnningen av avlöningsbesväret inom riket såsom en enhet. Med avlöningssposternas läggande i första hand på pastoraten vinner man den särskilda effekten, att — samtidigt som man med maximeringen av den kommunala skattekvoten verksamt lättar avlöningsbesväret för den stora massan mindre bärkraftiga pastorat — den större skattekraften hos de mera bärkraftiga pastoraten icke lämnas outnyttjad. Detta kan sägas vara systemets princip. Hur emellertid den konkreta avvägningen här göres — såväl beträffande maximeringsgränsen för skattekvoten som i fråga om urvalet av de särskilda avlönings- och omkostnadsposter, vilka anses böra i första hand läggas antingen på pastoratet eller på kyrkofonden — är, och måste enligt sin natur bli, en ren lämplighetsfråga.

Kommittén har icke funnit anledning att — såvitt berör prästlöneområdet — ifrågasätta någon rubbning av den gällande, till 20 öre per skattekrona fixerade maximeringsgränsen för församlingsavgifterna. Avlöningsreformen nödvändiggör återigen — redan med hänsyn därtill, att reformen i första hand innebär ett inarbetande i grundlönebeloppen av såväl nu utgående dyrtids- och kristillägg som de provisoriska lönetilläggen — ett nytt bestämmande av vad som skall vara att hänföra till pastoratets prästlönekostnad.

Den i annat sammanhang lämnade redogörelsen för de nuvarande finansieringsbestämmelserna torde ge vid handen, att den gällande regleringen på denna punkt lider av en påfallande brist på följdriktighet. Allvarligare är emellertid, att de hithörande bestämmelserna i flera hänseenden lett till en alldeles speciell inveckling. Kommittén anser det angeläget att till-

varataga det tillfälle avlöningsreformen erbjuder att även på finansieringsområdet — låt vara endast på en enstaka punkt — söka ernå en välbehövlig förenkling.

Kommittén har för sin del funnit att — liksom avkastningen av pastoratens prästerliga avlöningstillgångar ingår i den årliga avräkningen med kyrkofonden icke med avkastningens verkliga belopp utan med ett uppskattat »normalvärde» — även *pastoratets prästlönekostnad* lämpligen bör kunna på motsvarande sätt normaliseras. Kommittén föreslår, att »pastorats prästlönekostnad» alltid skall utgöra ett belopp, motsvarande grundlön och rörligt tillägg, inklusive eventuellt förekommande kallortstillägg, åt i pastoratet anställd ordinarie präst och kyrkoadjunkt i lägsta löneklass, utan bostadsavdrag för ordinarie präst. All övrig avlöningskostnad för församlingsprästerna bör bestridas omedelbart av kyrkofonden.

Den nyss med avseende å pastoratens prästlönekostnader föreslagna anordningens innebörd är, närmare angivet, följande.

Befattningshavarens faktiska löneklassplacering kommer ej att inverka på pastoratets kostnad. Icke heller påverkas denna kostnad av vakanser eller tjänstledigheter. I samband med att till grund för avräkningen med kyrkofonden lagts bruttolönen utan avdrag för upplåten tjänstebostad, är avsett att det bostadsavdrag, som befattningshavaren får vidkännas, skall tillgodoföras pastoratet. Denna anordning synes motiverad med hänsyn till den ekonomiska börda, som åvilar pastoratet i avseende å byggande och underhåll av prästgård eller i och med tillhandahållandet av annan tjänstebostad åt präst samt genom eventuell utbetalning av bränslekostnadsgottgörelse. Pastoratets rätt att vid avräkningen tillgodoräkna sig avdragsbeloppet får anses såsom en viss ersättning för pastoratets berörda ekonomiska uppoffringar.

Enligt kommitténs förslag skulle av kyrkofonden omedelbart bestridas all avlöningskostnad för församlingsprästerna utöver vad enligt samma förslag skulle stanna på pastoraten. Hit hör sålunda all avlöningskostnad för pastoratsadjunkterna. Vidare skulle kyrkofonden direkt bestrida kostnaderna för vikariatslön och vikariatsersättning, tjänstedubblersarvode, tjänstgöringstraktamente, reseersättning, ersättning för flyttningskostnad, omplaceringstraktamente, sjukvårdskostnad, språktillägg och bidrag till tjänstedräkt. Likaledes skulle fonden belastas med kostnaden för arvode till assistent åt semestervikarie. Av kyrkofonden skall slutligen, såsom hittills, gäldas dels arvoden m. m. åt kontraktsprostarna, dels ock all kostnad för hithörande prästers tjänste- och familjepensionering. Slutligen skall av kyrkofonden gäldas de tillskott, som erfordras för att den prästlönekostnad, som skall stanna på pastoratet, skall hållas inom den förut angivna maximigränsen av 20 öre per skattekrona.

2. *Biskoparna.* Kommittén föreslår, att all kostnad för kontanta avlöningsförmåner åt biskoparna, liksom kostnaden för dessa befattningshavares tjänste- och familjepensionering, såsom hittills, bestrides ur kyrkofonden.

3. *Stiftspräster.* För stifts- och kontraktsadjunkterna skulle även fortsättningsvis samtliga avlönings- och pensioneringskostnaderna komma att åvila kyrkofonden.

4. *Garnisons- och amiralitetspräster.* Avlönings- och pensioneringskostnaderna för de tre garnisons- och amiralitetsförsamlingarnas präster äro

enligt kommitténs förslag avsedda att gäldas helt i samma ordning som för prästerskapet i de territoriella pastoraten i gemen. För garnisonspastorn i Boden skall avlöningen såsom hittills ävensom ifrågakommande pensioneringskostnad i sin helhet bestridas från fonden.

5. *Utlandspastorer.* Beträffande pastorerna i de för närvarande sju svenska utlandsförsamlingarna kommer kommitténs förslag att i avseende å kostnadsansvaret allenast innebära den ändringen emot vad nu gäller, att hela avlöningskostnaden jämväl för svenske pastorn i London skall ankomma på kyrkofonden. Härvid förutsättes dock, att det skall åligga församlingen i London att för framtiden, så länge densamma äger åtnjuta sitt hittillsvarande anslag från hemlandet i skeppsavgifter, medels dessa bidraga till avlöningskostnaden för sin pastor med principiellt samma belopp, som församlingen nu har att vidkännas för dennes kontanta avlöande. Detta belopp, vilket torde kunna fixeras till 660 £ för år och som församlingen bör förpliktas att årligen gälda till kyrkofonden, bör härför lämpligen avräknas vid utbetalningarna från kyrkofonden av den pastorn därifrån tillkommande avlöningen.

Kommittén övergår härefter till att undersöka, i vad mån ett genomförande av kommitténs förslag påverkar kyrkofondens inkomster och utgifter och därmed allmänna kyrkoavgiftens belopp samt anför.

Under senaste tiden har allmänna kyrkoavgiften varit fastställd till och utgått med följande öretal per skattekrona, nämligen för år 1943 15, för år 1944 12 och för ett vart av åren 1945, 1946, 1947 och 1948 10. För år 1949 är avgiften fastställd till oförändrat öretal eller sålunda till 10. Redan med hänsyn till den nu ifrågakomna avlöningsreformens omfattning torde det vara uppenbart, att kyrkoavgiften efter reformens genomförande icke kan hållas vid nuvarande nivå.

Den motsedda förskjutningen i fondens huvudsakliga utgiftsposter står här — i grova drag — klar: å ena sidan uppkommer en betydande stegring i tillskotten till pastoraten (skatteutjämningsbidragen), men å andra sidan inträder — till följd av bortfallet av de fonden för närvarande belastande, mycket avsevärda kostnaderna för dyrtids- och kristillägg samt provisoriska lönetillägg — en viss minskning i totalsumman för fondens övriga, å fonden direkt lagda utgifter för prästernas avlöning.

Kommittén har emellertid funnit det vara av intresse att genom specifika beräkningar här söka nå fram till en siffermässig prognos. Det av kommittén begagnade tillvägagångssättet vid nämnda beräkningars verkställande har i sina huvuddrag varit följande.

För ett vart av rikets 1 363 territoriella pastorat, Karlsborgs pastorat inräknat, och en var av amiralitetsförsamlingarna i Karlskrona och Stockholm ha uträknats lönekostnaderna enligt kommitténs förslag, beräknade efter lön i lägsta löneklass jämte kallortstillägg enligt vederbörande dyrtidsgrupp resp. kallortsklass samt med ett rörligt tillägg av 12 procent. Från de av stiftsnämnderna till statskontoret avlämnade avräkningslängderna för år 1948 har särskilt för varje territoriellt pastorat (utom Karlsborgs) inhämtats i förekommande fall fastställd uppskattning av löneboställes årliga normalavkastning samt enligt 7 § lagen om kyrkofond bestämd avkastning av prästlönefond och pastoratets andel av avkastningen av stiftets prästlönejordsfond och prästlönefondshemman. Dessa uppgifter

har kommittén låtit komplettera i vissa hänseenden, exempelvis då någon uppskattad normalavkastning icke varit fastställd. Ur avräkningslängderna har därjämte framtagits det belopp av församlingsavgifter, som motsvarar en uttaxering av 20 öre per skattekrona. Härefter ha pastoraten eventuellt tillkommande tillskott från kyrkofonden beräknats. Med tillhjälp av uppgifter i de till statskontoret av stiftsnämnderna insända överskottsförteckningarna för år 1948 och nämnda avräkningslängder ha vidare fastställts de överskottsmedel, som pastoraten — om kommitténs förslag trätt i kraft den 1 januari 1948 — skulle haft att för samma år inbetala till kyrkofonden. För Karlsborgs pastorat och amiralitetsförsamlingarna, vilka kommittén föreslår skola i fråga om finansiering av prästlönekostnaderna likställas med de territoriella pastoraten i övrigt, ha företagits häremot svarande beräkningar. Enligt dessa metoder har kommittén sålunda kunnat beräkna såväl de tillskott åt pastoraten — uppgående till sammanlagt 12 578 577 kronor — vilka skulle belastat kyrkofonden om den av kommittén föreslagna löneregleringen genomförts den 1 januari 1948, som även de överskottsmedel från pastoraten — uppgående till sammanlagt 560 064 kronor — vilka under nämnda förutsättning skulle tillkommit fonden. Härefter ha samtliga avlönings- och pensionskostnader, som enligt kommitténs förslag under samma förutsättning skolat direkt bestridas av kyrkofonden för år 1948, så noggrant som möjligt uppskattats. Övriga, av kommitténs förslag icke berörda, kyrkofonden tillkommande inkomster och belastande utgifter hava upptagits till samma belopp, till vilka de av kammarkollegiet och statskontoret för år 1949 beräknats. Det belopp, som bort för år 1948 uttagas i allmän kyrkoavgift för det fall att kommitténs förslag tillämpats under sistnämnda år, skulle enligt beräkningarna utgöra 24 314 070 kronor. Detta belopp skall fördelas på antalet skattekronor inom hela riket. Om man bortser från gemensamma taxeringsdistriktet, från de utländska församlingarna i riket (skatteunderlaget i Göteborgs tyska församling uppskattat till 19 756 skattekronor) och från hovförsamlingen, uppgår nämnda antal skattekronor till 144 738 504, motsvarande en utdebitering av allmän kyrkoavgift av i helt öretal 17 öre per skattekrona.

Kommittén har härefter beräknat den uttaxering av allmän kyrkoavgift, som skulle erfordras för den händelse kommitténs förslag till lönereglering m. m. komme att tillämpas under år 1949. Härvid har kommittén begagnat i princip samma metod, som kammarkollegiet och statskontoret använt för beräkning av den allmänna kyrkoavgiftens belopp för nästföljande år i sina årliga förslag härom till Kungl. Maj:t. Av kommittén verkställda uträkningar utvisa, att av skattekrorna i riket, med undantag för det gemensamma taxeringsdistriktet, hovförsamlingen och de tre utländska församlingarna i Stockholm och Göteborg, enligt 1948 års taxering — totalt 155 305 672 skattekronor — 105 059 432 belöpa på pastorat, vilka icke för år 1948 — om kommitténs förslag tillämpats under detta år — skulle åtnjutit tillskott från kyrkofonden. Skatteunderlaget i tillskottspastoraten skulle alltså utgöra 50 246 240 skattekronor.

Enligt kommitténs beräkningar skulle — om kommitténs förslag tillämpats under år 1948 — prästlönekostnaderna i de pastorat, som under nämnda år skulle åtnjutit tillskott ur kyrkofonden, uppgått till 24 971 689 kronor och avkastningen av samma pastorats avlöningstillgångar till 3 497 948 kronor.

Kommittén anser sig kunna antaga, att vid en tillämpning av dess förslag såväl innevarande som nästföljande år i stort sett samma pastorat, som enligt kommitténs beräkningar skulle för år 1948 uppburit tillskott, skulle bliva berättigade till tillskott även för år 1949. Ej heller lärer enligt kommitténs mening avkastningen av prästlönetillgångarna i dessa pastorat under år 1949 undergå större ändringar, vilka kunna antagas nämnvärt inverka på förevarande beräkningar. Kommittén utgår härvid vidare från att det i 7 § kyrkofondslagen avsedda öretalet för församlingsavgifterna alltjämt skall utgöra maximum eller 20 öre per skattekrona.

Församlingsavgifterna i tillskottspastoraten vid en tillämpning under år 1949 av kommitténs förslag kunna således beräknas till $(50\,246\,240 \times 20 \text{ öre} =) 10\,049\,248$ kronor. I enlighet med nu anförda uppgifter kunna tillskotten för år 1949 beräknas uppgå till $(24\,971\,689 - 3\,497\,948 - 10\,049\,248 =) 11\,424\,493$ kronor.

Om pastoraten tillkommande tillskott från kyrkofonden upptagas till sistnämnda summa samt fondens inkomster — frånsett allmän kyrkoavgift — och andra utgifter än tillskott beräknas till samma belopp som vid kommitténs beräkningar för år 1948, skulle enligt kommitténs uträkningar det belopp, som skulle uttagas genom allmän kyrkoavgift för år 1949, komma att utgöra 23 150 086 kronor. Detta belopp repartiserat på antalet skattekronor i hela riket — minskat med antalet skattekronor i det gemensamma taxeringsdistriktet samt hovförsamlingen och de utländska församlingarna (skatteunderlaget i Göteborgs tyska församling beräknat till 19 756 skattekronor) — eller 155 305 672 skattekronor skulle medföra en utdebitering av allmän kyrkoavgift med 14,91 öre eller i helt öretal 15 öre per skattekrona.

Det av kommittén framlagda förslaget till lönereglering m. m. för prästerna skulle sålunda enligt de verkställda specifika beräkningarna icke behöva föranleda en högre utdebitering av allmän kyrkoavgift för år 1949, om kommitténs förslag tillämpades under nämnda år, än det i 5 § kyrkofondslagen angivna grundbeloppet, 15 öre per skattekrona.

Vid sådant förhållande och med hänsyn till den tendens beträffande skatteunderlagets utveckling, som framträtt under senare år, finnes enligt kommitténs mening icke anledning att ingå på frågan om ändring i gällande bestämmelser rörande kyrkoavgiftens grundbelopp.

Slutligen omnämner kommittén, att, om dess förslag tillämpats under år 1948, nämnda år av rikets pastorat — inberäknat garnisons- och amiralitetsförsamlingarna tillhoppa 1 365 — enligt företagen undersökning 1 079 skulle vara tillskottspastorat, 227 självförsörjande pastorat, 30 överskottspastorat och 29 kombinerade tillskotts- och överskottspastorat.

Yttranden.

Av mig nu återgivna delar av kommitténs förslag i finansieringsfrågan ha av kyrkomötet lämnats utan erinran.

Kammarkollegiet förklarar sig vara ense med kommittén, att den föreslagna prästlöneren reformen låter sig förena med ett bibehållande av själva grundvalarna för det nuvarande finansieringssystemet, och anför vidare:

Kommittén förordar, att »pastoratets prästlönekostnad» i avräkningslängden alltid skall utgöra ett belopp, motsvarande grundlön och rörligt

tillägg, inklusive eventuellt förekommande kallortstillägg, åt i pastoratet anställd ordinarie präst och kyrkoadjunkt i lägsta löneklass, utan bostadsavdrag för ordinarie präst. Med det sistnämnda vore enligt kommitténs avsett, att det bostadsavdrag, som ordinarie präst får vidkännas, skall tillgodoföras pastoratet, vilken anordning syntes motiverad med hänsyn till den ekonomiska börda, som åvilade pastoratet i avseende å byggande och underhåll av prästgård eller i och med tillhandahållandet av annan tjänstebostad åt präst samt genom eventuell utbetalning av bränslekostnadsgottgörelse. På denna punkt innehåller kommitténs förslag ett avsteg från gällande principer för finansieringen av prästlöneväsendet, enligt vilka tjänstebostadsbesväret åvilade pastoratet helt vid sidan av det system för bestridande i övrigt av prästavlöningen, som bygger på skatteutjämning över kyrkofonden. Kollegiet finner det tveksamt, huruvida denna skatteutjämning över kyrkofonden bör utsträckas till detta nya område.

Kollegiet anser det vidare vara mycket tvivelaktigt, huruvida de ökade kostnader, som prästlönerreformen enligt kommitténs förslag skulle medföra, kunna rymmas inom kyrkoavgiftens nuvarande maximum 15 öre per skattekrona. Kommitténs beräkningar gå här så nätt och jämnt ihop, att man måste förutsätta en hållbarhet i de ekonomiska kalkylerna, som knappast torde ligga inom det möjligas gränser. Om icke vid det fortsatta bearbetandet av kommittéförslaget utgiftsökningarna kunna nedbringas så, att en betryggande marginal erhålles, torde det knappast kunna undgås att i förevarande sammanhang ställning även måste tagas till frågan om en höjning av maximum för den allmänna kyrkoavgiften.

I likhet med kammarkollegiet ställer sig *statskontoret* tveksamt till kommitténs förslag att utvidga skatteutjämningen med avseende å prästlönekostnaderna till att jämväl avse tjänstebostadsbesväret. För att utröna kommittéförslagens inverkan å kyrkofondens inkomster och utgifter har statskontoret gjort en sammanställning av dessa under den antagna förutsättningen, att en lönerreglering enligt kommittéförslaget tillämpats under år 1949. Ämbetsverket har anfört följande om tillvägagångssättet vid och resultatet av denna undersökning.

Ämbetsverket har följt kommitténs kostnadstablå vad gäller de löneposter, som ändrats i anledning av reformen, samt vad gäller övriga poster den av kammarkollegiet och statskontoret utarbetade sammanfattningen för beräkning av allmänna kyrkoavgiften för år 1949. På grundval av dessa beräkningar har statskontoret funnit, att fondens utgifter skulle ha ökats från 24 377 000 kronor enligt nu gällande bestämmelser till 32 916 000 kronor eller med 8 539 000 kronor samt att fondens inkomster, allmänna kyrkoavgiften icke medräknad, skulle hava nedgått från 9 298 000 kronor till 8 481 000 kronor eller såsom tidigare angivits i runt tal med 850 000 kronor. Det belopp, som skulle hava uttagits i allmän kyrkoavgift för 1949, utgör sålunda 24 435 000 kronor (= 32 916 000 — 8 481 000), vilket belopp med 9 356 962 kronor överskrider det belopp, som statskontoret och kammarkollegiet för år 1949 funnit nödigt täcka med allmän kyrkoavgift eller 15 079 038 kronor. Det belopp å 24 435 000 kronor, som alltså skulle behövt uttagas i sådan avgift, repartiserad på hela antalet skattekronor i riket (= 155 305 672) skulle medföra en utdebitering av

kyrkoavgift med 15,73 öre eller i helt öretal 16 öre per skattekrona, vilket med 6 öre överskrider den för år 1949 fastställda kyrkoavgiften.

Statskontoret utvecklar härefter närmare sina synpunkter på finansieringsfrågan.

Därest kommitténs förslag oförändrat skulle läggas till grund för en kommande lagstiftning, skulle den föreslagna lönereformen sålunda medföra en total ökning av kostnaderna för prästernas avlöning och pensionering med i runt tal 11 200 000 kronor, vilket belopp finge täckas av skattemedel genom att *dels* allmänna kyrkoavgiften höjes från 10 öre till 16 öre, vilket torde inbringa omkring 9 300 000 kronor, och *dels* församlingsavgifterna antingen höjas till 20 öre i pastorat, där detta maximum ännu ej uppnåtts, eller till det öretal under 20 öre, som kan bli erforderligt för att täcka den uppkomna utgiftsökningen i pastoratet, vilka höjningar tillhopa torde komma att inbringa omkring 2 000 000 kronor.

De gjorda beräkningarna utvisa slutligen, att lönereformen skulle göra en revision av finansieringsbestämmelserna i kyrkofondslagen ofrånkomlig. Denna lags 5 § föreskriver nämligen, att allmänna kyrkoavgiften icke får överstiga 15 öre per skattekrona. Statskontorets beräkningsgrunder föranleda emellertid en utdebitering, som överskrider detta öretal. Även med ett godtagande av kommitténs kalkyler torde en sådan omprövning för övrigt bli nödvändig. Redan en förhållandevis obetydlig rubbning av kommitténs beräknade 14,91 öre skulle nämligen framtvinga en höjning av allmänna kyrkoavgiften utöver fastställt maximum, vartill kommer att den av statsmakterna i princip godtagna kyrkomusikerreformen beräknats medföra en ökning av kyrkoavgiften med 2 öre.

Under återopande av vad från ämbetsverkets sida nu anförts påyrkar statskontoret, att finansieringsfrågan upptages till allsidig prövning i sammanhang med den föreslagna löneregleringen, och yttrar vidare.

Utän ytterligare — relativt sett — mycket avsevärd ökning av skattebelastningen kan, såsom statskontoret påvisat, icke ens den av ämbetsverket förordade mera måttliga löneförhöjningen vid nuvarande skatteunderlag genomföras, därest man vill undvika ett utnyttjande av kyrkofondens kapitaltillgångar. Frågan inställer sig här, vilket alternativ som är att föredraga: ett successivt konsumerande av kyrkofonden eller en ökad skattebelastning av medborgarna. Statsmakterna lära icke kunna underlåta att i detta sammanhang bestämma vilkendera vägen, som till minst olägenhet bör anlitas. Väljes det förstnämnda alternativet, skulle efter tillgångarnas konsumerande endast återstå att finansiera statskyrkan över budgeten. Särskild statlig kyrkoskatt läser vid en sådan ordning icke lämpligen böra utgå. Riksdagens inflytande över utgifterna för ändamålet skulle såmedelst uppenbarligen komma att stärkas. Vid ett val av det senare alternativet lära regulativ böra skapas för att framdeles den allmänna kyrkoavgiften årligen skall fastställas av riksdagen.

Enligt *riksräkenskapsverkets* mening bör frågan om avlöningskostnadernas finansiering och fördelning mellan kyrkofonden och pastoraten göras till föremål för ytterligare övervägande.

Domkapitlen och stiftsnämnderna i Härnösand, Luleå och Visby anse, att frågan om en höjning av allmänna kyrkoavgiftens maximibelopp bör upptagas till prövning i samband med löneregleringens genomförande.

Stiftsnämnden i Härnösand ifrågasätter därjämte, huruvida icke pastoratets prästlönekostnad med fördel kunde — med uteslutande av rörliga tillägget — bestämmas till grundlönen för att härigenom erhålla en stabil avräkningspost.

Svenska stadsförbundets styrelse förklarar sig för närvarande icke vara beredd att uttala sig om skäligheten av den föreslagna normaliseringen av pastoratets prästlönekostnad och understryker, att man vid bedömningen, huruvida lönereformens genomförande påkallar en höjning av allmänna kyrkoavgiftens maximibelopp, även bör räkna med en minskning av skatteunderlaget. Styrelsen motiverar närmare sin uppfattning i följande uttalande.

Kommittén har föreslagit — såsom den själv uttrycker sig — en normalisering av »pastorats prästlönekostnad» i syfte att samtidigt ernå en förenkling på finansieringsområdet. Även styrelsen finner det i och för sig välbehövt med förenkling på detta område. Det synes emellertid icke möjligt att av betänkandets uppgifter och beräkningar draga några slutsatser om den ekonomiska innebörden för pastoraten av kommitténs förslag i denna del, jämfört med nuvarande fördelning av kostnaderna på pastorat och kyrkofond. För flertalet pastorat torde denna fråga visserligen sakna praktisk betydelse, därför att de redan förut befinna sig i sådant läge att enligt finansieringsreglerna i övrigt hela kostnadsökningen i allt fall måste komma att stanna på kyrkofonden. Men beträffande de pastorat, som kunna få vidkännas ökade kostnader för prästlöner, synes det vara ett befogat önskemål att kommittén hade sökt på något sätt klargöra, i vilken omfattning den totala kostnadsökningen komme att med den föreslagna omfördelningen drabba pastoratet, resp. kyrkofonden. Då betänkandet ej synes ge något besked härom, är styrelsen icke beredd att uttala sig om skäligheten av den föreslagna normaliseringen av pastorats prästlönekostnad.

Under alla förhållanden måste det förutsättas, att av den totala kostnadsökningen den vida övervägande delen komme att få bestridas av kyrkofonden, och enligt kommitténs beräkning på det för innevarande år tillgängliga skatteunderlaget skulle härför krävas förhöjning av den allmänna kyrkoavgiften med i runt tal 5 öre per skattekrona, d. v. s. med ej mindre än 50 procent av utdebiteringen de senaste åren av denna avgift. Då kostnadsökningen skulle enligt denna beräkning ha nödvändiggjort uttagning av högsta medgivna belopp för avgiften och då enligt motsvarande beräkning för år 1948 detta belopp icke ens skulle ha varit tillräckligt för täckning av kostnadsökningen, synes det väl optimistiskt av kommittén att icke anse de framlagda förslagen påkalla någon förhöjning av det bestämda maximibeloppet för avgiften. Att härvidlag för framtiden bygga på »den tendens beträffande skatteunderlagets utveckling, som framträtt under senare år» kan knappast anses försvarligt. Enligt styrelsens mening bör man vid bedömandet av frågan om ändring i förevarande

sammanhang av gällande bestämmelser om allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp räkna med en icke oväsentlig marginal för nedåtgående konjunkturen och minskning av skatteunderlaget.

Föredraganden.

Den av kommittén föreslagna bestämningen av pastoratets prästlönekostnad, som enligt min mening är väl avvägd och ägnad att förenkla avräkningsförfarandet mellan pastoratet och kyrkofonden, anser jag mig böra oförändrad förorda. Mot vad domkapitlet i Härnösand på denna punkt anfört får jag erinra om att prästlönekommittén, enligt vad jag inhämtat, givetvis avsett, att i prästlönekostnaden ingående rörligt tillägg skall i och för avräkning med kyrkofonden fixeras till en viss, för hela avräkningsåret gällande procentsats. Denna kunde förslagsvis sättas till det procenttal för det rörliga tillägget, som tillämpats för tredje kvartalet under det nästföregående året.

Såsom jag framhållit i min redogörelse för kostnadsberäkningarna kan den sammanlagda utgiftsökningen för löne- och pensionsregleringen beräknas till 9 383 800 kronor. Den av mig förordade justeringen av kyrkoherdarnas och komministrarnas fördelning på tjänsteklasser samt antagandet vid kostnadsberäkningarnas utförande av en genomsnittlig löneklassplacering i tredje löneklassen lär medföra en ökning av det belopp, som — under förutsättning att lönerregleringen tillämpats under år 1949 — skolat täckas med allmän kyrkoavgift, till ca 24 100 000 kronor. Detta belopp skulle föranleda ett fastställande av allmänna kyrkoavgiften för samma år till 15,52 öre eller — i helt öretal — 16 öre.

Jag anser mig böra påpeka, att statskontoret vid sin beräkning av allmänna kyrkoavgiftens öretal till 15,73 utgått från en medelplacering i tredje löneklassen men underlåtit att uppräknat vissa av lönerregleringen påverkade utgiftsposter.

I anledning av vad stadsförbundet anfört om kostnadsökningens fördelning på pastoraten och kyrkofonden har jag låtit verkställa vissa undersökningar. Av dessa framgår, att kostnadsökningen skulle fördela sig med 8 572 873 kronor på kyrkofonden och 810 927 kronor på pastoraten. Av sistnämnda belopp komme 610 927 kronor att täckas genom ett större utnyttjande av församlingsavgiftens maximum och 200 000 kronor genom ett utnyttjande i större utsträckning av prästerliga avlöningstillgångar. Statskontorets i detta hänseende gjorda uträkningar äro icke rättvisande, vilket bland annat sammanhänger med vad jag framhållit med avseende å ämbetsverkets kostnadsberäkningar.

Allmänna kyrkoavgiften är genom stadgandet i 5 § lagen om kyrkofond för närvarande maximerad till 15 öre per skattekrona. Jag vill erinra om, att denna maximigräns vid lagens tillkomst år 1932 sattes i det hela

godtyckligt och närmast med inriktning på, att skattesatsen — såsom man antog — skulle lämna tillbörlig marginal under överskådbar tid för blivande ökade belastningar på fonden. Av riksdagen lämnades därvid allenast den anvisningen att, om fondens utgifter överskredde vad som kunde täckas med allmän kyrkoavgift av 15 öre, överskjutande delen finge gäldas med tillgripande av fondens kapital. Antagligt är dock, att riksdagen med detta sitt uttalande närmast haft i tankarna överskridanden av mera tillfällig natur. En dylik situation förelåg år 1943, för vilket år allmänna kyrkoavgiften var fastställd till dess maximum eller 15 öre.

Ett alternativ till ianspråktagandet av kyrkofondens kapital är givetvis, i första hand, att bestämma en högre gräns för allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp, en högre gräns som i närvarande läge ger utrymme för den ökade kostnadsbelastningen. Även en tredje väg kan här beträdas. Själva syftet med maximeringsbestämmelsen har varit att möjliggöra en riksdagens särskilda och fortgående kontroll över utvecklingen på det kyrkligt-ekonomiska området. Stadgandet torde emellertid — av flera orsaker — knappast ha fått någon betydelse i detta hänseende. Frågan har närmare behandlats av 1942 års kyrkomusikerutredning i dess betänkande (SOU 1946:50). Utredningen har därvid för egen del förordat, att maximeringsbestämmelsen i 5 § kyrkofondslagen borttages samt att det med stadgandet avsedda syftet tillgodoses på annat, effektivare sätt. Utredningen har också framfört förslag i detta hänseende.

Prästlönekommittén har — från sina utgångspunkter — icke inlåtit sig på ifrågavarande spörsmål. Då valet bland de lösningsalternativ, som här erbjuda sig, saknar betydelse för lönerreformens bedömande i närvarande läge, har jag icke funnit mig ha anledning att nu taga ställning till denna fråga. Densamma bör dock givetvis uppmärksammas av kommittén under dess fortsatta utredningsarbete.

E. Allmänna grunder för övergångsregleringen.

Prästlönekommittén har framhållit, att ingen av de nuvarande ordinarie prästerliga befattningarna torde vara genom förbehåll i fullmakt eller eljest underkastad skyldighet att vidkännas minskning i sina för närvarande utgående löneförmåner i vidare mån än som följer dels av de individuella »lönerregleringarnas» tidsbegränsning, dels av dyrtidstilläggens och kristilläggens samt — speciellt — de provisoriska lönetilläggens särskilda karaktär.

Det måste för det allmänna vara av ett utomordentligt intresse anför kommittén vidare, att ingen eller i allt fall möjligast ringa antal av de nuvarande befattningshavarna blir kvarstående å de äldre avlöningsbestämmelserna. Under tidsperioden 1914—1934 hade den kyrkliga admi-

nistrationen haft att samtidigt tillämpa två olika system såväl för prästernas avlöning som för finansieringen av prästlönekostnaderna. Erfarenheterna av den inveckling och de besvär, som härav vållats, talade med styrka för önskvärdheten av att vid den blivande löneregleringen undvika en motsvarande anordning.

I detta sammanhang har kommittén ansett sig endast böra angiva de huvudlinjer, vilka enligt kommitténs mening borde vara normerande vid övergången till de nya avlöningsbestämmelserna. Kommittén anför härom följande.

Med beaktande av att vid utformningen av övergångsanordningarna böra å ena sidan tillgodoses befattningshavarnas anspråk på en härutinnan skälig avvägning och å andra sidan undvikas för löneadministrationen allt för invecklade och tidsödande omräkningar, föreslår kommittén, att övergångsregleringen företages enligt, i huvudsak, nedan angivna allmänna grunder.

Vid övergången tages för inplacering i löneklass och uppflyttning i högre löneklass i innehavande tjänst viss hänsyn till befattningshavarens tjänstetid i samma och tidigare innehavd prästerlig tjänst.

Härvid bör *domprost* äga tillgodoräkna tidigare tjänstetid i innehavande tjänstegrad.

Beträffande *annan kyrkoherde* eller *komminister* bör vid löneklassplaceringen hänsyn tagas till tjänstetid i innehavande tjänst och till tidigare innehavd prästerlig tjänst i samma eller högre tjänstegrad på det sätt att, sedan lönegradsplaceringen i angiven tidigare tjänst i samma eller högre lönegrad fixerats med tillämpning av de av kommittén föreslagna normerna för fördelning av kyrkoherde- och komministerstjänsterna på lönegrader, befattningshavarens löneklassplacering i sådan tidigare tjänst och i innehavande tjänst bestämmas efter regler, som motsvara föreskrifterna i 21 och 22 §§ statens allmänna avlöningsreglemente.

Pastoratsadjunkt inplaceras vid övergången i lönegrad och löneklass som om de av kommittén föreslagna bestämmelserna beträffande reglerad befordringsgång och bestämmelser motsvarande de i 21 § statens allmänna avlöningsreglemente innefattade varit gällande under hela hans tjänstetid såsom pastoratsadjunkt eller vakansvikarie.

Kyrkoadjunkt och *stiftsadjunkt* inplaceras i löneklass efter samma grunder, som nyss angivits för kyrkoherde och komminister, dock att adjunkten i fråga icke skall erhålla lägre löneklassplacering än om hans tjänstetid såsom kyrko- eller stiftsadjunkt ansetts såsom tjänstetid i pastoratsadjunktsbefattning och de ovan för pastoratsadjunkt omförmälda reglerna tillämpas.

Samtliga här ifrågasvarande befattningshavare böra vid övergång till det nya avlöningssystemet dessutom bevaras vid dem nu i samband med gällande dyrtidstilläggsreglering tillkommande rätt till barntillägg, i ett vart fall i den utsträckning som dylika tillägg tillförsäkrades civilstatstjänstemännen vid genomförandet av 1939 års civila avlöningsreform.

Befattningshavare bör för övergången till de nya avlöningsbestämmelserna erhålla garanti mot löneminskning. För fastställande, huruvida löneminskning uppkommer, bör vid den härför erforderliga jämförelsen

a) värdet av den i nuvarande avlöning ingående förmånen av hyresfri bostad sättas lika med det för tjänstebostaden enligt de nya avlöningsbestämmelserna fastställda bostadsavdraget,

b) där befattningshavaren uppbar hyresersättning, sådan ersättning inräknas med det av Kungl. Maj:t därför fastställda beloppet, samt

c) värdet av i avlöningen eventuellt ingående förmån av donation »över lönen» beräknas till medeltalet av de belopp, till vilka den behållna avkastningen av donationskapitalet uppgått för de senast förflutna fem åren.

Det kan beräknas, att vid tillämpning av ovan angivna regler för övergången behov av att med personlig lönefyllnad kompensera vid övergången sittande befattningshavare skulle uppkomma i ett mycket begränsat antal fall.

Befattningshavare, som — oaktat den sålunda honom garanterade lönefyllnaden — skulle befinnas icke villig att underkasta sig det avlöningsreglemente, som varder för prästerna utfärdat, bör enligt kommitténs mening icke äga bibehålla det för närvarande utgående provisoriska lönetillägget, vilket ju i det hela haft karaktären av ett förskott å den blivande löneregleringen. Ej heller bör han bibehållas vid nu utgående provisorisk pensionsförbättring, vilken har samma karaktär. Beträffande sådan befattningshavare torde vidare böra stadgas, att den för hans tjänst fastställda, å de äldre bestämmelserna grundade löneregleringen skall gälla oförändrad, så länge han kvarstår i befattningen; dock att, där förmån »över lönen» tillfallit honom genom domstolsavgörande efter det löneregleringen blivit av Kungl. Maj:t fastställd, Kungl. Maj:t skall äga föreskriva om sådan jämkning i avlöningen, som avses i 7 § prästlöneregleringslagen.

Beträffande vissa frågor av övergångsnatur, som sammanhöra med pensioneringen, har kommittén yttrat sig i annat sammanhang. Kommittén anser sig här allenast böra tillägga, att befattningshavares övergång å den nya avlöningsregleringen givetvis bör automatiskt medföra övergång å de nya pensionsbestämmelserna. Någon övergång enbart till de nya pensionsgrunderna kan självfallet icke förekomma. Vederbörande befattningshavare måste sålunda antingen helt kvarstå å äldre löne- och pensionsbestämmelser eller övergå till de nya bestämmelserna i både löne- och pensionshänseende.

Yttranden.

Vad kommittén föreslagit i fråga om rätt för befattningshavare att tillgodoräkna sig tjänstetid före övergången i samma eller tidigare innehavd prästerlig tjänst för inplacering och uppflyttning i löneklass i innehavande tjänst lämnas utan erinran av *kyrkomötet, domkapitlen, statskontoret och riksräkenskapsverket ävensom de prästerliga personalorganisationerna.*

Kammarkollegiet ifrågasätter, om icke metoden för inplacering i löneklass av kyrkoherdar och komministrar skulle kunna förenklas i samband med själva övergången till det nya lönesystemet. Om det låte sig göra med hänsyn till lönetekniska principer, syntes föregående tjänstgöring i respektive tjänstegrad böra få tillgodoräknas såsom tjänstgöring i den lönegrad, som tilldelas vederbörande vid första inplaceringen i tjänsteklass. Där-

igenom skulle man slippa besväret med att retroaktivt beräkna lönegrads-placeringen i föregående tjänstgöring.

Kommitténs förslag på förevarande punkt finner *statens lönenämnd* i huvudsak godtagbart. Lönenämnden förutsätter, att kommittén skall ägna denna fråga ytterligare uppmärksamhet i fortsättningen. Det bör därvid enligt lönenämnden särskilt tillses, att de föreskrifter, som kunna komma att utfärdas, icke skapa ojämnheter i befattningshavarnas inbördes lönetur.

Kommitténs förslag angående garanti mot löneminskning för nu sittande tjänsteinnehavare har under remissbehandlingen allenast föranlett erinringar från *kyrkomötet och domkapitlen i Göteborg och Stockholm*. Sålunda gör det av kyrkomötet tillsatta *särskilda utskottet* följande uttalande i anslutning till kommitténs förslag, att av Kungl. Maj:t fastställd hyresersättning skall inräknas med det i varje särskilt fall fastställda beloppet vid fixerandet av den nuvarande reallönen för bestämmande av eventuell lönefyllnad.

I vissa fall inträder en ojämnhet vid bedömningen av reallönen därigenom att på ort, där sådan hyresersättning utgår till somliga befattningshavare, andra erhållit som bostad insynad prästgård. Dess värde skall enligt kommittén sättas lika med bostadsavdraget enligt de nya bestämmelserna. Sålunda skulle exempelvis i Göteborg för flertalet kyrkoherdar den så beräknade nuvarande reallönen uppgå till kontantlön + 4 500 kronor, där hyresersättning utgår, men allenast till kontantlön + 2 172 kronor, där prästgård är upplåten. Då emellertid samtliga kyrkoherdar i Göteborg för närvarande äro tillförsäkrade samma reallön, måste det vid avvägningen av frågan om löneminskning anses skäligt, att för dem alla beräkningen utgår från ett och samma belopp, nämligen den kontanta hyresersättningen, vars storlek Kungl. Maj:t fixerat. Denna princip bör rimligtvis tillämpas för präster å samtliga de orter, där av Kungl. Maj:t fastställd hyresersättning utgår.

I Stockholm åtnjuter allenast en kyrkoherde på detta sätt fixerad hyresersättning. Detta belopp å 3 200 kronor är fastställt redan 1931 för kyrkoherden i Enskede församling, som då ännu icke hade karaktär av stadsförsamling, och kan fördenskill icke tagas till utgångspunkt för ett skäligt bedömande av förevarande ersättning. I andra fall åter utgå på olika sätt markerade lokala förmåner, såsom bidrag till uppvärmningen av bostaden genom en förmånligt beräknad ersättning till församlingen. Då denna förmån ingår i den faktiska reallönen, synes denna i vart fall böra fixeras till sitt verkliga värde utöver det för hyresgrupp 5 för bostadsavdrag beräknade beloppet. Då emellertid en sådan uträkning medför stora praktiska olägenheter och då därjämte även för Stockholms vidkommande samma betingelse är för handen, att alla innehavare av samma lönegrad skola tillförsäkras samma reallön, synes det utskottet skäligare, att samtliga dessa förmåner på så sätt inräknas i reallönens värde, att det belopp för hyresersättning, som är fastställt för Göteborg, lägges till grund för beräkningen av reallönen även för Stockholm, oaktat att Stockholm tillhör en högre hyresgrupp. Utskottet vill därvid understryka, att detta

förfaringssätt enbart kommer att gälla för nuvarande tjänsteinnehavare och endast vid beräkning av den lönefyllnad, som skall utgå för att förhindra faktisk löneminskning vid övergång till systemet med fixerad bruttolön.

För att förhindra, att de nya, av kyrkomötet påyrkade bestämmelserna skulle medföra en maskerad löneökning av typen kommunalt lönetillägg med det belopp, som församlingarna skulle vara skyldiga att betala i hyresskillnad vid förhyrande av prästernas bostäder, föreslå *domkapitlen i Stockholm och Göteborg*, att — under förutsättning att de blivande bestämmelserna få en sådan utformning, att 20 %-spärren och församlingarnas av kyrkomötet föreslagna skyldighet att hålla bostad fastställes — i övergångsbestämmelserna sådant tillägg göres, att ingen befattningshavare må för personlig lönefyllnad få beräkna högre hyresbelopp än det församling kan bli skyldig utgiva i hyresersättning.

Mot kommitténs förslag angående bortfallande av nu utgående provisoriskt lönetillägg och provisorisk pensionsförbättring för dem, som — trots garanti mot löneminskning — icke övergå till de nya avlöningsbestämmelserna, ha rests invändningar av *kyrkomötet* och *domkapitlet i Luleå*. *Flertalet övriga domkapitel* hava icke yttrat sig över sist avsedda del av förslaget, som lämnas utan erinran av *statens lönenämnd*, *kammarkollegiet*, *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*.

Föredraganden.

De av kommittén framlagda allmänna reglerna angående ordinarie och icke-ordinarie befattningshavares inplacering och uppflyttning i löneklass — och för pastoratsadjunkt jämväl i lönegrad — vid övergången till det föreslagna lönesystemet motsvara enligt min mening på ett tillfredsställande sätt såväl från befattningshavarhåll berättigade anspråk på en i detta avseende skälig avvägning som löneadministrationens krav på relativ enkelhet i tillämpningsförfarandet. Jag föreslår fördenskull att övergångsregleringen i denna del företages i huvudsaklig överensstämmelse med kommittéförslaget. Vid detaljutformningen av ifrågavarande övergångsbestämmelser bör givetvis ägnas särskild uppmärksamhet åt undvikande av anordningar, som kunna föranleda ojämnheter i befattningshavarnas inbördes lönetur.

Jag anser mig även i huvudsak kunna förorda kommitténs förslag angående garanti mot löneminskning vid övergången och beräkning av eventuell lönefyllnad. De av kyrkomötet och vissa domkapitel i sistnämnda hänseende anmärkta specialfallen synas böra av kommittén närmare omprövas vid fullföljandet av dess utredningsuppdrag.

Vad kommittén i övrigt föreslagit i fråga om allmänna grunder för över-

gångsregleringen, finner jag mig jämväl kunna biträda. Beträffande kommitténs förslag angående bortfall av provisoriskt lönetillägg för präst, som icke underkastar sig löneregleringen, får jag erinra om att civilstatstjänsteman, som vägrat övergå å det den 30 juni 1947 utfärdade nya avlöningsreglementet, icke äger uppbära sådant tillägg.

IV. Hemställan.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig i det föregående förordade grunder för prästernas avlönande och pensionering, avsedda att träda i tillämpning å tidpunkt, som framdeles bestämmes.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Ekströmer.